MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No. : 484
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI No. : 18

HADİDİ

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN
(1299-1523)

Hazırlayan
Yrd. Doç. Dr. Necdet ÖZTÜRK

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1991

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No. : 484
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI No. : 18

HADİDİ

TEVÂRİH-I ÂL-I OSMAN
(1299-1523)

Hazırlayan
Yrd. Doç. Dr. Necdet ÖZTÜRK

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1991

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ISBN 975-406-029-8

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz ... XVII

Kısaltmalar ... XIX

Bibliyografya ... XXI

Giriş ... XXVII

I — Hadîdî'nin Hayatı ve Eseri ... XXVII
a) Hayatı ... XXVII
b) Eseri : **Tevârîh-i Âl-i Osman** ... XXX

II — **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ın Kaynakları ... XXXIII

III — **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ın Kaynak Değeri ... XLI

IV — **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ın Tc'sirleri ... XLIII

V — **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ın Nüshaları ... XLVIII

Tevârîh-i Âl-i Osman (Metin) ... 1-456

1. Mesnevî der tevhîd-i Bârî Ta'âlâ ... 3
2. Kasîde der tevhîd-i Bârî Ta'âlâ ... 5
3. Mesnevî der münâcât-ı Bârî Ta'âlâ ... 7
4. Mesnevî Bârî Ta'âlâ ... 8
5. Mesnevî der na't-i Seyyid-i Kâinât ... 10
6. Kasîde der medh-i Seyyidü'l-Mürselîn ... 12
7. Der sebeb-i nazm-ı kitâb ... 13
8. Der medh-i Sultân-ı berr ü bahr, kişver-güşâ-yı âlem-ârâ ... 15
9. Kasîde der medh-i Sultân Süleymân ibn-i Sultân Selîm ibn-i Sultân Bâyezîd Hân ... 18

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

10. Mesnevî der matla'-ı dâstân ... 20
11. Âgâz-ı hikâyet ... 22
12. Sıfat-ı şeb ve hâb-dîden-i Osmân-ı Gâzî ... 29
13. Âmeden-i Mihâl Beğ bâ-islâm ve çâker-şüden-i Osmân-ı Gâzî-râ ... 33
14. Matla'-ı dâstân ... 35
15. Sıfat-ı seher, gazâ-kerden-i Osmân-ı Gâzî ... 36
16. Fîristâden-i kâsıd Hazret-i Gâzî Osmân be-Sultân Alâe'd-dîn-i kâm-rân ... 39
17. Fîristâden-i Osmân, Orhân-ı Gâzî-râ be-feth-i Ak Yazı ve Koca-ili ... 48
18. Der sıfat-ı şeb ve kemîn-kerden-i Orhân-ı Gâzî ... 50
19. Fîristâden-i Osmân Hân, Orhân-ı Gâzî-râ be-feth-i Bursa ... 52
20. Der beyân-ı gazâ-kerden-i Konur Alp ve Akça Koca ve Gâzî Abdu'r-rahîm ... 55
21. Der beyân-ı vefât-ı Osmân Hân-ı Gâzî ... 58
22. Reften-i Orhân-ı Gâzî be-feth-i İznik ... 62
23. Matla'-ı dâstân reften-i Orhân-ı Gâzî be-vilâyet-i Karasi ... 65
24. Güzeşten-i Süleymân Pâşâ ibn-i Orhân be-Gelibolı ve feth-şüden-i Cinbi ve Koğrı ve Keşan ... 71
25. Fîristâden-i kâsıd Süleymân Pâşâ be-Orhân-ı Gâzî-râ ... 74
26. Bâz-âmeden-i Süleymân Pâşâ be-Gelibolı ve feth-şüden-i be-dest-i o ... 79
27. Cülûs-ı Sultân Murâd Hân be-taht-ı Orhân ibn-i Osmân ... 81
28. Sıfat-ı seher, azm-kerden-i Lâla Şâhîn ve muhârebe-kerden-i bâ-tekür-i Edrene ... 84
29. Sıfat-ı şeb, giriften-i tekür be-dest-i Hacı İlbegi ... 86
30. Âmeden-i lesger-i Serf bâ-tabl u a'lâm be-Edrene be-kasd-ı ehl-i islâm ... 89
31. Sıfat-ı şebîhûn-kerden-i Lâla Şâhîn ve münhezim-şüden-i lesger-i Serf-i bî-dîn ... 90
32. Arûs-kerden-i Sultân Murâd ibn-i Orhân, sünnet-şüden-i Ya'kûb Çelebi ve Yıldırım Hân ... 91

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

33. Firistâden-i kâsıd Sultân-ı Germiyân be-Sultân Murâd Hân ve arz-kerden-i duhter-i hiş be-Yıldırım Hân ... 93
34. Azm-i sefer-kerden-i Murâd Hân-ı Gâzi ve feth-şüden-i vilâyet-i Hamîd ... 97
35. Der beyân-ı vefât-ı Lâla Şâhin ... 101
36. Reften-i Temürtaş Pâşâ be-vilâyet-i Saruhân âverden-i tâyife-i Arab be-etrâf-ı Siroz ... 101
37. Firistâden-i kâsıd serdâr-ı Lâz be-Sultân Murâd ve da'vet-kerden-i be-Kös-ova berây-ı muhârebe ... 103
38. Azm-i sefer-kerden-i Yıldırım Hân be-kasd-ı Alaşehir, Aydın ve Saruhân ... 109
39. Mütemekkin-şüden-i Yıldırım Hân der Edrene der ân-ı zemistân ... 113
40. Der sıfat-ı bahâr ve azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-vilâyet-i Menteşe bi-avn-i lûtf-ı Perverdigâr ... 114
41. Der sıfat-ı dey ve mütemekkin-şüden-i Yıldırım Hân der taht-ı Edrene der ân-ı zemistân ... 117
42. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Yıldırım Hân be-Nigebolı ve Silistre ve feth-şüden-i işân ... 117
43. Âverden-i be-hizmet-i hiş Yıldırım Hân duhter-i Lâz mîr-i mu'ânid-i gebrân ... 118
44. Azm-i sefer-kerden-i Yıldırım Hân be-yümn-i ikbâl be-vilâyet-i Karaman ... 119
45. Azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-vilâyet-i İsfendiyâr ve feth-şüden-i Tarakli-Borlı ve an diyâr ... 121
46. Mütemekkin-şüden-i Yıldırım Hân der taht-ı Bursa der ân-ı zemistân ... 122
47. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Yıldırım Hân ve feth-şüden-i Amâsiyye ve Sivas ve Malâtiyye ve Behisni ve Erzincân ... 122
48. Ränden-i Yıldırım Hân ez-vilâyet-i Saruhân be-nâhiye-i Filibe ez-ba'zı tâyife-i Türkman ... 125
49. Firistâden-i Yıldırım Hân Tâhire'd-din-râ Erzincân 125
50. Gürihten-i Menteşe-zâde ve Germiyân-zâde ve Tâhire'd-din ve Aydın-zâde be-pây-taht-ı Temür-leng-i pür-kîn ... 126

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

51. Ba'de ez-vefât-ı Yıldırım Hân, bâ-yeg-diger cengkerden-i ferzendân ... 132
52. Cülûs-kerden-i Mîr Süleymân be-taht-ı Edrene ve muti'-şüden-i erkân ... 133
53. Firistâden-i kasıd Mîr Süleymân ve resîden-i kâsıd be-ibn-i Karaman ... 133
54. Sifat-ı bezm Mîr Süleymân bâ-gılmân u muganni-i gül-ruhân ... 134
55. Firistâden-i kâsıd Muhammed Hân be-mübârek-bâd-ı Mîr Süleymân ... 135
56. Reften-i Mûsâ ez-mülk-i İsfendiyâr zi-deryâ be-vilâyet-i Eflak ve güzeşten-i be-Rûm-eli ve reften-i Emîr Süleymân be-fırâk ... 136
57. Cülûs-ı Sultân Mûsâ ibn-i Yıldırım Hân be-taht-ı mülk-i Rûm zi-nesl-i Âl-i Osmân ... 138
58. Güzeşten-i Sultân Muhammed ibn-i Yıldırım Hân bederyâ ve muhârebe-kerden-i bâ-Mûsâ ve reften-i Mûsâ zi-dünyâ ... 140
59. Cülûs-ı Sultân Muhammed ibn-i Yıldırım Hân be-taht-ı mülk-i Âl-i Osmân ... 142
60. Çeşm-kenden-i Muhammed Hân zi-ferzend-i Emîr Süleymân ... 144
61. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-vilâyet-i Karaman ... 145
62. Sultân Muhammed ibn-i Yıldırım Hân mütemekkinşüden-i der Bursa der ân-ı zemistân ... 148
63. Der sifat-ı bahâr ve azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-hisâr-ı Samsun ve musahhar-şüden-i ân diyâr 148
64. Hikâyet-i Simâvûn-zâde ki kâdı-asker-i Sultân Mûsâ bûd ... 151
65. Hurûc-kerden-i Düzme Mustafâ ez-kal'a-i Selânik ve muti'-şüden-i Rûm-ili cümle ez-bed ü nîk ... 157
66. Firistâden-i mektûb-ı İvaz Pâşâ be-bâr-gâh-ı Düzme Mustafâ ... 160
67. Şebîhûn-kerden-i İvaz Pâşâ ve gürîhten-i Düzme Mustafâ ... 161
68. Âmeden-i Sultân Mustafâ be-İznik ve âgeh-şüden-i Sultân Murâd ve hücûm-kerden-i ber-vey ... 164

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

69. Mütenebbih-şüden-i Sultân Murâd ez-âmeden-i Sultân Mustafâ be-İznik ve azm-i sefer-kerden-i ber o ve güzeşten-i ez-deryâ müşâvere-kerden-i vüzerâ ve mektûb firistâden be-Lâla Pâşâ ... 165
70. İlyâs Pâşâ-râ mektûb firistâd, bâ-kâsıd-ı vüzerâ-yı Sultân Murâd ... 166
71. Azm-i sefer-kerden-i Sultân-ı kâm-kâr be-kasd-ı taht-ı ser-i İsfendiyâr ... 167
72. Reften-i Fîrûz Beg be-mülk-i Eflak berây-ı târâc âmeden-i Dırakula be-dergeh-i Şeh ve mutî'-şüden-i be-harâc ... 168
73. Urs-kerden-i der Bursa Şehriyâr-ı kâm-kâr âverden-i be-hizmet-i hiş duhter-i İsfendiyâr ... 170
74. Çeşm-kenden-i Sultân Murâd dü birâder-i küçek-i hem-zâd ... 171
75. Reften-i mîr-i mîrân-ı Sultân-ı Rûm be-kasd-ı İzmirzâde-i gûm u mahrûm ... 171
76. Der beyân-ı ahvâl-i Menteşe-zâdegân peder-i şân ki reft ez-cihân ... 174
77. Der beyân-ı kavl-i râviyân-ı Yunân ez-ahvâl-i Muhammed Beg zi-nesl-i Karaman ... 176
78. Der beyân-ı ahvâl-i ser harâmiyân ferzendân-ı Kızıl Koca-i Türkman ... 178
79. Der beyân-ı ibn-i Alp-Aslan bâ-Yörgüç Pâşâ-yı mîr-i mîrân ... 181
80. Binâ-kerden-i pül-i Sultân Murâd ber-âb-ı Ergene ve imâret-i ân nihâd ... 183
81. Der beyân-ı âmeden-i Sultân-ı Germiyân ve mutî'-şüden-i Sultân Murâd Hân ... 184
82. Mutî'-şüden-i be-harâc serdâr-ı Lâz, dâden-i duhterhod be-Sultân be-i'zâz ... 186
83. Der feth-i kal'a-i Selânik be-özr-i Lâz, Germiyân ve Canik ... 187
84. Müttefik-şüden-i bâ-serdâr-ı Lâz ibn-i Karaman ve Üngürûs-ı gürzân ... 190
85. Azm-i sefer-kerden-i Murâd Hân be-vilâyet-i Karaman ... 191

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

86. Âverden-i Şâh duhter-i serdâr-ı Lâz be-hizmet-i hod ve be-erkân-ı saltanat-râ bih-fermûd 193
87. Firistâden-i Sultân Murâd, Mîr Ali ibn-i Evrenos bâ-gâziyân be-gazâ-yı memleket-i Üngürûs 195
88. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Murâd ibn-i Muhammed Hân be-vilâyet-i Üngürûs-i serkeş ve mu'ânidân 196
89. Naklest ki Sultân Murâd gazâ-fermûd İsâ Beg ibn-i Evrenos-i Gâzî be-Arnavud 197
90. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Murâd be-kasd-ı kal'a-i Belgirad 198
91. Da'vet-kerden-i Sultân Murâd Dırakula-râ peder-i hod ve serdâr-ı Lâz Vlk-zâde-râ hem-çünân fermûd 199
92. Der sıfat-ı bahâr ve azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-kasd-ı küffâr ve feth-şüden-i Semendire ve an diyâr 200
93. Hazret-i Sultân Murâd kal'a-i ceng-fermûd be-kasd-ı kal'a-i Germe der vilâyet-i Mora bûd 203
94. Âmeden-i be-İzlâdi Yanko-pelid be-leşger-i Üngürûs-i mu'ânid 204
95. Der beyân-ı da'vet-kerden-i Sultân Murâd ve âmeden-i Sultân Muhammed-i hoş-nihâd be-taht-ı şâhî berây-ı pâdişâhî 207
96. Refien-i Sultân Murâd ibn-i Muhammed Hân be-taht-ı Saruhân ve cülûs-kerden-i be-taht-ı Rûm Sultân Muhammed ibn-i Murâd Hân 208
97. Der beyân-ı feth-i kal'a-i Akça-hisâr der vilâyet-i Arnavud-ı mekkâr 213
98. Der beyân-ı muhârebe-kerden-i Sultân Murâd Kösova bâ-ceyş-i Üngürûs-i bed-nihâd 214
99. Der beyân-ı urs-kerden-i Sultân Murâd berây-i tezvîc-i Sultân Muhammed-i hoş-nihâd 217
100. Der sıfat-ı bahâr ve urs-kerden-i Sultân Murâd ve tezvîc-kerden-i Sultân Muhammed-i hoş-nihâd 220
101. Der beyân-ı vefât-ı Sultân Murâd ibn-i Muhammed Hân ve cülûs-kerden-i Sultân Muhammed ibn-i Murâd Hân 222
102. Der fasl-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr ve feth-şüden-i İstanbul ve Silivri ve an diyâr 227

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

103. Der beyân-ı ta'mîr-kerden-i şehr-i İstanbul Sultân Muhammed ibn-i Murâd-ı asl-ı usûl ... 229
104. Der sıfat-ı câmi' ve imâret ve medrese kerd-bünyâd der şehr-i İstanbul Sultân Muhammed Hân ibn-i Sultân Murâd ... 231
105. Der beyân-ı feth-i İnoz tevâbi'-i ve Daş-óz ... 234
106. Der feth-i kal'a-i Nuvâbri ki kân-i sîm bûd der dest-i gebri ... 237
107. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed be-niyyet-i gazâ-yı kal'a-i Belgırad ... 239
108. Urs-kerden-i Sultân Muhammed-i cihân-gîr bâ-safâ ve sünnet-şüden-i Sultân Bâyezîd ve Sultân Mustafâ 242
109. Der sıfat-ı dey ve resîden-i bahâr azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân ve feth-şüden-i Körfüz der vilâyet-i Mora ez-kilâ'-i Firengistân ... 245
110. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed ibn-i Sultân Murâd be-kal'a-i Germe-i Mora be-kasd-ı seyr-i cihâd 247
111. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed ibn-i Murâd Hân ve feth-şüden-i Semendire bi-avn-i Hâlık-ı ins ü cân ... 249
112. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân ve feth-şüden-i kal'a-i Amasrı zi-dest-i Firengistân ... 251
113. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân ve feth-şüden-i mülk-i İsfendiyâr ve kal'a-i Tırabuzan ... 253
114. Azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr ve feth-şüden-i Koylı-hisâr ... 257
115. Firistâden-i kâsıd Muhammed Hân sultânü'l-mücâhid be-serdâr-ı Eflak ve cevâb-dâden-i ân adû-yı bi-dîn-i mu'ânid ... 261
116. Kesî resîd ez-sitem-i dîde-gân hem-çün bâd be-dergâh-ı şâh-ı cihân sâye-i hod-râ be-feryâd ... 262
117. Sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-vilâyet-i Eflak be-kasd-ı gazâ-yı küffâr ... 263
118. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-cezîre-i Midilli ez-mülk-i Firengistân ... 265
119. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-vilâyet-i Bosna ve feth-şüden-i ân diyâr bi-avn-i Yezdân 266

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

120. Der beyân-ı zamân-ı Sultân Muhammed Hân vefât-ı İbrâhîm Beg ibn-i Karaman ... 271
121. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-vilâyet-i Arnavud-ı bed-fi'l ü mu'ânidân ... 274
122. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân ve feth-şüden-i vilâyet-i Karaman ... 275
123. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-kal'a-i İğriboz ez-kilâ'-i Firengistân ... 278
124. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-kasd-ı zabt-kerden-i vilâyet-i Karaman ... 280
125. Fireştâden-i Gedük Ahmed-râ Sultân Muhammed Hân be-kasd-ı Aleyye ki sâhib-i o bûd Kızıl Aslân ... 281
126. Azm-i sefer-kerden-i Ahmed Pâşâ be-vilâyet-i Karaman ve feth-şüden-i Sülfke be-dest-i an ... 284
127. Leşger-keşiden-i Kasım be-cânib-i Erzincân be-kasd-ı girift-i vilâyet-i Karaman ... 285
128. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-kasd-ı Uzun Hasan-ı bî-dîn ü nâ-dân ... 288
129. Fireştâden-i leşger-i İslâm Sultân Muhammed ve feth-şüden-i kal'a-i Kefe be-dest-i Gedük Ahmed ... 295
130. Azm-i sefer-kerden-i Muhammed Hân be-vilâyet-i Kara-Boğdan ... 300
131. Azm-i sefer-kerden-i Muhammed Hân be-vilâyet-i Arnavud-ı mu'ânidân ... 303
132. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Muhammed Hân be-kasd-ı Mısır u Şâm u Arabistân ... 305
133. Be-nevbet Sultân Hoş-Kadem sultân şüd be-taht-ı Mısır an dem ... 307
134. Ecel-âmed ü reft Sultân Hoş-Kadem zi-cihân, Kaytabay âmed ü şüd be-taht-ı Mısır sultân ... 308
135. Leşger-dâden-i Sultân Muhammed Hân be-Ale'd-devle be-kasd-ı taht-ı Türkman ... 311
136. Der beyân-ı vefât-ı Muhammed Hân ... 311
137. Cülûs-kerden-i Sultân Bâyezîd ibn-i Muhammed Hân der-taht ü baht-ı Âl-i Osmân ... 312
138. Fireştâden-i kasd Cem Sultân be-Sultân Bâyezîd Hân ... 313

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

139. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Bâyezîd Hân be-gazâ-yı Kili ve Ak-kirman ... 314
140. Der beyân-ı leşger-dâden be-Ale'd-devle Sultân Bâyezid Hân berây-ı ceng-kerden bâ-leşger-i Çerkesân-ı Mısriyân ... 317
141. Firistâden-i Sultân Bâyezîd Hân azm-i sefer-kerden-i mir-i mirân-ı Karaman ve feth-şüden-i ba'zı kilâ'-ı civâr-ı Arabistân ... 319
142. Resîden-i be-sem'-i Sultân in feth-i mir-i mirân-ı Karaman ... 320
143. Bâz-firistâden-i leşger Sultân Bâyezid Hân be-vilâyet-i Varsak be-cânib-i Arabistân ... 326
144. Dost şüd Ale'd-devle be-Sultân-ı Mısır be-tarîk-i müdârâ hem-çünân ki Sultân Bâyezid-i kişver-güşâ-râ 327
145. Leşger-dâden-i Sultân Bâyezid Hân be-Budak Beg birâder-i Ale'd-devle-i Türkman, ... 329
146. Urs-kerden-i Sultân Bâyezîd Hân be-tezvîc-i benât ve sünnet-kerden-i ferzendân ... 330
147. Firistâden-i kâsıd berây-ı özr-hâsten-i Sultân-ı Mısır ez-Bâyezid Hân Sultân-ı Rûm ve selâtîn-i asr ... 332
148. Muhârebe-kerden-i Ya'kûb Pâşâ bâ-Derencil-bân der vilâyet-i Bosna ... 334
149. Gürihten-i ez-İstanbul Ahmed İmirza ibn-i Uğurlu Hân bî-icâzet-i Sultân Bâyezîd be-taht-ı Erzincân 338
150. Der beyân-ı mirân-ı Arab u Acem ki âmeden-i selâtîn-i Rûm berây-ı istimdâd zi-dest-i sitem-kârân-ı şüm 340
151. Der beyân-ı gürihten-i Cân Beg ki ulu beg-i Mısır bûd ez-Sultân Hasan der İskenderiyye bûd be-âstân-ı Sultân Bâyezid ibn-i Muhammed Hân ... 340
152. Der beyân-ı âmeden-i Şehruh Mirze ez-Horâsân be-vilâyet-i Tebriz be-kasd-ı İskender Beg ibn-i Kara Yûsuf mir-i Erzincân ... 342
153. Âmeden-i Uğurlu Mirze ibn-i Uzun Hasan be-âstân-ı Sultân Muhammed berây-ı penâh-kerden ... 344
154. Âmeden-i kıral be-vilâyet-i Âl-i Osmân bâ-leşger-i mübâlaga be-kasd-ı ehl-i îmân ... 347
155. Firistâden-i Hazret-i Sultân Bâyezîd Ali Beg ibn-i Molkoç-râ be-gazâ-yı kıral-ı pelid ... 347

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

156. Firistâden-i Sultân Bâyezîd be-İskenderiyye ez-deryâ berây-ı bürden-i mâl-i evkaf-ı Mekke ve Medîne 348
157. Azm-i sefer-kerden-i be-niyyet-i gazâ Sultân Bâyezîd Hân be-vilâyet-i Mora be-kasd-ı Eynebahtı zi-külâ'-i Firengistân 350
158. Der sıfat-ı âmeden-i fasl-ı zemistân ve mütemekkin-şüden-i der İstanbul Sultân Bâyezîd Hân 353
159. Azm-i sefer-kerden-i Sultân Bâyezîd Hân ve feth-şüden-i Moton ve Koron zi-külâ'-i Firengistân 353
160. Cülûs-kerden-i Sultân Selîm Hân be-taht-ı Âl-i Osmân be-cây-i Bâyezîd Hân 356
161. Bâz-âverden-i Sultân Bâyezîd Hân Ahmed Pâşâ ibn-i Hersek-râ be-vezâret-i dîvân 358
162. Der beyân-ı hurûc-ı Şâh-kulı nâm Kızılbâş ez-Teke-ili serdâr-ı râfızî-i evbâş ü kallâş 359
163. Reften-i Sultân Bâyezîd be-İstanbul be-taht-âverden-i Sultân Ahmed şüd-mesgûl 367
164. Bâz-âmeden-i Sultân Selîm ve müyesser-şüden-i taht ü iklîm 368
165. Haber-dâden-i Sultân Ahmed-râ Sultân Bâyezîd Hân ve reften-i Sultân Ahmed be-vilâyet-i Karaman 370
166. Âmeden-i Sultân Korkud be-taht be-hevâ-yı riyâset ü baht 371
167. Resîden-i Sultân Selîm be-nezdîk-i İstanbul ve âgeh-şüden-i Sultân Bâyezîd Hân ve istikbâl-kerden-i bâ-emr-i Bâyezîd Hân 372
168. Reften-i Sultân Bâyezîd Hân be-Dimetoks be-kalb-i maraz-ı seyrân 373
169. Şinîden-i Sultân Ahmed haber-i vefât-ı Bâyezîd Hân ve azm-i sefer-kerden be-kasd-ı taht-ı Rûm bâ-leşger-i Karaman 376
170. Âgeh-şüden-i ez-în kıssa ve sefer-kerden-i Selîm Hân be-Bursa 377
171. Mûcib-i geşten-i Mustafâ Pâşâ der Bursa çi şüd bî-nev ez-men în kıssa 378
172. Hikâyet-i münâsib der în hâl 379
173. Der vâkı'ât-ı geh-zâdegân 380
174. Reften-i Sultân Selîm be-Sultân Korkud 380

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

175. Der sıfat-ı zemistân mütemekkin-şüden-i Selîm Hân 382
176. Der sıfat-ı bahâr ve âmeden-i Sultân Ahmed be-kasd-ı Sultân Selîm ve melik-şüden bâ-leşger-i bî-hâdd ... 383
177. Der sıfat-ı dey ve Hazret-i Sultân Selîm der taht-ı Edrene, dey şüd mukîm ... 384
178. Der sıfat-ı Kızılbâş-ı kallâş ü evbâş ... 385
179. Firistâden-i Sultân Selîm-i cihân-kâm be-Şâh İsmâ'îl ve da'vet-kerdene'ş be-islâm ... 386
180. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-Şeh İsmâ'îl-i Kızılbâş ü nâ-bekâr ... 387
181. Âverden-i sultân-ı ehl-i dîn ferzend-i hod be-taht-ı baht ü zemîn ... 388
182. Der feth-i kal'a-i Payburd ... 394
183. Der sıfat-ı dey ... 394
184. Der sıfat-ı bahâr ve azm-i sefer-kerden-i şehriyâr be-kal'a-i Kemâh ... 395
185. Reften-i Sultân Selîm Hân be-kasd-ı Ale'd-devle be-vilâyet-i Türkman ... 396
186. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Şehriyâr be-diyâr-ı Acem be-kasd-ı sürh-ser-i bî-dîn ü nâ-bekâr 398
187. Muhârebe-kerden-i Sultân Selîm be-nezd-i Haleb bâ-Kansu-Gavri sultân-ı mülk-i Arab ... 405
188. Bâz-âmeden-i Sultân Tumanbay bâ-cündiyân-ı gürî-zân yeg-şeb bâ-cündiyân berây-i ceng bi-ittifâk-ı Mıs-riyân ... 413
189. Azm-i sefer-kerden-i be-cezîre-i Menûf mîr-i mirân Hazret-i Mustafâ Pâşâ-yı kâm-bîn ü kâm-rân ... 416
190. Der beyân-ı cülûs-kerden-i Sultân Süleymân be-taht-ı Sultân Selîm ibn-i Bâyezîd Hân sıfat-ı dey ve müte-mekkin-şüden-i Selîm Hân be-taht-ı Edrene der vakt-i zemistân ... 419
191. Der beyân-ı âsî-şüden-i mîr-i mirân-ı Şâm Cânberdî Gazzâlî-i bed-fercâm ... 422
192. Der sıfat-ı bahâr azm-i sefer-kerden-i Sultân Süley-mân ve feth-şüden-i kal'a-i Beligrad ez-dest-i Ungü-rûs-i mu'ânidân ... 427

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

193. Der sıfat-ı dey ve mütemekkin-şüden-i Sultân Süleymân der taht-ı İstanbul der ân-ı zemistân 434
194. Der sıfat-ı bahâr ve azm-i sefer-kerden-i Sultân Süleymân-ı cihân-dâr ve feth-şüden-i kılâ'-i cezîre-i Rados zi-dest-i Efreng-i bed-girdâr 434
195. Piş ez-în sefer fîristâd bûd Sultân Süleymân Ferhâd Pâşâ-râ bi-kasd-ı Ali Beg ibn-i Şeh-süvâr-ı Türkman 436
196. Der beyân-ı vefât-ı Hayr Beg mîr-i mîrân-ı Mısır becâyi reften-i Mustafâ Pâşâ-yı âsaf-ı devrân-ı asr 442
197. Der beyân-ı hikâyet-dâden-i taht-ı Mısır Sultân Süleymân be-Ahmed Pâşâ ve âsî-şüden-i o be-Süleymân Hân 443
198. Cülûs-kerden-i Hazret-i İbrâhîm Pâşâ be-taht-ı vezâret bâ-devlet ü ikbâl ü izz ü sa'âdet 444

Nüsha Farkları 457

İndeks 467

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÖNSÖZ

Osmanlı Beyliği'nin teşekkülünden XV. yüzyıl başlarına kadar resmi belge ve eser elimize geçmemiştir. Bu yüzden XIV. yüzyıl Osmanlı tarihinden bahseden eserler, ancak XV. yüzyılda veya daha sonra yazılmıştır. II. Murad devrinde başlayan kültür faaliyetlerinden Türk tarihçiliği de nasibini almış ve birinci elden kaynak olarak bilinen bazı tarihler kaleme alınmıştır. Osmanlı devleti, kuruluşundan itibaren devamlı olarak gelişme kaydetmiş ve buna paralel olarak, özellikle fetihten sonra hükümdarların ve bazı devlet adamlarının teşvikleri ile, Osmanlı tarihçiliği sahasında da yeni eserler ortaya çıkmıştır. II. Bayezid devrinde, Osmanlı devletinin kuruluşundan müellifin bulunduğu zamana kadar gelen, sadece Osmanlı tarihini konu edinen ve bu yüzden de **Tevârih-i Âl-i Osman** adı verilen veyahut müellifin adı ile bilinen tarihler yazılmıştır. Yine bu devirde, muhteva itibariyle birbirine çok benzeyen anonim **Tevârih-i Âl-i Osman**'ların sayısında da büyük artış görülür.

XV. yüzyılın ikinci yarısında başlayan **Tevârih-i Âl-i Osman** geleneği müteakip yüzyılda da devam etmiştir. Doktora çalışması olarak aldığım ve 1986'da ikmal ettiğim XVI. yüzyıl şâir tarihçilerinden Hadîdî'nin **Tevârih-i Âl-i Osman**'ı, kuruluştan 1523'e kadar gelmektedir. Bu eser, **Tevârih-i Âl-i Osman** geleneğine bir örnek teşkil etmektedir.

Hadîdî Tarihi'nin, yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan yedi nüshası karşılaştırılarak, metin tesisi için en uygun olan Tercüman Gazetesi Kütüphanesindeki nüsha esas alınmıştır. Bu nüshanın eksik olan baş kısmı, ona en yakın olan Veliyüddin Efendi nüshasından tamamlanmıştır. Zaruri durumlarda, Berlin nüshası hariç olmak üzere, diğer nüshalara da baş vurulmuştur. Metin tesisinde metne sadık kalınarak Türkçe kelimeler, müellifin zamanındaki şekilleri ile verilmeğe çalışılmıştır. Metinde beyit ve konu baş-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

lıkları numaralandırılmıştır. Transkripsiyonda teferruatdan kaçınılmış, gerekli görülen açıklamalar dipnotta gösterilmiştir.

Hadîdî, kaynaklarından sadece Âşık Paşa-zâde'yi zikretmiş, başka şahıs veya kaynak ismi belirtmemiştir. Ancak meçhul râvilere atıflar yapmakla yetinmiştir. Hadîdî ve eseri üzerinde bugüne kadar gerek batıda, gerekse bizde ciddî bir araştırma yapılmamıştır. Bunun sebebi, her halde meşhur Osmanlı tarihçisi Hoca Sadeddin'in, onun hakkındaki küçümser ifadesidir.

Hadîdî Tarihi'nde, Osmanlıların Rumeli'de gerçekleştirdikleri ilk fetihlere dair orijinal bazı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, II. Bayezid ve Yavuz devirleri ile Kanunî'nin ilk yıllarını idrak etmiş bulunması ve olayların içinde bulunmasa bile, görüp yaşamış olanlardan duyduklarını kaydetmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Çalışmalarım sırasında daima yardımlarını gördüğüm değerli hocalarım Prof. Dr. Fikret Işıltan, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız ve özellikle Dr. Orhan Şaik Gökyay'a şükranlarımı sunarım. Kitabın basılması için destek ve yardımlarını gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız'a tekrar teşekkür ederim. Eserin dizgi ve baskısını gerçekleştiren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası mensuplarına ayrıca teşekkür ederim.

Necdet ÖZTÜRK

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
ayn. mll.	aynı müellif
b.	beyit
bk.	bakınız
çev.	çeviren
İ A.	İslâm Ansiklopedisi
İ. Ü.	İstanbul Üniversitesi
krş.	karşılaştırınız
Ktp.	Kütüphanesi
M. Ü.	Marmara Üniversitesi
nr.	numara
nşr.	neşreden, neşri
s.	sayfa
trc.	tercüme, tercümesi
T. Y.	Türkçe Yazmalar
vd.	ve devamı
vdd.	ve devamının devamı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİBLİYOGRAFYA

ACAROĞLU, M. Türker, **Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Ankara 1988.

AHMEDÎ, **İskender-nâme** (İnceleme-Tıpkıbasım), nşr. İ. Ünver, Ankara 1983.

AKTEPE, M. Münir, «Osmanlıların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kal'ası», **Tarih Dergisi** (1950), Sayı : 2.

ÂŞIK MEHMED ÇELEBİ, **Meşâirü'ş-şuarâ**, nşr. G. M. Meredith-Owens, Londra 1971.

ÂŞIK PAŞA-ZÂDE, **Tevârih-i Âl-i Osman**, nşr. Âli Bey, İstanbul 1332.

———, nşr. F. Giese, Leipzig 1929.

ATEŞ, Ahmed, «Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman münasebeti ile)», **Türkiyat Mecmuası** (1942-45), VII-VIII.

BABİNGER, Franz, **Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke**, Leipzig 1927 (çev. C. Üçok, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Ankara 1982).

———, **Beiträge zur Frühgeschichte der Türkenherrschaft in Rumelien (14.-15. Jahrhundrt)**, Brünn-München-Wien 1944.

BAYATLI MAHMUD oğlu Hasan, **Câm-ı Cem-Âyin** (Sadeleştiren : Kırzıoğlu Fahrettin), **Osmanlı Tarihleri**, I, Atsız nşr., İstanbul 1949.

BAYRAK, M. Orhan, **Osmanlı Tarih Yazarları**, İstanbul 1982.

BEYÂNÎ, **Tezkire-i Beyânî**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 2568.

BİLGE, Mustafa, **İlk Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1984.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇAVUŞOĞLU, H. Zeki, **XVI. Asır Tarihçilerinden Birkaç Sima ve Eserleri,** (XVI. asırda yaşamış : Keşfî, Hadîdî, İshak Çelebi, Abdussamed, Eyyûbî), İ.Ü. Ktp., Mezuniyet Tezi nr. 142, İstanbul 1932.

DANİŞMEND, İ. Hâmi, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,** I-II, İstanbul 1971.

EL-KONEVÎ, Mehmed b. Hacı Halil, **Tarih-i Al-i Osman,** R. Anhegger nşr., **Tarih Dergisi** (1952), II/3-4.

EMECEN, Feridun M., **XVI. Asırda Manisa Kazâsı,** Ankara 1989.

ENVERİ, **Düstur-nâme-i Enveri,** nşr. M. H. [Yınanç], İstanbul 1928.

ERÖZ, Mehmet, **Türk Kültürü Araştırmaları,** İstanbul 1977.

ERÜNSAL, İsmail, «Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları I : II. Bâyezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri», **Tarih Enstitüsü Dergisi** (1979-80), Sayı: 10-11.

Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân, Hazırlayanlar : H. İnalcık - M. Oğuz, Ankara 1978.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, «Orhan» mad., **İ A.,** IX, İstanbul 1964.

HAMMER, J. von, **Geschicte des osmanischen Reiches,** I, Peşte 1827 (tre. M. Atâ, **Devlet-i Osmaniye Tarihi,** I, II, İstanbul 1336, 1329).

———, **Geschichte der osmanischen Dichtkunst,** II, Peşte 1837.

HOCA SADEDDİN, **Tâcü't-tevârih,** I, İstanbul 1279.

HONIGMANN, E., «Misis» mad., **İ A.,** İstanbul 1971.

HURAT, CL., «Gîlân» mad., **İ A.,** IV, İstanbul 1964.

İBN-İ KEMAL, **Tevârih-i Âl-i Osman,** II. Defter, nşr. Ş. Turan, Ankara 1983.

———, IX. Defter, Millet Ktp. Ali Emiri, Tarih Kısmı nr. 29.

İLGÜREL, Mücteba, «Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu», **I. Osmanlı Sempozyumu,** Söğüt 1984.

İNALCIK, Halil, «Edirne'nin Fethi», **Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı,** Ankara 1965.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu, I, Türkçe Tarih Yazmaları, İstanbul 1943.

KAF-ZÂDE FÂİZİ, **Zübdetü'l-eş'âr**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 1646.

KARATAY, F. Edhem, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, II, İstanbul 1961.

KÂTİP ÇELEBİ, **Keşfü'z-zünûn**, I, İstanbul 1941.

KAVAKÇI, A. Ziya, **İslâm Araştırmalarında Usul**, Ankara 1976.

KINALI-ZÂDE Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-şuarâ**, I, ngr. İ. Kutluk, Ankara 1978.

KRAMERS, J. H., «Menûf» mad., **İ A**, VII, İstanbul 1972.

KISSLING, H. J., **Beiträge zur Kenntnis Thrakiens im 17. Jahrhundert**, Wiesbaden 1956.

KONYALI, İ. Hakkı, **Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir (Tarihi-Turistik Klavuz)**, İstanbul 1945.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, «Bemerkungen zur Religionsgeschichte Kleinasiens», **Mitteilungen zur osmanischen Geschichte** (1921-22), I.

———, «Yıldırım Bayezid'in Esâreti ve İntiharı Hakkında, Demir Kafes Rivâyeti», **Belleten** (1937), I/2.

———, «Yıldırım Bayezid'in İntiharı Mes'elesi», **Belleten** (1943), VII/27.

———, «Alıncak» mad., **İ A**., I, İstanbul 1965.

KURAT, Akdes, «Bizans'ın Son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri. Türklerin 1446'da Mora'yı haraca bağlamalarına ait Bizans ve Osmanlı-Türk kaynaklarında verilen malumatın mukayesesi», **Türkiyat Mecmuası** (1935), III.

LATİFÎ, **Tezkire-i Latîfî**, İstanbul 1314.

LEVEND, A. Sırrı, **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, Ankara 1956.

———, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 1973.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MATRAKÇI Nasuh, **Mecmaü't-tevârih**, Süleymaniye Ktp. Fatih nr. 4278.

———, **Târih-i Sultân Bâyezid**, Topkapı Sarayı Revan Köşkü Ktp. nr. 1272.

MEHMED SÜREYYA, **Sicill-i Osmanî**, II, İstanbul 1311.

MEHMED ZAİM, **Câmiü't-tevârih**, Nuruosmaniye Ktp. nr. 3270.

MENAGE, V. L., «Hadidi» mad., **The Encyclopaedia of Islam**, III, Leiden 1971.

———, «Sultan II. Murad'ın Yıllıkları», **Tarih Dergisi** (1982), Sayı : 33.

NAZMÎ, Edirneli, **Mecmuatü'n-nezâir**, Nuruosmaniye Ktp. nr. 4222.

NECİP ÂSIM, «Yıldırım Bayezid'in İntiharı», **Edebiyat Fakültesi Mecmuası** (1922), II.

N. ÂSIM-M. ÂRİF, **Osmanlı Tarihi**, I, İstanbul 1335.

NEŞRÎ, MEHMED, **Kitâb-ı Cihân-nümâ**, F. R. Unat-M. A. Köymen nşr., I, II, Ankara 1949, 1957.

———, **Cihân-nümâ**, F. Taeschner nşr., I, II, Leipzig 1951, 1955.

NİŞANCI MEHMED PAŞA, Karamanlı, **Osmanlı Sultanları Tarihi** (çev. Konyalı İ. H.), **Osmanlı Tarihleri**, I, Atsız nşr., İstanbul 1949.

ORUÇ b. ÂDİL, **Tevârih-i Âl-i Osman**, F. Babinger nşr., Hannover 1925.

———, **Oruç Beğ Tarihi**, Atsız nşr., İstanbul 1972.

PEÇEVÎ (Peçuylu), İbrâhim, **Tarih-i Peçevi**, I, İstanbul 1283.

PERTSCH, Wilhem, **Königlichen Bibliothek türkischen Handschriften zu Berlin, Sechster Band**, Berlin 1889.

RİYÂZÎ MEHMED, **Riyâzü'ş-şuarâ**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 4098.

RÛHÎ ÇELEBİ, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Tübingen Ms. Or. Quart 821'den çekilmiş mikrofilm, Süleymaniye Ktp. Mikrofilm Arşivi nr. 1919.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

RÜSTEM PAŞA, **Tevârih-i Âl-i Osman**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 2438.

ÖZTÜRK, Necdet, «Osmanlı Tarihlerine Göre İlk Akçe», **Türk Dünyası Araştırmaları** (1988), Sayı : 54.

———, «Ferecik'in Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair», M. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi **Türklük Araştırmaları Dergisi** (1989), Sayı : 4.

SARICA KEMAL (Kemal-i Zerd), **Selâtîn-nâme**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 331.

SEHİ BEG, **Heşt-Bihişt** (İnceleme. Tenkidli Metin. Dizin), nşr. G. Kut, Harward 1978.

ŞEMSEDDİN SÂMİ, **Kamus al-a'lâm**, III, IV, VI, İstanbul 1308, 1311, 1316.

ŞÜKRULLAH, **Behcetü't-tevârih**, nşr. Ç.N. Atsız, **Osmanlı Tarihleri**, I, İstanbul 1949.

TÂHİR, Bursalı Mehmed, **Osmanlı Müellifleri**, III, İstanbul 1342.

TANSEL, Selâhattin, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti** (2. Baskı), Ankara 1985.

Tarama Sözlüğü, I-VIII, Ankara 1963-1977.

TANERİ, Aydın, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayatı-Teşkilâtı**, Ankara 1978.

TEKİNDAĞ, M. C. Şehabettin, «II. Bayezid Devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücâdelesi. İlk Osmanlı-Memlûklu Savaşları (1485-91)», **Belleten** (1967), XXXI/123.

———, «Selim-nâmeler», **Tarih Enstitüsü Dergisi** (1970), Sayı : 1.

———, «Bayezid'in Ölümü Meselesi», **Tarih Dergisi** (1970), Sayı : 24.

———, «Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûk Münâsebetleri, **Tarih Dergisi** (1976), Sayı : 30.

———, «Osman Gâzi'nin Nesebi Meselesi», **Tercüman Gazetesi** (1982), 27. yıl, Sayı : 7317.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, I, Hazırlayan : G. Kut, İstanbul 1989.

Tevârih-i Âl-i Osman (anonim), nşr. F. Giese, Breslau 1922.

————, İ. Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı), M. Cevdet Yazmaları, nr. 0.106.

Tevârih-i ibtidâ-i Âl-i Osman (anonim), İ. Ü. Ktp. İbnülemin nr. 3202.

TULUM, Mertol, «Filolojik çalışma ve eski metinlerin neşri üzerine görüş ve tenkitler», **Türk Dünyası Araştırmaları** (1983), Sayı : 27.

TURAN, Osman, **Tarihî Takvimler** (2. Baskı), Ankara 1984.

UĞUR, Ahmet, **The reign of Sultan Selim I in the light of the Selimname Literature**, Berlin 1985.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, **Osmanlı Tarihi** (3. Baskı), I, Ankara 1972.

————, «Karasioğulları» mad., **İA**., VI, İstanbul 1967.

————, «Mehmed I.» mad., **İA**., VII, İstanbul 1972.

————, **Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı** (2. Baskı), Ankara 1984.

————, **Çandarlı Vezir Ailesi** (2. Baskı), Ankara 1986.

VÂSIF, Ahmed Efendi, **Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâikü'l-Ahbâr**, yayınlayan : M. İlgüreI, İstanbul 1978.

Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara 1983.

YINANÇ, M. Halil, «Bayezid I.» mad., **İA**., II, İstanbul 1961.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GİRİŞ

I

HADİDİ'NİN HAYATI VE ESERİ

a) Hayatı :

Mahlası olan «Hadîdî»[1] dışında, asıl adı dahi bilinmeyen müellifimizin hayatını bütünü ile aksettirmek için kendi eserinde yer alan bilgiler yetersiz kalmaktadır. Ancak bu hususdaki yetersiz bilgimizi, çoğunluğu kendisine çağdaş sayılabilecek yedi şuarâ tezkiresi yazarı ile bir ölçüde gidermek mümkündür. Bunlar, ölüm tarihlerine göre sırasiyle Sehî (ölm. 955/1548)[2], Âşık Mehmed Çelebi (ölm. 979/1572)[3], Latîfî (ölm. 990/1582)[4], Beyânî Şeyh Mustafa (ölm. 1006/1597)[5], Kınalı-zâde Hasan Çelebi (ölm. 1012/1604)[6], Kaf-zâde Fâizî (ölm. 1031/1621)[7] ve Riyâzî Mehmed (ölm. 1054/1644)[8]'dir. Bunların hiç birisi Hadîdî'nin doğum tarihini vermiyor. Sâdece kendisinin Sultan II. Bayezid devrini idrak etmiş olduğu, konumuzu teşkil eden eserinin

---

1 Müellif, tarihçilik dünyasında sâdece bu adla tanınmaktadır. Eserinin muhtelif kısımlarında kendisini bu mahlasla kaydettiğini belirtelim. Bunun için bk. Metin, b. 35, 91, 174, 269, 1110-11, 6193, 6416, 6642.

2 Sehî Beg, **Heşt-Bihişt** (İnceleme, Tenkidli Metin, Dizin), nşr. G. Kut, Harward 1978.

3 **Meşâirü'ş-şuarâ**, nşr. G. M. Meredith-Owens, Londra 1971.

4 **Tezkire-i Latîfî** (İkdam Matbaası), İstanbul 1314.

5 **Tezkire-i Beyânî**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 2568.

6 **Tezkiretü'ş-şuarâ**, I, nşr. İ. Kutluk, Ankara 1978.

7 **Zübdetü'l-eş'âr**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 1646.

8 **Riyâzü'ş-şuarâ**, İ. Ü. Ktp. TY. nr. 4098.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bir beytinden anlaşılmaktadır[9]. Hadîdî'nin Ferecik'li[10] olduğu ve hatta atalarının Sultan Orhan zamanında, Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye ilk geçişinde Çimbi ve Keşan'ın alınmasına katılıp Ferecik kalesini de fethedenler içinde bulundukları, onun bu fethe tahsis ettiği bölüm içindeki ifâdesi ile de anlaşılmaktadır[11]. Nitekim, yukarıda adı geçen bütün şuarâ tezkireleri de Hadîdî'nin Ferecik'li olduğunu kaydetmişlerdir[12].

Adı geçen kaynaklar, müellifimizin baba mesleğinin veya kendi san'atının demircilik olması sebebiyle onun Hadîdî mahlasını kullandığını kaydetmektedir[13].

Hadîdî'nin zamanımıza intikal eden yegâne eseri manzum **Osmanlı Tarihi**'dir. Ancak adı geçen tezkirelerde ve Topkapı Sarayı Müzesi Hazine kitaplığında bulunan bir mecmuada[14] da bazı kısa şiirleri mevcuttur. Ayrıca, XVI. asrın önemli şairlerinden Edirneli Nazmî (ölm. 1555'ten sonra)'nin eserinde[15], Hadîdî'ye âit 207 beyit tespit

---

9 Metin, b. 299 :

Yazam Hân Bâyezîd'i de tamâmet
Zamânumdı değül lâzım rivâyet

10 Bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Ferecik'in Osmanlı topraklarına katılışı hakkında bk. N. Öztürk, «Ferecik'in Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair», M. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi **Türklük Araştırmaları Dergisi** (1989), Sayı : 4, s. 135-45.

11 Metin, b. 1110-11 :

Meger cedd-i Hadîdî bile geçmiş
Ferecük-illeri'ni bile açmış

Abâ an-cedd Hadîdî'nün mekânı
Ferecik'dür n'ola medh itse anı

12 Sehî Beg, **Heşt-Bihişt**, 93a; **Meşâirü'ş-şuarâ**, 86a; **Tezkire-i Latîfî**, s. 127 (bu eserde Ferecik değil, Kara-Feryecik şeklinde geçiyor); **Tezkire-i Beyânî**, 23b; **Tezkiretü'ş-şuarâ**, I, 281; **Riyâzü'ş-şuarâ**, 137b.

13 Bk. **a.g.e.**ler, aynı yerler. Âşık Çelebi, Beyânî ve Kınalı-zâde onun babasının demirci olduğunu; Sehî, Latîfî ve Riyâzî ise kendisinin de hayatını demircilikle kazandığını ifâde ederler.

14 Bk. Hazine Ktp. nr. 1073, 53b-54a. Bu mecmuanın tavsifi ve içindekiler için bk. F. E. Karatay, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul 1961, II, 252 vd.

15 **Mecmuatü'n-nezâir**, Nuruosmaniye Ktp. nr. 4222. Tespit edebildiğimize göre, bu eserin 38 yaprağında Hadîdî'den alınmış 5 ile 7 beyit arasında değişen nazireler mevcuttur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ettik ki, bu da, Hadîdî'nin şair olarak devrinde oldukça isim yapmış olduğuna delil teşkil eder*.

Kınalı-zâde'nin beğenmemesine rağmen (aynı yer), Sehî ve Latîfî, onun şiirlerinin «nâzik hayâl ve rengîn elfâz» ve «nazmı latîf ve sellis ve elfâzı dürr-i nâb gibi nefîs» olduğunu kaydetmişlerdir. Konumuzun ağırlığını eserinin tarihî değeri teşkil ettiğinden, Hadîdî'nin esâsen miktar itibâriyle de çok sınırlı olarak günümüze intikal edebilen, daha ziyâde şairane mevzulara müteallik mısra, beyit ve gazelleriyle uğraşmayı lüzumlu görmedik.

Hayatı hakkında bu kadar az ve yetersiz bilgiye sahip olduğumuz Hadîdî'nin ölüm tarihi hakkında da kaynaklar hiç bir bilgi vermiyorlar. Buna mukabil, devrine oldukça uzak bir tarihte yaşayan Kaf-zâde Fâizî'nin **Zübdetü'l-eş'âr**'ında (36 b) ve muhtemelen ondan naklen **Riyâzî tezkiresi**'nde (aynı yer) Hadîdî'nin, Kanunî devrinin başlarında öldüğü bildiriliyor ki, bu tahmin, II. Bayezid devrini idrak eden müellifin Kanunî devri içinde ölmesi muhtemel olduğuna göre, rahatlıkla kabul edilebilir. Esâsen Hadîdî, eserinin son kısımlarında Sultan Süleyman'ın henüz çok genç, fakat kendisinin çok yaşlı ve güçsüz kaldığını şu renkli ifâdelerle belirtmektedir :

İki ulu gazâsın[16] nazm idüp ter
Ola mı dahısın yazmak müyesser

Süleymân Hân-ı Gâzî nev-cüvândur
Hadîdî pîr-i fânî nâ-tüvândur

.....

Hadîdî fevt olursan gussa yokdur
Şeh işiginün ehl-i nazmı çokdur[17]

---

* İ. Erünsal tarafından neşredilen **İn'âmât Defteri** («Türk Edebiyatı Tarihi'nin Arşiv Kaynakları I. II. Bâyezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri», **Tarih Enstitüsü Dergisi** (1979-80), Sayı : 10-11, s. 312/32.)'ndeki kayda göre Hadîdî, II. Bâyezid'in ihsânına mazhar olan şairler arasında yer almaktadır. Bu kayda haber veren hocam Prof. Dr. Mücteba İlgürel'e müteşekkirim.

16 Müellifin kastettiği bu iki savaş, Kanunî'nin Belgrad (1521) ve Rodos (1522) seferleridir.

17 Metin, b. 6413-14, 6416.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O, ayrıca eserini bitirirken :

Hadîdî bunda hatm it dâstânı
Kim oldun dehr içinde pîr-i fânî[18]

demek suretiyle çok yaşlandığını dile getirmektedir. **Sicill-i Osmanî**[19] her ne kadar Hadîdî'nin 940 (1533/34)'da vefat ettiğini kaydetmiş ise de, onun bu tarihi hangi kaynaktan aldığı belli değildir. Babinger'e gelince[20], o, **Osmanlı Müellifleri**'ne[21] dayanarak müellifimizin 967 (1559/60)'da Tırhala kadısı iken öldüğünü ifâde etmekte ise de, bu doğru değildir. Çünkü, **Osmanlı Müellifleri**'nin Hadîdî maddesinde kaydedilen ölüm tarihi Hadîdî'nin değil, Pâre-zâde Bursalı Mevlânâ Ahmed'indir ve üstelik bu zâtın, Babinger'in kaydettiği gibi 967'de değil, 968 yılında öldüğü yazılıdır. Esâsen Bursalı M. Tahir de kaydını **Keşfu'z-zünûn**'dan[22] almıştır. M. Orhan Bayrak'ın[23], herhangi bir kaynak göstermeksizin, Hadîdî'nin ölümü için verdiği 1533 İstanbul tarihi ise, araştırmamız için bir önem taşımamaktadır.

b) Eseri : **Tevârîh-i Âl-i Osman**

Hadîdî'nin eseri manzum bir Osmanlı tarihidir. Büyük ve göhretli hânedânlar için bu şekilde manzum eserler öteden beri yazılagelmiştir. Bunlara bir misal olarak Firdevsî'nin **Şehnâme**'si ve Osmanlı kültürü sahasında da Ahmedî'nin **İskendernâme**'si gösterilebilir.

Hadîdî'nin **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ı 6646 beyitten müteşekkil, oldukça hacimli bir eserdir. Hadîdî, asıl konusunu teşkil eden Osmanlı tarihine başlamadan önce genel islâmî geleneğe uymuş ve eserine tevhîd, münâcât ve na't'la başlamıştır. Bu kısa başlangıcı yine geleneksel olan kitabın kaleme alınış sebebi ve bunu da Kanunî Sultan

18 Metin, b. 6442.

19 Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmanî**, İstanbul 1311, II, 110.

20 F. Babinger, **Die Geschichtschreiber der Osmanen und ihre Werke**, Leipzig 1927, s. 59 not 2 (çev. C. Üçok, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, Ankara 1982, s. 67 not 1).

21 Bursalı M. Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, İstanbul 1342, III, 45.

22 Kâtip Çelebi, **Keşfü'z-zünûn**, İstanbul 1941, I, 284.

23 **Osmanlı Tarih Yazarları**, İstanbul 1982, s. 104.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Süleyman'a yazmış olduğu medhiye takip eder. Böylece eserin bu büyük Türk hükümdarına takdim edilmesinin düşünüldüğü sezilliyor. Ancak Latîfî'de yer alan kayda göre[24], Hadîdî'nin eserini padişaha takdime fırsat veya imkân bulamadığı anlaşılmaktadır.

Hadîdî eserine herhangi bir ad vermemiştir. Buna mukabil, yaşadığı devre yakın tezkirecilerden Sehî ve Latîfî, eseri **Tevârîh-i Âl-i Osman** olarak adlandırıyor. Hadîdî'den yarım asır sonra **Câmiü't-tevârîh**'ini kaleme almış olan Mehmed Zaim, kaynak olarak kullandığı bu manzum eseri **Tevârîh-i Âl-i Osman** olarak takdim etmektedir[25]. Hadîdî'den faydalanan daha sonraki tarihçiler Hoca Sadeddin[26], İbrâhim Peçuylu[27] ve vak'anüvis Ahmed Vâsıf Efendi[28], eserin adı hakkında hiçbir şey söylememekte, müellifin adını zikretmekle yetinmektedirler. Kâtip Çelebi de Hadîdî'nin eserini **Târih-i Âl-i Osman** olarak kaydetmiştir[29]. Bütün bu kaynak grubuna mukabil, J. v. Hammer-Purgstall **Osmanlı Tarihi**'nde[30] Hadîdî'nin manzum eserini, belki de yazılış tarzını göz önünde tutarak, **Şehnâme-i Âl-i Osman** şeklinde vermiştir. Son devir müelliflerinden Bursalı Mehmed Tahir de, herhalde Hammer tercümesinden mülhem olarak, bunu **Şehnâme** olarak gösteriyor[31].

Biz, daha eski kaynaklar grubunun verdiği ismi kabul ederek esere **Tevârîh-i Âl-i Osman** adını vermeyi uygun bulduk. İlerde de görüleceği gibi, eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshasındaki **Tevârîh-i Âl-i Osman** kaydı da bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Ayrıca, Osmanlı devletinin kuruluşundan müellifin za-

---

24 «...Ammâ kitâb-ı merkûmı itmâma iriş'ürdükde sunup behremend olamadı ve sunmasına mu'în ve mürebbî bulamadı.» (**Tezkire-i Latîfî**, s. 127).

25 Mehmed Zaim, **Câmiü't-tevârîh**, Nuruosmaniye Ktp. nr. 3279, 188a.

26 **Tâcü't-tevârîh**, İstanbul 1279, I, 217 vd.

27 **Tarih-i Peçevî**, İstanbul 1283, I, 3.

28 **Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâikü'l-Ahbâr**, yayınlayan: M. İlgürel, İstanbul 1978, s. XLV.

29 **Keşfü'z-zünûn**, I, 284.

30 **Geschichte des osmanischen Reiches** (=GOR), Peşte 1827, I, XXXIX. nr. 37 (trc. M. Atâ, **Devlet-i Osmaniye Tarihi**, İstanbul 1336, I, 30, nr. 43).

31 **Osmanlı Müellifleri**, III, 45.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

manına kadar gelen, hususi adı olmayan bu tür Osmanlı tarihlerinin genel olarak **Tevârih-i Âl-i Osman** adı ile isimlendirildikleri de bilinmektedir.

Hadîdî, eserine Osmanlıların ceddi Süleyman-şah kıssası ile başlamakta ve eserini 929 (1522/23) yılında Makbul ve Maktul İbrahim Paşa'nın sadârete getirilişi haberi ile tamamlamaktadır. **Osmanlı Müellifleri** (III, 46) her ne kadar eserin 937 (1530/31) yılında hitâm bulduğunu bildiriyorsa da, bunun zühul eseri olduğu anlaşılmaktadır.

Harp tasvirleri ile, bahar ve düğün tasvirlerinde edebî bir üslup kullanan tarihçinin, edebî zevkinin yüksek olduğu söylenebilir. Eserde müterâdif kelimelerle terkiplerin sıkça geçtiği görülmekte, atasözlerine ve deyimlere de tesâdüf olunmaktadır. **Tevârih-i Âl-i Osman**, o devirde kullanılması yazı modası haline gelen Arapça ve Farsça unsurlardan ayıklanırsa, devrinin konuşma dilinden zengin nümuneler taşıyan bir Türkçe ile yazıldığı söylenebilir. Nitekim, Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı Tarama Sözlüğü'nün bütün ciltlerinde Hadîdî'den alınmış pek çok Türkçe kelime vardır. Eserde, yer yer vezin bozuklukları mevcut ise de, bunu böyle hacimli bir eserde müsamaha ile karşılamak lâzımdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

II

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN'IN KAYNAKLARI

Hadîdî'nin, kendi zamanından önceki devri daha evvel yazılmış Osmanlı tarihlerine dayanarak te'lif ettiği şüphesizdir. Ancak müellifimiz, faydalandığı yazılı kaynakları ve râvileri Âşık Paşa-zâde'nin dışında açık bir şekilde belirtmemiştir. O, eserinin «Mesnevî der matla'-ı dâstân» kısmında :

Meger Âşık Paşa-oğlı şeyh-i kâmil
Ferîdü'd-dehr idi ilmile âmil

Ol itmiş râvi naklinden rivâyet
Yazup nesrile eylemiş hikâyet

Görüp ol nüzhayı mesrûr oldum
Ziyâsından anun pür-nûr oldum[32]

demekle, kaynaklarından birini açıkça zikretmektedir. Başkaca herhangi bir kaynak ismi vermeyen Hadîdî, bazı hadiseleri naklederken «işit râvi naklinden bir hikâyet», «ki râvî böyle kılmışdur rivâyet», «rivâyet böyle kılmış bâ'zı üstâd» gibi müphem ifâdeler kullanmıştır. Diğer taraftan :

Yazam Hân Bâyezîd'i de tamâmet
Zarrânumdı degül lâzım rivâyet

Selîm Hân'ı, Süleymân Hân'ı edem yâd
Okuyan dinleyen cümle ola şâd[33]

32 Metin, b. 293-95.
33 Metin, b. 299, 300.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

diyerek, Bayezid devrinden itibaren kendi zamanı olduğunu, bu yüzden rivâyete lüzum olmadığını ifâde etmekte ise de, Bayezid döneminin büyük bir kısmı için de Âşık Paşa-zâde'den istifâde yoluna gitmiştir.

Yavuz ve Kanuni devirlerine gelince, müellifimizin bu hükümdarlar devrine âit hâdiseleri duyduğu ve bildiği şekilde yazdığı söylenebilir. Nitekim, Yavuz devrine âit olayların yazılmasında şifâhî haberlerden de faydalandığı :

İdenler bu havâdisden hikâyet
Bize bu resme kıldılar rivâyet[34]

beytinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, Kanuni devri için «râvî»den de naklîlerde bulunduğunu :

Kazup yığmakda halk bî-nihâyet
Sen işit râvi nakli bir hikâyet[35]

beytinden anlıyoruz.

Hadîdî'nin **Tevârih-i Âl-i Osman**'ının kaynaklarını, müellifimizin faydalanma derecelerine göre şöyle sıralayabiliriz :

1 — Âşık Paşa-zâde, **Tevârih-i Âl-i Osman**[36] :

Hadîdî, **Âşık Paşa-zâde Tarihi**'nden geniş ölçüde faydalanmış olduğundan, burada sâdece, kaynağındaki bilgileri ne şekilde almış olduğuna dair bir kaç misal verilecektir.

a) Karasi Beyliği'nin Osmanlı topraklarına ilhakı :

Karasi-oğlı Aclan Beg varidi.	**Karasi-oğlı Iclan Beg varidi**
... Bir oğlı dahı var idi.	Karasi-illeri'ne serveridi
Orhân yanına gelmişidi.	.....

34 Metin, b. 5462.
35 Metin, b. 6323.
36 F. Giese ngr., Leipzig 1929.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir oğlı dahı atası yanında idi. Atası yanındagı oğlı vilâyet halkı istemediler... Karasi-oğlı'nun bir **veziri var idi.**

Ve bu fethün târihi hicretün **yedi yüz otuz beşinde** vâki' olındı (Âşık Paşa-zâde, s. 41 vd.).

Biri atasıyile kalmışidi
Biri **Orhân katına gelmişidi**
.....
Bu hâzır oğlunı cümle sipâhi
Dilemez ki ola mülkün pâdişâhı

Veziri Hacı İlbegi varidi
Karasi mülkine ser-leşgeridi
.....
Bu fethün târihi yıl başından
Yazarlar **yedi yüz elli beşinden**[37]

b) II. Murad devrinde Arnavud-ili'ne yapılan sefer :

...Ve illâ hayli vilâyetler feth olındı, **egerçe gâziler** dahı **şehid oldılar** ... Ve bu fethün târihi hicretün sekiz yüz kırk altısında vâki' oldı. Ve bu târihde **asır vaktinde gün** tamâmen **tutuldı** (Âşık Paşa-zâde, s. 112 vd.).

Yıkıldı Arnavud-ili serâser
Şehid oldı egerçe hayli leşger
.....
O demde kim bu akın olmuşidi
Asır vaktinde gün tutulmuşidi

Nebî'nün hicretinden târihi bil
Sekiz yüz kırka irmişidi yıl[38]

c) I. Mehmed devrinde Samsun'un fethi :

Hisâr içinde **İsfendiyâr'un** oğlı **Hızır Beg** var idi. Sultan, Hızır Beg'e **hil'atler** ve ni'metler verdi. Tur yanında **timar** ideyin, dedi. Oi ayıttı : «**Kardaşum Kâsım yanındadur**», dedi (Âşık Paşa-zâde, s. 80).

Üşüp Samsun'ına İsfendiyâr'un
İçindeydi Hızır Beg ol hisârun
.....
İder Sultân Muhammed ana **izzet**
Buyurdı tâzi atlar, hûb-**hil'at**

Didi gel bile bizümle gidelüm
Atandan yeg sana **dirlik** idelüm

Didi **Kâsım karındaşum katında**
İkimüz olmazuz hizmetinde

37 Metin, b. 963, 965, 968-59, 984
38 Metin, b. 2812, 2815-16.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

.....
Bu Samsun fethinün târîhini bil
Sekiz yüz yıl dahı yigirmi bir yıl[39]

Yukarıdaki misâllerden de anlaşılacağı üzere, Hadîdî, kaynağındaki bilgileri olduğu gibi almamış, özellikle olayların tarihlerini, belki de başka kaynaklara başvurarak, farklı şekilde vermiştir. Ayrıca, Samsun'un fethinde olduğu gibi, kaynağında olmadığı halde bâzı hâdiseleri tarihlendirmiştir.

Hadîdî'nin, Âşık Paşa-zâde'den yanlış nakillerde bulunduğu da olmuştur. Meselâ :

Otuz bir yıl cihânda şehlik itdi
Cihândan kırk tokuz yaşında gitdi[40]

beyti ile, o, I. Mehmed'in saltanat süresi ile ömrünü bildirmektedir. Âşık Paşa-zâde'nin dışındaki Osmanlı tarihlerinde yer almayan bu bilginin, gerçekte I. Mehmed'e değil oğlu II. Murad'a âit olduğu Âşık Paşa-zâde'deki kayıtla da anlaşılmaktadır[41]. Müellifimizin bu hatâsı Hoca Sadeddin tarafından ağır bir şekilde tenkid edilmiştir[42].

2 — Oruç b. Âdil, **Tevârîh-i Âl-i Osman**[43] :

Hadîdî'nin, adlarını açıklamadığı kaynaklarından birinin Oruç b. Âdil'in **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ı olduğu sezilmektedir.

a) Hadîdî'nin, Osman Gâzî'nin doğum yeri hakkında verdiği bilgiyi Oruç Bey'den aldığını tahmin etmekteyiz :

... **Osmân Gâzi Rûm vilâyetinde vücûda geldi** (Oruç Bey, s. 6).

Mukadder olmışidi emr-i Yezdân
Vücûda Rûm-ili'nde geldi Osmân[44]

---

39 Metin, b. 2101, 2107-109, 2123.

40 Metin, b. 2206.

41 **Âşık Paşa-zâde Tarihi**, Giese nşr., s. 204; Âli Bey nşr. (İstanbul 1332), s. 219.

42 **Tâcü't-tevârih**, I, 305.

43 F. Babinger nşr., Hannover 1925.

44 Metin, b. 341. Rûhî Çelebi'nin **Tevârîh-i Âl-i Osman**'ında (Tübingen Ms. Or. Quart 821'den çekilmiş mikrofilm, Süleymaniye Ktp. Mikrofilm Arşivi nr. 1919, 14a) «Osman Gâzi Rûm'da vücûda geldi» şeklindedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

b) Yıldırım Bayezid'in intiharı bahsinde[45] de, müellifimizin kaynaklarından birinin Oruç Bey olduğu anlaşılıyor :

...Bir **taht-ı revân düzdürdi. Kafes** gibi ... (**Âşık Paşa-zâde Tarihi,** Giese ngr., s. 72).

Buyurdı Şâh içün **taht-ı revânı Kafes** düzetdiler âhenden anı[46]

...ol demde hilesinde **yüzük kaşında ağu vardı** (Oruç Bey, s. 37).

Meger kim **hâteminde** vardı **kâtil** Adûdan pes adem yeg oldı mâyil[47]

c) Köse Mihal'in müslüman olması hakkında da, Hadîdî'nin verdiği bilgiler Oruç Bey'le aynı paraleldedir :

...Benüm asıl **adum Mihâl**-dir. Hz. Risâlet **benüm adumu Abdu'l-lah kodı** ... **Senün** dahı **neslün** âleme tola ... **gazâlar ideler.** Tâ **Üngürüs** vilâyetinne degin islâm sancağını çekilp âşikâre ideler, didi. **Şimdi zamanımızda Mihâl-oğulları kim vardır,** anun neslündendür (Oruç Bey, s. 10).

Mihâl'idi adum tersâyidüm ben Dalâletde katı bedre idüm ben

Benüm adumı **Abdu'l-lah virdi** Zihî ad kim Resûlu'l-lah virdi

.....

Senün neslün dahı anlaruntle **Gazâlar ideler** islâm açıla

Akınlar salalar Kıpçak u Rûs'a Gazâlar eyleyeler **Üngürüs'a**

.....

Nice mîr-i alem, gâzi vü serdâr **Dahı şimdi Mihâl-oğulları var**[48]

3 — Mehmed Neşrî, **Cihânnümâ** :

Hadîdî'nin, Osmanlı tarihinin önemli kaynaklarından biri olan Neşrî'nin **Cihânnümâ**'sından da faydalandığı anlaşılmaktadır. Ni-

45 Bu konuda bk. N. Âsım, «Yıldırım Bayezid'in İntiharı», **Edebiyat Fakültesi Mecmuası** (1922), Sayı : 1, s. 78-79; M. F. Köprülü, «Yıldırım Bayezid'in Esâreti ve İntiharı Hakkında, Demir **Kafes** Rivâyeti», **Belleten** (1973), I/2, 591-603; ayn. mll., «Yıldırım Bayezid'in İntiharı Mes'elesi», **Belleten** (1943), VII/27, 591-99.

46 Metin, b. 1844. Demir kafes rivayeti için ayrıca bk. **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman,** nşr. F. Giese, Breslau 1922, s. 43 vd.

47 Metin, b. 1857.

48 Metin, b. 463-64, 469-70, 478.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tekim onun, Osman Gâzi'nin kendi adına para kestirdiği hakkındaki :

İdüp tertîbi gayrı nâmı korlar
Hemân Osmân adına hutbe okurlar

Buyurdı akçaya sikke kazarlar
Ki Osmân ibn-i Er-tuğrul yazarlar

.....

Kodı her kal'ada bir merd-i âlim
Ki kâdı ola olup şer'a hâkim

Subaşı nasb ider ehl-i firâset
Ki tâgî olana ide siyâset[48]

kaydı, Neşrî'nin «Çün hutbe ve sikke Osman Gâzi adına mukarrer olup kâdı ve subaşı dikildi»[49] ibâresiyle aynı paraleldedir.

Osmanlı tarihi bakımından son derece önemli olan Osman Gâzi'ye ait para konusu[51], Neşrî ve Hadîdî tarihleri dışında, XV. yüzyıl müelliflerinden Bayatlı Mahmud oğlu Hasan'ın **Câm-ı Cem-Âyîn**'inde[52] «Sultan Osman saltanat tahtına geçti. Bunun adına hutbe okunup para kesildi» şeklinde geçmektedir. Ayrıca bazı **anonim**'lerle[53], Rüstem Paşa'ya atfedilen **Tevârih-i Âl-i Osman**'da[54] bu hususta yer alan bilgiler ise, Neşrî'dekinin tekrarıdır. Bilindiği gibi, hutbe okutmak ve sikke darp ettirmek İslâm devletlerinde asîl saltanat alâmetidir.

Müelliflerimizin, Neşrî'den istifade ettiğine dair başka ip uçları da bulmak mümkündür. Meselâ, Sultân II. Murad devrinde Arnavud

---

49 Metin, b. 593-94, 596-97.

50 Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, F. R. Unat-M. A. Köymen nşr., Ankara 1949, I, 110-111; F. Taeschner nşr., Leipzig 1951, 1955, I, 33; II, 44. Aynı bilgi için bk. (anonim) **Tevârih-i Âl-i Osman** (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi nr. 2030), 20b. Bu eserin, Neşrî tarihinin nüshalarından biri olduğu hakkında bk. Unat-Köymen nşr., I, XI (Önsöz).

51 Bu konuda toplu bilgi için bk. N. Öztürk, «Osmanlı Tarihlerine Göre İlk Akçe», **Türk Dünyası Araştırmaları** (1988), Sayı : 54, s. 19-24.

52 Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, **Câm-ı Cem-Âyîn**, Sadeleştiren : Kırzıoğlu Fahrettin (**Osmanlı Tarihleri**, I, Atsız nşr.), İstanbul 1949, s. 395.

53 Meselâ bk. İ. Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı), M. Cevdet Yazmaları nr. 0. 106, 29a.

54 İ. Ü. Ktp. TY. nr. 2438, 34b.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

iline yapılan sefer ile, yine bu hükümdar zamanında gerçekleştirilen Mora seferi ve bu seferin neticesinde Germe-hisarı'nın fethi tarihini her iki müellif aynı, yani ilkini 840 (1436), ikincisini ise 843 (1439) olarak göstermektedirler[55].

4 — **Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman'lar** :

Hadîdî'nin eserini yazarken, II. Bayezid devrinde ortaya çıktığını bildiğimiz **Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman**'ları görmemiş olması düşünülemez. Nitekim onun, Osman Gâzi'nin 727 (1326) yılında vefat ettiğine dair verdiği bilginin[56] kaynağının Oruç Bey (s. 14) yahut **Giese anonimi** (s. 13) olduğu tahmin edilmektedir.

Müellifimiz, Osman Gâzi'nin zevcesinin adını Râbia olarak vermektedir[57]. Aynı bilgiyi Oruç Bey (s. 9, 12) ile, başka bir **anonim**'de[58] bulmaktayız.

5 — Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa, **Osmanlı Sultanları Tarihi**[59]:

Hadîdî, II. Murad devrinde yapılan Üngürüs (Macaristan) seferi ve bu seferin sonunda Güvercinlik hisarının fethi tarihini muhtemelen Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa'dan almıştır. Hadîdî'nin kaynakları arasında zikrettiğimiz Âşık Paşa-zâde (Giese nşr., s. 107) ve Neşrî (Taeschner nşr., I, 162) bu olayın tarihini 832 (1428); Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa (s. 349) ve Hadîdî (Metin, b. 2718) ise 834 (1430) olarak vermektedirler. II. Murad'a ait yıllıklarda ise «834 yılında Sultan Murad sefer itmeyüp yaylaya çıkdı» ibâresi yer almaktadır[60].

---

55 Metin, b. 2816, 2902. krş. Neşrî (F. R. Unat-M. A. Köymen nşr.), I, 170. Mora seferi hakkında bk. A. Kurat, «Bizansın Son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri. Türklerin 1446'da Mora'yı haraca bağlamalarına ait Bizans ve Osmanlı-Türk kaynaklarında verilen malumatın mukayesesi», **Türkiyat Mecmuası** (1935), III, 185-206.

56 Metin, b. 829.

57 Metin, b. 431.

58 **Tevârîh-i ibtidâ-i Âl-i Osman**, İ. Ü. Ktp. İbnülemin nr. 3202, 7a.

59 Çev. Kosyalı İ. H. (**Osmanlı Tarihleri** I, Atsız nşr.), İstanbul 1949.

60 V. L. Ménage, «Sultan II. Murad'ın Yıllıkları», **Tarih Dergisi** (1982), Sayı : 33, s. 91.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görüldüğü gibi, Hadîdî'nin kaynaklarını Âşık Paşa-zâde'nin dışında açık olarak tespit etmek zorlaşıyor. Bâzı karinelerden hareket ederek kesin neticeye varmanın güçlüğü ortadadır. Bununla beraber, yukarıdaki misâllerden de anlaşılacağı üzere, normal olarak Âşık Paşa-zâde'den başka kaynaklarının olduğu da açıktır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

III

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN'IN KAYNAK DEĞERİ

Kaynakları bahsinde de görüldüğü gibi, Hadîdî kendisinden önceki devri, daha evvel yazılmış Osmanlı tarihlerine baş vurarak kaleme almıştır. Ancak üzerinde durulması gereken husus onun, kaynaklarındaki bilgiyi olduğu gibi aktarma yoluna gitmeyip, sınırlı da olsa kaynakları mukayese yoluna giderek çeşitli rivâyetler arasında kendisine makul olanını seçmesi, herhangi bir olayın naklinde kaynağında bulunmayan bilgileri başka eserlerden tamamlamış olmasıdır. Bu suretle Hadîdî'nin **Tevârih-i Âl-i Osman**'ı geniş ölçüde nakillerde bulunduğu **Âşık Paşa-zâde Târihi**'nin kopyası olmaktan kurtulmuştur.

Hadîdî'nin eserinde, Osmanlı Türklerinin Rumeli'de gerçekleştirdikleri ilk fetihlere dair orijinal bazı bilgiler yer almaktadır. Meselâ, bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Ferecik'in Sultan Orhan devrinde, Rumeli fâtihi olarak şöhret bulan Süleyman Paşa tarafından fethine ve Osmanlı hükümdarları adına Rumeli'de ilk hutbenin de burada okunduğuna dair bilgileri onun eserinden öğreniyoruz[61]. Ayrıca, **Hadîdî Târihi**'nin yazmalarının pek çoğunun harekeli oluşu, Osmanlı tarihinin ilk devirlerine âit bazı yer isimlerinin doğru olarak tespitinde araştırıcılara kolaylık sağlamaktadır.

II. Bayezid ve Yavuz devirleri ile, Kanunî'nin ilk yıllarını bizzat yaşamış olan müellifimizin, özellikle Yavuz ve Kanunî dönemleri ile ilgili kayıtları, olayların içinde bulunmasa bile, görüp yaşamış olanlardan duyduklarını kaydetmesi bakımından da önem taşımakta-

61 Geniş bilgi için not 10'da geçen yazıya bakılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

dır. Yavuz ve Kanuni adına yazılmış birçok **Selimnâme** ve **Süleymannâme**'yi gözden geçirmiş olmamıza rağmen, Hadîdî'nin bu devirlerle alâkalı kayıtlarına kaynak tespit edemedik. Yavuz devrine oldukça geniş bir yer ayıran müellif, şehzâdeler arasındaki rekabeti, Yeniçerilerin ve bazı devlet ricalinin, hattâ halkın Trabzon valisi Şehzâde Selim'i tahta lâyık görmelerini ve nihayet bu hükümdarın İran ve Mısır seferlerini renkli bir şekilde tasvir etmektedir[52]. Kanuni devri olaylarından Belgrad ve Rodos'un fethi dışında, bu zamanda vuku bulan isyanlara da yer verdiği görülmektedir.

Hadîdî'nin eseri, her ne kadar bütünüyle tam orijinal bir kaynak değilse de, kaleme alındığı tarih ve bu tarihe kadar yazılmış olan Osmanlı tarihlerinin azlığı göz önüne alınacak olursa taşıdığı önem inkâr olunamaz. İlerde de görüleceği gibi, Osmanlı tarihi ile ilgili bazı problemlerin izahında müellifimizin teyit edici bilgisinden istifâde edilmiştir.

52 Metin, b. 5139-6073.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

IV

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN'IN TE'SİRLERİ

Hadîdî ve eserine, XVI. asrın ilk yarısından itibâren kaleme alınan hemen bütün şuarâ tezkirelerinde ve daha sonraki devirlerde yazılmış bâzı biyografi eserlerinde yer verildiğine, müellifin hayatı ve eserinin mahiyetine dair kaleme aldığımız bölümlerde, işâret etmiştik. Burada ise, yazıldığı yüzyıldan günümüze kadar **Tevârih-i Âl-i Osman**'ı kaynak olarak kullanan tarihçilerin, müellifimizden hangi bilgileri almış oldukları üzerinde kısaca durulacaktır.

1 — Matrakçı Nasuh (ölm. 1564) :

Tespit edebildiğimize göre, **Tevârih-i Âl-i Osman**'ı kaynak olarak ilk kullanan Kanuni devrinde yaşayan tarihçi, matematikçi, hattat ve nihayet ressam olarak pek haklı şöhret kazanmış olan Matrakçı Nasuh'dur. Matrakçı aşağıda vereceğimiz iki eserinde de, müellifimizin adını zikretmeden, **Tevârih-i Âl-i Osman**'dan istifâde etmiştir.

a) **Mecmaü't-tevârih**[63]:

Kanuni'nin emri üzerine Matrakçı tarafından **Tarih-i Taberi**'nin Türkçe tercümesi olan bu eserin sonunu Osmanlı tarihinden kısa bir bölüm teşkil etmektedir. Matrakçı bu eserine, Süleyman-şah'ın Fırat'ta boğulması hadisesi ile ilgili Hadîdî'den toplam altı beyit almıştır[64].

---

63 Süleymaniye Ktp. Fâtih nr. 4278.

64 **Mecmaü't-tevârih**, 546b. Krş. Metin, b. 318-20, 322, 325, 327.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

b) **Târih-i Sultân Bâyezid**[65]:

Matrakçı, II. Bayezid ile Şehzâde Cem arasındaki muharebeleri, Modon, Koron ve Akkirman'ın fethini, Çukurova bölgesindeki Osmanlı-Memlûklu nüfuz mücâdelesini konu edinen ve minyatürlü olan bu eserine, adı geçen konularla ilgili, Hadîdî'den yirmi beyti bâzı değişikliklerle almıştır[66].

2 — Mehmed Zaim (ölm. 1592):

Tevârih-i Âl-i Osman'ı geniş şekilde kaynak olarak kullanan müelliflerin başında, Osmanlı tarihçileri arasında adı nisbeten az bilinen Mehmed Zaim gelmektedir. Adı geçen tarihçi, 1577/78 yılında te'lîf ettiği **Câmiü't-tevârih**[67] adlı eserinin Osmanlı tarihine âit V. bölümüne «Kıdvetü'ş-şuarâ ve üsvetü'l-bülegâ Mevlânâ Hadîdî» olarak zikrettiği müellifimizle başlamaktadır. Mehmed Zaim, eserinin pek çok yerinde Hadîdî'nin eserini kaynak olarak göstermiş ve bâzı yerlerde isim zikretmekten de olsa uzun nakillerde bulunmuştur.

3 — Hoca Sadeddin (ölm. 1599):

Tevârih-i Âl-i Osman'ı kaynak olarak kullanan yine aynı yüzyılın fakat, Mehmed Zaim ile mukayese edilmeyecek derecede şöhretli tarihçisi Hoca Sadeddin, **Tâcü't-tevârih**'inde Hadîdî hakkında ağır ve küçümser ifâdeler kullanmaktadır. Hoca Sadeddin, müellifimizin olayların ay ve yılını vermediğini, verdiklerininn ise doğru olmadığını iddia etmekte[68] ve buna, Hadîdî'nin Yıldırım Bayezid'in ömrünü ve hükümdarlık süresini bildiren kayıtlarını delil olarak göstermektedir. Sadeddin tenkit maksadıyla Hadîdî'den onikî beyit almıştır[69]. Ancak onun sert tenkitlerinin yanında müellifimizden is-

---

65 Topkapı Sarayı Revan Köşkü Ktp. nr. 1272.

66 **Târih-i Sultan Bâyezid**, 8a, 9a, 25b. Krş. Metin, b. 4536-37, 4551-52, 4556-57, 4568, 4802, 4809, 4811-14, 5123, 4125-27.

67 Nuruosmaniye Ktp. nr. 3270, 168a vdd.

68 **Tâcü't-tevârih**, I, 217. Sadeddin'in, Hadîdî hakkındaki olumsuz kaydı Hammer tarafından da aynen tekrar edilmiştir. Bunun için bk. **GOR**, I, 627 (trc. M. Atâ, **Devlet-i Osmaniye Târihi**, İstanbul 1329, II, 324); aynı mlf., **Geschichte der osmanischen Dichtkunst**, Peşte 1837, II, 403.

69 **Tâcü't-tevârih**, I, 217-18. Krş. Metin, b. 1850-63.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tifâde ettiği de açıkça görülmektedir. Hoca Sadeddin, Yıldırım Bayezid'in intiharına, Osmanlı hanedanına karşı duyduğu büyük muhabbet dolayısıyla, bu olayı aktaran müellifimize bir türlü inanmak istememiştir. Üstelik bu bilgileri veren ilk tarihçi Hadîdî de değildir. Daha önce de işaret olunduğu gibi, müellifimiz bu kayıtları Âşık Paşa-zâde, Oruç Bey veya anonimlerden almıştır. Ayrıca, Hoca Sadeddin gibi şöhretli bir tarihçinin, adı geçen mehazları görmediği düşünülemez. Hoca Sadeddin'in intihar olayına inanmamasının sebepleri üzerinde ilk önce N. Asım, daha sonra ise M. F. Köprülü bu konuda geniş bir makale kaleme alarak olayı ayrıntıları ile incelemiş ve Sadeddin'in tutumunu haksız olarak vasıflandırmıştır[70].

4 — İbrâhim Peçuylu (ölm. 1649):

XVII. yüzyılın meşhur tarihçilerinden İbrâhim Peçuylu, 1520-1639 yılları arasındaki Osmanlı tarihini içine alan değerli eserinde, Kanuni devri hakkında istifâde ettiği kaynaklar arasında Hadîdî'yi de zikreder[71]. Ancak, yaptığımız kaynak kontrolünde müellifimizden hangi bilgileri almış olduğunu tespit edemedik. Bununla beraber Peçuylu'nun Belgrad ve Rodos'un fethi bahislerinde Hadîdî'den faydalanmış olması muhtemeldir.

5 — Ahmed Vâsıf Efendi (ölm. 1806)

XVIII. yüzyılın tanınmış vak'anüvîslerinden Ahmed Vâsıf Efendi de okuduğu tarih kitapları ile, bunlar hakkındaki düşüncelerini bildirirken Hadîdî'nin adını da vermektedir[72].

Yukarıda ismini zikrettiğimiz müelliflerin dışında, günümüz tarihçilerinden bâzıları da inceleme ve araştırmalarında Hadîdî'yi kaynak olarak göstermişlerdir ki, bunların başında N. Âsım gelmektedir. N. Âsım-M. Ârif'in **Osmanlı Târihi**'nde[73] Süleyman-şah ile Anadoluya gelen topluluğun Oğuzlar'dan olduğu yolundaki bilginin Hadîdî'de

---

70 Bk. not 45.
71 Bk. not 27.
72 Bk. not 28.
73 N. Âsım-M. Ârif, **Osmanlı Tarihi**, Tarih-i Osmanî Encümeni nşr., İstanbul 1335, I.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

de olduğu ileri sürülmüştür[74]. Halbuki Hadîdî'deki kayıt bu topluluğun Türkmen ve Tatarlardan müteşekkil olduğu şeklindedir[75]. Buna mukabil N. Âsım bu topluluğun sayısının Hadîdî'de Süleyman-şah emrinde 20 bin haneden ibâret olduklarını ve Ertuğrul Gâzi'nin oğulları arasında Dündar adının Hadîdî tarafından da verilmediğini doğru olarak kaydetmiştir[76]. O ayrıca, Osman Bey'e Selçuklular tarafından gönderilen hükümdarlık alâmetleri hakkında sadece müellifimizi kaynak olarak göstermekte ve onun bu hususdaki üç beytini eserine aynen almış bulunmaktadır[77].

Eski Türk edebiyat ve tarihine dair birçok mes'elede olduğu gibi, isâbetli fikirleri ile Hadîdî'yi de ele alan M. F. Köprülü önce Almanca neşrettiği bir makalesinde[78] müellifimizin eseri hakkındaki müspet düşüncesini ortaya koyup açıkladıktan sonra, Hadîdî'nin Simâvunzâde ile ilgili oldukça geniş bir bölümünü Esad Efendi nüshasından alarak aynen neşretmiştir. Köprülü bundan başka, daha önce verdiğimiz iki makalesinde de Hadîdî'yi kaynak olarak göstermiştir. Ayrıca A. Kurat[79], İ. H. Konyalı[80], İ. H. Uzunçarşılı[81], S. Tansel[82], M. H. Yınanç[83], M. C. Ş. Tekindağ[84], A. Taneri[85], M. Aktepe[86], A. S. Le-

---

74 **A.g.e.**, s. 553 not 2.

75 Metin, b. 308.

76 N. Âsım-M. Ârif, **a.g.e.**, s. 554 not 1, s. 558 not 3.

77 **A.g.e.**, s. 581 not 1.

78 «Bemerkungen zur Religionsgeschichte Kleinasiens», **Mitteilungen zur osmanischen Geschichte** (1921-22), I, 220. vd.

79 Bk. not 55.

80 İ. H. Konyalı, **Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir (Tarihi-Turistik Kılavuz)**, İstanbul 1945, s. 65 not 79.

81 **Osmanlı Tarihi** (3. Baskı), Ankara 1972, I, 107 not 1; «Karasioğulları» mad., **İ A.**, VI, 334a; «Mehmed I.» mad., **İ A.**, VII, 496b.; **Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı** (2. Baskı), Ankara 1984, s. 273 not 3; **Çandarlı Vezir Ailesi** (2. Baskı), Ankara 1986, s. 62 not 4.

82 S. Tansel, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti** (2. Baskı), Ankara 1985, bk. Bibliyografya.

83 «Bayezid I.» mad., **İ A.**, II, 391b.

84 «II. Bayezid devrinde Çukur-ova'da Nüfuz Mücâdelesi. İlk Osmanlı-Memlûklu Savaşları (1485-91)», **Belleten** (1967), XXXI/123, s. 347 not 13, s. 352 not 31 (Ş. Tekindağ, bu notta, Çukur-ova bölgesinde Ermenilerden alınan kalelerin Türkleşmesinde sâdece Hadîdî'deki kaydı delil olarak göstermiş ve onun üç beytini makalesine aynen almıştır.), s. 354 not 40, s. 355 not 42, s. 356 not 45, s. 376 not 110; «Selîm-nâmeler», **Tarih**

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

vend[87], M. İlgürel[88], A. Uğur[89], M. Bilge[90] ve F. M. Emecen[91] de müellifimizin eserini kaynak olarak kullanmışlardır.

Görüldüğü üzere, XVI. asırda Matrakçı Nasuh, Mehmed Zaim, günümüzde ise N. Asım, M. F. Köprülü ve Ş. Tekindağ'ın dışında Hadîdî'nin eseri tarihçiler tarafından sıkça baş vurulan ve geniş şekilde kullanılan bir kaynak olmadığı gibi, üzerinde derli-toplu bir çalışma da yapılmamıştır. Mezuniyet tezi mâhiyetindeki çalışmaları[92] bir tarafa bırakacak olursak birçok tarihçi, konularıyla alakalı birkaç beyit ,bâzan sâdece bir tarih almak suretiyle Hadîdî'deki bilgileri kıymetlendirmeye çalışmışlardır.

Hadîdî'nin eserine yazıldığı tarihten zamanımıza kadar fazla alâka gösterilmemesinin ve üzerinde esaslı bir çalışma yapılmamasının en önemli sebeplerinden birisi, düşüncemize göre, Hoca Sadeddîn'in daha önce bahsettiğimiz, müellifimizle ilgili menfi kaydıdır.

Enstitüsü Dergisi (1970), Sayı: 1, s. 214 not 64; «Bayezid'in Ölümü Meselesi», **Tarih Dergisi** [=**TD**] (1970), Sayı: 24, s. 10 not 38; «Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûk Münâsebetleri», **TD** (1976), Sayı: 30, s. 81 not 39; «Osman Gâzi'nin Nesebi Meselesi», Tercüman Gazetesi, 27. yıl, Sayı 7217, s. 2 sütun 4 (15 Haziran 1982).

85 **Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayatı-Teşkilâtı**, Ankara 1978, s. 13, s. 324 not 33.

86 «Osmanlıların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kal'ası», **TD** (1950), Sayı: 2, s. 288 not 27, s. 294 not 44, s. 303 not 70, s. 304 not 73.

87 **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, Ankara 1956, s. 182; **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 1973, bk. Dizin.

88 «Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu», **I. Osmanlı Sempozyumu**, Söğüt 1984, s. 30.

89 **The reign of Sultan Selim I in the light of the Selim-name Literature**, Berlin 1985, s. 208 not 1, s. 209 not 1, s. 212 not 1.

90 M. Bilge, **İlk Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1984, bk. Bibliyokrafya.

91 F. M. Emecen, **XVI. Asırda Manisa Kazâsı**, Ankara 1989, s. 20 not 35.

92 İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nde, Ü nüshası üzerinde mezuniyet tezi çalışmaları A. Tosunoğlu (1b-50b, İ. Ü. Ktp. nr. 12451), H. Atalık (51a-160b, İ. Ü. Ktp. nr. 12444) ve M. S. Güzey (1a-30b, İ. Ü. Ktp. nr. 14649) tarafından yapılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

V

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN'IN NÜSHALARI

Eserin bizce bilinen nüshaları şunlardır :

1 — Tercüman Gazetesi Kütüphanesi nr. Y-162 (Kısaltma: T)[93].

Bu nüsha baş tarafı eksik, iki sütunlu 227 yapraktan ibârettir. Eksik kısım 34 yaprak olup aşağıda tanıtılacak İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nüshasından fotokopi olarak tamamlanmıştır. T'nin her sütununda 13 satır vardır. Fotokopilerin sayfalarında ise 15 satır bulunuyor.

Ebadı : 212x157 (135x95) mm. Harekeli güzel bir nesihle yazılmış olup sözbaşı ve duraklar kırmızı mürekkeplidir. Kâğıt aharlı, kalın samanîdir. Miklebli cilt sonradan yapılmış, tâmir görmüş, su lekeli ve kırmızı bezdendir. Asıl nüsha metnimizde b. 941'den itibaren başlamaktadır. İstinsah tarihi 983/1575-76 olup, adı verilmeyen kâtibin bozuk ve okunamayan iki beyti nüshanın sonunu teşkil etmektedir. Hadîdî'nin eserini tamamladığı tarih kâtibin beytinden önce gelen

Kitâbun hatmi târihi Nebî'nün
Tokuz yüz otuzidi hicretinün

beytiyle 930 olarak belirtilmektedir.

---

93 Bu nüsha, «Tercüman Gazetesi Kütüphanesi ve Dökümantasyon Merkezi'nde alınmıştır». Nüshanın tavsifi için bk. **Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, Hazırlayan : G. Kut, İstanbul 1989, I, 170-71.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu nüshanın baş tarafındaki eksik kısımlar bir tarafa bırakılacak olursa gerek imlâ, gerekse mânâ hatâları ile beyt eksiklikleri, diğer nüshalara nazaran daha azdır. Ayrıca dikkatli bir müstensihin kaleminden çıkmış bulunması ve müellifden yarım asır sonra istinsah edilmiş olması gibi hususiyetleri ile de diğer nüshalara üstünlük sağlamaktadır.

2 — Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi nr. 3449/152 (Kısaltma : V)[94].

Bu nüsha 267 yapraktan ibârettir. Her sayfada cedvel içerisine alınmış iki sütun hâlinde 13 satır mevcuttur.

Ebadı : 210x145 (150x90) mm. Harekeli güzel bir nesihle yazılmış olup sözbaşı ve duraklar kırmızı mürekkeplidir. 1 b-2 a'nın cedvelleri yaldızlıdır. Kâğıt aharlı, orta kalınlıkta açık krem renktedir. Miklebli, meşin ciltlidir. İstinsah kaydı yoktur. Ancak XVI. asır yazması olduğu tahmin edilebilir.

Baş : Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Son : Kitâbun hatmi târihi Nebi'nün
Tokuz yüz otuz idi hicretinün

Bu nüsha T nüshası ile bir çok noktalarda birlik hâlindedir.

3 — Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi nr. 2081 (Kısaltma : E)[95].

Bu nüsha 407 sayfadan ibârettir. Her sayfada iki sütun hlinde cedvel içersine alınmış 17 satır mevcuttur.

Ebadı : 185x120 (138x75) mm. Yazısı taliktir. Kâğıdı abâdî, aharlı, cildi yanmış olup cam mahfaza içerisinde saklanmaktadır.

---

94 **Tarama Sözlüğü** (Türk Dil Kurumu nşr.), Ankara 1963, I, LXXXIII.

95 **İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu, Türkçe Tarih Yazmaları**, İstanbul 1943, I, 148-9.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mikrofilm ve fotokopisinden faydalanılmıştır. Son kısmı hasar görmüş olup eksiktir[96].

Baş : Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Bu nüsha, Hadîdî'nin diğer nüshalarında mevcut olan bâzı açık yanlışları kaynaklarına göre doğru vermiş olması dolayısiyle ilgi çekicidir.

4 — Millet Kütüphanesi Ali Emiri, Manzum Eserler nr. 1317 (Kısaltma : A)[97].

Bu nüsha 184 yapraktan ibârettir. Her sayfada iki sütun hâlinde 19 satır mevcuttur.

Ebadı : 258x170 (187x95) mm. Yazı rik'a olup sözbaşları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 17a boştur. İstinsah kaydı yoktur. Bu nüsha çok yenidir; anlaşıldığına göre E nüshasından istinsah edilmiştir.

Baş : Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Son : Kitâbun hatmi târihi Nebî'nün
Tokuz yüz otuzidi hicretinün

5 — Londra British Museum Or. 12896 (Kısaltma : L)[98].

Bu nüsha 267 yapraktan ibârettir. Her sayfada cedvel içersinde iki sütun hâlinde 13 satır mevcuttur. Harekeli güzel bir nesihle yazılmıştır. İstinsah kaydı yoktur.

---

96 L. Forrer, («Handschriften osmanischer Historiker in Istanbul», **Der Islam** (1942), XXVI, 183) her ne kadar eserin sonunun

Gazâlar kim ide Sultân Süleymân
Yata nazm ehli devr itdükçe devrân

beyti olduğunu yazmakta ise de, yanık nüshanın bu şekilde bitmiş olması düşünülemez. Her halde T ve V'de verilen son ile bitmiş olması gerekir.

97 **Türkçe Tarih Yazmaları**, I, 149.

98 V. L. Ménage, «Hadîdî» mad., **The Encyclopaedia of Islam**, Leiden 1971, III, 22 vd.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mikrofilminden okuduğum için ebadı hakkında bilgi sahibi olamadım[99].

Eserin başında «Tevârîh-i Hadîdî li-Hazret-i Âl-i Osman» kaydı vardır.

Baş : Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Son : Kitâbun hatmi târihi Nebî'nün
Tokuz yüz otuz idi hicretinün

6 — İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar nr. 1268 (Kısaltma : Ü).

Bu nüsha 234 yapraktan ibârettir. Her sayfada cedvel içerisine alınmış iki sütun hâlinde 15 satır mevcuttur.

Ebadı : 225x155 (145x90) mm. Beyzî şemseli, salbekli, bordo meşin bir cilt içinde olup kâğıdı aharlı, orta kalınlıkta beyaz ve krem renktedir. Sözbaşları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 1 b-4 a arası cedveller ve başlıklar altın yaldızlıdır. Harekeli nesihdir. İstinsah kaydı yoktur.

Eserin başında «Tevârîh-i Âl-i Osmân» kaydı vardır.

Baş : Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Son : Kitâbun hatmi târihi Nebî'nün
Tokuz yüz otuz idi hicretinün

Bu nüshada gerek imlâ, gerekse mânâ hatâları ile beyt atlamaları oldukça fazladır. Bununla berâber metin te'sisinde zaruri durumlarda bu nüshaya da baş vurulmuştur.

---

99 Bu nüshanın filmini göndererek okumama fırsat veren Sayın Prof. Dr. Ahmet Uğur'a çok müteşekkirim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

7 — Berlin Kraliyet Kütüphanesi nr. 206 (Kısaltma : B)[100].

Bu nüsha 196 yaprak olup her sayfada cedvel içersine alınmış iki sütun hâlinde 17 satır mevcuttur. 77 b boş bırakılmıştır.

Ebadı : 205x140 mm. Yazma yer yer harekelidir. İstinsah tarihi 17 Şevval 1027'dir.

Baş : Eger dilersen olasın sa'âdet ile şâh
Hemîşe çend hidâyet yanınca ola sipâh

ile başlıyor ki, bu başlangıç bahsettiğimiz diğer altı nüshanın hiç birisine uymamaktadır.

Son : Kitâbun hatmi târihi Nebî'nün
Tokuz yüz otuz idi hicretinün

Beyit eksikliği ve mânâ hataları ile câhil bir müstensih tarafından yazılmış olduğu açıkca anlaşılan bu yazma, metin tesisi bakımından istifâde edilecek durumda değildir.

Metnin te'sisinde tâkip edilen yol, imlâ ve transkripsiyon :

Hadîdî Tarihi'nin yerli ve yabancı kütüphanelerde bulunan, yukarıda tavsifini yaptığımız yedi nüshasını tespit ederek bunların altısından istifâde ettik. Nüsha farklarına ve sâir hususiyetlerine bakarak nüshaları gruplandırdık. Nüshalar T V E A ve L Ü B gibi gruplar teşkil ettiler. Daha önce zikrettiğimiz sebeplerle I. gruptan T nüshasını esas aldık. Ancak T'nin eksik olan baş kısımlarını aynı gruptan, ona en yakın V'den; E'nin eksik son kısımlarını ise ondan istinsah edildiği tahmin olunan A'dan tamamladık. I. gruptaki V nüshası b. 941'e kadar gelmekte ve müteakip beyitten itibâren T nüshası başlamaktadır. II. gruptan ise Ü ve B'ye göre daha doğru L'yi aldık. Ancak, Ü nüshasını çok zaruri durumlarda metne dahil ederken, B'yi daha önce bahsettiğimiz sebeplerle kullanmadık. Böy-

---

100 W. Pertsch, **Königlichen Bibliothek türkischen Handschriften zu Berlin, Sechster Band**, Berlin 1889, s. 232 vd.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

lece her iki yazma grubuna dayanarak, mümkün olduğu nisbette Hadîdî'nin kaleminden çıkan orijinal metni kurmaya gayret ettik.

İmlâ ve ifâdeye gelince :

1 — Arapça ve Farsça kelimelerde konuşma dilinden ziyade yazı dilindeki şekli alınmıştır. Meselâ rûzgâr, âsmân ve dâstân yazılmış; rûzigâr, âsümân ve dâsitân şekilleri kullanılmamıştır.

2 — Türkçe kelimeler mümkün mertebe müellifin zamanındaki şekilleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

3 — İmlâ hataları nüsha farkı olarak gösterilmemiştir.

4 — Türkçe kelimelerde uzun sesli bulunmadığından, bu kelimelerdeki imâleler transkripsiyonda gösterilmemiştir.

5 — Düşen vokal «apostrof»la gösterilmiştir, «k'irdi» gibi.

6 — Arapça ve Farsça kelimelerde uzun sesliler : â, û, î ile gösterilmiştir.

7 — Transkripsiyonda teferruattan kaçınılmıştır. Kelime ortasında ve sonunda bulunan (ع)'lar ('), (ء)'ler (') ; «g» ve «k»' dan sonra (ا) varsa «gâ» ve «kâ» şeklinde gösterilmiştir. Bunların dışında iltibasa sebep olabilecek durumlarda işaret kullanılmıştır.

Nüsha farklarını gösterirken[101]:

Kabul edilen rivayet başa alınmış ve diğerlerinden (:) nokta ile ayrılmıştır.

Numaraız farklar arasına / işareti konulmuştur.

Bir nüshada bulunmayan kelime veya kelimeler (—) işareti ile gösterilmiştir.

---

101 Metin neşri hakkında bk. A. Ateş, «Metin Tenkidi Hakkında» Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osman münasebeti ile), **Türkiyat Mecmuası** (1941-5), VII-VIII, 253-67; A. Z. Kavakçı, **İslâm Araştırmalarında Usul**, Ankara 1976, s. 79 vdd.; M. Tulum, «Filolojik çalışma ve eski metinlerin neşri üzerine görüş ve tenkitler», **Türk Dünyası Araştırmaları** (1983), Sayı : 27, s. 1-8

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMAN

(Metin)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dilâ hamd it kadîm-i lâ-yezâle [V. 1 b]
Di Bismi'l-lâh irür sözi kemâle

Ki bâz-ı emr-i zi-bâl itse pervâz
Çü ism-i zâtile itmese âgaz

Anı sen sanma maksûda irişe
Düşe turmaya ger bin yıl dürişe

Habîbi kim Muhammed Mustafâ'dur
Cemî'-i mâsivâdan müctebâdur

Ana vü âline, ashâbına hem
Salâtile selâmı eyle her dem

Safâ vü himmet iste Mustafâ'dan
Îd istimdâd rûh-ı asfiyâdan

İre tâ Hak Ta'âlâ'dan inâyet
Ki ya'nî sehvüme ide hidâyet

Benem bir zerre hâke nisbet itsem
Vücûdum görinür kem zerreden kem

İlâhî bana göster râh-ı hâssı
Hatâ vü sehvden sen vir halâsı

Sirişt olmışdur insânile nisyân
Benem hod zâr u ser-gerdân u hayrân

Egerçi sehv ü nisyân bende çokdur [V. 2 a]
Hak'un lûtfı kapuları açukdur

Gel iy dil nutka fikr it eyle dikkat
Penâh it avn-i Hakk'ı eyle himmet

N'ola oldunise kem zerreden sen
Zamirün gün gibi nûrile rûşen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hak'un nûrıdur iden sini hurrem
Ve kevn-i âb u gildür aslı âdem

Hak'un lûtfı kim ide sana telkîn
Felekden Cebrell eyleye tahsîn

Akıdam söz yirine âb-ı hayvân
Be-nâm-ı Hazret-i Sultân Süleymân

Şerîf adıyile şâh-ı cihânun
Cihân-gîr-i Süleymân-ı zamânun

Yazup dîbâce ma'mûr u müzeyyen
Kitâbun oldı gül-şen gibi rûşen

Yazup âbâ vü ecdâdını birbir
Gel evsâfın bularun eyle takrîr

Çün oldun nazmile Şeyhî'ye pey-rev
Kitâba ur kalem der bahr-i Husrev

Düzet bir tâze, ter zîbâ hikâyet
Ki işidenler diye şîrîn rivâyet

Sözün cevherlerin ana nisâr it
Cihân içre anı hoş yâdigâr it

İlet dergâh-ı şâh-ı kâm-râna
Ki merci' oldur ebnâ-yı zamâna

Velî cevher gerekdür şâha lâyık [V. 2 b]
Münevver ola vü mevzûn u fâyık

Cevâhir arz iden şâh-ı cihâna
Zer ilter kâna vü gül bûstâna

Ki şeh bahr-i ma'ârif menba'ıdur
Eşiki anun efâzıl mecma'ıdur

Makâlun n'ola şâh-ı dehr öninde
Ne kadri var bınarun bahr öninde

Kitâbum ben fakîr ü şâh-ı devrân
Hemân pâ-yı meleh mûr u Süleymân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Velî şâh-ı cihân adlile meşhûr
Gedâ vü mîr anun adlile mesrûr

Serîr-i mülke fahr-ı **Âl-i Osmân**
Şeh-i settâr-ı ayb-ı zîr-destân

Binâ'en lûtfına şâh-ı cihânun
Ko vehmi nutka gel depret zübânun

Keremden ger kabûli vire ziver
Kitâbun gün gibi ola münevver

İlâhî itdüm adunla ibtidâyı
Kerimâ ebter itme intihâyı

Cihânda şâh gibi nâm-dâr it
Ilâ yevmi'l-kıyâmet yâdigâr it

Du'â-yı devlet-i âlem-penâhî
Hadîdî'den kabûl it yâ İlâhî

1. MESNEVÎ DER TEVHÎD-İ BÂRÎ TA'ÂLÂ

Hudâ'nun gerçi birdür ism-i zâtı [V. 3 a]
Velî cem' eyler esmâ-yı sıfâtı

Ne vardur zât-ı bahrına nihâyet
Sıfât-ı bahrına ne hadd ü gâyet

Bir evveldür ki yokdur ibtidâsı
Bir âhirdür ki yokdur intihâsı

Kadîr oldur ki her kudret anundur
Hakîm oldur ki her hikmet anundur

Yogiken bu cihân içinde isimün
Neden geldi vücûda bu tılısmun

Anâsırdan seni terkîb iden kim
Be-biş ü kem ale't-tertîb iden kim

Göre bu çâr ezdâd izdivâcın
Bularun ihtilâfın imtizâcın

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ahaddur yok şerîki vü misâli
Nihândur zâtı, peydâdur kemâli

Bilinez kimse zât-ı kibriyâsın
Kim idrâk ide aklun mâverâsın

Belî hem akla ol yol virmemişdür
Anun esrârına akl irmemişdür

Ki irfânında âcizdür her idrâk
Anunçündür diyenler **mâ-arefnâk**[1]

İki harfi idüp birbirine zam
Kılupdur kâyinâtun emrini tem

Sayamazsın birini yüz bininden
Çıkanun kâfile nunun içinden

Bu arş ü ferş ü eflâk-ı mutabbak [V. 3 b]
İki harfün içinden çıkdı el-hakk

Nebât ü ma'den ü envâ'-i hayvân
Cahîm ü cennet ü hûrî vü Rıdvân

Mukarrer yerler ü dönen felekler
Ya bunca cinn ü şeytân ü melekler

Akar dünyâ duraldan bunca deryâ
Ne menba'dur bu kim eksilmez aslâ

Adedsüz bunca levnâlevn eşcâr
Nihâyetsüz bu rengârenk ezhâr

Acâyib kudrete bak iki harfi
Kılupdur bunca mahlûkat zarfı

Eger zikr idem eşyâyı mufassal
Nihâyet yok kelâm olur mutavvel

Müretteb geldi mahlûk evvel âhir
Ki sırr-ı **küntü kenzen**[2] ols zâhir

1 «(Yarabbi) seni (hakkıyle) bilemedik.» (Hadis)
2 «(Ben gizli bir hazineydim), bilinmek istedim.» (Hadis-i Kutsi)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes itdi kudreti toprakdan âdem
Müzeyyen ola tâ âdemle âlem

Gele hem fahrı cümle kâyinâtun
Kim ola mazharı ol pâk-zâtun

Düzetdi bunca âyin bunca millet
İdüben âdeme İblîs'i illet

Şeh-i bî-leşger ü tîg u vezîr ol
İşinde bî-müşîr ü bî-nazîr ol

Bu murg u mûr u mâr u cinn ü âdem
Kamu hayvân u mevcûdât-ı âlem

Bir ugurdan acebdür işbu hâlât [V. 4a]
Kamu bir gezden ider arz-ı hâcât

Bularun her birine neyse maksûd
Basîr ü sâmi' vü âlim o Ma'bûd

Virür her birisine neyse maksûm
Komaz bu cümleden bir mûrı mahrûm

Keremden düşmenini eylemez fark
İder tersâ vü gebri ni'mete gark

Husûsâ sen kim istiğfâr idesin
Resûline ana ikrâr idesin

Ola râzı vü ide sana ihsân
Kıla hem âhiret milkinde sultân

2. KASİDE DER TEVHİD-İ BÂRÎ TA'ÂLÂ

Cemî'-i hâmidün hamdi senüngündür Hudâvendâ
Müsebbihdür sana her şey, ki sensin hâliku'l-eşyâ

Senün seyrân-ı sun'unda akl hayrân u ser-gerdân
Nihândur zâtun, anlanmaz kemâlâtun velî peydâ

Hudâ-yâ ibretün duymaz hadîs ü hüccete uymaz
Deberdür cîfeyi doymaz decâc-ı dâne-i dünyâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Elâ iy münkir-i mahşer gör imdi kudretin Hakk'un
Yiri ne vechile kıldı yine ölmişiken ihyâ

Yeler yel tâlibi Hak'dur sen uyanmazsın ey gâfil
Zübân-ı hâlile zâkir nebât-ı ahrece'l-mer'â

Gözün aç ibrete bak hey husûsâ sen kim âdemsin
Vücûdın hep göz itmişdür ne gözler günbed-i hadrâ

Kemâl ü naks kimdendür aceb bu mâh-ı şeb-revde [V. 4 b]
Ya gendü gendüden mi oldı bu hurşîd-i cihân-ârâ

Münakkaş kim düzeltmişdür bu tâk-ı zer-nitâk-ı pes
Neden geldi bu ezhâr u bihâr u tag u taş sahrâ

Bahârile cihân yüzin münevver eyleyen kimdür
Hazânı zer nisâr iden kıyâs it imdi kim ola

Güli kim kıldı hoş-bûy u ter u rengîn handân-rû
Veren kim serv-i ser-sebze bu resme kâmet-i ra'nâ

Zübân-ı hâlile sûsen haber virür kim itmişdür
Yüregin lâlenün tag, gözini nergisin şehlâ

Gehî bâd-ı hazân irüp cihânun rengini bozar
Gehî fasl-ı bahâr irüp olur rûy-ı zemîn zîbâ

Temâşâ it gel imdi gör bu bâg u râgun ezhârın
Kimi atlas-pûş olmışdur kimi geymişdürür dîbâ

Diyeydün nev-arûsânı reyâhîne nazar kılsan
Çiçekler hûriler olmış çemenler cennetü'l-me'vâ

Bu eşcârun bu ezhârun içinde cûy-bârı gör
Ne yire basdugın bilmez yürür zencirile şeydâ

Nebât ahvâline baksan bu âdem hâline benzer
Kimi zâhid kimi rindî kimi ednâ kimi a'lâ

Çınâr el göterüp Hakk'a niyâz eyler gice gündüz
Çemende lâle olmışdur eline bâde-i hamrâ

Benefşe başın önine salup hayrân olup eydür
Kim itdi goncayı hâmûş ya bu bülbülleri gûyâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gicenün bu siyâh zülfin mutarrâ eyleyen kimdür
Ya gündüz yüzini iden bu vechile cihân-ârâ

Bu tokuz kubbelü câmi' müzeyyendür kanâdille [V. 5 a]
Güzâf oldı mı sanursın binâ olur mı bî-bennâ

Haber de şöyle gelmişdür ki yıllarla ibâdetden
Bu masnû'âtı bir sâ'at olur fikr eylemek evlâ

Tefekkür it bu âsârı, müessir vardur elbetde
Bunun te'sirine kâdir ola bî-misl ü bî-hemtâ

Gelür gider gice gündüz togar tolınur ay yılduz
Güneş seyrân ider her rûz iderler hükmini icrâ

Hadîdî sen zavâlun gör, ko gayrı gendü hâlün gör
Makâlun ko, me'âlün gör ömr bâkı degül yefnâ

Adun insân özün nâdân sözün gaybet işün hüsrân
Degülsin fâ'il-i fermân kanı a'mâl-i kerremnâ

3. MESNEVÎ DER MÜNÂCÂT-I BÂRÎ TA'ÂLÂ

Gel iy cân derd-mendi iste dermân
Şifâ vire ola kim feyz-i Rahmân

Tabîb-i câna arz it ihtiyâcun
Mizâcuna göre vire ilâcun

Kişi her ne dilerse hayr eger şer
İder zannına göre Hak müyesser

Ezelden ehl-i hikmet söylemişdür
Maraz gizleyen eyikmez demişdür

Gel imdi böyle yatma hasta vü zâr
Sürünü gel hakîme iste tîmâr

Eger oldunise nefsün zebûnı
Penâh itdünise dünyâ-yı dûnı

Hemân aldadı sini bu alef-zâr [V. 5 b]
Kalursın gâv ü har gibi alef-h'âr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Medeḍ yâ-Rab beni gark-âb içinde
Ki ya'nî koma hûrd ü hâb içinde

İnâyet eyle irşâd-ı tarîk it
Hatar çok yolda tevfikun refîk it

İlâhî ben fakîrem zâr u miskîn
Hakîr ü mücrim ü bî-çâre gam-gîn

Ne ilm ü zühd ü ne sa'y u ibâdet
Zelîl ü bî-nevâyem, bî-sa'âdet

Kanı bir Hâlik'a lâyık niyâzum
Sezâ-vâr ola yâ savm u namâzum

İlâhî bende yokdur kalb-i fâyık
Ki tâ'at idebilem sana lâyık

Egerçi âsi olduk cürmümüz çok
Velî kapundan özge kapumuz yok

Belî lûtf u kerem ummân-ı cûşân
Degül dergeh katında kûh-ı isyân

Görinür çünki lâte'men bisudan
Recâ kat' itmezem **lâ-taknatû**[3]'dan

Bizi dâr-ı bekâya göndericek
Kamu ahbâbumuz yüz göndericek

Denildüginde **men rabbük ve mâ dîn**[4]
Şaşurma bizi yâ-Rab eyle telkîn

4. MESNEVÎ BÂRÎ TA'ÂLÂ

Hudâ-yâ rahmetünün viis'atiçün [V. 6 a]
Kemâl-i kibriyânun hürmetiçün

İlâhî hakkıçün Nûh u Neci'nün
Tokuz yüz elli yıllık da'vetinün

3 «(Allah'ın rahmetinden, sizi bağışlamasından) ümidi kesmeyiniz. (Kur'an, XXXIX, «ez-Zümer Sûresi», âyet 53 den).

4 Kabir sualinden biri. «Allah'ın kim, dinin ne.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Halîl'e gül-şen olan nâr hakkı
İlâhî cümle-i ebrâr hakkı

Mesîh'ün de demi ihyâ hakıçün
Bu mevtî öldüren Yahya hakıçün

Benî İshâk u İsmâ'îl hakıçün
Şu ayb u Şît ü İşmâyil hakıçün

İlâhî leyle-i esrâ hakıçün
İlâhî Mescid-i Aksâ hakıçün

Anun hakkı ki erre biçdi anı
Şehîd oldı ağaçdan akdı kanı

Dem-i Dâvud içün kim çekse âvâz
Uçarken kuş tururdı cûlar akmaz

Belâ içinde Eyyûb'un demiçün
Belâya sabr-ı vuhûş âlemiçün

Anun hakkı kim oldur şâh-ı hûbân
Ezel kul itdün, âhir Mısr'a sultân

Bi-hakkı derd-i hüzn-i Pîr-i Ken'ân
Bi-hakkı şevk-i ışk-ı Şeyh San'ân

Elemde âşıkun âhı hakıçün
Şeb-i hicrün seher-gâhı hakıçün

Fakir olanlarun şâkirleriçün
Belâya fakrile sâbirleriçün

Süleymân-ı Nebî'nün şevketiçün [V. 6 b]
Nigîn-i Hâtemî'nün hikmetiçün

Mesîh ü Meryem ü İdrîs hakkı
Yolunda cân viren Cercîs hakkı

Kamu gerçek şehîdün kanıyiçün
Cemî'-i enbiyânun cânıyiçün

İhâdetde habîbün hürmetiçün
Anun dört yârî, gerçek ümmetiçün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Müşerref ehli vü aṣḥâbıyiçün
Mu'azzez âli vü aṣḥâbıyiçün

İlâhî derd-mendem eyle dermân
Müyesser it bana son demde îmân

Günahkârem işüm cürm ü hatâdur
Sana lâyık olan afv u atâdur

Günâhum çok veli itdün keremden
Bu âlemde beni hayrü'l-ümemden

Nihâyetsüz belî bende günâh çok
Degüldür rahmetün baḥrından artuk

Meded son demde yâ-Rab ben gedâya
Hidâyet it ṭarîk-i Muṣṭafâ'ya

Kapundan gayrı yok yâ-Rab penâhum
Muḥammed ḥürmeti afv it günâhum

Muḥammed ümmeti şeklinde icâd
Çün itdün yâ-Rab it nârundan âzâd

5. MESNEVÎ DER NA'T-İ SEYYİD-İ KÂİNÂT [V. 7 a]

Yaratdı reh-nümâ Hak Enbiyâ'yı
Kamudan itdi efdâl Muṣṭafâ'yı

Muḥammed muktedâ-yı mürselîndür
Muḥammed raḥmeten li'l-âlemîndür

Cemî'-i enbiyânun serveridür
Cemî'-i evliyânun mefharidür

Mübîni, küntü kenzün Muṣṭafâ'dur
Cemî'-i mâsivâdan mümtebâdur

Hitâb idüp der ana sâni'-i pâk
Bu yirler gökler olmazidi levlâk

Bu halkun aslı vü Ḥakk'un ḥabîbi
Nübüvvet gül-geninün andelîbi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihân küfrile bulmışıdı encâm
Yoğidi dünyede hiç ehl-i islâm

Cihânda eyledi islâmı peydâ
Yetimiken Muhamded ferd ü tenhâ

İrişdüginçe düşmenden elemler
Du'âlar idüp iderdi keremler

كما قال النبي عليه السلام اللهم اهد قومي فانهم لا يعلمون[5]

Cefâ idene iderdi vefâyı
Kazâ-yı Hakk'a virmişdi rızâyı

Şehin-şâhıyiken iki cihânun
Yidügi arpa etmekidi anun

Gıda-yı cev yimek olmaz deridi [V. 7b]
Anı da sanma toyınca yiridi

Cihânda geymedi fâhir libâsı
Fakîrâne abâyidi kabâsı

Ganîden yig severdi ehl-i fakrı
Diridi dâimâ **el-fakru fahrı**[6]

Muhammed âlemün matlûbıyiken
Muhammed Hâlik'un mahbûbıyiken

Yavuz sanana işi merhametdi
Ulu sultân, hûyı meskenetdi

Düşüpdür dişleri ceng içre anun
Adûsıyidi küffâr-ı cihânun

Gazâlar idüp açdı dîni dâim
Kim oldı tâ kıyâmet şer'i kâim

---

5 Hz. Muhammed'in buyurduğu gibi; Allah'ım bu halka doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar.» (Hadis)

6 «Yoksulluk benim iftiharımdır.» (Hadis)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

6. KASİDE DER MEDH-İ SEYYİDÜ'L-MÜRSELİN

يا كاشف البلية يا مظهر الصفا انت الذى تسير بالجسم فى العلا[7]

Bâ-âsiyâa ki mi-resemet rûz-i rüstehiz
İşfâ'lenâ bi-izzike yâ seyyide'l-verâ[8]

Nûr-ı cemâli zât-ı şerîfün virür şeref
Yesrib'de nûr olur mıdı yâ Ka'be'den Safâ

Nâm-ı ahadden Ahmedî bir mim fark ider
Tan mı dinilse aduna Mahmûd u Mustafâ

Olmışdı olmadın felek, necm ü mihr ü mâh
Şer'ün delîli zümre-i güm-râha reh-nümâ

Dil nice ide vasfını iy şâh-ı mürselîn [V. 8 a]
Maksûd u kün fe-kânsın muhbûb u kibriyâ

Nesh itdi hüsni nüshasını nice ümmetün
Afv idüp itdi ümmetüni sana Hak atâ

Cin da'vetine cân atageldi bölük bölük
Ser-keşleridi her biri oldılar etkıyâ

Kopdı şecer yirinden irişdi şehâdete
Cin çünki şehd-i şer'una germ itdi iştihâ

Fi'l-hâl berg-i sebz olup irgürdi meyvesin
Dikdi çü mu'cizün yire bir kupkuru asâ

Bir ankebûtı perde-dâr-ı gar idüp durur
Dîn düşmenine mu'cizün iy fahr-ı Enbiyâ

Günden sakınuben sana perde itdi ebri Hak
Kim gördi merteben gibi a'lâ-yı müntehâ

Geldi Yahûdi da'veti tezvir idüp sana
Nâka öninde nâtıka olup didi mâcerâ

---

7 «Ey belâyı ferahlığa çeviren, iç temizliğini meydana çıkaran (içimizi açan) sen ki doğrudan gövdenle (maddî varlığınla) yüksekliklere (mirâca) götürülmüşsündür.» (Hadîzî)

8 «Kıyâmet günü ben âsîlere yetişirim; yani onlara şefaat ederim. Sen ulûluğunla ey halkın efendisi olan peygamberimiz bize şefaat et.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Derbend içinde kavmünile ugradukda sen
Yüz izzet itdi sürdi yire yüzin ejdehâ

Her barmagından âb-ı zülâl akdı içdi ceyş
İy gerd-i na'li her zeheb-i kalbe kimyâ

Cennât içinde vuslat-ı dîzâra irdiler
Cân ü dilile şer'una idenler iktidâ

Yevmü'l-cezâda irişe avn ü şefâ'atun
Nâr-ı cehennem eyleye âsîleri rehâ

Fevka'l-ulâyı hep göre tahte's-serâyı hem
İzlin tozını her kim idinürse tûtiyâ

Nefsî nefsî didügi dem cümle mürselîn [V. 8 b]
Devlet anun kim sen diyesin ana merhabâ

Rahm it çü mücrimine ire emr-i imtiyâz
Derd ehline şefâ'atun olmışdurur şifâ

Medhün mutavvel eylemedüm muhtasar didüm
Evsâfını dilile senün kim ider edâ

Budur murâdı Hazret-i Hak'dan Hadîdî'nün
Mahşer güninde mesken tahte'l-livân ola

7. DER SEBEB-İ NAZM-I KİTÂB

Meger bir subh-i sâdık kim urur dem
Nesîmî itdi cân bâgını hurrem

Bahâr u subh-i zîbâ hoş demidi
Cinân gibi zemâne hurremidi

Hurûş u cûş virüp vahş u tuyûra
Cihân garkidi nûrile sürûra

Gözedürken cemâli subh-gâhı
İrer kalbüme ilhâm-ı İlâhî

Dir iy âvâre vü bî-çâre miskîn
Nice bir kalasın hayrân u gam-gîn

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gel imdi nutka variken mecâlün
Ser-âgâz eyle göster kîl ü kâlün

Şaşurmadın zemân-ı fitne-engîz
Söze gel iy sühandân-ı şeker-riz

Zarûrî dutılır bir gün dehânun
Kesilür sözi baglanur zühânun

Bilürsin çarh-ı gaddâr-ı cefâkâr [V. 9 a]
Ne ejderhâdurur bu âdemi h'âr

Seni kor sanma bâkı bir arada
Düruş bârî bu gün bir yahşı ada

Gönül virme cihânun gussasına
Kalem çek **Âl-i Osmân** kıssasına

Cihân var olduğınca ideler yâd
Du'â-ı hayrile cânun ola şâd

Gönül kim bu hitâbı gûş iderdi
Gehî bî-hoş olup geh cûş iderdi

Çü hâtır cem' olup başlar cevâba
Bu ilhâm-ı İlâhî'den hitâba

Der iy ilhâm-ı Rabbânî ki dersin
Bu yüzden bana bu pendi idersin

Yanumda ne Nizâmî **Hamse**'si var
Ne hod Firdevsî'nün **Şeh-nâme**'si var

Selef kim yazdılar nice hikâyet
Acem'den tercüme idüp rivâyet

Çü hâzır kâfiye atf u izâfet
Belîğ, elfâz u mevzûn u selâset

Sehel tagyîrile sûret bulur söz
Tekellüfsüz nikâb açardı her yüz

Velî bu söz olur tab'a tekellüf
Degüldür tercüme indî tasarruf

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nice olam bu ben bî-çâre meşgûl
Ola hâtır perîşân tab'-ı ma'lûl

Fakîr ehl-i ıyâl âvâre dervîş [V. 9b]
Ciger-hûn u hakîr üftâde dil-rîş

Bu hâlile nice cem' ola hâtır
Dutalum Sa'dî, Selmân ola şâ'ir

Yine irdi dile ilhâm-ı Sübhân
Dedi olma perîşân hâl ü hayrân

Nola yanunda yogise resâil
Acem'den ya Arab'dan kavl-i kâil

Hazinen toptolu sözler cevâhir
Zarûret vaktidür harç eyle vâfir

Veli çın eyle cevher cevherisin
Hemân sat çünkî buldun müşterisin

Ki ya'nî Hazret-i Sultân Süleymân
Serîr-i mülke fahr-ı **Âl-i Osmân**

Çü cânum pâdişâhı gûş kıldı
Derûn-ı dilde şevkum cûş kıldı

İşâret oldı vasf-ı pâdişâha
Şürû' itdi dil ü cân medh-i şâha

8. DER MEDH-İ SULTÂN-I BERR Ü BAHR, KIŞVER-GÜŞÂ-YI ÂLEM-ÂRÂ

Şeh-i kişver-güşâ-yı âlem-ârâ
Selâtîn-i cihâna kâr-fermâ

Beni itdi tevârîh ehli âgâh
Neciyyu'l-lah neslidür şehen-şâh

İrer kırk beş atadan ash Nûh'a[9]
Virür gamdan necâtı bunca rûha

9 Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa (Osmanlı Sultanları Tarihi, s. 345) Ertuğrul Bey'i 21. göbekte Nuh oğlu Yafes'e bağlarken Giese anonimi (s. 4)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazılmışdur tevârîh içre aslı [V. 10 a]
Esâmisile irince Nûh'a nesli

Tefekkür it zemân bihterlerini
Arab şâhı, Acem serverlerini

Biri bu lu'bi oynayup üter mi
Atası milkini biri tutar mı

Olupdur ced-be-ced bâ-emr-i Yezdân
Cihân mülkine Osmân-oğlı sultân

Husûsâ hazret-i sultân-ı a'zam
Kamusından mu'azzamdur mükerrem

Terakki eyledi bunlarda devlet
Muhalled eyle yâ-Rab tâ kıyâmet

Hazâin-i cihân askerler esnâf
Kavî-tedbîr ü ilm ü adl ü insâf

Olaldan devr-i nesl-i **Âl-i Osmân**
Bu tahta gelmedi bu resme sultân

Seräser Arnavûd u Mora yek-sân
Cemî'-i Lâz u İflak, Kara-Boğdan

Muti'i Bosna tâ serhadd-i Zağrib
Bu derden fahr ider sultân-ı mağrib

Tuna'dan öte Ak-kirman u Kili
Azag u Abaza vü Çerkes-ili

Bu yana mülk-i Gürcistan alındı
Sınırdaş oldı tâ Şirvan alındı

Ne denlü varise Tâtâr, Dedehân
Kırım u Deşt ü tâ hadd-i beyâbân

---

ile İstanbul Belediye Kütüphanesi'ndeki anonim (M. Cevdet yazmaları nr. K. 235, 2 b) 36.; Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 5) ve Oruç Bey (Babinger ngr. s. 4) 38. göbekte Nuh oğlu Yafes'e çıkarmaktadır. Bu konuda Hadîdî'yi kaynak gösteren Mehmed Zaim (*Ümmü't-tevârîh*, 188 a), Osmanlı hanedanını 45. atada Yafes'e değil Nuh Aleyhisselam'a bağlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Süleymân-ı zamân efgendesidür [V. 10 b]
Gazâsına mu'âvin bendesidür

Cemî'isi mütî'i emr-i fermân
Virür bâc u harâcın her yıl âsân

Arab mülki serâser mülk-i Dimyâd
Haleb, Şâm u cemî'-i Mısr-ı âbâd

Cemî'-i bahr ü berr Mekke, Medîne
Hicâz etrâfı cümle Bedr ü Cidde

Mutî'idür kamu mülk-i Yemen de
Yemen'den Hind'e dek mülk-i Aden de

Cemî'-i Kayser'ün İnfendiyâr'un
Diyârbekr'ile mülk-i Şeh-süvâr'un

Bu denlü mülke idüp adl ü dâdı
İşidilmez harâmî ugrı adı

Hemân bulup dutup ber-dâr iderler
Birini sanma ber-hûrdâr iderler

Arab'da on kişi yola girmezidi
Harâmî rızkın alur virmezidi

Arab mülkine hâkim **Al-i Osmân**
Olaldan buldı ol mülk emn ü amân

İlâhî bunların neslini var it
Cihân var oldugınca pâyidâr it

Acem mülki serâser tâc ü tâlân
Ki çoğı râfızî bî-dîn ü îmân

Bugün bu rub'-i meskûn içre meşhûr
Olupdur mülk-i Rûm âbâd u ma'mûr

İmâm u âdil ü sünnî cemâ'at
Mesâcid toptolu ehl-i ibâdet

Şehen-şeh kim ri'âyet itdi şer'i
Re'âyâ cümle şer'i itdi mer'i

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şu resmedür gazâ yolunda câhid
Odur âlemde sultânü'l-mücâhid

Bahâr-ı vasfın iderken temâşâ
İder bir hoş kasîde tab'um inşâ

9. KASİDE DER MEDH-İ SULTAN SÜLEYMÂN İBN-İ SULTÂN SELİM İBN-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN

İrdi emr-i Hak nesîm-i subh-ı ser-gerdânına
Virdi cân İsî deminden sebzenün reyhânına

Kûh ü deşt oldı cinân gibi mücellâ pür-fürûg
Mürde-i hâk irdi çünkim Rahmet-i Rahmânına

Dâye-i ebr-i bahâr itdi gıdâ hûn-ı ciger
Nev-arûsı gül-şenün ter-gonca-i handânına

Nefha-i bâd-i sabâdan oldı zinde eşcâr-ı hâk
San dem-i İsî'den irdi ölmişiken cânına

Bî-vefâ meh-rûlara benzer güler ezhâr-ı gül [V. 11 b]
Sevnişür gamdan gamâmun dîde-i giryânına

Ravzalarda raks urur rakkas-ı serv olur ferah
Bakduğınca şâh-sâr dest-sîm-efşânına

Bir ayag üstine gelmiş nergis olmış kâse-bâz
Göz tutup lâlü umar ebr-i bahâr ihsânına

Sarmaşık servün miyânını der-âguş eylemiş
Goncanun la'lini almış jâleler dendânına

Eylemiş Gülşâh'ı hoş vechile bezm-ârâste
Cem' idüp envâ'ı gûnâ-gûn şükûfe yanına

Germ olup bülbül güle karşu terennüm başlamış
Aysın karsar çınâr uyup usûl evzânına

Zîr ü bem âheng eyler bezm-gehde murg-ı zâr
Gûş dutmış hem şükûfe bülbülün elhânına [V. 12 a]

Yakmağıçün dem-be-dem bu bezm-gâh içre buhûr
Toldurur her lâle anber kâse-i mercânına

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sündüs istebrak salup Hak servi her sebz egnine
Urdı la'lin tâc dehrün lâle-i Nu'mân'ına

Sahn-ı bûstânda çeküp sûsen Alî-veş zülfekar
Zu'l-humârı hatmi girmiş sığınup kalkanına

Kırmızı atlas geyüp gelmiş şakâyık sebzeye
Hulleler geymiş reyâhin gark olup elvânına

Didim iy bâd-i seher bu zînet-i dünyâ nedür
Dir tonadup Hak bağışladı cihân sultânına

Âftâb-ı heft kişver Şeh Süleymân kim anun
Şehriyârân-ı cihân-gerden tutar fermânına

Gül-şen içre güle karşu medh okurken germ olup
Cûşlar virdi bu matla' bülbülün efgânına

Verd-i haddün virdi revnak âlemün bûstânına
Virmedi bu lûtfı Hak huldun gül-i handânına

Bâğ-ı cennetdür cemâli şehriyârun görmeğe
Yâsemin atar kemendin manzar-ı eyvânına

Şevkile evsâf-ı hüsnün kâtib-i ebr-i bahâr
Kilk-i kudretle yazar gül-şen de gül dîvânına

Bahs-i kaddünde benefşe gördi hoş nisbet ider
Sebzenün itdi sücûd ol serv-i ser-cünbânına

Nitekim yağmur yağarken üstüne doğar güneş
Pâdişâha it tevecciih eşkimün bârânına

Dergeh-i devlet sarâ-yı şeh gibi ma'mûrdur
Konalı genc hayâlî gönlümün vîrânına [V. 13 a]

Lezzet-i güftârdan a'câz-ı Îsâ öğredür
Lafzı şekker-bâr-ı Hızr'un çeşme-i hayvânına

Kondı çeşmüme hayâh gözlen insâniyetin
Haymeler dutar hubâb-ı eşkden mihmânına

Tîg-i âlem-gir-i şâh-ı berr ü bahr u şark u garb
Sudur ammâ dem-be-dem susar adûnun kanına

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İzzetün te'siridür bu kim geçüp oturmağa
Arz ider sadrını düşmen nizenün peykânına

Bâd-i sarsar gibi dutdı ahd-i adlünde habâb
Nâ-tüvân bî-dest ü pâ cebrî salar zindânına

Cûd vaktinde elüni benzeden fark idemez
Mevc-i dür-efşân-ı bî-pâyân kerem ummânına

Bu tarâvet dil-rübânundur ugurladun diyü [V. 13 b]
Şâh-ı şûhun sarmaşık dakmış resen gerdânına

Gel Hadidî yine meşgûl ol du'â-yı devlete
Vasfını ko kim irilmez vasfının pâyânına

Nice kim fasl-ı bahârun hâsını ihsân ider
Sebz bil'at bağ-ı dehr eşcârının uryânına

Sebze-zârında sipihrün nice kim tâvûs var
Nurdan bâl ü per açup başlaya cevlânına

Nice kim gül-zârda ruhsâr-ı gül âteş sala
Andelîb-i hoş-nevânun sîne-i sûzânına

Ömr ü devlet müstedâm u izzün olsun müstezâd
Seb'a-i seyyâre nice kim gele seyrânına

10. MESNEVÎ DER MATLA'-I DÂSTÂN

Gel iy söz gül-şeninde şûh-bülbül [V. 14 a]
Ser-âgâz it kim irdi vakt-i gulgul

Bilürsin bî-vefâdur rûzgârı
Gelür bir dem bozar bâğ-ı bahârı

İrer nâ-gâh bâd-ı berg-rîzân
Ne gül kalur ne bülbül ne bûstân

Aman bulmadı çün kimse zamândan
Göçersin sen de bir gün bu cihândan

Ko devrânun dügenmez gussasını
Gel âgâz it selâtîn kıssasını

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Husûsâ **Al-i Osmân** ehl-i islâm
Kamu gâzî vü âdil hûb-fercâm

Selefden kim Nizâmî **Hamse** yazmış
Dahı Firdevsi kim **Şeh-nâme** yazmış

Tabî'at kuvvetin harç eylemişler
Mülûk-i mâziyi derc eylemişler

Çoğı kâfirler ü bî-dînleridi
Sitem-kârân u bed-âyînleridi

Kimi Fir'avn'idi Nemrûd u Dahhâk
Kimi Şeddâd u Âd u gebr ü nâ-pâk

Bular sünnî müslümân pâdişâhlar
Kamu dîn ehli âdil gâzî şehler

Bularun kıssası câna safâdur
Bular sultân-ı şer'-i Mustafâ'dur

Kılıç cârubı idüp râh-ı dînün
Kavî kâtilleridür müşrikînün

Gurûr ehline idüp intikâmı [V. 14 b]
Virürler emr-i şer'a intizâmı

Husûsâ devr-i sultân-ı mu'azzam
Süleymân, şâh-ı zamânı hân-ı a'zam

Zamânında ehl-i ilmün hoş huzûrı
Safâ vü şevkı zühhâdun sürûrı

İşidürüz her ehl-i pişelerden
Du'â-i hayr iderler gûşelerden

Müslümân gâzi, ulu şâhdur bu
Zemîn üstine zillu'l-lâhdur bu

كما قال رسول الله رب العالمين السلطان ظل الله فى الارضين[10]

Bu şeh vasfında bî-haddür hikâyet
İşit ecdâdı vasfından rivâyet

10 Allah'ın elçisinin söylediği gibi; «sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir.» (Hadis)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger Âşık Paşa-oğlı şeyh-i kâmil
Feridü'd-dehrîdi ilmile âmil

Ol itmiş râvi naklinden rivâyet
Yazup nesrile eylemiş hikâyet

Görüp ol nüshayı mesrûr oldum
Ziyâsından anun pür-nûr oldum

Yazılmış şehlerün evsâfı birbir
Olup Hân Bâyezîd'le Cem de âhir

Dilediüm kim yazam manzûm-ı yek-sân
Kim ola **Âl-i Osmân** tâze-destân

Şehen-şeh ele aldukça her-bâr
Dahı envâr ide kalbin bu âsâr

Yazam Hân Bâyezîd'i de tamâmet [V. 15 a]
Zamânımdı degül lâzım rivâyet

Selîm Hân'ı, Süleymân Hân'ı edem yâd
Oxuyan dinleyen cümle ola şâd

Gel iy pîr-i hired it söze âgâz
Sözün şeh-bâzı itsün evc-pervâz

11. ÂGÂZ-I HİKÂYET

Kalem alup ele ikdâmı tâm it
Koma ebter kitâbı yaz tamâm it

Yaz aslın **Âl-i Osmân**'un ne imiş
Bu mülk alınmadın hem kanda imiş

İden bu şehlerün vasfın hikâyet
Kim itmiş râvi naklinden rivâyet

Olurmış ol zamân maşrıkda Türkman
Kamu pâk-i'tikad ü ehl-i îmân

Süleymân-şâh o kavmün hânı imiş
Göçer-evlülerün sultânı imiş

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dil ü cândan gazâya niyyet eyler
Okur âkılları cem'iyyet eyler

O yer Türkman evi yigirmi bin var
Kimi Türkman'idi kimisi Tâtâr[11]

Ol aradan ki cem' olup göçerler
Gazâ kasdına Rûm'a azm iderler

İrüp serhadd-i Rûm'a ceng iderler
Cihânı ehl-i küfre teng iderler

Amâsiyye nevâhisinde çok yer [V. 15 b]
Birez vakt olmadın feth eylediler

Göçerler ol aralardan yegâne
Haleb'den yana olurlar revâne

İrerler çün Haleb nâhiyyesine
Furât ırmağı, Ca'ber-kal'ası'na

Süleymân-şâh konar bir sebze-zâra
İrüp leşger tolar hep ol diyâra

Geh idüp kûh u sahrânun şikârın
Gehî seyrân ider cûyun kenârın

Birez gün ol arada eglenürler
Seferdür dansgurlar, öglenürler

Dilerler kim ol aradan göçeler
Furât ırmağını asra geçeler

Geçit bulup bular cûy-ı Furât'a
Seherden kim süvâr oldılar ata

Süleymân-şâh hemân-dem depdi atı
Ki ya'nî atile geçe Furât'ı

Öni yarimiş uçdı nâ-gehânî
Kazâ irüp ayırdı atdan anı

11 Süleyman-şah ile Anadolu'ya gelen Türkmen ve Tatarlardan müteşekkil topluluğu, Aşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 6) ve Negri (Taeschner ngr., I 20, burada sadece Etrâk) elli bin hane olarak gösteriyorlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşit bu sözi kim hayrü'l-beşerdür
İzâ câe'l-kazâ amye'l-basar[12] dur

Dökilüp hâsslar tutınca anı
Ecel irüp ulaşdı Hakk'a cânı

Getürler şâhı Ca'ber-kal'ası'na
Be-resm-i şer'i korlar anda sine

Yapup bir türbeyi bünyâd iderler [V. 16 a]
Ana şimdi Mezâr-ı Türk dirler

Fenâdur bu cihân sanma bekâdur
Kanı ol kim Muhammed Mustafâ'dur

Serîr ıssı nice serverleri yir
Güzâf olmadı bu yirün adı yir

Ecel her kime kim Hak itdi takdir
Ne takdîm itdi bir sâ'at ne te'hîr

كما قال الله تعالى اذا جاء اجلهم لا يستاخرون ساعة ولا يستقد مون[13]

Ecel câmın Süleymân-şâh idüp nûş
Cihân eşgâlini itdi ferâmûş

Üç oğlı[14] varidi sâhib-firâset
Olara degdi leggerde riyâset

Biri Sunkur-tekin, Gün-toğdı biri
Biri Er-tuğrul anlarun dilîri

Mezârı ta'ziye kim oldı bitdi
Karındaşun ikisi döndi gitdi

O geldükleri yolı gözlediler
Yine maşrık diyârın özlediler

---

12 «Ecel geldiği vakit göz kör olur.»

13 Allahu Teâlânın buyurduğu gibi: «Ecel geldiği vakit bir sâ'at te'hir edilmez ve öne de alınmaz.» (Kur'an, X, «Yûnus Sûresi», âyet 49 dan).

14 Neşrî (I, 20), Süleyman-şah'ın Sunkur-tekin, Gün-toğdı, Er-tuğrul ve Dündar adlarında dört oğlu olduğunu kaydeder.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O kavmin ekserî bile dönerler
Olarunla bile şarka giderler

Kalur dört-beş yüz alacuğ-ı Türkman
Tavar, oğul, kız ile bile yek-sân

Kalur Er-tuğrul anlar göçdi gitdi
İşit Er-tuğrul andan sonra nitdi

Meger Rûm mülki'ne bâ-emr-i Yezdân [V. 16 b]
O dem Sultân Alâe'd-dîn'idi hân

Bilür Er-tuğrul anı gâzi şehdür
Işıdürdi ki âdil pâdişâhdur

Okur âkılları cem'iyyet eyler
Döner Rûm'a gazâya niyyet eyler

Varidi Er-tuğrul'un üç oğlı ol ân
Saru-yatı vü Gündüz, Gâzi Osmân

O dem oğulları bu üçlyidi
İkisinden de Osmân geçlyidi

Mukadder olmışidi emr-i Yezdân
Vücûda Rûm-ili'nde geldi Osmân

Diler kim şâha eyleye işâret
Gazâya geldüğin ide beşâret

Debîre emr ider kim tuta hâme
Yaza Sultân Alâe'd-dîn'e nâme

İdince nâmeyi ol münşî inşâ
Sefer esbâbın itâiler müheyyâ

Saru-yatı'ya virüp armağanı
Koşar yoldaş nice pîr ü cüvânı

Didi ısmarladum Allah'a sizi
İrişdürdükde Allah şâha sizi

Diyesiz lûtfile ana selâmum
Biline nâmeden bâkı kelâmum

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Alup himmet bular kim girdi râha
İrerler az zamânda taht-gâha

İşidür elçi geldi ehl-i dergâh [V. 17 a]
Hemân sâ'at iderler şâhı âgâh

İdüp ta'zim âdem gönderürler
Varup bir hoş makâma kondururlar

İderler elçiye âlî ziyâfet
Yerine vardı cümle resm ü âdet

Gelüp dîvân güni elçi göründi
Vezîri şâh eline nâme sundı

Çekildi ol şahâne armağanlar
Yederler tâzî atlar nev-cüvânlar

İderler elçi vasfın şâha ma'lûm
Okundı nâme fehm olındı mefhûm

Yazılmış nâmede nâm-ı İlâhî
Kim oldur afv iden cümle günâhı

Habîbî muktedâ-yı Enbiyâ'dur
Anın adı Muhammed Mustafâ'dur

Bu cânibden Neciyyu'l-lah nesli
Atadan hem Süleymân-şâh aslı

Makâmum maşrık u Er-tuğrul'dur adum[10]
Gazâdur Rûm'a gelmekden murâdum

---

10 *Behcetü't-tevârîh* (Atsız ngr. s. 51), Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 5), Mehmed b. Hacı Halil el-Konevî (*Tarih-i Âl-i Osman*, R. Anhegger ngr., *Tarih Dergisi* (1952), II/3-4, s. 53), Oruç Bey (Babinger ngr. s. 6) ve Neşrî (Taeschner ngr., I, 20) tarihleri Ertuğrul Gazi'nin babasını Süleyman-şah; *Düstur-nâme* (M. Halil Yınanç ngr., s. 81) ve Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa (Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, 343) ise Gündüz Alp olarak gösterir. Ruhi Çelebi (*Tevârîh-i Âl-i Osman*, Süleymaniye Ktp. Mikrofilm Arşivi nr. 1919) önce Süleyman-şah'ı (11 b, 12a, 13 b), daha aşağılarda ise (19 b) Gündüz Alp'ı zikreder.

Kaynakların verdiği bilgilerden Ertuğrul Gâzi'nin babasının Süleyman-şah olmadığı kanaatine varan Uzunçarşılı, mevcut ihtimallerin en yakını olarak Gündüz Alp'ı görmektedir (*Osmanlı Tarihi*, I, 101).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bize bir gûşe göster kim varavuz
Ölince kâfire kılıc uravuz

Yazın yaylamağa yaylağı ola
Kışın kışlamağa kışlağı ola

Görür sünni sözidür, niyyeti pâk
Olur Sultân Alâe'd-din ferah-nâk

Didi bir yir görün kim yaylağı ola [V. 17 b]
Yakınında münâsib kışlağı ola

Tomalic-tağı dirler Rûm içinde
Ki yok âb u havâsı Rûm u Çîn'de

Münâsibdür didiler yaylamağa
Velî bir yir gerekdür kışlamağa

Bilecük-kal'asile Yar-hisâr'un[14]
Arası kışlasidi ol diyârun

Münâsib gördiler erkân-ı devlet
Yazup Er-tuğrul'a ikrâm ü izzet

Berâtın ol iiün yazup virürler
Koşup elçile âdem gönderürler

Hemân-dem ekçi bindi çıkdı gitdi
Menâzil kesdi Er-tuğrul'a yitdi

İrişdi didiler çünkim haber-ber
Çıkup bir nice âdem karşularlar

Bile gelmişdi bir kaç kul şâhun
Yarar âdemlerinden pâdişâhun

Olara itdi Er-tuğrul ziyâfet
Tamâm oldukda cümle resm ü âdet

Şehün âdemleri olup kulaguz
Bulara kûh u deşt içre çeküp uz

İrerler ol mu'ayyen yaylağa yol
Temâşâ eylediler sağ u ger sol

14 Bilecik merkez kazasına bağlı bir nahiye.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görürler sular etrâfa revâne
Safâ-bahşidi her biri revâne

Yürürler gösterürler her diyârın [V. 18 a]
Dırahtistânını vü sebze-zârın

İdüp şeh kulların lûtfile mesrûr
Hemân Er-tuğrul anda virdi destûr

Gezüp yaylağı, kışlağı yörendi
Gönülden sevdi vü cândan begendi

Yazın yaylarlaridi yaylağını
Kışın kışlarlaridi kışlağını

Bunun üstine geçdi nice devrân
İrer ömr âhire bâ-emr-i Yezdân

Gazâya Er-tuğrul âheng itmemişdi
Dahı küffârile ceng itmemişdi[17]

Sunar Er-tuğrul'a bir gün ecel câm
İçürdi ana dahı kâm u nâ-kâm

Cihândan göçdi gitdi dökdi rahtı
Cihân esbâbını elden bırahtı

Vefâ ummaan cihândan bî-vefâdur
Cihân âdem yiyici ejdehâdur

Söğüt dirler Bilecük'e yakın yer
Mezâr Er-tuğrul'a anda iderler

İşin Er-tuğrul'un hatm itdi devrân
Olur kâim-makâmı Gâzi Osmân

Sahî vü pehlevân kopdı be-gâyet
Firâset ehli vü sâhib-sa'âdet

17 Hadîdî'nin verdiği bu bilginin Âşık Paşa-zâde'deki (Giese ngr. s. 8) «Ertuğrul zamânında ceng ü cidâl ve kıtâl olmadı» kaydına dayandığı anlaşılmaktadır. Zîrâ, Ahmedî'den (*Iskender-nâme*, ngr. İ. Ünver, Ankara 1983, 65 b) itibâren diğer Osmanlı kaynakları Ertuğrul Gâzî'nin zamanında bir çok savaşın yapıldığını kaydetmektedirler.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gazâ bâbında mansûr u muzaffer
Ne yire varsa olurdı musahhar

Ne yirde varise her adlu server [V. 18 b]
Gelüp Osmân katında cem' olurlar

Alaşir adlu bir er ol aranun
Begimiş hem atası Germiyân'un

Bilecük-ili'ne geh geh gelürmiş
Kolay buldugını alup ururmış

Ol aralıga Er-tuğrul gelelden
Gelüp bir habbe almamış ol ilden

Görüp hem Gazi Osmân'da salâbet
Sahâ vü adlile emn ü şecâ'at

Ol ilün kâfiri cehd eylediler
Kamu Osmân'ile ahd eylediler

Ki ya'nî anunile il olalar
Emîn olup adûdan kurtulalar

Mudara itdi kâfir beglerine
Cehennem seglerinün yiglerine

Olınca yâr tâ fursat senünle
Mudara eyle dâim düşmenünle

Irak yirde idüp akınlarını
Sakınup sakladı yakınlarını

Tevekkül eyleyüp Bârî Hudâ'ya
Kılıç kuşandı şevkile gaziya

12. SIFAT-I ŞEB VE HÂB-DİDEN-İ OSMÂN-I GÂZÎ

Meger bir gice mehtâbidi rûşen
Sipihr encümle olmışidi gül-şen

Semenlerle felekler sebze-zârı [V. 19 a]
Müzeyyen nitekim bâğ-ı bahârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şükûfe jâle ile lâle lü'lü
Zeminle mün'akis olmışdı mînû

İbâdethânede Osmân-ı Gâzî
İdüp hallâk-ı rezzâka niyâz

Mübârek gözlerin hâb almışidi
Hemân seccâde üzre kalmışidi

Süleymân-şâh'ile bir şeyh-i kâmil
Gazâya bile olmışdı mâil

Ki Şeyh Edebâh'yidi adı anun
Ferîdü'd-dehridi kutb-i zamânun

Görür Osmân-ı Gâzî düşde nâ-gâh[18]
Togar koynundan ol şeyhün çıkar mâh

Girür Osmân-ı Gâzî koynına hoş
İder Osmân-ı Gâzî'yi der-âguş

Göbeğinden biter bir sebz-i hurrem
Diraht ü müntehâ mevzûn u a'zam

Bınar u çeşme akar sâyesinde
İçer insân u hayvân vâyesinde

Göz irişdügi yir gül-şenler olmış
Müzeyyen sünbül ü sûsenler olmış

Revân olup ayağı her bınarun
Suvarur bâg u râgın, sebze-zârun

Düşinden oyanup Osmân-ı Gâzî
Varup ol şeyhe keşf itdi bu râzı

Düşün aslını itdi şeyhe takrîr [V. 19 b]
İşidüp ol düşi şeyh itdi ta'bîr

Didi ol meh ki koynumdan çıkar hoş
Girür koynına ider seni der-âguş

18 Oruç Bey (s. 8), Neşrî (I, 23 vd.) ve *Giese anonimi* (s. 6 vd.) rüya hadisesini Ertuğrul Gâzi'ye isnâd ederler.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızımdur ol meh-i tâbende-manzar
Helâlün ola ey ferhunde-ahter

Senün neslün kamu sultân olısar
Cihân mülkine bir bir hân olısar

Göbegünden biten ol sebz-i hurrem
Diraht ü müntehâ mevzûn u a'zam

Sana vü neslüne olsun beşâret
Kim oldur devletünüze işâret

Bınar u çeşme akar sâyesinde
İçer insân u hayvân vâyesinde

O sizün devletünüz sâyesidür
Bu âlem halkının sermâyesidür

Revân olup ayağı her bınarun
Suvarur bâg u râgun, sebze-zârun

Bil anı kim irüp âsâr-ı devlet
Olur ma'mûr u mülk ü şehr ü millet

Düşin kim itdi Şeyh Edbalı ta'bîr
İşit Osmân-ı Gâzî ne itdi tedbîr

Okur öz kavminün fâzıllarını
İşün aslın bilen âkıllarını

Didi düş gördüğin anlara bir bir
Düşin nice itdüğin ol şeyh ta'bîr

İşidüp düşin anlar tanladılar [V. 20 a]
Bu düşde çok ma'ânî anladılar

Didi Osmân bu düşüm tek degüldür
O şeyhün sözi hakdur şekk degüldür

Gerek kim şeyhe i'lâm eyleyesiz
Kızın şeyhün benümçün dileyesiz

Kızı varidi şeyhün bir melek-hû
Gül-endâm u beşer-sâd u perî-rû

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Severdi şeyh rûhı gibi anı
Ki şeyhün oldı cân içre cânı

İşitdüm Râbi'a'ymış adı anun
Nazirin görmemiş çeşm-i cihânun

Dil-i Osmân-ı Gâzî gayre akmaz
Meseldür ay gören yılduza bakmaz

Derilüp cem' olur cümle ulular
Münevver yüzi sulu bahtulular

Önürdi şeyhe i'lâm eylediler
Pes andan izz ü ikrâm eylediler

Didiler şeyhe iy pîr-i tarikat
Sipehsâlâr-ı merdân-ı hakîkat

Ulular cümle mahdûm-zâdeyi ister
Ki ola Osmân-ı Gâzî'yile hem-ser

İder pîr-i hired tezvîc-i tecvîz
Dügün eylemeye eylediler bîz

Alur şeyhün kızını kâbinile
Be-resm-i şer', erkân âyinile

Mukadder eylemiş takdîr-i Yezdân [V. 20 b]
Kim ol şeyhün kızından togdı Orhân

İrüp maksûdına Osmân-ı Gâzî
Seherden gusl idüp kıldı namâzı

Gelüp at arkasına pîr ü bernâ
Çalındı kerre-nây u sunc u sürnâ

Biner her gâzi bir hûb esb-i tâzî
Süheyl-i sâhilile toldı yazı

Nakâre birle tabl âvâzesinden
Sadâ geçdi felek dervâzesinden

Yarag idüp semend-i bâd-pâya
Ki her birisi ta'n eyler sabâya

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sürerler her birin meydân başına
Sen atile erün bakma taşına

Bir ugurdan boşanur cümle varı
Ki her biri bir ilün yâdigârı

Seçilüp çıkdı biri bâd-pânun
Sanasın aymdur bâd-ı sabânun

Kalanı derpeyünce irişürler
Alup ögdüllerini üleşürler

Koşı bi-hadd temâşâ bi-nihâyet
İşit sen bu yanadan bir hikâyet

13. ÂMEDEN-İ MIHÂL BEG BÂ-İSLÂM VE ÇÂKER-ŞÜDEN-İ OSMÂN-I GÂZİ-RÂ

Koşı yirinde Osmân nâ-gehâni
Kopup toz tutdı sûy-ı âsmânı

Gidüp gerd irişür bir nice server [V. 21 a]
Müzeyyen âlet-i harbile her er

İlerü yöriyüp bir ser-firâzı
Didi kim bunda mı Osmân-ı Gâzi

Didiler bundadur söyle murâdun
Ne yirdendür gelişün nedür adun

Atından atılup indi hemân-dem
Bile indi kamu yoldaşları hem

Segirdüp bir kaçı tutdılar atın
Bilinden aldılar yarag u yatın

Murâdı hayr idügini görürler
Hemân Osmân'ı ana gösterürler

İrüp öninde yüzin yire sürdi
Atının ayağını öpdi turdı

Didi Osmân-ı Gâzi ne kişisin
Bu halk içinde kimün bilişisin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi bir mülkde kim serdârıdum ben
Katı bed-fi'l-i bed-girdârıdum ben

Meger bir gice düşümde görürem
İrer ashâbıyile fahr-ı âlem

Hidâyet irdi çün anı görürem
Düşüp ayağına yüzüm sürürem

Düşümde bana telkîn itdi îmân
Kodum küfri hemân oldum müsülmân

Mihâl'idi adum tersâyidüm ben
Dalâletde katı bedre idüm ben

Benüm adumı Abdu'l-lah virdi
Zihî ad kim Resûlu'l-lah virdi

Bana kim eyledi telkîn-i islâm [V. 21 b]
Sizün evsâfunuzı itdi i'lâm

Bugünki gün içün eydür varasın
Fülân sahrâda hayli er göresin

Aralarındadur Osmân-ı Gâzî
Ana çâker olup eyle niyâzı

Anun nesli kamu sultân olısar
Cihân mülkine bir bir hân olısar

Senün neslün dahı anlarunile
Gazâlar ideler islâm açıla

Akınlar salalar Kıpçak u Rûs'a
Gazâlar eyleyeler Üngürûs'a[19]

Ana kul ol kim ire sana izzet
Anun nesline neslün bula devlet

Düşümden oyanup mesrûr oldum
Ziyâ-yı dînile pür-nûr oldum

Bana sen dahı it telkîn-i îmân
Olam zâhirde şer' üzre müsülmân

19 Osmanlılarda «Macar» ve «Macaristan» anlamında kullanılan kelime.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tarîk-i dîni Osmân itdi i'lâm
Dil ü cânile oldı ehl-i islâm

Hidâyetle Mihâl olur ferah-nâk
Küfürden itdi gönli levhini pâk

Didi Osmân ana var hâzır ol sen
Deminde seni da'vet eyleyem ben

İcâset aldı tevdî' itdi gitdi
Kesüp menzil sürüp tahtına yetdi

Nice mîr-i alem, gâzî vü serdâr
Dahı şimdi Mihâl-oğulları var

Bu Osmân nesliyle tâ kıyâmet [V. 22 a]
Tut anun neslini yâ-Rab selâmet

Bunun üstine geçdi nice ezmân
Dönüp sayf u şitâ devr itdi devrân

Sakınup saklayup gendü diyârın
Irak yirlerden alurdı şikârın

14. MATLA'-I DÂSTÂN

Ur iy dil yine söz topına çevgân
Sana virildi bir dem çün bu meydân

Be-nevbetdür çü kâr-ı kâinâtun
Fenâdur yok sebâtı muhdesâtun

Niceler saldı bu meydânda çevgân
Son ucı başını top itdi devrân

Dilün depret bu dem fursat senündür
Geçenler geçdiler nevbet senündür

Nice bir çarh-ı gerdûndan şikâyet
Gel it Osmân-ı Gâzî'den hikâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

15. SIFAT-I SEHER, GAZÂ-KERDEN-İ OSMÂN-I GÂZÎ

Meger bir gün çın-seher sultân-ı hâver
Salar bu âleme nûrânî leşger

Çeküp tîg-i zer-endûd eyledi ceng
Turımayup tağıldı leşger-i jeng

Sipâh-ı zengün idüp sînesin çâk
Kızıl kana batar etrâf-ı eflâk

Ko bu vasfı ki yokdur hadd ü gâyet [V. 22 b]
İşit Osmân-ı Gâzî'den hikâyet

Gazâ sâzın düzüp[20] Osmân-ı Gâzî
İder ol bî-niyâza çok niyâzı

Seçer bir nice yüz merd-i güzînî
Ki yüzden biri döndermez yüzini

Süvâr olup hemân sür'atle sürdi
Karaca-kal'a-ili'n[21] irdi urdı

Şu denlü yıkdı yakdı itdi yağma
Ki toldı zâr u efgân kûh u sahrâ

En evvel bu gazâyı itdi Osmân
Yıkup yakup ol ili itdi vîrân

Kim altı yüz seksen dört idi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

Çü kâfirler görürler bu fırâkı
Virürler beglerine ittifâkı

Didiler ana ol ahvâlümüzden
Oğul, kız gitdi, çıkduk malumuzdan

---

20 «Savaşa çıkmak düzenini kurdu; yani savaşa hazırlandı» demek istiyor.

21 Hadîdî'nin, Osman Gâzî'nin ilk savaşı olarak gösterdiği Karaca-kal'a (Karaca-hisar) değil, İnegöl yanındaki «Kalaca»dır (Âşık Paşa zâde, Giese ngr. s. 11; Neşrî, Taeschner ngr., I, 26). Yıkılıp yıkıldığı ve yağma edildiğine dair verdiği bilgiler ise diğer kaynaklarla uyuşmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Eger sen dahı gâfil oturasın
Başına ne geliserdür göresin

İşidüp cânına düşdi hirâsân
Hemân bu râyı buldı derde dermân

Yazup nâme nevâhî beglerine
Cehennem seglerinün yeglerine

Didi gâfil neyiçün oturursız [V. 23 a]
Bize nitdügüni Türk'ün görürsiz

Bu iş sanman ki yalunuz bizedür
Bugün bize ise yarın sizedür

Turun Türk'ü aradan götüreliim
Pes andan fârig olup oturalum

Nevâhi begleri danışdı için
K'ideler ber-taraf Osmân'un işin

Bilecük-illeri vü Eynegöl'i
Karaca-kal'a cümle ol havâli

Yazup leşgerlerini cem' iderler
Kalânûs la'în serdâr u legger

Karaca-kal'a begi ol zamânun
Karındaşıyidi ol bed-gümânun

Alem çekdi vü çaldı kûs-i harbi
Gönüldi göstere Osmân'a darbî

Bu yana gâziler de oldılar cem'
Bularun cem'ine Osmân'idi şem'

Gazâ kasdına Osmân bindi gitdi
Tomalic-tağı'n aşduk yirde nitdi

Adû konmışidi Osmân irişdi
İrişdi vü turuşdı vü girişdi

Müslümânlar aceb ceng eylediler
Cihânı kâfire teng eylediler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şu denlü düşdi kâfir yire bî-cân
Hazân bergi gibi ilter gövdeyi kan

Kalânûs oynadı cân ber-cehennem [V. 23 b]
Saru-yatı şehîd oldı hemân-dem

Kaçar yüz dönderüp düşmen çerisi
Diri kurtulmayup binden birisi

Yerinde kaldı cümle hâr u bûngâh
Müretteb her ne varsa hayl ü hargâh

Adû kahroldı Osmân buldı fursat
Buyurdı cem' olur mâl-ı ganîmet

Alur bir nice at-ı mu'teberden
Cebe vü cevşen ü tîg u siperden

Kalanın bahş ider gâzilerine
Kılur hâlince kısmet her birine

Saru-yatı'yı Osmân aldı gitdi
Söğüt'de atası kabrine iletdi

Hemân ol aradan azm itdi göçdi
Karaca-kal'a'nun üstine düşdi

Birez ceng eylediler bî-muhâbâ
Alınmaz kal'a gördi itdi yağma

Çü yağma oldı girdiler hisâra
Tekür ceng içre oldı pâre pâre

Tekür cân virdi kaldı tahtile tâc
Urup gâziler itdi şehri târâc

O şehrün evlerin gâzilerine
Virür hâline göre her birine

İşidün aslını bu mâcerânun
Nedür târîhi ikinci gazânun

Pes altı yüz vü seksen altıdı yıl [V. 24 a]
Nebî'nün hicretinden târîhi bil

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

16. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID HAZRET-İ GÂZİ OSMÂN BE-SULTÂN ALÂE'D-DİN-İ KÂM-RÂN

Karındaşının oğlı Ak-temür'i
Düzer elçi ki arz ide sürûrı

Atun yahşisi, hûbun dil-firîbin
Teberrüklerde envâ'un garîbin

İder Sultân Alâe'd-dîn'e irsâl
İrişüp Ak-temür eyledi îsâl

Görüp sultân-ı dîn işbu fütûhı
Safâdan cûş ider cisminde rûhı

Bilür Osmân-ı Gâzî himmetini
Resûl'ün virdi ol ak râyetini

Dahı ol seyf-i Osmân ibn-i Affân
Mısır'dan ana göndermişdi sultân

Nakâre, tahl u kûs u sunc u sûrnây
Bile mehterleri kim rûh-efzây

Nice mahbûb u mergûb esb-i tâzî
Gazâyiçün bine Osmân-ı Gâzî

Yine sultân-ı islâm ol sürûra
Atlar itdi hayli Ak-temür'e

Ne varsa elçinün kaydın görürler
Be-resm-i âyin ü erkân gönderürler

Asır vakti idi irişdi râyet [V. 24 b]
Çalındı kapuda şahâne nevbet

Ayagın turdı Osmân itdi izzet
Şu denlü kim çalındı dindi nevbet

Henüz var pâdişâhlarda bu âdet
Ayag üzre turur çalınsa nevbet

Çekildi ol şahâne armağanlar
Yederler tâzi atlar nev-cüvânlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dimiş Sultân Alâe'd-dîn ki Osmân
Ne mülki feth iderse ola sultân

Bu ulu ni'mete Osmân-ı Gâzî
Hak'a şükr itdi arturdı niyâzı

Bunun üstine geçdi bir nice gün
Bilecük tekûri başladı dügün

Arayup ehl-i hüsnin ol diyârun
Tekûri kızın alur Yâr-hisâr'un

Mihâl'e okuyucı irdügi dem
Bilecük tekürine saldı âdem

Didi Osmân'ı elbet okıyasız
Sezâ-vâr ola mı anı koyasız

Mürüvvet ehlidür sâhib-sa'âdet
Bilişlikdür anunla ayn-i devlet

Tekür, Osmân'ı bilür gâibâne
Didi kim görelüm olsun bahâne

Okucı cem' idüp gönderdiler tiz
Bile bir nice altunlu ağır biz

Bu ma'nîden haber-dâr olduğı dem [V. 25 a]
Hemân Osmân, Mihâl'e saldı âdem

Tekür der, niyyet-i cem'iyyet itmiş
Bizi dahı dügüne da'vet itmiş

Müretteb yaragun neyse idesin
Gelüp dügüne bizümle gidesin

Silâh-ı cengile gel olma gâfil
Yaraşmaz gâfil ol kim ola âkıl

Yaraklandı dügüne esbâbıyile
Yarar yoldaşları ahbâbıyile

Gelüp Osmân-ı Gâzî hizmetine
Du'â itdi devâm-ı devletine

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tekür dinle nice itdi nifâkı
Ki kâfir begleriyle ittifâkı

Dügünde oyun oynayup utalar
Üşüp ya'ni ki Osmân'ı dutalar

Aradan götüreler ehl-i dini
Gönülden tutdılar bu resme kini

Kamunun gönli butlânile bağlu
Biri fehm eylemez **el-Hakku ya'lu**[22]

Dügün yaragıyile bindi Osmân
Müretteb pür-yarak her gâzi yek-sân

İrişürler dügüne şevketile
Çıkarlar karşularlar izzetile

İşâret eylediler bir sarâya
Kona Osmân-ı Gâzî ol araya

Didi Osmân ki asçu arz idelüm [V. 25 b]
Şehirde turmazuz taşra gidelüm

Tekür, begler ziyâfet fikrin itdi
Hemân Osmân-ı Gazî bindi gitdi

Tekür gönderdi âdem itdi da'vet
Ki şehre getürüp ide ziyâfet

Didi Osmân çemende konaruz biz
Ne varsa mâ-hazardan gönderün siz

Teküre didiler ki Türk kaçdı
Mehâbet saltanat gördi vü şaşdı

Tekür mestidi bindi derpeyince
Sürüp Osmân'a irdi hey deyince

Görür Osmân-ı Gâzî irdi leşger
Dönüp oldı olarunla berâber

Olara hamle kıldı gebr-i nâ-pâk
Ururlar tîgi bunlar dahı bî-bâk

22 «Hak galib ve yüksektir.» (Hadis)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çalarlardı şu reşme tîg-i bürrân
Olurdı murg gibi kelle perrân

Tekürün başını def'i keserler
Getürüp kal'ada anı asarlar

Görürler ehl-i kal'a çün bu hâli
Birinün kalmadı nutka mecâli

Görürler cengile olur degül kâr
Mutî' oldı kamusı çâr-nâ-çâr

Dünün nısfında bindi cüst ü çâlâk
Seherden Yar-hisâr'a irdi bî-bâk

Tekürî tutdı vü kaydın kayurdı [V. 26 a]
Geline hem serâ-perde buyurdı

Düğün halkını kırdı itdi yağma
Düğün olara oldı şûr u gavga

Hemân-dem Turgud Alp'ı Eynegöl'e
Salar kim tekürî Ayonikola

Bu avı tuymadın ola şikâr ol
Erişüp Eynegöl'i itdi hisâr ol

İrer ardınca Osmân'ile leşger
Buyurdı def'i yağma eylediler

Tekürün kesdiler erken başını
Cehennemde yidi ahşam aşını

Erin kırdı, esîr itdi dişisin
Diri komadı kat'a bir kişisin

Okudı şevkı olan gâzîlerini
Üleşdürdi o şehrün evlerini

Tekür-i Yar-hisâr'un kızın ol dem
Alup itmişidi ursını mâtem

Meger ol hînde Osmân oğlı Orhân
Cüvân olmışıdı çün şîr-i garrân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Düğünler eyleyüp Osmân'ı Gâzî
Virür Orhân'a ol aldığı kızı

Çi ger ismi kızun Lülüfer'idi
Müsemmâsile dür hâkisteridi

Ko hüsnî vasfını yokdur nihâyet
Olur ömre vü olmaz ana gâyet

Süleymân Pâşa vü Gâzî Murâd'un [V. 26 b]
Anasıdur ol iki hoş-nihâdun

Alup dört kal'ayı Osmân-ı Gâzî
Buyurdı emr idüp cum'a namâzı

İdüp tertîbi gayrı nâmı korlar
Hemân Osmân adına hutbe okurlar

Buyurdı **akçaya sikke kazarlar**[23]
Ki Osmân ibn-i Er-tuğrul yazarlar

Ol iklîm oldı Osmân'a musahhar
Nizâm-ı saltanat hem çün mukarrer

Kodı her kal'ada bir merd-i âlim
Ki kadı ola olup şer'a hâkim

Subaşı nasb ider ehl-i firâset
Ki tâgî olana ide siyâset

Şu resme itdi halka adlile dâd
Ki hâss u âm oldı cümlesi şâd

Müretteb oldı erkânile etvâr
Ticâret ehli itdi satu bazar

Meger kim Germiyân'dan geldi bir er
Ki âmil ola bazar hâcın ister

Bunı Osmân-ı Hân'a arz iderler
Ki kanûn-ı kadîmîdür bu derler

---

23 *Akçaya sikke kazmak* : Unutulmayacak bir ad bırakmak, unutulmayacak işler yapmak, para bastırmak.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi Osmân-ı Gâzî kim nedür bâc
Hak'a minnet degülem ac u muhtâc

Didiler kim bu kânûn olıgeldi
Ki bazarı gözeden alıgeldi

Didi Osmân çü âdet olıgelmiş [V. 27 a]
Ki bizden ön gelenler alıgelmiş

İki akça alalar bir yük satandan
Velî hiç almayalar satmayandan

Dahı şunlar ki timâr erleridür
Ki gayrı kârı yokdur askeridür

Sebebsüz olmasun ma'zûl u nâ-çâr
Faḳîr ü nâ-tüvân vü ḫor u gam-ḫ'âr

Ölenleriniin oğlancuklarına
Ri'âyet ola atası yerine

Eger ma'sûm olup olmazsa kâdir
Gazâya ola ḫizmetkârı ḥâzır

Bu kânûnumı neslümden ri'âyet
İdene dâim ide Ḥak inâyet

Pes andan itdi ol iklîmi taḳsîm
İnöni Sancağı'n Orḫân'a teslîm

Ḥasan Alp'a virür hem Yar-ḥisâr'ı
Ki adlile ide ma'mûr diyârı

Virür pes Turgud Alp'a Eynegöl'i
El öpüp çıḳdı gitdi tutdı yolı

Sürüp gendüsi Yeni-şehr'e vardı
Maḳâm idindi anı anda ḳaldı

Bilecük-kal'ası'nı şeyḫe virdi
Tevâbı'le göçüp şeyḫ ana vardı

Yini ev eylediler anda bünyâd
Pes ol şehre Yeni-şehr urdılar ad

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir oğlı Alâe'd-dîn Pâşâ nâm [V. 27 b]
Umûr-ı saltanat idinmedi kâm

Meşâyih râhına düşdi sülûki
Murâd idinmedi râh-ı mülûki

Anı Osmân-ı Gâzî gendüyile
Yeni-şehr'e alup gelmişdi bile

Birez kim gazilerle itdi ârâm
Bunun üstine geçdi bir kaç eyyâm

Süvâr oldı gazâ atına Osmân
Mihâl ü Turgud Alp ü Gâzî Orhân

Sürüp Köpri-hisâr'ına gelürler
Hemân yağmayile anı alurlar

Alurlar İznik-ili'ni tamâmî
Muti' oldı bulara hâss u âmı

Cemî'-i illerini tapdururlar
Üşüp şehrün kapusın yapdururlar

Koyup şehre havâle ba'zı leşger
Sürüp yine Yeni-şehr'e gelürler

Kalurlar yirlü yirinde karârı
Gözedürler ne kılur emr-i Bârî

Meger Bursa tekûri saldı kâsıd
Nevâbî beglerine ol mu'ânid

Didi gelün çerilem cem' idelüm
Usan olman hemân Türk'e gidelüm

Götürelüm cihândan ad u sanın
Komayalum anun nâm u nişânın

İderler ittifâkı her cihetden [V. 28 a]
Çerilerler cem' iderler memleketden

Gönülden ehl-i islâma tutup kin
Yörür her yanadan küffâr-ı bî-din

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu hâli itdiler Osmân'a i'lâm
Buyurdı cem' olalar ehl-i islâm

Alem çekdi vü göçdi Gâzi Osmân
Mihâl Beg, Turgud Alp u Gâzi Orhân

Sürüp gitdi sanasın berk-i âcil
İrüp a'dâyile oldı mukâbil

İki leşger mukâbil saf düzetdi
Yoyup cânından el hasmın gözetdi

Dilirân cengiçün bağlar kemerler
Kaçacak yer gözediirler kem erler

Hemân Osmân ki meydâna sürer at
İder kâfir çerisinün şehin mât

Girür bir yanadan Orhân-ı Gâzî
Mihâl bir cânibe sürmişdi tâzî

Ururlar sâfi kalbe alp-erenler
Bahâdur saff-şiken şimşir-zenler

Karındaşı oğlı Osmân'un dürüşdi
Şehîd oldı vü ceng içinde düşdi

Pes andan ol şehîdi defn iderler
Şu yirde kim Koyun-hisârı dirler

Ol illerde bir at hasta olsa Bârî
Dolandurlar eyledüp ol mezârı

Hemân sıhhat bulup alup giderler [V. 28 b]
Ana dahı Mezâr-ı Türk derler

Biçüp kırduklarından sonra vâfir
Sınup basıldı mağlûb oldı kâfir

Düşüp Kestel tekûri işi bitdi
Görüp Bursa tekûri kaçdı gitdi

Ölenlerün döküldi kaldı rahtı
Diri kalanlar esbâbın burahtı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ganâimden gani olmuşdı her er
Ki mâlâmâl idi mâlile leşger

Velî Osmân sürüp eglenmedi hiç
Tekürî kodı vü dinlenmedi hiç

Kaçup Bursa tekürî şehre düşdi
İrüp leşgerle Osmân şehre işdi

Birez gün eylediler kal'a cengi
Bular tîr atdı anlar urdı sengi

Görürler kal'a cengile alınmaz
Adûnun böyle hakkından gelinmez

Yapar tağ cânibinde bir havâle
Ki küffâra irürmeye nevâle

Birin Kaplıca yanında yaparlar
Kapudan kim çıkarsa anı kaparlar

Kalur kal'a içre kâfir şöyle mahbûs
Kamu etrâfı tapdı oldı me'yûs

İder taksîm timâr erlerine
Virür hâline göre her birine

Çü Bursa-kal'ası'n böyle iderler [V. 29 a]
Göçüp yine Yeni-şehr'e giderler

Birez anda gelüp kaldılar ârâm
Kim at dinlendüreler bir kaç eyyâm

Karaca-kal'a'da olsun didi Osmân
Mühâl ü Saltug Alp ü Gâzi Orhân

Bilecük'de Alî Pâşâ'yı korlar
Biner Osmân'ile ol hâkı leşger

Yörür üstine toğrı Ak-hisâr'un[24]
Tekürî karşu geldi ol diyârun

Mutî' olup ider mülkini teslîm
Didi ben kulunam sinündür iklîm

24 Bugünkü Pamukova.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yerinde koyup itdi anı pâdâş
Gazâlarda bile idindi yoldaş

Hemân-dem Geyve'den yana sipâhı
Sürüp Osmân-ı Gâzi tutdı râhı

Çü âgâh oldılar kim irdi leşger
Çıkup şehrün içinden kâfir ürker

Koyup şehri penâh idindi tagı
Ki bulmaya zafer bunlara yagı

Varup üstine yagma didi Osmân
Koyulur her taraftan şir-i merdân

Kırup kovup dutarlar çok esîri
Bulup dutup getürdiler teküri

Hemân bir gâziye Osmân buyurdı
Tekürin def'i kaydını kayurdı

Ol iklimi de bahş itdi sipâha [V. 29 b]
Pes ihsân yaraşur leşger-penâha

Düzeldüp ili âbâd eylediler
Kamusın adlile şâd eylediler

Ganâimden guzâta virdi behre
Döner devletle Osmân Yeni-şehr'e

Cemî'-i leşger idüp kıldı ârâm
İşit sen kim nice oldı ser-encâm

17. FİRİSTÂDEN-İ OSMÂN, ORHÂN-I GÂZÎ-RÂ BE-FETH-İ AK YAZI VE KOCA-İLİ

Gel iy tab'-ı güher-çin ü sühan-sâz
Hamûşi hoş degül it söze âgâz

Emîn olma cihân-ı bi-vefâdan
Havâle itmiş durur merki kafâdan

Çü var tab'-ı selîmünde kifâyet
Gerek kim idesin sözde siyâkat

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu hasta dillere gel gül, şeker vir
Ki ya'ni **Âl-i Osmân**'dan haber vir

Karaca-kal'a'da olurdı Orhân
Meger Orhân'ı da'vet itdi Osmân

Gelür Orhân-ı Gâzi devletile
Çıkarlar karşularlar izzetile

Gelürler cümle gâziler selâma
Varup kondurdılar bir boş makâma

Çü vâsıl oldı Osmân hazretine
Du'â itdi devâm-ı devletine

Öküş pend itdüginden sonra Osmân [V. 30 a]
Didi ben olmadın hâkile yek-sân

Gerek kim sen gazâlar eyleyesin
Guzâta çok atâlar eyleyesin

Tur imdi gâzilerden ihtiyâr it
Karacepiş-hisârı'nı[25] hisâr it

Didi Orhân ki hânum devletünde
Hudâ feth ide anı himmetünde

İcâzet aldı Orhân himmetile
Makâmına irişdi devletile

Mihâl ü Konur Alp'ı koşdı Osmân
Bile Akça Koca'yı aldı Orhân

Didi Orhân'a Osmân kim bu begler
Gerekdür kim olalar sana rehber

Hemân ol üçi Osmân itdi da'vet
Atâ itdi vü virdi istimâlet

Gazânun didi bunlara sevâbın
Şehîdün Hak katında feth-i bâbın

Didi hem dîn yolunda himmet idün
Uruşup, dürüşüp gey gayret idün

25 Geyve'nin biraz kuzeyine tesâdüf eden eski bir kale.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gazâya itdiler cânile niyyet
Vida' idüp bular çün oldı himmet

Çeküp lesger göçer Orhân-ı Gâzî
Dilâverlerle asup tağ u yazı

Hisâra çün iki menzil kalurlar
Seçer Orhân-ı Gâzî üç bölük er

Diler kim koya pusı gice ile [V. 30 b]
Meseldür erlik on, tokuzı hîle

18. DER SIFAT-I ŞEB VE KEMÎN-KERDEN-İ ORHÂN-I GÂZÎ

Gönilüp gün vida' itdi cihâne
Gice geydi libâs-ı şeb-revâne

Kim Orhân lesgerile ola hem-râz
Adüya intikâm itmekde dem-sâz

Giceyle bir bölük er kor kemine
Didi kim göz dutun fursat demine

Yine ol gice ile bir bölük er
Salup hem cânib-i âherde gizler

Sürüp gendü bölüğiyle üşdi
Birez gün kal'a ceng itdi dürüşdi

Bulardan vü olardan nice merdân
Yüz urup toprağa terk eyledi cân

Zebûnlık gösterür şeklinde göçdi
Görür kâfir didi kim Türk kaçdı

Tekür didi çıkup ardın basalum
Kılıçdan geçürüp kökin keselüm

Hemân kapu açıldı çıkdı lesger
Birez Orhân'un ardınca sürerler

Kemînden iki lesger çıkdı geldi
Birisi kal'anun kapusın aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Haber virdi çün Orhân'a nigeh-bân
Hemân-dem gâzilerle döndi Orhân

Alurlar ortaya kâfir çerisin [V. 31 a]
Diri komadılar binden birisin

Tekûri dutup iterler hisâra
Hisâr ehli görür kalmadı çâre

Hisârı itdiler Orhân'a teslim
Kamu adlile zabt olundı iklîm

Virür Orhân Konur Alp'a hisârı
Yarar yoldaşile zabt ide diyârı

Konur Alp Ak Yazı iline dâim
Segirdüp cem' ider mâl-ı ganâim

Ayangöli'nde[26] Koca-ili duşında
Gölayağı'nda Beşköpri başında

O berkoz kim dahı vardur nişânı
Makâm idindi Akça Koca anı

Ne denlü yir ki feth itdise ol er
Dahı şimdi ana Koca-ili derler

Çün ol iklîmi Orhân eyledi râm
Diledi kim ide Osmân'a i'lâm

Tekûrile sipâhı hayli kâfir
Bile ceng âletin cem' itdi vâfir

Virîbir cümle Osmân'a koşup er
Hemân-dem bindi Orhân çekdi leşger

Karatekin-hisârı'na[27] irişdi
Gözin açdurmayup gâziler üşdi

Hisârı aldı yağmayile âhir
Kırıldı vü tutuldı hayli kâfir

---

26 Sapanca gölünün batısında eski bir köy, yahut kasaba.
27 İznik kaza merkezinin biraz kuzey-doğusunda eski bir kale.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Koyuldığında gâziler hisâra [V. 31 b]
Tekûri eylediler pâre pâre

Tekürin bir kızı varidi meh-rû
Gül-endâm u sehi-kâd yâsemen-bû

Esîr ü mâlile Orhân-ı Gâzi
Hemân Osmân'a gönderdi ol kızı

Tefahhus itdüginde hâss u âmın
Satun aldurdı küffârun be-nâmın

Makâmın her birine itdi teslîm
Ki hâlî kalmaya ehlinden iklîm

Hisârun kaydını görüp kodı er
Yine devletle Yeni-şehr'e göçer

İrişüp feth-i bâb u şevketile
Hoş-istikbâl iderler izzetile

Gelüp kondurdılar çün menziline
Varur lesger dahı yerlü yerine

Tapu vü dest-pûs itdükde Orhân
Du'â vü medh ü tahsîn itdi Osmân

İdüp Orhân-ı Gâzi'yi rı'âyet
Yirine vardı cümle resm ü âdet

Birez âsûde oldı atile er
Bulup fer tâzelendi yine leşger

Yazılmışdur Nebî'nün hicretinden
Bunun târîhi yidi yüz beşinden

19. FİRİSTÂDEN-İ OSMÂN HÂN, ORHÂN-I GÂZİ-RÂ BE-FETH-İ BURSA

Yine deryâ-yı dil mevvâc u pür-cûş [V. 32 a]
Nisâr eyler ma'âni cevherin hoş

Gel iy râgıb olan sarrâf-ı mâhir
Çü erzen oldı cem' eyle cevâhir

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Heves itdükde dürr-i şâh-vâr it
Gönülden gûş-i câna güş-vâr it

Gel imdi dinle nitdi **Âl-i Osmân**
Nice itdi Bursa fethin Gâzi Orhân

İşitmişdük havâle yapusını
Nice yapdurdı kal'a kapusını

O şehrün kâfiri olmışdı mahbûs
Naîm-i dünyeden mahrûm u me'yûs

Bu hâl içinde kâfir deng ü hayrân
Bu yana emr ider Orhân'a Osmân

Ki leşger çek, yürü var kal'a ceng it
Cihânı kâfirün başına teng it

Hemân Orhân-ı Gâzî dîdi hânum
Fidâ olsun yoluna baş ü cânum

Mihâl ü Konur Alp ol iki yârî
Bana hoş himmetile eyle yârî

Mihâl ü Konur Alp'ı koşdı Osmân
Yaragın gördi göçdi Gâzi Orhân

Açup şeh-bâz-veş şeh-per alemler
Çalup tabl u nakâre göçdi leşger

Meğer bir gün göründi Kûh-i Ruhbân[28]
İrüp kondı Bunarbaşı'nda Orhân

Üşüp leşger kuşatdı ol hisârı [V. 32 b]
Çü şîrân ortaya aldı şikârı

Hisâr ehli gıdâsuz kalmışidi
Belâ vü kahrile bunalmışidi

Mihâl'i gönderüp ister hisârı
Tekür gördü ki baht itmedi yârî

Görür cengile olmaz âhir-i kâr
Pes âgâz itdi sulha çâr-nâ-çâr

28 (Keşiş Dağı) : Uludağ.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mihâl'e didiler kim ahd idelüm
Duran dursun gidenümüz gidelüm

Koyasız bizi gendü hâlümüzle
Alavuz ehlimüz emvâlümüzle

Koşasız bize birkaç âdamiler
Bizim çün Gemleyik'de var gemiler

Bize yoldaş ola tâ kim varavuz
Gemiye anda emnile girevüz

Gidelüm andan İstanbul'a bâri
Size teslîm idelüm bu hisârı

Mihâl Beg döndi geldi yine bir bir
Bu sözi eyledi Orhân'a takrîr

Didi Orhân-ı Gâzî pes nidelüm
Amele's-sulhu hayrunleh idelüm

Tur imdi kal'anun kapusına var
Buları kimse incitmeye zinhâr

Bularun ihtiyârın ko elinde
Giden gitsün turan tursun yerinde

Mihâl Beg kal'aya irişdi tekrâr [V. 33 a]
Buları itdi bu sözden haber-dâr

Tekür mâlile ehlin aldı ol dem
Mihâl Beg bile koşdı hayli âdem

Buları Gemleyik'e iledürler
Varup anda gemiyile giderler

Çün anlar çıkdı gitdi Gâzi Orhân
Girüp kal'a içinc itdi seyrân

Kalan kâfirleri kıldı mukarrer
Müretteb yazdı cümle itdi defter

Yarar yoldaş koyup kal'a içre bâri
Görüp kaydını berkitdi hisârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nebî'nün hicretinden yidi yüz yıl
Dahı yigirmi altı yılıdı bil

Kim itdi Bursa fethin Gâzi Orhân
Dahı hâl-i hayâtındaydı Osmân

Derisen nite bile gitmedi ol
Bile ol illeri feth itmedi ol

Cevâbum budurur ki dirdi Osmân
Ki benüm sağlığumda oğlum Orhân

Çeriler cem' idüp kişver-güşâ ol
Serîr-i saltanatda pâdişâh ol

Sözi uzatmayalum Gâzi Orhân
Diyâr-ı Bursa'yı feth itdi yek-sân

Döner devletle Yeni-şehr'e yine [V. 33 b]
Varur lesger dahı yerlü yerine

İderler yerlü yerinde karârı
Gözedürler ne kılur emr-i Bârî

20. DER BEYÂN-I GAZÂ-KERDEN-İ KONUR ALP VE AKÇA KOCA VE GÂZÎ ABDU'R-RAHÎM

Dimişdük Konur Alp ü Akça Koca
Havâleydi ikisi iki uca

Konur Alp Ak Yazı vü Konrapa'yı
Urup dutup ider dâim gazâyı

Muturnı vü Bolı cümle ol iller
Konur Alp'ün elinde oldı musahhar

Hem aldı Kandarı'yı Akça Koca
Koca-ili'n eyledi feth ucdan uca

Deve-hisârı[29] içre kıldı meskeh
Ol ili eyledi adlile me'men

29 Bolu'nun Kıbrıscık veya Düzce kazasının köylerinden biri.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Varup Aydos-hisârı'na[30] segirdür
Alınmaz kal'ayı geh gâh igerdür

Tekürün bir kızı varidi zîbâ
Semen-sîmâ, sehi-kâmet, dil-ârâ

Düşinde bir çukura düşmiş ol kız
Niteki itmiş çukurdan çıkmağa hîz

Çıkamamış da kalmış çâr-nâ-çâr
İrer bir nev-cüvân mahbûb u dil-dâr

Elini tutup ider gamdan âzâd
Çukurdan çıkup olur hurrem ü şâd

Gil âlûde libâsın eyleyüp çâk [V. 34 a]
Geyürür ana dürlü atlas-ı pâk

Düşinde sordı bildi adın anun
Gözinde kaldı şekli ol cüvânun

Dün ü gün fikr ider dil-dâr işini
Gözedür çarh-ı gerdân cünbüşini

Meger bir gün haber virüp nigâra
Didiler yine Türk üşdi hisâra

Nigâr ol dem yerinden turdı çâlâk
İrişdi kal'anun üstine bî-bâk

Göre nice olur bu ceng ü âşûb
Göründi gözine dîdâr-ı mahbûb

Meger Abdu'r-rahîm adlu dilâver
Varidi bir cüvân mahbûb-manzar

Bahâdur idi Orhân begleründe
Ki bî-misl idi Osmân leşgerinde

Kız anı göricek talbundı cânı
Düşinde gördügidür bildi anı

30 İstanbul ilinde Kartal'ın kuzeyinde ve Samandıra'nın güney-doğusunda eski bir kale.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân geldi sarâya tutdı hâme
Nasârâ hattıyile yazdı nâme

Tekürün kızıyam ben, didi hânum
Fidâ olsun senün yoluna cânum

Didi kodum yoluna başile cân
Yüzüni görüp oldum ehl-i îmân

Hisâr emrinde hîle itmek gerekdür
Koyup cengi göçüp gitmek gerekdür

Fülân gice yarar yoldaş alasın [V. 34 b]
Bu araya giceyile gelesin

Kemendile sizi çekem hisâra
Der ü der-bânı idüp pâre pâre

Kapuyı açavuz bâ-avn-i Bârî
Giceyile alavuz bu hisârı

Yazup mektûbı bağlar bir hacerde
Güneş gibi ağar burca seherde

Sanırlar anı ider cenge âheng
Murâdı sulh idi anun, degül ceng

Yukarudan aşağa atdı sengi
Şu yirde ki ol cüvân iderdi cengi

Görüp Abdu'r-rahîm ol taşı aldı
Sürüp Akça Koca katına geldi

Açup mektûbı bir ehlin bulurlar
Okudup cümle mefhûmın bilürler

Derüp rahtı ol aradan göçerler
Çü birkaç püşte vü sahrâ geçerler

Dönüp Abdu'r-rahîm ü Akça Koca
Yarar yoldaşile ol maksûdı gice

Bular kim kal'a dibine gelürler
Hisâr üzre kızı hâzır bulurlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bedenden bend idüp kız bir kemendi
Hak'a sığındı vü çapük sıgandı

Dutup Abdu'r-rahîm ol dem kemendi
Salar ucın cüvâne der gel imdi

Kemendi degşirüp çıkdı hisâra [V. 35 a]
Hisâr üstinde buluşdı nigâra

İrüp der-bânı cüst iki biçerler
Kapusın kal'anun bozup açarlar

Tekür Türk kaçdı diyü işret itmiş
Yatur yirinde esrük aklı gitmiş

Bozup kapuyı girdi cümle gâzî
Tekür gâfil ele virdi boğazı

Çü Akça Koca feth itdi hisârı
Hazinede bulınan yâdigârı

Tekürı mâlıyile, kızıyile
Hemân Abdu'r-rahîm Gâzi'yile

İder cem' eyleyüp Orhân'a irsâl
Kızun düşün yazup bildürdi ahvâl

Görür mektûbı çün Orhân-ı Gâzi
Hemân Abdu'r-rahîm'e virdi kızı

Bile virdi nice emvâl ü ni'met
Hoş itdi bunlara ikrâm ü izzet

Bular hoş ber-murâd ü şâd ü handân
Ne cünbiş gösterür gör çarh-ı gerdân

Bu dahı Burusa fethinde idi
Bunun da târihi ol hinde idi

21. DER BEYÂN-I VEFÂT-I OSMÂN HÂN-I GÂZÎ

İrüp ömr âhire Osmân-ı Gâzî
Tarîk-i âhiretçün düzdi sâzı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meşâmm-ı câna ki ıre bûy-i cennet [V. 35 b]
Kalur mı dilde hûbb-i dâr-ı mihnet

Anup gül-şen usandı hâr ü hasdan
Uçar cân murgı bu hâkî kafesden

İşitdüm râvi naklinden bu sözi
Vefât itdügi dem Osmân-ı Gâzi

Fenâdan kim bekâya rihlet itdi
Tamâm altmış tokuz yaşında gitdi

Yigirmi altı yıl hutbede adı
Okundı itdi halka adl ü dâdı

Her ay iderdi ehl-i fakrı da'vet
İdüp ihsân virürdi dürlü ni'met

Vasiyyet evvel itmişidi Osmân
Kim ide Bursa'da defn anı Orhân

Velî ol hînde Bursa'da bulundı
Bilecük'de emânet defn olundı[31]

Haber irişdi çün cân atdı geldi
Bilecük'den hemân Osmân'ı aldı

İledüp Bursa'da defn itdi anı
Yazupdur ehl-i târîh ol zamânı

Ki hicretden beri geçmişidi yıl
Yedi yüz dahı yigirmi yedi yıl[32]

Kitâbun evvelinde söylemişdük
O şeyhün kı kızın şerh eylemişdük

Ki bir şeyhün kızın almışdı Osmân [V. 36 a]
O kızdan doğmışidi Gâzi Orhân

---

31 Osman Gâzi'nin vefatı bahsinde müellifimizin kaynaklarından biri *Âşık Paşa-zâde Tarihi*'dir. Ancak Âşık Paşa-zâde (s. 34, 39) Osman Gâzi'nin Bilecik'te değil Söğüt'te emânete konduğunu yazıyor. Âşık Paşa-zâde'ye göre Bilecik'te defnedilen Osman Gâzi değil, Şeyh Edebali ve kızı Malhun Hâtun'dur.

32 Şükrullah (*Behcetü't-tevârîh*, s. 53) ve Sarıca Kemal (*Selâtîn-nâme*, İ. Üniv. Ktp. TY. nr. 331, 22 a) tarihleri Osman Gâzi'nin vefatını 710; *Düstûr-nâme* (s. 82) ise 720 olarak gösterirler.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vefât itmişidi şeyhile kızı
Bulara defn idüp Osmân-ı Gâzî

Gidüp Osmân deger Orhân'a nevbet
Birez gün ana da yâr oldı devlet

Karındaşı Ali Pâşâ'ya Orhân
Didi kim gelsün olsun tahta sultân

Ali Pâşâ idüp bir kendi makbûl
Didi temlîk it anı kim yiter ol

Huzûrile idem Hakk'a ibâdet
Ko ben dervişi senündür riyâset

Berâtın ol köyün emr itdi Orhân
Ali Pâşâ'ya itdi nice ihsân

Ali Pâşâ didi el-hamdüli'l-lah
Çerün günden güne artursın Allah

Ko imdi bu çeride bir alâmet
Anunla anılasın tâ kıyâmet

Didi Orhân alâmet neyle olsun
Buyur sen nice dersen eyle olsun

Didi mahkûm olan hâricde bekler
İdesin emr kızıl börk geysler

Hem ak börk emr idesin cümle kula
Şular kim dergehe mahsûs ola

Hemân emr eyledi ahkâmı ol dem
Yazıldukda salar etrâfa âdem

Çü etrâfa irişdi emr-i şâhî [V. 36 b]
Kızıl börk geydiler cümle sipâhı

Pes itdürüp geyer ak börki Orhân
Cemî'-i kul geyer emr itdi sultân

Bu Osmân nesli börk bilmezdi aslâ
Bularda börki Orhân itdi peydâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes andan cem' idüp serverlerini
Diledi kim artura leşgerlerini

Karındaşı Ali Pâşâ'ya söyler
Ne tedbîrile arta didi leşger

Ali Pâşâ didi Kâdı Halîl'e
Salup âdem danış anunla bile

Bilecük'de o kâdı idi ol dem
Salar Orhân-ı Gâzî ana âdem

İrişüp oldı çün Orhân'a vâsıl
Didi Orhân ana iy merd-i kâmil

Ne tedbîr idevüz arta çerimüz
Bayağıdan çok ola leşgerimüz

Didi kâdı eyâ zıll-i İlâhî
Eşikün hâkidür izzet-penâhî

Buyur kullar yörüsün her cihetden
Yaya yazsun cemî'-i memleketden

Bu söz Orhân-ı Gâzî'ye ki dendi
Kabûl itdi bu tedbîri begendi

Koşup kul kâdılar iklîmi gezdi
Yüriyüp memleketden yaya yazdı

Mürettеb çün yazıldı cümle iklîm [V. 37 a]
Gelüp defterler oldı şâha teslîm

Bulara ya lakab niçün kodılar
Enük yaya deyü niçün dediler

Ugurlar biri bir enük yayanun
Seferde sâhibi duş olur anun

Yayaya der ki bu enük benümdür
Bulmadum nice gündür ki gümdür

Yaya eydür, verilmez yüri var get
Başun gözün sağıken yimedin let

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi sen de enük gibi enüksin
Bir enük çün dutar mı âdemi kîn

Bize enük didi diyü yayalar
Güceneler çeri halkı tuyalar

Enük diyü bulara halk üşerler
Birinün ardına onı düşerler

O demden tâ bu dem halkun tamâmı
Enük yaya dediler hâss u âmı

Yayayı râvi böyle itdi rivâyet
İşit sen **Âl-i Osmân**'dan hikâyet

Ali Pâşâ dutup râh-i hilâfet
Murâd idinmedi emr-i emâret

İdüp Bursa-hisârı içre meskeh
Yapar yanında bir mescid müzeyyen

Geçer zühd ü vera'la rûzgârı
İrüp bir gün ana fermân-ı Bârî

Dil ü cândan rızâ virüp kazâya [V. 37 b]
Fenâdan eyledi rıhlet bekâya

Kime gösterdi mihrin zerrece dehr
Kim âhir eylemedi zecrile kahr

Güzer kıl, konma bu dâr-ı cihâne
Konugın öldürücidür bu hâne

22. REFTEN-İ ORHÂN-I GÂZÎ BE-FETH-I İZNİK

Mezârı ta'ziye kim oldı Orhân
Çeri cem' olmagı çün itdi fermân

Çeri cem' itdi Orhân tutdı râhı
Kim İznik üstine ilte sipâhı

Kamu etrâfın evvel almışıdı
Hisâr içinde kâfir kalmışıdı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sipâhı ol ile olup havâle
Hisâra koymadı zâd ü nevâle

Hisâr içinde kâfir zâr u hayrân
İrişdi leşgerile Gâzi Orhân

Kuşadup kal'ayı itdi cenge âheng
Ne kal'a kâfire gûr-hâne-i teng

Didiler cümlesi bu derde çâre
Budur kim birimüz sulh ide vara

Alavuz ehlimüz emvâlümüzle
Kapu açavuz gidevüz mâlumuzla

Elinde ola halkun ihtiyârı
Giden gide vü kalan kala bârı

Hemân bir dil bilürin göndertürler [V. 38 a]
Kapu açıldı çıkdı bir nice er

Bular çün azm-i dergâh eylediler
Bulara gördiler karşuladılar

Gelüp Orhân'a pes i'lâm iderler
Didi gelsün görelüm kim ne dirler

Çü irdi dergeh-i sultâna kâfir
Yer öpdi vü senâlar kıldı vâfir

Hisâr ehli sözin Orhân'a bir bir
Dil ü cânile kâfir itdi takrir

Kabûl itdi hemân ol sözi Orhân
Çeri başlarına eyledi fermân

Kodılar kapularda bir nice er
Hisâr ehli çıkarken hıfz iderler

Tekürle bir nice kâfir olurlar
Kamu ehlile emvâlin alurlar

Kenâr-ı bahrdan yana göçerler
Ne yire kim dilerler azm iderler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Giden gidüp kalan kaldukda Orhân
Hisârı açdurup eyledi seyrân

Görür bir bâğçe bu şehr içinde
Ki misli yogidi bu dehr içinde

Dirahtistân u sebzistân müzeyyen
Müretteb çeşme-sâr u seyr-i gül-şen

Bahâr eyyâmıyidi mevsim-i gül
Cihân tolmışidi âvâz-ı bülbül

Benefşe şekli benzer sebzelerde [V. 38 b]
Yeşil levh üzre hatt-ı lâciverde

Saçı sünbüllerin müşgîn-külâle
Tutup cinnâsı al olmışdı lâle

Görüp ol bâğçeyi sultân begendi
Gezüp bir gûşe-i rûşende kondı

Kurarlar şâh içün bir çetr-i âlî
Tınâb u mıhı her servün nihâli

Geçüp ârâm idüp ol gün oturdı
Gönülden şâd olup hüzni götürdi

Seherden gâzilerle bindi Orhân
İçin, dağın hisârun kıldı seyrân

O şehrün evlerini beglerine
Virür hâline göre her birine

Yidi yüz hem otuz bir yıl Nebî'nün[33]
Bu fethe târîh oldı hicretinün

Bir ulu deyri anda ol cüvân-baht
İdüp câmi' o şehri eyledi taht

Dahı bir deyri kıldı medrese ol
Yapar hem bir imâret ni'meti bol

33 İznik'in fethini Neşrî (I, 46) 730; Sarıca Kemal (23 b) 720 olarak gösteriyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yapup İznik'i ma'mûr itdi Orhân
Kamu begler tutup etrâfın ovtân

Pes andan beglerine şehr ü iklîm
Atâ ider idüp taksîm ü teslîm

Süleymân Pâşa'ya virdi Koca-ili'n [V. 39 a]
Kim andan eyleye etrâfa akın

Yapar bir medrese İznikimit'de
O dem feth olmışidi İznikimit de

Muturnu-ili vü Göynük, Yenice
Kamu feth olmışidi ucdan uca

Koca-ili'n Akça Koca açmışidi
Ecel irüp cihândan geçmişidi

Yanında Kandarı'nun tağ içinde
Mezârı vardur durur yaylag içinde

Süleymân Pâşa ili'nde ol iller
Olur adlile emnile mukarrer

Virüp hem Bursa Sancağı'nı Orhân
Murâd-ı Gâzi'ye eyle itdi fermân

Ki varup ol ile adlile dâd it
Revânın âlemün emnile şâd it

Murâd-ı Gâzi maksûdını gördi
El öpdi vü devletile bindi sürdi

Erişüp Bursa'ya meskeu idindi
Amunçün ana Beğ Sancağı dindi

23. MATLA'-I DÂSTÂN REFTEN-İ ORHÂN-I GÂZİ BE-VİLÂYET-İ KARASİ

Meger bir gün bahâr eyyâmıyidi
Cihân-rûşen gülün hengâmıyidi

Suyı ırmaklarun cennet misâli [V. 39 b]
Dem-i İsâ havanun i'tidâli

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tağ üsti bâğidi halk-ı cihâne
Behişt olmışıdı rûy-i zemâne

Sipâhı cem' idüp Orhân-ı Gâzî
Ulubat üstine sürmişdi tâzî

Görür kâfir ki bu sultân-ı islâm
Alur tahtın elinden kâm nâ-kâm

Hemân-dem aklını başına derdi
Yavuzluk olmadın eylükle virdi

Buyurdı kâfirin yazup seråser
Olur teslîm defterdâra defter

Murâdı oldı çün âsân müyesser
Tekürî itdü yirinde mukarrer

Pes andan göçdi Orhân tutdı râhı
Mihâlic[34] üstine sürdi sipâhı

Mihâlic nâm bir kâfir varidi
Mihâlic milkine ol serveridi

Gelişin Gâzi Orhân'un işitdi
Çıkup a'yânile istikbâl itdi

Erişüp Gâzi Orhân'a buluşdı
Elin öpdi vü ayağına düşdi

Önince varup itdi tahtı teslîm
Didi benüm degül sinündür iklîm

Mihâlic yazısına kondı Orhân
İder birkaç gün ol iklîmi seyrân

Cevâbın cümlesin ma'lûm idince [V. 40 a]
Tamâm ol illeri mahkûm idince

Meger Sultân Alâe'd-dîn iken hân
Eli altındayiken mülk-i Yunan[35]

34 Karacabey kaza merkezinin Osmanlı devrindeki ismi.
35 Konya ve Karaman bölgesinin eski adı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karasi vü Saruhân, Teke-ili'n
Hamid, Aydın-ili'n, Menteşe-ili'n

Aleyye[36], Antaliyye şehrin aldı
Yarar âdem koyup tahtına geldi

Murâdını çü yirine getürdi
Sürûrile serîrine oturdı

Ecel irişdi ana dahı nâ-gâh
Cihândan gitdi kodı taht ü dergâh

Gurûr itme vefâsına cihânun
Cefâsına vefâsı degmez anun

Yirine oğlı Gıyâse'd-dîn olur şâh
Katı bî-rahm ü zâlim oldı şüm-râh

Harâb itmişdi zulmile cihânı
Giceyle kulları katl itdi anı

Gıyâse'd-dîn meger bir şeyhe sormış
Dimâğında riyâset var görmiş

Gıyâse'd-dîn çeri gönderdi anı [T. 1a]
Tutup katl eylediler nâ-gehânî

Gıyâse'd-dîn dahı degşiricek raht
Ki ya'ni tahta-i tâhut idüp taht

Meger şeyhün bir oğlı kalmışıdı
Anı Muhlis Halîfe[37] almışıdı

Derüp şeyhün müridün memleketden
Hücûm eyledi tahta her cihetden

Geçürdi tahta şeyh oğlını dil-şâd
Karaman idi ol şeyh oğlına ad

Mutî' oldı Karaman'a ol iller
Dahı şimdi Karaman-ili dirler

---

36 (Aleyye) : Bugünkü Alanya.

37 (Muhlis Paşa = Muhlis Baba) : Âşık Paşa-zâde'nin dedesinin dedesi; Karaman hükümdarı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hamîd, Aydın, Karasi vü Saruhân
Aleyye, Menteşe vü Teke yek-sân

Bular Sultân Alâe'd-dîn kulıdur
Karaman'a kul olmak ne yolıdur

İtâ'at itmeyicek lâzım oldı
Kamu illi iline hâkim oldı

Degül maksûdumuz gerçi bu kıssa
Veli bu kıssadan buyidi hisse

Ki def'-i şüphe idüp itdüm i'lâm
Neden oldı ol iller ehl-i islâm

Gelelüm yine Orhân kıssasına
Ki n'oldı şâdisi vü gussasına

Karasi-oğlı Iclân Beg varidi
Karasi-illeri'ne serveridi

İki oğlı varidi nev-cüvânlar [T. 1 b]
Semen-sîmâlular serv-i revânlar

Biri atasıyile kalmışidi
Biri Orhân katına gelmişidi

Ecel Iclân Beg'e irişdi nâ-gâh
Gidüp kaldı yerinde tâk u dergâh

Cihânda hayr u şer her ne kim itdi
Hemân anları aldı bile gitdi

Bu hâzır oğlını cümle sipâhı
Dilemez ki ola mülkün pâdişâhı

Vezîri Hacı İlbegi varidi
Karasi mülki'ne ser-lesgeridi

İlün a'yânıyile nâme yazdı
Virüp bir peyk eline elçi düzdi

Eline nâmeyi kim peyk aldı
Hemân cân atdı Tursun Beg'e geldi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İcâzet birle girdi peyk nâlân
Elinde nâmesi var zâr u giryân

Sunup mektûbı yüzün yire sürdi
Du'âlar itdi karşusına turdı

Dir oldı atanun hâli diger-gûn
Hudâ itsün senün ömrüni efzûn

Açup mektûbı kim mührin götürdi
Bilüp mefhûmun Orhân'a getürdi

Didi getmiş atam şâhum sağ olsun
Gecem gündüz iden mâhum sağ olsun

Turalum didi fursat hânumundur [T. 2 a]
Varalum memleket sultânumundur

Hemân emr itdi Orhân göçdi legger
Karasi'den yana azm eylediler

Karasi-cğh'na kalmadı çâre
Turumayup kaçup girdi hisâra

Kuşadup kal'asını Berkama'nun
Konar Orhân-ı Gâzi üstüne anun

Didi Tursun Beg Orhân'a varayın
Karındaşumun ahvâlin sorayın

Ziyansuz kal'ayı virsün selâmet
Kişiye asıı itmez son nedâmet

İcâzet aldı Tursun Beg ki geldi
Karındaşı hemân-kim gördi bildi

Çeküp bir tîr atdı kînesinden
Kazâdur irdi geçdi sînesinden

Yıkıldı servü gibi yire bî-cân
Götürüp kulları itdiler efgân

Bunı Orhân-ı Gâzî kim işitdi
Didi bu bî-sa'âdet ne iş itdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol iklîmi turup itdi musahhar
Okundı hutbe il oldı mukarrer

Tefahhus itdi timâr erlerinde
Mukarrer eyledi yerlü yerinde

Görür zabt oldı mülkün her diyârı
Karasi-oğlı da virür hisârı

Ana hâline göre dirlik itdi [T. 2 b]
Alup tahtına anı bile gitdi

Karasi-oğlı hizmet tapusında
İki yıl durdı Orhân kapusında

Ecel ana dahı borcın ödetdi
Cihândan nâ-murâd ol dahı getdi

Dimişler itdüğin kalmaz yanına
Sana kalursa kalmaz oğlanına

Bu fethün târihi yıl başından
Yazarlar yedi yüz elli beşinden

Karasi Sancağı'nı Gâzi Orhân
İder oğlı Süleymân Pâşâ'ya ihsân

Süleymân Pâşâ da azm itdi gitdi
İşit Orhân-ı Gâzî kim nice itdi

Yapar Bursa hisârında sarâyı
Begendi Gâzi Orhân ol arayı

Yapar Bursa'da bir âlî imâret
Emâret gidicek kala imâret

Koya âlemde pes hayrât-ı câri
K'ana rahmet kıla Perverdigâr

Karasi'ye Süleymân Pâşa geldi
Sahâ vü adlile ma'mûr kıldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

24. GÜZEŞTEN-İ SÜLEYMÂN PÂŞÂ İBN-İ ORHÂN BE-GELİBOLI VE FETH-ŞÛDEN-İ CİNBİ VE KOGRI VE KEŞAN

Meger bir gün garâib söylenürken
Acâibden hikâyet eylenürken

Temâşâlık'dan[38] itdiler hikâyet [T. 3 a]
Ki râvi böyle kılmışdur rivâyet

Süleymân, Belkıs içün yapmış anı
Görenler görmemiş mislin cihânı

Süleymân Pâşa ana rağbet itdi
Hemân hayl ü haşemle bindi gitdi

Gelüp itdi Temâşâlığ'ı seyrân
Kalur bu gerdiş-i gerdûna hayrân

Ki kimler geldi gitdi bu cihâna
Ne şehlerden kalupdur bu zamâna

Temâşâ eyledi her yirlerini
Ta'accüb eyledi mermerlerini

Bakup deryâ yüzine kaldı hayrân
Birez Rûm-illeri'ni itdi seyrân

Görüp Rûm-illeri'ni bakdı kaldı
Tefekkür güllerine gönli taldı

Tefekkür de birez baş eyledi piç
Tutup bir kimseye söz açmadı hiç

Ece Beg dirleridi bir dilâver
Karasi'de yogidi misli server

Dahı bir Fâzıl adlu er varidi
O da hayli bahâdur serveridi

Süleymân Pâşa'ya didiler iy şâh
Bizi de fikriiizden idün âgâh

38 Balıkesir'in Havran ilçesine bağlı köy.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Süleymân Pâşa didi fikrüm ol kim
Nicedür bilsevüz görinen iklim

Ki gönlüm Rûm-eli'ne geçmek ister [T. 3 b]
Gazâ idüp ol ili açmak ister

Didiler buyurursan biz varalum
Ol ilün kâfirinden aparalum

Didi hâzır gemi yok nice idersiz
Bahirdür bu, bunı nice geçersiz

Didiler ehliyüz biz düzerüz sal
Hemân sen himmet eyle vü bizi sal

Didi varun hemân Allah onara
Ola kim duşolasız bir şikâra

Düzüp salı bular yelken açarlar
Gice Cinbi-hisârı'na[39] geçerler

Çıkarlar bir yire etrâfı bâğlar
Bulup bir kâfiri ikisi bağlar

Götürüp anı sala bindürürler
Bu cânibde getürüp indürürler

Seherden kâfiri bunlar irürdi
Süleymân Pâşa tiz hil'at buyurdı

Libâs ü at ü esbâb itdi hâzır
Bile yanınca hizmetkâr u çadır

Didi şimden girü pâdâşumuzsın
Bizümle bilesin yoldaşumuzsın

Yine oğlun, kızun kamu senündür
Dahı yeg ola ol kim meskenündür

Hisârunuz ele âsân girür mi
Tuyulmadın hisâra girilür mi

39 Bu hisarın adı Osmanlı tarihlerinde çok değişik imlâlarla geçmektedir. Hisarın fethi ve adının Çimbi olduğu hakkında M. Aktepe'nin daha önce verdiğimiz kıymetli araştırmasına bakılabilir (Giriş, not 85).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O kâfir bu müsülmân itdüginı [T. 4 a]
Görüp sürdi gönülden buğz u kini

Didi âsândurur bu işe çâre
Tuyulmadın koyam sizi hisâra

Hemân emr itdi hayli sal iderler
Üşüp çok âdemi fi'l-hâl iderler

Gice yile bular sala binerler
Sürüp salı o yakaya geçerler

Kulaguz oldı kâfir önce gitdi
Gice yile hisâr altına yetdi

Döküp çöplügi kâfir çok zamânlar
Yığılmış tâ hisârile berâber

Çeküp çöplükden ol kâfir buları
Gice yile girüp alurlar hisârı

Kalur kâfir bu hâle âciz ü zâr
Mutî' oldı bulara çâr-nâ-çâr

Çü kâfir bulara itdi itâ'at
Süleymân Pâşa da itdi ri'âyet

Mukarrer yirlü yirinde kemâ-kân
Ziyân itmek degül çok itdi ihsân

Liman içre bulup birkaç gemiler
Kodı hıfz itmegiçün âdemiler

Yazup bildi hisârun hâss u âmın
Seçüp aldı sipâhinün be-nâmın

Bile ehlin gemiye bindürürler
Karasi-ili'ne oları gönderürler

Buları sanma hor u zâr iderler [T. 4 b]
Bilüp mikdârını tîmâr iderler

Limanun çekdürüp cümle gemisin
Hisâr içinde bulup âdemisin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir iki gün içinde daşınup er
İki binden ziyâde geçdi leşger

Ayoşoluna[40] dirler bir hisârı
Üşüp feth itdiler bâ-avn-i Bârî

Tekür(tağı'nda Ot-gönlek-hisârı'n[41]
Alup feth itdiler cümle diyârın

Sipâhisin bularun indürürken
Gemiyile öteye gönderürken

Gelibolı tekürî çekdi leşger
Süleymân Pâşa da olup berâber

Ururlar tîgı kâfir leşgerine
Sınup kaçar biri bakmaz birine

Kaçup sıngın çeri girdi hisâra
Ganî olmışdı gâziler şikâra

Ece Beg'i kodı bekler hisârı
Gice gündüz karayı vü kenârı

Süleymân Pâşa etrâfını aldı
Sürüp yine Gelibolı'ya geldi

Ece'ye ol ili timâr iderler
Ki ana şimdi Ece-ovası derler

Ece Beg'i kodı anda havâle
Hisâra koymaya zâd ü nevâle

25. FİRİŞTÂDEN-İ KÂSID SÜLEYMÂN PÂŞÂ BE-ORHÂN-I GÂZÎ-RÂ [T. 5 a]

Hemân emr eyledi nâme yazıldı
Yaragın gördiler kâsıd düzüldi

40 Burasının Gelibolu yarımadasındaki *Ayasoloma* olduğu anlaşılıyor.

41 *Od-Gönlek* (Balabancık) : Bu kalenin ismi de kroniklerde farklı şekillerde yazılmıştır. Bunun için bk. Akdepe, *aynı makale*, s. 303 not 70, s. 304 not 73.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

On oğlan gönderür mahbûb u dil-keş
Dahı on nâzenîn zîbâ karavaş

Elinde kiminün alman sürâhı
Kiminün zer zırıh dürlü silâhı

İşâret oldı kâsıd bindi göçdi
Gemiye girdi vü deryâyı geçdi

Olurdı ol zamân Bursa'da Orhân
İrişdi Bursa'ya kâsıd şitâbân

Bulara karşu âdem gönderürler
İledüp bir makâma kondururlar

Seherden arz olur mektûb-ı peşkeş
Dimişdük on kul, on zîbâ karavaş

Yazılmış nâmede nâm-ı İlâhî
Kim oldur afv iden cümle günâhı

Pes andan sonra yazmış çok senâlar
Devâm-ı devlete dürlü du'âlar

Dimiş deryâyı geçdük devletünde
Gazâ itdük mübârek himmetünde

Hem alduk Rûm-eli'nün üç hisârın
Tekür-tağı, Gelibolı diyârın

Gazâ içün bize leşger gerekdür
Hisârun hıfzı içün er gerekdür

İşidüp bu sözi Orhân olur şâd [T. 5b]
Didi begler içinde âferîn-bâd

Varidi Orhân katında bir dilâver
Cüvân-merd ü sebük-rûh u girân-ser

Kim adı Evrenos idi ol cüvânun
Dahı var ulu begler nesli anun

Hudâ-yâ neslini anun mü'ebbed
Bu Osmân nesliyile it muhalled

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Koşar Hacı İlbegi'yi ana Orhân
Binüp leşgerle göçerler şitâbân

İrüp kondı kenâra ehl-i islâm
Süleymân Pâşa'ya itdiler i'lâm

Gemi gönderdi vü taşıtdı varın
Geçüp leşger tutar bahrun kenârın

Seherden turdılar kılup namâzı
Alup leşgerlerin ol iki gâzî

Gelürler şâh-zâde kapusına
El öpüp turdılar kul tapusına

Süleymân Pâşa idüp izz ü hürmet
Bulara eyledi âlî ziyâfet

Yarar yoldaş kodılar üç hisâra
Diledi gendü kim Koğrı'ya[42] vara

Meger Koğrı'da bir kâfir varidi
Keşân'a, Koğrı'ya ol serverdi

Geçelden Rûm-eli'ne ehl-i islâm
At arkasından inmez itmez ârâm

Giceyle Gelibolı'ya gelürmiş [T. 6 a]
Ece Beg leşgerinden er alurmış

Süleymân Pâşa gözcüler komışdı
O kâfir çıkduğın gözlen dimişdi

Meger bir gice kâfir yine bindi
Hisârından çıkup sahrâya indi

Süleymân Pâşa tuydı bindi getdi
Giceyile hisâr altına yetdi

---

42 Hadîdî'nin ve ondan naklen Mehmed Zaim'in (*Cümle't-tevârîh*, 196 b) Koğrı (قوغرى) imlâsı ile kaydettikleri bu hisarın adı diğer Osmanlı tarihlerinde Kozur (قوزر) şeklinde geçmektedir. Gelibolu yarımadasında olan Konur hisarı'nın yeri bugün kesin olarak belli değildir. İ. H. Danişmend (*İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1971, I, 494) bu hisarı, Tekirdağ ilinin Şarköy kaza merkezi civarında gösteriyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kodı bir yolda Gāzi Evrenos'ı
Didi gözle senün olsun bu pusı

Kodı Hacı İlbegi'yi bir kemîne
Didi hāzır ol fursat demine

Gelibolı yolını gendü gözler
Çerisin tağun ormanında gizler

Gelibolı'ya kāfir gelmişidi
Yine hāricden ādem almışidi

Dönüp geldi yine gire hisāra
Boğazı ele virdi pes ne çāre

Alup gāziler etrāfın tutarlar
Oyundur bu, bu kez anı utarlar

İledürler hisāra gösterürler
Hisār ehli tekür hālin görürler

Ururlar boynın anun biter işi
Düşer cānı cahîme, hāke başı

Hisār ehli idüp efgān u zārı
Virürler ahd ü emnile hisārı

Alur bulduğın anda mu'teberden [T. 6 b]
Kemān u cevşen ü tîg u siperden

Virür Hacı İlbegi'ye ol hisārı
Yazup timār itdi ol diyārı

Keşan iklimini alup tamāmet
Yazup timār erine kıldı kısmet

Keşan haddinde çıkup bir kenāra
Süleymān Pāşa eyledi nazāra

Görür deryā gibi bir ulu sahrā
Bakup etrāfına itdi temāşā

O sahrā ortasında bir revān cū
Furāt u Dicle vü Ceyhūn gibi su

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kenârı sebz ü bîd ü nârevenler
Bahâr eyyâmı cûş itmiş çemenler

Yigitlik beglik eyyâmı bahârı
Nedîm ü izz ü nusret bahtiyârî

Süleymân Pâşa indi bir kenâra
Çeri çetr urdı kondı sebze-zâra

Buyurdı çın-seherden göçdi leşger
Geçid bulup Meriç suyın geçerler

Birez ol sahn-ı sahrâda yörendi
Mukâbil yüce bir kal'a göründi

Yüce yer Tanrı-tağı'nun kenârı
Degül Bursa Keşiş-tağı civârı

Kalup müşkilde dime nirecükdür
Adı vü sanıyile Firecük'dür

Anı sen sanma gayrı ile benzer [T. 7 a]
O bu gök kubbede kandile benzer

Görinür kal'adan bahr ü cezâyir
İnoz[43] ü İpsala vü Koğrı vü sâyir

Öni sahrâlar u âb-ı revânlar
Safâlar kesb ider bakdukca canlar

İner bir cû musaffâ tağlardan
Düşer sahrâya giçer bâğlardan

Balıklar tutılur billûra benzer
Gözi mercâna cismi nûra benzer

O sahrâda Meric'e karışur ol
Meric suyıyile bahra bulur yol

İnen ra'nâ olur anun bahârı
Husûsâ ol leb-i cû sebze-zârı

Yakar yüz binden artuk lâleler şem
Reyâhîn leşgeri bî-hadd olur cem'

43 Bugünkü Enez

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hezâr artuk üger her bâğa bülbül
İder eşcârda mestâne gulgul

Egirdüp bir zamân bâ-avn-i Bârî
Süleymân Pâşa alur ol hisârı

Içinde var anun bir deyr-i a'zam
Nasâra kavmi yapmış hûb u muhkem

Ol üç dört kal'anun deyri çogidi
Ferecük câmi'i misli yogidi

Buyurdı deyride cum'a namâzı
Okutdı hutbeler Orhân-ı Gâzî

Bu Rûm-ili'nde ön bu cum'a kondı [T, 7b]
En öndin Ferecük'de hutbe okundı[44]

Yarar âdemle berkitdi hisârın
Yürüyüp zabt ider cümle diyârın

Meger cedd-i Hadîdî bile geçmiş
Ferecük-illeri'ni bile açmış

Abâ an-cedd Hadîdî'nün mekânı
Ferecük'dür n'ola medh itse anı

26. BÂZ ÂMEDEN-İ SÜLEYMÂN PÂŞÂ BE-GELİBOLI VE FETH-ŞÜDEN-İ BE-DEST-İ O

Süleymân Pâşa döndi devletile
Gelibolı'ya geldi şevketile

Çeri tutup karayı vü kenârı
Zebân itmişdi kahtıla hisârı

Tekür gördi ki yine irdi leşger
Kamu etrâfını aldı serâser

44 *Ferecik*'in Süleyman Paşa tarafından fethine ve Osmanlı sultanları adına Rumeli'de ilk hutbenin de burada okunduğuna dair ilk bilgiyi veren tarihçinin Hadîdî olduğunu «*Tevdîh-i Âl-i Osmân*'ın Kaynak Değeri» bölümünde belirtmiştik.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yalunuz kal'a ana nidiserdür
Bilür kal'a da elden gidiserdür

Hemân sulh eyleyüp virdi hisârın
Alup ehlin ü mâlın u tavarın

Gemiye girdi vü deryâya gitdi
Süleymân Pâşa şehri defter itdi

Yarar âdem koyup kaydını gördi
Çeküp leşger Tekür-tağı'na sürdi

Bolayır'da buyurdı bir imâret
Kim anda eylemişidi işâret

Tekürün sıyıcak leşgerlerini [T. 8 a]
Bolayır'da kırup serverlerini

Pes andan Hayraboli-illeri'ne
Varup yağma didi leşgerlerine

İdüp yağma ili tutmışdı leşger
Ganâimden ganî olmışdı her er

Dönüp yine Bolayır'a gelürler
Birez gün dinlene tâ atile er

Süleymân Pâşa bir gün av iderken
Atının ileyinden kaçdı tavşan

Süleymân Pâşa da sıçratdı atı
Şu resme ki ok çıka yay ola katı

İrüp ol dem kazâ-yı âsmânî
Tekerlendi atile nâ-gehânî

Ecel irmişidi oldı bahâne
Gidüp Hakk'a vida' itdi cihâne

Koyup dünyâ-yı dûn-ı bî-vefâyı
İder rûhı arzu dâr-ı bekâyı

Bilür mesken degül bu mihnet-âbâd
Rucû' eyler makâm-ı asliye şâd

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bolayır'da vasiyyet eylemişdi
İmâret emr iderken söylemişdi

Bolayır'da iderler ana sini
Üzerinde yaparlar türbesini

Yedi yüz elli sekizindeyidi[45]
Bu hâlün târihi ol hîndeyidi

İki ay sonra bundan Gâzi Orhân [T. 8 b]
Bekâ mülkine itdi azm-i seyrân

İrüp seksen iki yaşına Orhân
Civâr-ı Hakk'a teslîm eyledi cân

Sürüp sultânlığı Orhân-ı âdil
Okundı hutbesi otuz sekiz yıl[46]

Atası ayda bir idüp ziyâfet
Verürdi ehl-i fakra dürlü ni'met

Bu bünyâd itdi dünyâda imâret
Kodı hayrât-ı câri zi-sa'âdet

Çün cda Kuds gül-zârına da'vet
Kalur mı cânda hubb-i dâr-ı mihnet

27. CÜLÛS-I SULTÂN MURÂD HÂN BE-TAHT-I ORHÂN IBN-I OSMÂN

Elâ iy tûti-i tab'-ı sühan-gûy
Zübânundur çü çevgân-ı sühan-gûy

Murâd-ı Hân'ı zîbâ dâstân it
Ki reşk-i gülsitân-ı bûstân it

45 Süleyman Paşa'nın Rumeli fütuhatı ve ölüm tarihi hakkında bk. H. İnalcık, «Edirne'nin Fethi», *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 141 vd.

46 Hadîdî, Orhan Gâzi'nin, oğlu Şehzade Süleyman'dan iki ay sonra ve aynı yılda (758) öldüğünü bildiriyorsa da, bugün Orhan'ın 768 (1362) yılında öldüğü kesinlik kazanmıştır (Bunun için bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 159 not 1; O. Turan, *Türkî Takvimler* (2. Baskı), Ankara 1984, s. 72, 73; M. T. Gökbilgin, «Orhan» mad., *İslâm Ansiklopedisi* [= *İA*], (İstanbul 1964), IX, 407).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp Orhân u Süleymân Pâşa rıhlet
Murâd-ı Gâzi'ye irişdi devlet

Sebât: yok budur resmi cihânun
Gözün açınca sen geçer zamânun

Getüren seni birinün yerine
Senün yerün dahı virür birine

Koyalum zikri dehr-i bî-nihâdı
Hikâyet idelüm Sultân Murâd'ı

Hemân cem' eyleyüp leşgerlerini [T. 9 a]
Eli altında olan serverlerini

Lalası Şâhin'i ser-leşger itdi
Göçüp tabl u alemle çıkdı gitdi

Gelibolı'ya bir gün irişürler
Gemiler hâzıridi geçdi leşger

Sürüp toğrı Tekür-tağı'na geldi
Binatos-kal'ası'nı irüp aldı

Binatos kâfiri eylükle virdi
Anı zabt eyleyüp Çorlı'ya geldi

Velâkin Çorlı bilmedi zevâlin
Varın yağmaya virdi gördi hâlin

Geçürdiler kılıçdan kâfirini
Diri komadılar kat'â birini

Kızın u oğlın u mâlın u tavarın
Kamu yağma idüp yıkdı hisârın

Yıkup çün eyledi yire berâber
Misîkin-kal'ası'na[47] sürdi leşger

---

47 Hadîdî'nin *Misîkin* ve *Misîni* (b. 1240) şeklinde kaydettiği bu hisarın adı Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 48) ve Negrî'de (Taeschner ngr. I. 52) *Misîni*; Oruç Bey'de (s. 20) *Misîn* olarak geçmektedir. Bizans devrinde *Messene* (F. Babinger, *Beiträge zur Frühgeschichte der Türkenherrschaft in Rumelien (14.-15. Jahrhundert)*, Brünn-München-Wien 1944, s. 44; H. J. Kissling, *Beiträge zur Kenntnis Thrakiens im 17. Jahrhundert*, Wiesbaden 1956, s. 15 not 62) olarak bilinen hisar, bugün Çorlu ilçesine bağlı *Misinli*'dir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tekür işitdi çün Sultân Murâd'ı
Hemân oğüle çıkdı karşuladı

Eün öpdi vü çekdi peşkeşini
Virür Sultân Murâd'a kal'asını

Hisâr ehlini yazup defter itdi
Alup oğlın tekürî kodı gitdi

Sürüp Burkoz-hisârı'na[45] gelürler
Hisârun ehli yok hâli bulurlar

Geçüp Eski-hisâr üstine sürdi [T. 9 b]
Anun da ehli kaçmış hâlî gördi

Konup Sultân Murâd anda oturdı
Buyurdı gâziler bir dil getürdi

Getürler kâfiri Sultân Murâd'a
Didi Sultân Murâd ol bed-nihâda

Bu iki kal'anun halkı nice itdi
Koyup dâr ü diyârın kanda gitdi

Didi kâfir ki var bir kal'a muhkem
Bu yakın yörede vâsi' mu'azzam

Kim adı Edrene'dür ol hisârun
Ana cem' oldı halkı bu diyârun

Ulu begdür tekürî ana uyup
Sözünile idüser ceng ü âşûb

Anun tedbirün idün siz de turman
Bugün yarın gelür gâfil oturman

Hemân ol kâfirün kaydın kayurdı
Kıgırdup Lala Şâhin'e buyurdı

Ki turma leşgerün halkını çın it
Atı vü gerdü yarar güzin it

45 *(Burgos)* : Burgaz. Sözleri: *Lüle-Burgas* ve *Çatal-Burgas* (isim ve eski tarihi için bk. Kissling, a.g.e., s. 16).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Koşup bin merdi Gâzi Evrenos'a
Didi yoldaş it anı bu husûsa

Gerek bin kişi Hacı İlbegi'le
O da yoldaş ola senünle bile

Seherden Edrene üstine göç sen
Yöri kim derpeyünce hazıram ben

Yaraklanup çeri girdi silâha [T. 10 a]
Müretteb muntazır oldı sabâha

28. SIFAT-I SEHER, AZM-KERDEN-İ LÂLA ŞÂHİN VE MUHÂREBE-KERDEN-İ BÂ-TEKÛR-İ EDRENE

Seher azm itdi maşrıkdan şeh-i Çîn
Mu'în-i dîn elinde rumh-ı zerrîn

Götürdi bile altun başlu sancak
Virürdi nûrı şark u garba revnak

İder nusret ki ire Sultân Murâd'a
Tufeyl olmışidi Sultân Murâd'a

Seherden Lala Şâhin çekdi leşger
Çahndı kûs u götürüldi alemler

Hemân Gâzi Evrenos, Hacı İlbegi'le
Göçerler Lâla Şâhin'ile bile

Tekür de çok çeri cem' itmişidi
Çıkup Türk'i arayıgitmişidi

Meger bir gün ki kuşluk vakti irdi
İki leşger birbirini gördi

Ulaşurak irişdi birbirine
Ulaşdı vü girişdi birbirine

Salardı sünni tîg-ı berk-ı cân-keş
Neyistânidi kâfir kanı âteş

Saçından kâfirün başın götürler
Kızıl kanile gûyâ odlu micmer

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tekür gördi ki bitmez cenglle kâr
Birahtı rahtı, döndi kaçdı nâ-çâr

Kıra kova düşürdiler hisâra [T. 10 b]
Kapuyı yapdılar, kalmadı çâre

Nice baş u nice diri esîri
Ki her birisi bir ilün emîri

Alup Gâzi Evrenos, Hacı İlbegi'le
Sürüp Sultân Murâd'a geldi bile

Hemân arz itdiler sultâna gördi
Buyurdı kâfirün kaydın kayurdı

Seherden bindi sultân göçdi leşger
Hisâr-ı Edrene üstine irerler

Tekür gördi ki leşger hadden aşdı
Kazâ-yı kudretile Tunca taşdı

Giceyle bir gemiye bindi kâfir
Ne varsa yükde yeyni kıymeti ağır

Alup ehlin ü mâlın yelken açdı
Giceyile İnoz şehrine kaçdı

Seher çün kal'a kavmi hâli gördi
Hemân ahdile şehri şâha verdi

Kapu açıldı vü şehre girildi
Cemî'-i resm-i sultânî görüldi

Yazup küffârın itdiler mukarrer
Diyârile Edrene oldı musahhar

Yedi yüz yıl dahı altmış bir yılında[49]
Murâd-ı Hân ibn-i Orhân elinde

Oturdı hân u turdı Lâla Şâhin
Zağara iklimine itdi akın

Gazâlar itdiler Hak virdi fursat [T. 11 a]
Toyurdı leşgeri mâl-ı ganîmet

49 Edirne'nin fethi hakkında bk. H. İnalcık, «aynı makale», s. 137-59.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir ile Evrenos-i Gâzi gitdi
İrişdi İpsala'yı feth itdi

İşit Hacı İlbegi'den bir hikâyet
Ki râvî böyle kılmışdur rivâyet

Çü sultân emr ider etrâfa akın
O Burkoz kim Dimetoka'ya yakın

Meric suyı kenârında erişüp
Alur Hacı İlbegi anı dürişüp

Anı zikr eyledüginee ol iller
Dahı şimdi İlbegi Berkozı dirler

İder gündüz anı gendüye me'vâ
Giceyile ider etrâfı yağma

Dimetoka teküri çıkdı bir gün
Kim avlayup ele getüre bir dûn

Gelüp üç bölük itdi âdemini
Gice üç yirde kodı kemînî

Ki ya'nî kangı yola çıka ol er
Kılıç koyup hemân anı tutalar

Meger Hacı İlbegi gözci komışdı
Ki sen bu kal'ayı gözle dimişdi

29. SIFAT-I ŞEB, GİRİFTEN-İ TEKÜR BE-DEST-İ HACI İLBEGİ

Cihânı gice eyle itdi karanu
Kalur zulmetde kâfir enü yanu

Cihân tebdîl-i sûret câme-tagyîr [T. 11 b]
İder kim bile sayd eyleye nahcîr

Haber Hacı İlbegi câsûsdan aldı
Giceyile at arkasına geldi

Tekür alayına sürdi irişdi
İrişdi vü dürüşdi vü girişdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ele girdi tekür ceng içre nâ-gâh
Hisâra karşu iltürler seher-gâh

Virür ahdile bunlara hisârın
Alup oğlın, kızın, mâlın, tavarın

Özi kanda dilerse anda gitdi
Hisârı Hacı İlbegi gözetdi

Salar Sultân Murâd'a ol dem âdem
Ki feth oldı şehâ bir kal'a muhkem

Yarar âdem yarag idüp revâne
Hisârı zabt iderler büsrevâne

Alındı Edrene'nün târihinde
Dimetoka Hacı İlbegi elinde

Ol târihdeydi feth-i İpsala hem
Alınmışdı Dimetoka'dan akdem

Esîr ü mâlile leşger şenidi
Bahâr eyyâmı âlem gül-şenidi

Yüriyüp gâziler yevmen fe-yevmâ
Urup tutup ider etrâfı yağma

O dem Cenderlü Hayre'd-dîn varidi
Murâd-ı Hân'a kâdı-askeridi

Meger kim Monla Rüstem adlu bir er [T. 12 a]
Ol kâdı-askere bu sözi söyler

Kı mâl-ı pâdişâhiye niçün siz
Hak'ın emri iken taksîr idersiz

Didi takrîr it ne mâldurur ol
K'ola şer'ile almağa anı yol

Didi her gâzinün sayup esîrin
Alasız begligiçün beşde birin

Yigirmi beşer akça her esîrün
Beşe irmezse hakkıdur emîrün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bunı Sultân Murâd'a arz iderler
Hak'un emrise alun dir alurlar

Gelibolı'da korlar bir emîni
Şehün mâlına yarar âdemini

O kullar penc ü yekden kim derilür
Yazup defterle Etrâk'a verilür

Ki Türk'e hizmet idüp ögrene dil
Ola tâ hizmet-i sultâna kâbil

Getürüp anlara ak börk geyürler
Olara Yeniçeri ad verürler

Her uç begine bir kâdı koşarlar
Akınlar olıcak bile eşerler

Yigirmi beşer akça her esîre
Esîr kim beş ola birin emîre

Rivâyet böyle kılmış ba'zı üstâd
Yeniçeriye bundan oldı bünyâd

İdüp beglerbegi şeh lâlasını [T. 12 b]
Alur Gâzi Evrenos uc begligini

Göçer Hacı İlbegi koyup cihânı
Makâmı ola cennet câvidânî

Vezîr itdi Halîl'i şâh-ı vâlâ
Ki dinür ana Hayre'd-dîn Pâşâ

Pes andan azm idüp sultân-ı islâm
Çalup tabl u nakâre çekdi a'lâm

Erişdi Bursa'yu şeh şevketile
Geçüp tahta oturdı devletile

Zağara-eskisi'n ü cümle ilin
Alup zabt itdi muhkem Lâla Şâhin

Bu yana Evrenos-i Gâzi geldi
Misini vü Gümülcine'yi aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bular urup tutup çog itdi gâret
İşit sen bu yanadan bir hikâyet

30. ÂMEDEN-İ LEŞGER-İ SERF[50] BÂ-TABL U A'LÂM BE-EDRENE BE-KASD-I EHL-İ İSLÂM

Meger Serf-elleri'nin ser-firâzı
Çeri cem' itdi toldı tağ u yazı

Süvâr oldı vü göçdi tutdı râhı
Revân Edrene'ye sürdi sipâhı

Bu hâli Lâla Şâhin bildügi dem
Yazup Sultân Murâd'a saldı âdem

Ki serdârı sürüp Serf'ün çeriler
Diler kim ola bizümle berâber

Çü âgâh oldı sultânı-ı cüvân-baht [T. 13 a]
Buyurdı bağladılar râh içün raht

Çalındı kûs-i harbî göçdi leşger
Götürdi baş ejder-veş alemler

Gelibolı'ya azm itdi şehin-şâh
Meger bir gün Biga kurbına ider râh

Şeh itdi kal'ayı bir dem te'emmül
Didi itdüm bunun fethin tefe'ül

Bize bu kal'ayı virürse Yezdân
Siyavuz leşgerini Serf'ün âsân

Buyurdı kal'ayı leşger kuşatdı
Bular tîr atdı vü anlar taş atdı

Gelibolı'ya salup âdemiler
Mihâlic'den de irdi çok gemiler

Bunlar bu kal'anun cengindeyiken
Bunı feth itmek âhengindeyiken

50 (Sırf) : Sırp, Sırbistan.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Begi Serf'ün sefer üstündeyidi
İşitdük Edrene kasdındayidi

Tutup gönülden islâm ehline kîn
Hücûm idüp yürür küffâr-ı bî-dîn

Meric suyı kenârına gelürler
Kim andan şehre bir menzil kalurlar

Meger Gâzi Evrenos u Lâla Şâhin
Müretteb hâzır itmişdi çerisin

31. SIFAT-I ŞEBİHÜN-KERDEN-İ LÂLA ŞÂHİN VE MÜNHEZİM-ŞÜDEN-İ LEŞGER-İ SERF-İ BÎ-DÎN

Gice ol resme olmışidi deycûr [T. 13 b]
Ki göz gözi göremez nûr-mestûr

Bulutlar kaplamış yüzin havânun
Görünmez dânesi necm-i semânun

Dünün sülüsünde üç bahş oldı leşger
İkisi sağ u sol biri berâber

Çalup tabl u nakâre sunc u sûrnâ
Sadâ-yı Allah Allah oldı peydâ

Belinler uyhudan at ü er ürker
Ata oğlını çalup iki biçer

Sıdılar, kırdılar Serf'ün çerisin
Diri kurtarmayup binden birisin

Karanu birbirin idemez fark
Meric'e dökilür çoğı olur gark

Döküldi kaldı raht ü hâr u büngâh
Kaçup cân kurtaran tutmışidi râh

Buyurdı çın seherden Lâla Şâhin
Ganîmet mâlın itdi gâziler çin

Şebe lâyık olan genc ü güherden
Cebe vü cevşen ü tîg ü siperden

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gulâm-ı serv-kadd ü mâh-manzar
Semend-i hâd-pây ü kûh-peyker

İder bu cümleyi sultâna irsâl
İledüp eylediler hâna isâl

Senâ vü medh yazdı Lâla Şâhin
Didi sonra sıduk Serf'ün çerisin

Adû kahroldı Tanrı verdi fursat [T. 14 a]
Toyurdı leşgeri mâl-ı ganîmet

Çü Serf'ün sındugından oldı âgâh
Yine Bursa'ya azm itdi şehin-şâh

Biga'nun kal'ası feth olmışidi
Müsülmânlar hisâra tolmışidi

Hisârun yaragını muhkem itdi
Pes andan Bursa'ya azm itdi gitdi

Meger bir gün kim irdi taht-gâha
Yaraşdı taht ü dergeh pâdişâha

Geçüp tahta oturdı hurrem ü şâd
İmâret Bursa'da itdürdi bünyâd

Yapıldı vü şeneldi her cihetler
Ganîmetler müzeyyen memleketler

32. ARÛS-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD İBN-İ ORHÂN, SÜNNET-ŞÜDEN-İ YA'KÛB ÇELEBİ VE YILDIRIM HÂN

Meger bir gün ki eyyâm-ı bahârî
Müzeyyen itmişidi sebze-zârı

Münevverdi cihân cennet misâli
Dem-i îsî havânun i'tidâli

Pes itdi şeh düğüne niyyetini
Çemenlerde ide cem'iyyetini

Buyurdı yazdılar etrâfa nâme
Salâ ola cemî'-i hâss u âme

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İrişdi nâmeler begler tamâmı
Gelür şeh tapusına hâss u âmı

Mısır sultânı kim mektûbı gördi [T. 14 b]
Mübârek-bâd içün çok tuhfe virdi

Aleyye vü Hamîd, Aydın, Karaman
Karasi, Menteşe, Teke, Saruhân

İrişdi elçisi İsfendiyâr'un
Yetişdi Germiyân'un her diyârun

Katârile deve vü at ü kâtır
Kumaş ü sîm ü zer âlât-ı vâfir

Gelürler elçiler her memleketden
Şehe arz eylediler her cihetden

Kurulmış sâyebân-ı çetr-i şâhî
Müretteb cümle resm-i pâdişâhî

Oturmış elçiler begler tamâmı
Cihânun anda cümle hâss u âmı

Meger kim Evrenos-i Gâzi irdi
Anun bezlin cemî'-i elçi gördi

Yüz oglan serv-kadd ü lâle-rûlar
Dahı yüz kız perî-veş müşg-bûlar

Bu şâhun bir kulı bezl eyledügin
Oturanlar turanlar itdi tahsîn

Dügünler oldı vü zevk u temâşâ
Safâ vü zevk işi irişdi başa

Bunlara nâ-gehân iden nigâhî
Sanurdı çâdır-ı ordu-yı şâhî

İden der sürh ü zerd aşa nazâra
Şükûfeyle zemîn dönmiş bahâra

Bir ay mikdârı artuk iyş ü işret [T. 15 a]
Temâşâ vü tene'um zevk u sohbet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İki şeh-zâdeleri sünnet itdi
Hak'a hamd ü senâ vü minnet itdi

Pes andan Bursa'da bir cum'a bünyâd
İdüp itdi hisâr içinde âbâd

Bilecük'de yapar bir cum'a ma'mûr
Yeni-şehr içre bir zâviye meşhûr

Pes andan Bursa'da itdi karârı
Göre kim ne kılur takdîr-i Bârî

33. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID SULTÂN-I GERMİYÂN BE-SULTÂN MURÂD HÂN VE ARZ-KERDEN-İ DUHTER-İ HİŞ BE-YILDIRIM HÂN

Bahâr irişdi gitdi şiddet-i berd
Yogidi zahmet-i gil mihnet-i gerd

Yeni cân virdi yine itdi ihyâ
Nebât emvâtını Hayy ü tüvânâ

Benefşe sürh ü zerd ü lâciverdi
Ne sürhi aldı ele ne lâciverdi

Eger vasf ola evsâf-ı nebâtât
Uzanur söz hikâyet kanı heyhât

Meğer kim pâdişâhı Germiyân'un
Gönülden fikr ider hâlin cihânun

Pes andan okudı oğlını halvet
Didi Ya'kûb Beg'e idüp nasihat

Huzûrile eger âlemde dirlik
Dilersen eyle Osmân'ile birlik

Musahhardur olara cümle millet [T. 15b]
Olara kul olandur ehl-i devlet

Kızumuz virelüm iy nûr-ı dîde
Murâd Hân oglı Sultân Bâyezîd'e

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşidüp Germiyân-oğlı bu pendi
Mutî' oldı dil ü cândan begendi

Düzüldi elçi vü yazıldı nâme
Cevâhir dökdi söz yirine hâme

Görüp kaydın olur elçi revâne
Kesüp menzil irişür âstâne

İşâret eyledi erkân-ı devlet
Varup kondurup itdiler ziyâfet

Teberrükden ne kim varise aldı
Seherden elçidür divâna geldi

Du'âdan sonra medh-i pâdişâhî
Yazup dimiş eyâ zıll-i İlâhî

Cihân mülkine dâim şehriyâr ol
Cihân var olduğınca pâyidâr ol

Demezven pâdişâhı Germiyân'un
Kemine bendesi şâh-ı cihânun

Ubûdiyyet makāmında koyup ser
Dil ü cânile benden olmak ister

Murâdum bir kızum vardur reside
Alasız anı Sultân Bâyezîd'e

Simâv'ile Kütâhiyye diyârın
Hem Edregöz[51], Tavşanlu-hisârı'n

Bu şehrün dördini virdüm cihâzın [T. 16 a]
Müretteb eyledüm bâ-resm ü âyîn

Çü âyindür her emr olsa mukadder
Kabûl itdi şeh-i ferhunde-ahter

Pes emr itdi yazıldı ahd-nâme
Beşâret oldı cümle hâss u âme

---

51 Hadîdî'nin *Edregöz* (اِدرِگوز) olarak kaydettiği bu yer ismi Âşık Paşazâde (s. 52) ve Neşrî'de (I, 56) *Eğriğöz* şeklinde geçmekte olup Kütahya İlinde kaza merkezi Emet'tir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ri'âyet oldı elçi bi-bahâne
Yarar âdem koşup itdi revâne

Sürüp sür'atle elçi bindi gitdi
Çü bir gün Germiyân haddine yetdi

Haber irişdi elçi geldi derler
Çıkup ta'zîmile istikbâl iderler

Getürüp kondururlar izzetile
İdüp izzet nüzûl-i ni'metile

Seherden elçi oldı şâha vâsıl
Okundı nâme maksûd oldı hâsıl

Sığışmaz rast gelcügine râyun
Sürürından serîrine sarâyun

Zamân ta'yîn ü kavl oldı mukarrer
Hemân emr eyledi nâme yazarlar

Alup mektûbı elçi girdi râha
İrişdi az zamânda taht-gâha

Haber çün kim bilindi şehriyâra
Hemân emr itdi nâme her diyâra

Ulu, giçi kamu begler tamâmı
Gelüp cem' oldı cümle hâss u âmı

Şu mevsimde ki eyyâm-ı bahârî [T. 16 b]
Müzeyyen itmişidi sebze-zârı

Zemîn üstinde ezhâr-ı mülevven
Kevâkible semâ gûyâ müzeyyen

Cemâlin arza kılmış şâhid-i gül
Figâna başlamış şûride bülbül

Şükûfe şevkile itmiş yakalar çâk
Sanavberler semâ' ider tarab-nâk

Çemen bezminde tutmış câmı lâle
Sarılmış sarmaşık tâze nihâle

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Münakkaş çetr-i şâhî sâyebânlar
Kurarlar bir çemende nev-cüvânlar

Kamu boy beglerile İsfendiyâr'un
İrişdi elçisi cümle diyârun

Karasi, Menteşe, Teke, Saruhân
Hamîd ü Germiyân, Aydın, Karaman

Mısır elçisi çok tuhfe getürdi
Geçüp begler merâtibce oturdı

Şeker şerbetleri envâ'-i ni'met
Dilgündür yiyene içene minnet

Pilâv ü zerde bâbûnec misâli
Müzeyyen sahn-ı sahrâ vü havâli

Koyunlar yahnisi kuşlar kebâbı
Şekerler şerbeti cennet şarâbı

Bir ay zevk u temâşâ iyş ü şâdi
Kamu bağlu gönül buldı güşâdı

Didi bir gün şehe erkân-ı devlet [T. 17 a]
Arûs almağa kimün ola hizmet

Şeh işitdükde hakdı sola sağa
Didi mîr-i alem Ak Sungur Ağa

Çavuşbaşı Turahân Ağa bile
Sipâhiden yarar bin kişi bile

Dahı kâdı-yı Bursa Pîr Efendi
Bile gitmek gerek hâtûnı kendi

Süvâr olsun bile hem Dâye Hâtûn
Ana tâbi' olup hayli havâtûn

Şeh emr itdi çeri oldı revâne
Çeri irişdi şâh-ı Germiyân'a

Arûs almağa derler irdi leşger
Çıkup izzetler idüp karşularlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Getürüp kondururlar rağbetile
Ziyâfetler iderler izzetile

Tamâm oldukda resm-i pâdişâhî
Kız içün itdiler şer'i nikâhı

Simâv'ile Kütâhiyye diyârın
Hem Edregöz, Tavşanlu-hisârı'n

Meger kim pâdişâhı Germiyân'un
Cihâza katmışidi dördin anun

Koyup er zabt iderler her hisârı
Alurlar pes arûs-ı şehriyârî

Çalup tabl u nakâre göçdi legger
İki bin beş yüz artuk avrat ü er

Bile hâtûn-ı şâh-ı Germiyân'un [T. 17 b]
Yanınca ol arûs-ı mihr-bânun

Everdi oğlın erdi şeh murâda
Murâd oldı müyesser Şeh Murâd'a

34. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ MURÂD HÂN-I GÂZİ VE FETH-ŞÜDEN-İ VİLÂYET-İ HAMİD

Be-nevbet geçdi, gitdi şiddet-i dey
Gelüp fasl-ı bahâr irişdi der-pey

Çıkar yirden çimenlerle çiçekler
Sanasın Sâni' itdi arz-ı mahşer

Yüzi zîbâ kopar mü'min-sıfat gül
Kopar mücrim-sıfat yüz kara sünbül

Çıkar çiğdem mehâbetden sararmış
Benefşe boynını eğmiş gögermiş

Koyalum dursun evsâf-ı bahârı
Görelüm nitdi şâh-ı kâm-kârı

Hamîd elçisi gelmiş söylemişdi
Şehe ba'zı şehir bey' eylemişdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki Seydi-şehr'i, Beg-şehr'i, Yalavac
Birisi Ak-şehir, biri Kara-Ağac

Çeküp leşgerlerin göçdi şehin-şâh
Kütâhiyye diyârına tutup râh

Hamîd-oğlı haber-dâr oldugı dem
Salar Sultân Murâd'a yarar âdem

Ki biz kavlümüz üzreyüz mukarrer
Ne buyurur şeh-i ferhunde-ahter

Buyurdı Şeh Murâd ol beş hisârın [T. 18 a]
Alurlar bey' ile cümle diyârın

Koyup kullar hisârun her birine
Diyârın virdi timâr erlerine

Yedi yüz seksen üçinden Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

Göçüp andan sürüp leşgerlerini
Geçer feth itmege Rûm-illeri'ni

Gelibolı'ya geldi bahrı geçdi
Sürüp Rûm-illeri'ne dîni açdı

Şehün beglerbegisi Lâla Şâhîn
Derüp Rûm-ili'nün cümle çerisin

Bile Gâzi Evrenos'ı dahı aldı
Sürüp sultâna istikbâle geldi

Yakın Çorlı'ya bir kal'a varidi
Adına anun Pulonya dirleridi

Sürüp Sultân Murâd üstine düşdi
Cemî'-i leşgerile ana üşdi

Hasîn hısnidi vü sedd-i sedîd ol
Pes itdi hayli gâziler şehîd ol

Hemân Sultân Murâd andan göç itdi
Bunı Tanrı yıka didi vü gitdi

Göçince bir iki menzil şehin-şâh
Hisârı yıkdı avn-i Kudretu'l-lah

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger şeh bir kenâra inmişidi
Bir ulu ağaç dibinde konmuşidi

Ağacun gölgesinde otururken [T. 18 b]
Hisârun fikrini idüp tururken

Erişdi bir kaç âdem hizmetine
Du'â itdi devâm-ı devletine

Didiler Tanrı yıkdı ol hisârı
Kabûl idüp du'â-i şehriyârî

Şeh işitdükde şâd olup şitâbân
Kışırdup Lâla Şâhin'i itdi fermân

Ki durma tur hisârun hâlini gör
Hisârun ehlinün ahvâlini gör

Seherden Lâla Şâhin ba'zı leşger
Sürüp ol kal'anun üstine irerler

Görürler kal'a ehli zâr u giryân
Çoğı taş u ağac altında nâlân

Önin degşürmedi küffâr-ı bi-dîn
Şikâr itdi erişdi Lâla Şâhin

Hazâin buldı kal'a içre vâfir
Kumâş ü sîm ü zer, la'l ü cevâhir

Toyurdı leşgeri mâl-ı ganîmet
Gani olmışdı gâziler tamâmet

Yerinde kâfirin idüp mukarrer
Yine Sultân Murâd'a irdi leşger

O ağac sâyesinde kim şehin-şâh
Hisârun hâlinden oldukda âgâh

Ne Devletlü Kaba-Ağac'dur bu didi
Dahı Devletlü Kaba-Ağac'dur adı

Göçüp andan dahı sultân-ı islâm [T. 19 a]
İrüp Edrene'ye eylodi ârâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birez gün anda ârâm itdi sultân
Pes andan leşgerine itdi fermân

Yarağını görüp leşger tamâmı
Müretteb hâzır oldı hâss u âmı

Veziri idi Hayre'd-dîn Pâşâ
Koşup leşgerini emr itdi ana

Bile Gâzi Evrenos u Lâla Şâhîn
Yıkup yakup ide küffâra akın

Ubûdiyyet makâmında koyup baş
Didi kim avn-i himmet eyle yoldaş

Fedâ idem yolunda baş ü cânı
Eyü ad ola ömr-i câvidânî

Vidâ' itdi vü bindi çekdi leşger
Çalındı kûs u götrüldi alemler

Gümülcine'de Evrenos-ı Gâzî
İderdi kâfire çok dürlü bâzı

Marulya, Borı, İsketye[52] tamâmın
Mutî' itdi haraca hâss u âmın

Sürüp Gâzi Evrenos u Lâla Şâhîn
İrüp Rûm-ili'ne itdiler akın

Dırama vü Kavala, Zihna, Siroz[53]
Alup bu cümleyi pâşâ-yı pîrûz

Koyup âdem kamusın zabt iderler
Kara-Ferye[54] diyârına giderler

Alup ahdile zabt ider hisârın [T. 19 b]
Virür tîmâr ehline diyârın

Ne buldıysa bularda mu'teberden
Gulâm u esb ü ester sîm ü zerden

52 (Iskeçe) : Gümülcine'nin batısında bir kasaba.
53 Seres.
54 Selânik'in güney-batısında bir kasaba.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazup defterlerile itdi irsâl
İledüp eylediler şâha îsâl

Şeh uc verdi Siroz'ı Evrenos'a
Sadâsı saldı lerze Üngürûs'a

Musahhar oldı adlile ol iller
Yine geldi şehe, pâşâ vü leşger

Şehin-şâh Edrene şehrinde idi
Çeriler geldügi ol hînde idi

İder yerlü yerinde leşger ârâm
Ne yüz gösterdi dinle devr-i eyyâm

35. DER BEYÂN-I VEFÂT-I LÂLA ŞÂHİN

Şikâr idüp yörürken Lâla Şâhîn
Ecel şeh-bâzı urur çergâl-i âhîn

Nice sayyâdı sayd idüp o şeh-bâz
Öninde idemez sîmürg pervâz

Cihândan göçdi gitdi Lâla Şâhîn
Temürtaş Pâşâ'ya şeh virdi yirin

Birisinden alur, virür birine
Gider biri, gelür biri yerine

Kadîm ü Kâdir ü Kahhâr oldur
İşinde fâ'il-i muhtâr oldur

Viren oldur, alan ol Yüce Sultân [T. 20 a]
Bahânedür arada ancak insân

36. REFTEN-İ TEMÜRTAŞ PÂŞÂ BE-VİLÂYET-İ SARUHÂN ÂVERDEN-İ TÂYİFE-İ ARAB BE-ETRÂF-I SİROZ

Temürtaş Pâşâ'ya emr itdi Sultân
Saruhân-ili'ne vara şitâbân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göçer-evlü Arab[55] var anda göre
Siroz etrâfına süre getüre

Yarag itdi vü pâşâ göçdi gitdi
Saruhân-ili'ne sürdi vü yetdi

Ol iklîmi serâser gördi gezdi
Göçer-evlü Arablar buldı yazdı

Ol aradan bulara cümle sürdi
Siroz etrâfına kodı getürdi

İrişdi Şeh Murâd'un hizmetine
Du'â itdi devâm-ı devletine

Yine emr eyledi sultân-ı islâm
Hemân-dem leşgere itdiler i'lâm

Kalur şeh, iki pâşâya koşar er
Görüldi Arnavud-ili'ne leşger

Hemân üstine varıldığı sâ'at
Manastır itdi ahdile itâ'at

Görüp kâfirlerin yazdı kemâhî
Yerine vardı resm-i pâdişâhî

Selânik-ili, Karlı-illeri'ni
İdüp yağma toyurdı leşgerini

Paşâlar geldiler dergâh-ı şâha [T. 20 b]
Fütûhı arz iderler pâdişâha

Yedi yüz dahı seksen yedisinden
Nebî'nün geçmişidi hicretinden

---

55 Bunların Araplıkla ilgisi yoktur, arı Türk'türler. Yörük Türkmendirler. Tarihi kayıtlarda, Manisa-Balıkesir bölgesinden, Rumeli'ye gönderilip iskân edilen «Buğurçu Araplar» bugünkü «Arap» Yörüklerinin dedeleridir. Arap-Arapça ile bilinen seksen beş köylerinin vardır. Bir kısmının ismi değiştirilmiştir. Karasu'ya bağlı Deniz-köyü Arap Yörükleri tarafından kurulmuştur. Buğur (Buğra) çift hörgüçlü damızlık, erkek Orta-Asya devesine verilen ad (M. Eröz, *Türk Kültürü Araştırmaları*, İstanbul 1977, s. 107).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

37. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID SERDÂR-I LÂZ[96] BE-SULTÂN MURÂD VE DA'VET-KERDEN-İ BE-KÖS-OVA BERÂY-I MUHÂREBE

La'în-i Lâz-ili'nün bed-gümânı
Düzer kâsıd okur şâh-ı cihânı

Ki gel Kös-ova'yı meydân idelüm
Mübâriz cem' idüp cevlân idelüm

Alursın bulduğun hâlî hisârı
Sana gel göstereyin kârzârı

Bu resme dahı nice söz yazup ol
Virür kâsıda vü kâsıd dutar yol

Çü elçi irişür erkân-ı devlet
Münâsib bir makâm itdürdi halvet

İdüp elçiye izzetler şahâne
Konukluk eylediler bi-bahâne

Çü kâsıd irdi dergâha seherden
Şehi âgâh iderler bu haberden

Mühâlaga mebâliğ çekdi şâha
Kamusın arz iderler pâdişâha

Okundı nâme fehm olundı mefhûm
Bilindi her ne kim dimişdi ol şûm

Didi sultân cevâb ana yazılsun
Ki göçdüm ben hemân ol hâzır olsun

Cevâb-nâme ki elçiye virildi [T. 21 a]
Be-resm-i şâhî elçi göndürüldi

Buyurdı şeh yazıldı etrâfa nâme
Salâ idüp çeriden hâss u âme

---

96 Eski Osmanlı tarihlerinde «Laz», «Laz», «Lazoğlu» şekillerinde geçen bu kelime «Sırp», «Sırbistan», «Sırp Kralı» anlamlarında kullanılır. Osmanlılar «Sırp» yerine «Sırf» kelimesini de kullanmakla beraber daha çok Laz=Las şeklini tercih etmişlerdir. Bunun «Lazar»dan bozma olduğu belirtilir (*Oruç Beğ Tarihi*, Atsız neşr., İstanbul 1972, s. 46 not 47).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes emr oldı ulaklar yile bindi
Ne yire kim salındı anda indi

Murâdın büdiler Sultân Murâd'un
Yaragın gördiler seyr-i cihâdun

Göçüp leşger ki çıkdı memleketden
Yürüdi şâha toğrı her cihetden

Bu yana Lâz'un elçisi kim irdi
Cevâbın pâdişâhun Lâz'a virdi

Hemân leşgerlerin cem' eyleyüp tiz
Hücûm idüp yerinden eyledi hîz

Köse-ova'ya yürür küffâr-ı bi-dîn
Gönülden tutup islâm ehline kîn

Bu yanadan dahı sultân-ı islâm
Çalup tabl u nakâre çekdi a'lâm

Çıkup Edrene'den kim tutdı râhı
Köse-ova'dan yana sürdi sipâhi

İki oğlı varidi şâh-ı cihânun
Birisi Yıldırım Hân'idi anun

Hamid-ili'n Kütâhiyye-ili'le
İki sancağı zabt iderdi bile

Birisi oğlınun Sultân Ya'kûb
Karası Sancağı'dı ana mensûb

Cemî'-i leşgeri cem' eyleyüp şâh [T. 21 b]
Köse-ova'dan yana tutmışidi râh

Sürüp sür'atle kat' idüp menâzil
Olur kâfir çerisine mukâbil

Yatur deryâ gibi bir ulu sahrâ
İki legger mukâbil zî-temâşâ

Çıkar iki tarafdan çok karavul
Sadâ-yı hây ü hûdur yort u savul

İki yagı yerinde ider karârı
Ki yarın göreler encâm-ı kârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İrüp Allah'dan kalbine ilhâm
Dünün nısfında turdı şâh-ı islâm

Eri abdest alup kıldı namâzı
Yaradan Hâlik'a itdi niyâzı

Dédi iy cümle mahlûkun İlâhı
Ki sensin pâdişâhlar pâdişâhı

Belî bir zerre hâkem hazretünde
Nedür bir zerre kadrı kudretünde

Günâhum çokdurur bana bağışla
Ganisin ben fakîre lûtfun işle

Kabûl olup niyâzı Hak katında
Makâm itdi civâr-ı hazretinde

Dilerdi dâimâ Hak'dan şehâdet
Ki zîrâ kalbi iderdi şehâdet

Danışmışdı begler cengün işin
Ne yüzden iderlerdi yüriyişin

Mukarrerdi bu söz ki ortada sultân [T. 22 a]
Yemininden yüriye Yıldırım Hân

Koyup Sultân Ya'kûb'ı yesâre
Bu resme yüriyeler kârzâra

Namâz-ı subhı kıldı bindi sultân
Çalındı kûs u sûrnâ kıldı efgân

At arkasına geldi iki leşger
Mukâbil biribirine berâber

Açar ağzını ejder-veş alemler
Dem urup ehl-i küfri yutmag ister

Süvâr olmışidi kâfir esb-i tize
Neyistânidi san sahrâda nîze

Ulaşurak girişdi birbirine
İki leşger karışdı birbirine

Şu resme saçılur kan üstine kan
Sanasın mevc ururdı bahr-i ummân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kılıç yüz bulduğunca başdan aşdı
Tekellüfsüz sünüler sadra geçdi

Miloş Kobile adlu bed-likânun
Yanınca hançeri varimiş anun

Baş açup şapkasın eline aldı
Sürüp Sultân Murâd'a togru geldi

Yolın bağlarlar itdi şâh işâret
Didi getürmişem şâhâ beşâret

1485 Tutup Lâz-oğlı'nı üşte getürler
Kı şimdi şâh ileyine yitürler

Dilerem ben de olam ehl-i îmân [T. 22 b]
Elin öpmege geldüm kanı sultân

İcâzet virdi şâh, irişdi bî-dîn
Yeninde hançeri gönli tolu kîn

Eli öper gibi yakın geldi mel'ûn
Şehîd itdi şehin-şâhı o mağbûn

İderler ol la'îni pâre pâre
Tutarlar defî çâdır şehriyâre

1490 Haber verdiler ırdı Yıldırım Hân
Görür kim rihlet itmiş rûh-ı sultân

Sürüp dünyâda ömr altmış sekiz yıl
İrişdi ana dahı mevt-i âcil

Otuz bir yıl oturdı saltanatda
Okundı adına hutbe memleketde

Yapupdı Bursa'da âlî imâret
Emâret gitdi ol kaldı imâret

Hemân şeh cânibinden saldı âdem
Karındaşına gel eglenme bir dem

1495 Meger sol yanadan Sultân-ı Ya'kûb
İderdi kâfirile ceng ü âşûb

Sınıkdurmışdı kâfir leşgerini
Diri kurtarmayup yüzden birini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu yanadan haber irişdi nâ-gâh
Didiler gel seni ister şehin-şâh

Hemân döndi gelüp irişdügi dem
Atası gibi itdiler anı hem

Be-nevbet Yıldırım Hân oldı sultân [T. 23 a]
Bu resmedür ezelden kâr-ı devrân

Cihân sevdâları benzer serâba
Sebâtı âdemün aynı hubâba

Geçen ömrün yine gelmek olur mı
Giden su, cûyâ bir dahı gelür mi

Geçüp Sultân Murâd idince rihlet
İrişdi Yıldırım Sultân'a nevbet

Tutup ceng içre Lâz'ı oğlı ile
Getürler şâha ikisini bile

İderler her birini iki nîme
Tenin toprağa vü cânın cahîme

Çerinün hod işi olmışdı perdaht
Kimi cân kimi raht itmişdi der-baht

Giceyle göçdi kaçdı cümle varı
Gidicek baş ayag ider mi yârî

Çü kâfir kaçdı dutdı râh-ı sahrâ
Urup tutup ider her gâzi yağma

Ganâim cem' kılur hâss u âmı
Gani olmışdı gâziler tamâmı

Çü kâfir sındı bozuldı nihâdı
Koyup tabutına Sultân Murâd'ı

İder serverlerile Bursa'ya irsâl
İledüp kabrine itdiler îsâl

Budur resmi ezelden kâyinâtun
Fenâdur yok sebâtı muhdesâtun

Degül gelmek cihâna ihtiyârî [T. 23 b]
Yine gitsek gerekdür ıztırârî

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelüp gitmekde kimün var meâli
Getürüp gideren bilür bu hâli

Nebî'nün vâkı' oldı hicretinde
Yedi yüz dahı toksan bir yılında

Cülûs eyledi tahta Yıldırım Hân
Atasınun yirine oldı sultân

Karatova[57] gümüş ma'denlerini
Cevâhir toptolu mahzenlerini

Ne denlü varsa ma'den Lâz-eli'nden
Alurlar cümlesini Lâz-eli'nden

Paşa Yigit Beg'i Üsküb'e saldı
Vidin etrâfını Fîrûz Beg aldı

Ne ma'den nice sâyir mülk alındı
Çoğı Lâz-illeri'nün zabt olundı

Pes andan göçdi sultân-ı cüvân-baht
İrüp Edrene şehrin eyledi taht

Siroz'a Gâzi Evrenoz'ı saldı
Varup Vodana'yı, Çitroz'ı aldı

Geçüp Fîrûz Beg İflak-illeri'ni
İdüp yağma toyurdı leşgerini

Paşa Yigit bu yana Bosna'ya akdı
Bu da yağmaladı vü yıkdı yakdı

Gulâmun hûb u simîn-berlerini
Kız oğlanun güzel dil-berlerini

Kumâşun hâsın u rağbetlüsini [T. 24 a]
Cevâhir cinsinün kıymetlüsini

Kamusın şâha irsâl eylediler
Getürüp cümle îsâl eylediler

Pes andan Yıldırım Hân devletile
Gelür Bursa'ya feth ü nusretile

57 Yugoslavya'da Üsküb'ün kuzey-doğusunda bir kasaba.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yapar Bursa'da bir âlî imâret
Ki sonra gendüden kala emâret

Yapar yanında bir bîmâr-hâne
Dahı bir medrese âlî şahâne

Dahı bir medrese câmi' önine
Yapup ma'mûr idüp kodı sonına

Dahı bir zâviye yapdı müzeyyen
Alemdâr-ı Ebû İshâk'a mesken

38. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ YILDIRIM HÂN BE-KASD-I ALAŞEHİR, AYDIN VE SARUHÂN

Meger bir dem ki eyyâm-ı bahârî
Müzeyyen itdi sahn-ı sebze-zârı

Ne defn itdise yire hâzin-i dey
Bahâr izhâr ider cümle peyâ-pey

Döşendi yeşil atlaslar yebânlar
Ağaçlar hod murassa' sâyebânlar

Hurûş u cûşa geldi cümle eşyâ
Makâm u mesken oldı küh u sahrâ

Şehin-şâh cem' idüp leşgerlerini
Seräser Rûm-ili serverlerini

Temürtaş Pâşa'ya itdi şeh işâret [T. 24 b]
Şâh itdügi işâretdür beşâret

Cemî'i Bursa'da cem' oldı leşger
Müheyyâ itdi eshâbını her er

Çeri çekdi vü göçdi Yıldırım Hân
Alaşehr üstine irdi şitâbân

İder şeh leşgere yolda yasağı
Kimesne incitmeye bûstân u bâğı

Gelişin tuydı kâfir şehriyârun
Kapar kapusını cümle hisârun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birez kim eylediler ceng ü gavga
Görür şeh şehr alınmaz itdi yağma

Çü kâfirler ki yağma işidürler
İdüp ahdi şehe şehri virürler

O şehri şâh zabt idüp şahâne
Göçüp Aydın-eli'ne oldı revâne

İşidüp Aydın-oğlı bildi hâli
Ki bu hasmile yok cenge mecâli

Hemân ikliminün a'yânın aldı
Sürüp sultâna istikbâle geldi

İdüp lûtfile mülkin şâha teslîm
Hem itdi Yıldırım Hân ana ta'zîm

Yine ecdâdı evkâfına vâli
Eyü dirlik idüp hoş oldı hâli

Tamâm itdi ol iklîmi musahhar
Okundı hutbe, sikke oldı mukarrer

Subaşı, kâdı nasb itdi tamâmı [T. 25 a]
Mutî' oldı cemî'-i hâss u âmı

Saruhân-ili'ne sürdi şehin-şâh
Saruhân-oğlı dahı oldı âgâh

Çıkup sultânı istikbâle gitdi
İrişdi tahtını teslîm itdi

İdüp ta'zîm ana pes Yıldırım Hân
Hem itdi gendü mülkinden yeg ihsân

Saruhân-ili de oldı musahhar
Kılâ' vü ili eyledi mukarrer

Şehin-şâh adına hutbe okundı
Subaşı, kâdı dahı nasb olundı

Saruhân-ili'n, Aydın-ili'n aldı
Sürüp hân Edrene tahtına geldi

Birez müddet ki geçdi ol iki şâh
Fenâdan bâkı mülke tutdılar rah

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Eger bin yıl ola ömr âhir-i kâr
Yine hâk idiserdür çarh-ı devvâr

Geçüp kış çün bahâra degdi nevbet
Cihânı rûşen itdi gitdi zulmet

Havânun rûh-perver i'tidâli
Zemîn gül-şen zemân cennet misâli

Nevâd ü berg toldı kûh u sahrâ
Vuhûş u tayr u nâsa oldı me'vâ

Yine neşv ü nemâ buldı çemenler
Yine zeyn oldı nesrin ü semenler

Ceriler cem' olur bî-hadd ü pâyân [T. 25 b]
Buyurdı beglerine Yıldırım Hân

Gazâ ide şu resme Üngürûs'a
Ki sala zelzele Kıpçak u Rûs'a

Bilüp Tekfûr-ı İstanbul bu hâli
Yazar nâme ki ide âgeh kıralı

Ki Türk irişiser hâzır olasın
Ana göre yaraguni kılasın

Yazılup nâme ehline virülür
Kıral-ı Üngürûs'a gönderilür

Kazâyı gör ki ol kâsıd tutılur
Oyunda çok utam diyen utılur

Soyup çün kim arsrlar câmesini
Bulurlar câmesinde nâmesini

Görüp mektûbı mefhûmın bilürler
Hemân-dem kâfirün kaydın görürler

Pes andan Yıldırım Hân itdi tedbîr
Gazâ-yı Üngürûs'ı itdi te'hîr

Bu kavl üzre mukarrer oldı râyı
Dönüp İstanbul'a ide gazâyı

Buyurdı cem' olur cümle çeriler
Çalup tabl u nakâre göçdi leşger

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tolar kûhile sahrâ at ü erden
Sürer İstanbul'a şâh bahr ü berden

Donandı gitdi deryâdan gemiler
Tolu yarag u yarar âdemiler

İrüp İstanbul'a bir gün seherden [T. 26 a]
Kuşatdı şehri leşger bahr ü berden

Tüfeng ü top olmazidi igen ol ân[58]
Buyurdı mancınıklar Yıldırım Hân

Zebûn itmişidi bâri hisârı
Ulak geldi ider feryâd ü zârı

Çerisi Üngürûs'un suyı geçdi
Ki toldı tag u yazı hadden aşdı

Hemân-dem leşgere sultân buyurdı
Ceml'-i mancınıkı oda urdı

Göçüp Edrene'ye irdi şitâbân
Görüp muhkem yaragın Yıldırım Hân

Yıkup gelürken ilin ol diyârun
Nevâhîsinde Alaca-hisâr'un

Buluşdı Üngürûs'un leşgerine
Karışdı iki deryâ birbirine

Kılıçlar gûyâ berkidi rahşân
Saçılur kan sanasın bahr-i bârân

Süniler arada san mâr-ı pîçân
İrişdügin sokup iderdi bî-cân

Havâyı şöyle tutdı kan buhârı
Giceden kimse fark itmez nehârı

---

58 Hadîdî, Âşık Paşa-zâde'ye dayanarak (Giese ngr. a. 60) topun Osmanlılar tarafından ilk def'a Yıldırım Bayezid'in İstanbul muhasarası (1390/91)nda kullanıldığını kaydederse de, eski bilgilerimize göre I. Kosova savaşı (1389)nda ve İbn-i Kemal'den öğrendiğimize göre de (*Tevârîh-i Âl-i Osman*. II. Defter, ngr. Ş. Turan, Ankara 1983, Önsöz, XXX, Metin, s. 183), I. Kosova savaşından yaklaşık 30 yıl önce, Bolayır kuşatmasında kullanılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karanu kâfiri itdi müşevveş
Güneş bir tasa döndi tolu âteş

Acâyib ceng ü âşûb oldı âhir
Sınup basıldı mağlûb oldı kâfir

Kıralı Ungurûs'un tutdı râhı [T. 26 b]
Düşerler ardına bir kaç sipâhi

Beş on yoldaşile kurtardı cânı
Kaçup kodı cemî'-i hânmânı

Kalur mâlile mâlâmâl sahrâ
Cemî'-i leşgere şâh itdi yağma

Kimün mâl u kimün mahbûb esîri
Ganî oldı çerinün hep fakîri

Ki hicret yedi yüz toksan üçidi
Bu cengün târihi ol yıl içidi

Pes andan göçdi sultân-ı cüvân-baht
Gelüp Edrene şehrin eyledi taht

İcâzet virdi şâh leşgerlerine
Varur leşgerleri yerlü yerine

39. MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ YILDIRIM HÂN DER EDRENE DER ÂN-I ZEMİSTÂN

Kış irdi bozdı rengin berg ü bâgun
Ağardı nazleden pes başı tagun

Söyündürdi şükûfe şem'ini bâd
Harâb itdi bahâr itdügin âbâd

Sovukdan takdı yağup kar u yağmur
Su serv ayağına halhâl-ı billûr

Tutardı rûh olan âlemde düpdüz
Cemî'-i âşiyân ü meskene yüz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

40. DER SIFAT-I BAHÂR VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR, BE-VİLÂYET-İ MENTEŞE Bİ-AVN-İ LÜTF-I PERVERDİGÂR

Çü geçdi gitdi devr-ı şiddet-i dey [T. 27 a]
Gelüp fasl-ı bahâr irişdi der-pey

Nebât emvâtın itdi Hâlik ihyâ
Yine zeyn oldı bâg u tag u sahrâ

Ne kim defn itmişidi hâzin-i dey
Bahâr izhâr ider cümle peyâpey

Havâ hûb oldı gitdi şiddet-i kış
İder cünbüş cemî'-i âferiniş

Hemân cem' itdi leşgerler firâvân
Gelibolı'yı geçdi Yıldırım Hân

İşidüp Menteşe-oğlı hâli
Buluşmağa bu hasma yok mecâli

Binüp tenhâ başın aldı vü gitdi
Horasan'a Temür tahtına yetdi

Meger kim Menteşe-oğlı'dı bî-dîn
Ki gönli buğz u kibridi tolu kîn

Olup âciz sipâhi vü ra'iyyet
Zelîl olmışlaridi bî-ri'âyet

Tevecküh eyledükde şâh-ı âdil
Dil ü cânile oldı cümle mâyil

Cemî'-i şehri vü dîhî vü leşger
Şehe şevkile istikbâl iderler

Varup iklîmi şâh itdi musahhar
Sipâhisin yazup itdi mukarrer

Ol îli eyledi adlile ma'mûr
Emîn oldı halâyık gussadan dûr

Konup kânûn-ı Osmân bî-bahâne [T. 27 b]
Kılâ' vü şehri zabt oldı şahâne

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Virür Aydın-ili'ni Yıldırım Hân
Ulu oğlına ki oldır Mîr Süleymân

Koyup er berkidür cümle hisârı
Mukarrer eyledi şâh ol diyârı

Pes andan sürdi leşger Yıldırım Hân
Koca-ili'ne irişdi şitâbân

Hemân-dem Yahşı Beg'i itdi irsâl
Didi Şumlı-hisârı'nı üşüp al

İrişdi Yahşı Beg düşdi hisâra
Azugı yogidi kalmadı çâre

Damışdı kâfirün cem' oldı varı
Verürler eylügile ol hisârı

Bekidüp er koyarlar ol hisâra
Gelürler şenlügile şehriyâra

Şah İstanbul-boğazı'ndan yukarı
Buyurdı yapalar bir berk hisârı

Hisârı yapdılar urup nihâdın
Ki Güzelce-hisâr urdılar adın

Yarar âdem yaragile mukannen
İderler burc u bârûsın müzeyyen

Pes andan saldı İstanbul'a kâsıd
Didi sözüm işit olma mu'ânid

Bana ver şehrüni kurtul selâmet
Ve ger ni assı itmez son nedâmet

Tekür didi ki var bu derde çâre [T. 28 a]
Bulunmaz hiç illâ ki mudara

Ali Pâşâ vezîri pâdişâhun
Müşîri vü zahîri taht-gâhun

Tekür emr itdi yüz balık getürler
İçin pâk itdürür de pür-zer eyler

Balıklar gönderür k'ola musâlih
Musâlih zer k'ola biter mesâlih

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tekürden dahı elçi geldi hâna
Teberrük piş-keşlerle şahâne

Demiş kim gelürisen iderüz ceng
Ki bizde dahı vardur nâmile neng

Ali Pâşâ'ya diyüp men' itdi hânı
Kış erdi kalmadı cengün zamânı

Ko şimdi sulh idüp mâlın alalum
Yine bir vakt-i vüs'atda gelelüm

Hisâr içinde üç yüz hâne konsun
Subaşı, kadı dahı nasb olunsun

Pes âyende vü revende olmaya râzı
Ki ehl-i dîne kâfir ola kadı

Dahı her yıl vire on bin füleri
Tekür isterse âlemde huzûrı

Ali Pâşâ'ya virmişdi özini
Tekür iki eylemezdi bir sözini

Bu resme sulh itdiler mukarrer
Ki kal'a içre bir mescid yaparlar

Gerede ehli vü Gönyük, Yenice [T. 28 b]
Bulardan bir mahalle oldı yenice

Kodılar ehl-i ilm ide imâmet
Kim ide iktidâ ana cemâ'at

Temür'ün vartasın kâfir ki gördi
Yıkup ol mescidi ol halkı sürdi

Tekür-tağı'nda dahı vardur anlar
Ki bir köydür ana Gönyüklü dirler

Yedi yüz dahı toksan dördidi yıl
Nebî'nün hicretinden târîhi bil

Ol aradan ki göçdi Yıldırım Hân
Erişdi Edrene tahtına handân

Hemân virdi icâzet leşgere şâh
Tutar leşger de meskenden yana râh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

41. DER SIFAT-I DEY VE MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ YILDIRIM HÂN DER TAHT-I EDRENE DER ÂN-I ZEMİSTÂN

Yine kış geldi esdi bâd-ı sarsar
Dökûp yaprakları eşcârı sarsar

Cemî'-i vahş ü tayr, insân u hayvân
Kaçup kışdan iderler azm-i evtân

Varup yerlü yerine irdi leşger
Birez gün at ü er ârâm iderler

Şu denlü kar yağdı bâg u râga
Berâber eyledi vâdîyi taga

42. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ YILDIRIM HÂN BE-NİGEBOLI VE SİLİSRE VE FETH-ŞÜDEN-İ İŞÂN

Bahâr irdi vü gitdi şiddet-i berd [T. 29 a]
Cihânı hurrem itdi mevsim-i verd

Gülüp güller kılurlar goncalar nâz
İder bülbüller efgâna ser-âgâz

Çemenlerle şükûfe geldi cûşa
Vuhûş u tayr başladı hurûşa

Çeriler cem' idüp sultân-ı islâm
Nigeboli'ya sürdi çekdi a'lâm

Nigeboli vü Silisre-hisârı
İkisi feth olur bâ-avn-i Bârî

Göçüp ol aradan şeh tutdı râhı
Diyâr-ı Mora'ya sürdi sipâhi

Kara-Ferye'de geldi gendi kaldı
Akıncı beglerin etrâfa saldı

Varup urup tutup yağma iderler
Ganî olur murâdı üzre her er

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes andan göçdi sultân çekdi lesger
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

Verür leşgerlerine şâh icâzet
Yapar köprı başında bir imâret

43. AVERDEN-İ BE-HİZMET-İ HİŞ YILDIRIM HÂN DUHTER-İ LÂZ MİR-İ MU'ÂNİD-İ GEBRÂN

İşidün yine bir şîrîn hikâyet
Ki râvi böyle kılmışdur rivâyet

O dem kim Yıldırım Hân Lâz-eli'ni
Alup ba'zı kırup kâfirlerini

Kalup Vılk-oğlı[59] ol Lâz-un kızından [T. 29 b]
Degül sulbi ki ola Laz'un özinden

Beg olmışidi Lâz'un illerine
O serdâridi Lâz'un leggerine

Meger kim ol zamânda Yıldırım Hân
Geçüp tahta yeni olmışdı sultân

Mübârek-bâd tahta elçi saldı
Alup peş-keşler elçi şâha geldi

Makâmın gösterürler elçi kondı
Çekildi peş-keş mektûb okundı

Meger Lâz'un kızı varıdı zîbâ
Güneş-tal'at, serhî-kâmet, dil-ârâ

Yazup şerh eylemişler vasfın anun
Olur Lâz'un kızına meyli hânun

Hemân emr itdi elçiler şahâne
Götürler armaganlar bi-bahâne

Münâsib cümle esbâbın görürler
Varup Lâz'un kızını getürürler

---

59 Vılk-oğlı (Vılak-oğlı) : «Kırım kralı» anlamında.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Olup tertîb-i erkân âyinile
Alur Lâz'un kızını kâbinile

44. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ YILDIRIM HÂN BE-YUMN-İ İKBÂL BE-VİLÂYET-İ KARAMAN

Yine gûş eyle bir zîbâ hikâyet
İdelüm Yıldırım Hân'dan rivâyet

Gazâ itdükde Lâz'a Yıldırım Hân
Hamîd-îli'n urur ibn-i Karaman

Gazâdan tahtına hân geldügi dem [T. 30 a]
İrişdi zâr u nâlân bir kaç âdem

Didiler şâha iy şâh-ı devrân
Karaman-oğlı itdi bizi tâlân

Hemân emr itdi şeh cem' oldı leşger
Çalındı kûs u götrüldi alemler

Sürüp leşger ki göçdi Yıldırım Hân
Karaman mülkine yetdi şitâbân

Çıkup karşular oğlı Germiyân'un
Ki kayını idi şâh-ı cihânun

Hemân emr eyledi anı tutarlar
Hisâr-ı İspili'de[60] habs iderler

Karaman-oğlı kaçdı Taş'a düşdi
Nice itsün neylesün iş başa düşdi

Kuşadup Konya şehrin kondı leşger
Hisâr tolmışıdı avrat ü er

Komşlar hirmeni çaçı yerinde
Tolu buğday u arpa her birinde

60 Hadîdî'nin *İspili* (اسپلی) ve *İsbili* (اسبلی) imlâsı ile verdiği, Anadolu sahilinde ve Sisam adası karşısındaki *İbsili* kalesidir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ne zehre râygân şâhun sipâhi
Ki hirmenden ala bir bergi gâhi

İderler hirmen ısın taşra da'vet
Ki gel bize saman u arpadan sat

Hisâr ehli görüp bu emn ü ahdi
İder bir kaç kişi çıkmağa cehdi

Kapu açıldı çıkdı bir nice er
Sipâhile satu bazar iderler

Şehün kulları gözler ir eger giç [T. 30 b]
Sipâhi kimseye eylemeye güç

Satu bazar idüp şehre giderler
Şehün kulları bile sa'y iderler

İledür kullar emnile hisâra
Du'â ider bular da şehriyâra

Scherden turup açdılar hisârı
Şehe teslim idüp şehr ü diyârı

Virürler Kayseri'yi vü Ak-saray'ı
Görüp adl-i şeh-i kişver-güşâyı

Karaman-oğlı gördi âhir-i kâr
Elinden çıkısar iklîmi nâ-çâr

Yazar nâme zarûri pâdişâha
Salar kâsıd niyâz u özr-h'âha

Dimiş kim afv kılsun pâdişâhum
Bağışlasun bana giçen günâhum

Bu def'a şâhile kim ahd idem ben
Sınayem ahdi ömr-a cehd idem ben

İşi kim kişinün elbetde kemdür
Meseldür bu kerîm işi keremdür

المذر عند كرام الناس مقبول[61]

61 «Büyükler arasında özür makbûldür.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çiharşenbih suyından sulh itdi
Berisin zabt idüp şeh döndi gitdi

Gelüp leşgerlerile şâh-ı islâm
Birez gün Bursa'da eyledi ârâm

45. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-VİLÂYET-İ İSFENDİYÂR VE FETH-ŞÜDEN-İ TARAKLI-BORLİ[62] VE AN DİYÂR

Çeri cem' itdi emr idüp şitâbân [T. 31 a]
Yürür İsfendiyâr'a Yıldırım Hân

Taraklı-Borlı'ya irişdügi dem
Hemân feth itdi vü zabt itdi muhkem

Pes andan Kastamonı kasdın itdi
Kaçup İsfendiyâr-oğlı ki gitdi

Sinab'a kaçdı hasmıdî hasîn ol
Ana irişdi kim ola emîn ol

Yine fikr eyledi âkillerile
Firâset ehli vü kâmillerile

Mukarrer oldı irsâl ide kâsıd
Mutî' ola vü olmaya mu'ânid

Düziildi elçi vü yazıldı nâme
Cevâhir dökdi söz yirine hâme

Senâ idüp dir iy şâh-ı mu'azzam
Şehin-şâh-ı cihân sultân-ı a'zam

Ümidüm buyıdı makbûl olam ben
Kapunda bir keminc kul olam ben

Kerîmâ gel kerem kıl lûtfun işle
Bana ecdâdum ocağın bağışla

Nevâhisi ile Borlı'yı sana
Kalanın lûtf idüp bağışla bana

62 Safranbolu'nun eski adı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tarakh-Borlı'da pes kodı âdem
Nevâhîsin bile zabt itdi muhkem

Oradan sulh idüp döndi şehin-şâh [T. 31 b]
Yine Bursa diyârına tutup râh

Virüp destûr yollarda sipâha
Gelür şeh devletile taht-gâha

Yedi yüz yıl dahı toksan sekiz yıl
Bu fethe oldı hicret târîhi bil

46. MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ YILDIRIM HÂN DER TAHT-I BURSA DER ÂN-I ZEMİSTÂN

Esüp bâd-i şimâl irdi yine dey
Sükûn itdi yine meskende her şey

Savurdı yile berg ü bârı bâğlar
Geyer ak kar libâsı kara tağlar

Otanlar zâr havâ serdiyyetinden
Yanar oda ısınup derd-i gül-şen

47. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ YILDIRIM HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ AMÂSSİYE VE SİVAS VE MALÂTIYYE VE BEHİSNİ VE ERZİNCAN

Bahâr irdi geçüp devr-i zemistân
Gül ü goncayla zeyn oldı gülistân

Yine neşv ü nemâ buldı çemenler
Biter ter-tâze nesrîn ü semenler

Cihân cennet misâli çağlar enhâr
Yeşil hulle geyüp donandı eşcâr

Yine cem' itdi leşgerler firâvan
Yürüdi mülk-i Rûm'a Yıldırım Hân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Amâsiyye diyârına ki yitdi
Amâsiyye şehi anı işitdi

Hemân ikliminün a'yânın aldı [T. 32 a]
Şehe hayli yir istikbâle geldi

İledüp şâhı, tahtın itdi teslîm
Didi ben kulunam seniindür iklîm

Merâtib buldı âlî şeh katında
Huzûrı tâm itdi hazretin de

1725 Amâsiyye tamâm oldı musahhar
Vilâyet cümle olınca mukarrer

Sivas'un geldi a'yânı irişdi
Cemî'i şâhun ayağına düşdi

Didiler şâha iy sultân-ı âdil
Vilâyet kaldı hâlî gel kerem kıl

Bize şeh Kadı Burhâne'd-dîn idi
Vilâyet emnile hoş sâkinidi

Ecel irüp fenâdan rıhlet itdi
Urup terkin beka mülkine gitdi

1730 İşi adlidi halk olmışdı mesrûr
Makâmın eylesün Allah pür-nûr

Yerinde liki yarar oğlı yokdur
Adûmuz her tarafdan mülke çokdur

Şehün almışdı kızın şâh-ı Türkman
Bu tahta ol havâle oldı el'ân

Katı zâlimdür ol Türkman-ı güm-râh
Meded ir bize demdür iy şehin-şâh

Hemân-dem göçdi sultân tutdı râhı
Sivas'un üstine sürdi sipâhi

1735 Çıkup karşuladı a'yân-ı iklîm [T. 32 b]
İledüp itdi şehri şâha teslîm

Sivas'un sancağını Yıldırım Hân
Virür oğlına k'oldur Mîr Süleymân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol iklîmi tamâm itdi musahhar
Pes andan sürdi Erzincan'a leşger

Beg Erzincan'a Tâtâr'idi ol hîn
Hem anun adıyidi Tâhire'd-dîn

Meger Tâtâr'dan gelmişdi bir hân
Gazâ idüp hem ider Rûm'ı seyrân

Ecel irişdi kodı kâr ü bârı
Henüz Edrene'de vardur mezârı

Tâtâr Hân gitdi leşger kaldı nâ-çâr
Derilüp cem' olup danışdı Tâtâr

Çü hânsuz gitmege yok istitâ'at
İderler Yıldırım Hân'a itâ'at

O hânun oğluyidi Tâhire'd-dîn
Begiyidi hem Erzincan'un ol hîn

Çü Erzincan'a irdi Yıldırım Hân
Erişdi Tâhire'd-dîn ile a'yân

Virüp şehri şehe teslîm iderler
Birez gün dinlenürler şâh u leşger

O şehri zabt idüp döndi şehin-şâh
Malâtiyye diyârına tutup râh

Kamu esbâbı ehl-i beyti ile
Sürer şeh, Tâhire'd-dîn'i de bile

Malâtiyye vü Divrigi, Derende [T. 33 a]
Bular mahkûmidi Türkman elinde

Sürüp leşger kim irdi Yıldırım Hân
Ol üç şehri verür nâ-çâr Türkman

Varup andan Behisni şehrin aldı
Oradan Bursa'ya azm itdi geldi

Temür'ün vartasında Türk'i yine
Mısır sultânı getürdi yerine

Malâtiyye Mısır hükmine girdi
Mısır'lu gayrini Türkman'a virdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol ilde bu deme dek sikke kondı
Mısır'lu adına hutbe okundı

İrüp Sultân Selîm ibn-i Bâyezîd Hân
Ol ili itdi mülk-i **Âl-i Osmân**

Yedi yüz yıl dahı toksan sekiz yıl
Bu fethün târihi olmışidi bil

48. RÂNDEN-İ YILDIRIM HÂN EZ-VİLÂYET-İ SARUHÂN BE-NÂHİYE-İ FİLİBE EZ-BA'ZI TÂYİFE-İ TÜRKMAN

Birez alacuğ ehli vardı Türkman
Saruhân-ili içinde firâvân

Bulardan sadr olur nev'â şenâ'at
Şehün emrine itmezler itâ'at

Hemân emr oldı şâhun bir kulına
Geçüre anları Rûm-illeri'ne

Meger Pâşâ Yigit nâm vardı bir er
Ol idi anlara ol demde server

Sürüp kullar anı bile alurlar [T. 33 b]
Şehün dergâhına bile gelürler

Kul oldı Yıldırım Hân kapusında
Ululuk buldı izzet tapusında

O halkı Filibe etrâfında korlar
Dahı şimdi Saruhân Begîü dirler

49. FİRİSTÂDEN-İ YILDIRIM HÂN TÂHİRE'D-DİN-RÂ ERZİNCAN

Buyurdı Tâhire'd-dîn'e şeh andan
Ki yüri yine Erzincan'a var sen

Ayâlünle ko ehl-i beytüni var
Gelecek vakt idem seni haber-dâr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göçer nâ-çâr andan Tâhire'd-dîn
Gözi nem-gîn, dili gam-gîn ü pür-kîn

Ayâl ü ehl-i beytinden olan dûr
Gözi rûşen olur mı gönli mesrûr

Yedi yüz dahı toksan tokuz yıl
Bu fethün târihi olmışidi bil

50. GÜRİHTEN-İ MENTEŞE-ZÂDE VE GERMİYÂN-ZÂDE VE TÂHİRE'D-DİN VE AYDIN-ZÂDE BE-PÂY-TAHT-İ TEMÜR-LENG-İ PÜR-KÎN

Yine gûş eyle bir turfe hikâyet
Ki râvi böyle kılmışdur rivâyet

Bu begler kım Temür-leng'e irişdi
Elin öpdi vü ayağına düşdi

Didiler husrev-i sâhib-kırânsın
Mutî'un bahr ü berr şâh-ı cihânsın

Bize rahm it habîr ol hâlümüzden [T. 34 a]
Ki çıkduk ehl ü mülk ü mâlumuzdan

Bize zulm itdi gâyet Yıldırım Hân
Koyup tahtı vü bahtı kurtarup cân

Tutup yüz gurbete yollara düşdük
Hak'a münnet eşigüne erişdük

Olasın biz za'îfün dest-gîri
Ki sensin rub'-i meskûnun emîri

Temür anlara didi Yıldırım Hân
Şeh-i âdildürür gâzî, müslimân

Abes irmez size anun ziyânı
Meger siz itmedügünüz zindegânî

Hele turun ana kâsid salalum
Nicedür sözi peygâmın alalum

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bulan âdet üzre kondururlar
Şehe elçi düzerler göndertürler

Gelüp elçi erişdi ehl-i dergâh
Haber virüp içerler şâhı âgâh

İledüp kondururlar bir makâma
Çekilüp piş-keş okundı nâme

Pes ol mektûb içinde neyse mefhûm
Okundı şâha bir bir oldı ma'lûm

Şeh erkâna hemân itdi hitâbı
Yazıldı nâmenün def'i cevâbı

Hemân elçile anı göndertürler
Sefer eshâbınun kaydın görürler

Perâkende itdiler etrâfa nâme [T. 34 b]
Salâ oldı cemi'-i hâss u âme

Çeri cem' eylemekde Yıldırım Hân
Temür Hân'a irer elçi şitâbân

Temür Hân okıdup mektûbı gördi
Gazabdan ellerin dizine urdı

Hemân emr itdi cem' ola çeriler
Kim ilte şarkdan tâ garba leşgerler

Müretteb yaragın gördi Temür Hân
Yürütdi Rûm'a leşgerler firâvân

Sivas'un irdi ihâta itdi hisârın
Yıkar lağm urdurup ba'zı divârın

Harâb idüp Sivas'ı itdi yağma
Er ü avrat girivân şûr u gavga

Meğer sultânı Mısr'un cem' idüp er
Haleb üstine sürmişidi leşger

Temür Hân işidüp sürdi sipâhı
Haleb'den yana itdi azm-i râhı

Haleb gurbında var bir ulu sahrâ
Adı Mecnûn-Tabak'dur misl-i deryâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Arab ceyşi anı itmişdi menzil
Temür Hân irişüp oldı mukâbil

İki leşger karıldı vü katıldı
Tozup yer penbe mânendi atıldı

Hurûş u dâr ü gîr irdi âsmâna
Zemîn-i ma'reke gark oldı kana

Kılıç kanı içmege olmışdı atşân [T. 35 a]
Havâda sanasın kim berk-ı rahşân

Meger gâlib olup ceyş-i Temür Hân
Sınup Mısr'un çerisi kaçdı sultân

Sürüp sultânun ardınca Temür-leng
Haleb üstine düşdi itdi çok ceng

Dürişüp cengile aldı hisârı
Harâb itdi kamu şehr ü diyârı

Hama şehrine varup göçdi andan
Anı bed-ter harâb eyledi andan

Kırup halkın bularun itdi yağma
Göge irişdi yirden âh ü veylâ

Hamus'a vardı kim yıka hisârın
Kıra halkını yağma ide varın

Mekâbir gördi yakınında yolun
Mezârıyıdı ashâb-ı Rasûl'ün

Ayıtdı kimleründür bu mekâbir
Kim oldı heybeti cânumda zâhir

Didiler feth iden işbu diyârı
Halîd ibn-i Velîd'ündür mezârı

Biri Ömer ü Rasûl'ün peyki, yârı
Birisi Ka'bü'l-Ahbâr'un mezârı

O şehre itmedi igen hasâret
Kırup halkını eylemedi gâret

Velî mâl isteyüp mün'imlerinden
Alur hâline göre her birinden

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göçüp andan sürüp leşger Temür Hân [T. 35 b]
Ba'albek şehrine irdi şitâbân

Kırup halkını rızkın yağmalatdı
Göçüp andan da Şâm üstine gitdi

İrişdüginde şehr-i Şâm'a leşger
Kapusın kal'anun kamu kaparlar

Ulu sahrâda bir şehr-i mu'azzam
Ki şehr-i Şâm'idi san bahr-i a'zam

İdüp zîr ü zeber Şâm'ı serâser
Yıkup yakup kırup yağma iderler

Temür Hân buldurup kabrin Yezîd'ün
Çıkarup üstühânın ol pelîdün

Oda yakup külin göge savurdı
Sürüp leşgerlerin andan göçürdi

Acem'den yana yine tutdı râhı
Karabağ üstine sürdi sipâhı

Havâsı mu'tedil kışlagidi ol
Suyı vü âteşi vü kuytusı bol

Kış irdi kışladı anda Temür Hân
Bahâr irüp dinince berf ü bârân

Bahâr irdükde göçdi tutdı râhı
Sürüp Engüri üstine sipâhı

Bu yana Yıldırım Hân hâzırıdı
Temür Hân cünbüşine nâzırıdı

Buyurdı Yıldırım Hân göçdi leşger
Çalındı kûs u götürüldi alemler

Sürüp sür'atle sankim berk-i âcil [T. 36 a]
Temür'e Yıldırım oldı mukâbil

Önünde Engüri'nün iki leşger
Olurlar birbirine berâber

O beş begler kim itmişdük hikâyet
Temür Hân'a varup itdi şikâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kaçup leşgerleri hep beglerine
Karışdılar Temür Hân leşgerine

Meger Vılk-oğlı Lâz'un leşgerile
Girür cenge yıgırar on bin erile

Karışup itdiler Tâtâr'ile ceng
Bularun cengini görüp Temür-leng

Didi saç üstine geymiş ışıhlar
Ne yahşı ceng ider yaman ışıhlar

Görür ifrite benzer her birini
Işık sanurdı Lâz'un kâfirini

İki oğlı Yıldırım Hân'un çeküp baş
Dönüp Rûm-ili'ne terk itdi savaş

Görür Vılk-oğlı kim tağıldı leşger
Yalunuz gendi kaldı ceng eyler

Cerisin aldı ol da tutdı râhı
Kodılar yalanuz yerinde şâhı

Bu hâle Yıldırım Hân hayretinden
Gözi karardı gâyet gayretinden

Sürerdi yaz u kış leşgerlerini
Ri'âyet eylemezdi her birini

Kavî düşmen za'îfidi at ü er [T. 36 b]
Mukâbil olmadı döndi leşger

Sipâhi düşmene dîvâne gibi
Yanar oda düşer pervâne gibi

Kapu kulile özin kalbe urdı
Çerinün ol yanasını götürdi

Görün ne haldür didi Temür-leng
Didiler gendüsi hândur ider ceng

Hemân emr itdi leşgerler olayu
Şehi ortaya aldılar dolayu

Şu hadde vardı kim bir şâh kaldı
Üşüp düşmen dolayı yanın aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sarıldılar özine vü atına
İledürler Temür Hân'un katına

Temür Hân bir kaç adım karşu geldi
Görüşdi vü şehi yanına aldı

Buyurdı şâh içün taht-ı revânı
Kafes düzeltdiler âhenden anı

Ne yana gitse önince yürürdi
Gice otag önine indürürdi

Temür kim Yıldırım Hân ele girdi
Her iklîmi yine begine virdi

O beş beg kim didük hep illerine
Varurlar her biri yirlü yerine

Karaman u Germiyân, İsfendiyâr'ı
Bularun ced-be-ced neyse diyârı

Dahı Menteşe, Aydın beglerine [T. 37 a]
Virüp göndердi hep yerlü yerine

Meger lâyık görüp Tâtâr-ı şûmı
Temür Tâtâr'a virdi mülk-i Rûm'ı

Ki Rûm'a Tâhire'd-dîn ola sultân
Kala Tâtâr elinde mülk-i Osmân

Bu hâle Yıldırım Hân oldı âgâh
Temür'e çağırup didi ki iy şâh

Gerekmez mülk-i Osmân içre Tâtâr
Bile al git koma Tâtâr'ı zinhâr

Temür didi kabûl itdüm sözüni
Semerkand'a kim iledem özüni

Seni Tâtâr'ile bile salam ben
Gelesin tahtuna sağ u esen sen

Semerkand'ı işidüp Yıldırım Hân
Görüp kaydın teslîm ider cân

Meger kim hâteminde vardı kâtil
Adûdan pes adem yeg oldı mâyil

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kodı bu kahrı dehri bi-vefâyı
Anup ol zevk ü şevk ü pür-safâyı

Rucû' idüp makâm-ı aslîye bâz
İder cân mürgı bâğ-i Kudse pervâz

Vefâ umma ki bu çarh-ı cefâkâr
Senüñem deyü akl issini aldar

Bilün kim Ak-şehir'de Yıldırım Hân
Fenâdan bâkı mülke itdi seyrân

Tamâm altmış yaşa kim ömri yetdi [T. 37 b]
Fenâdan ol bekâ mülkine getdi

Geçüp tahta şehi oldı cihânun
Otuz beş yıl okundı hutbesi anun

İki âlî imâret itdi bünyâd
Bir Edrene'de bir Bursa'da âbâd

Sekiz yüz dördi hicret Mustafâ'nun
Olupdur târihi bu mâcerânun

Cihândan gitdi hasmı kalmadı ceng
Dönüp tahtına azm itdi Temür-leng

51. BA'DE EZ-VEFÂT-I YILDIRIM HÂN, BÂ-YEG-DİGER CENG-KERDEN-İ FERZENDÂN

Meger bir subh-ı çarhun pehlüvânı
Kılıç şevkile ider rûşen cihânı

Seherden kim süvâr oldı şeh-i Çîn
Elinde rümh-i zerrîn Rüstem-âyîn

Yüze yüz olmadın dahı göze göz
Sınup Hind'ün çerisi dönderür yüz

Cihândan itdi rihlet Yıldırım Hân
Yerinde altı oğlı kaldı ol ân

Biri Sultân Muhammed biri Mûsâ
Birisi Mîr Süleymân biri İsâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birisi Mustafâ birisi Kâsım
Bular birbirine oldı muhâsım

Temür Hân ugraşında gör kazâyı
Ayırlar leşgerinden Mustafâ'yı

Olup ol ceng içinde nâ-bedîdâr [T. 38 a.]
Kimesne herkiz olmadı haber-dâr

1875 Karâr itmişidi Sultân Muhammed
Amâsiyye'ydi ana taht ü mesned

52. CÜLÛS-KERDEN-İ MİR SÜLEYMÂN BE-TAHT-I EDRENE VE MUTÎ'-ŞÜDEN-İ ERKÂN

Geçer Rûm-illeri'ne Mîr Süleymân
İder ta'zîm ü istikbâl erkân

Ana erzânî görüp raht ü bahtı
Kamu teslîm iderler tâc ü tahtı

Koşup Burusa etrâfında ikisi
Giderdi âkıbet İsâ vü Mûsî

Gelüp Bursa'da eyledi karârı
Sen işit ne kılur takdîr-i Bârî

1880 Hücûm idüp gelürken Mîr Süleymân
Kaçar Mûsâ tutar râh-ı Karaman

Karaman-oğlı geldügin işitdi
Çıkup a'yânile istikbâl itdi
İletdi tahtına bâ-resm ü âdet
Ulu tertîbile itdi ziyâfet

53. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID MİR SÜLEYMÂN VE RESİDEN-İ KÂSID BE-İBN-İ KARAMAN

Çü âgâh oldı bildi Mîr Süleymân
Ki Mûsâ'ya penâh oldı Karaman

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazup nâme ider elçile irsâl
İledüp anı elçi itdi isâl

Dimiş itmen karındaşuma rehâ siz [T. 38 b]
Sizünle dost olavuz tâ ebed biz

Ol elçiye ağır hil'at verürler
Muvâfık-nâme yazup gönderürler

Bilür Mûsâ ki bunlar itdi uzlık
Geliser gendüye âhir yavuzlık

Bulup fursat kaçar İsfendiyâr'a
Kesüp menzil erişür ol diyâra

Ana İsfendiyâr iderdi izzet
Görürdi hizmetin cânına minnet

Meger bir gün işitdi Mîr Süleymân
Ki Mûsâ İsfendiyâr'iledür el'ân

Sipâhi, Mîr Süleymân ol diyâra
Sürüp itdi hücûm İsfendiyâr'a

Çü irdi yakınına ol diyârun
Erişdi elçisi İsfendiyâr'un

Ki bunlarunla ahd idüp gideler
Varup Mûsâ'yı anda habs ideler

Bu kavl üzre ki oldı ahd ü peymân
Dönüp İznik'e gekdi Mîr Süleymân

Yigitlik beglikidi mevsim-i gül
Cihân tolmışidi âvâz-ı bülbül

54. SIFAT-I BEZM MÎR SÜLEYMÂN BÂ-GILMÂN U MUGANNI-I GÜL-RUHÂN

Şarâb u şem' ü şâhid hüsrevâne
Def ü ney berbat u çeng ü çegâne

Oturmış câ-be-câ her bir şeh âvâz [T. 39 a]
Ki sâza her biri pür-sûz ü dem-sâz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Turup gül yüzlü negres gözlü sâkî
Sunup câmı bağışlar ömre bâkı

Sürer bir ravzada zevk ü safâyı
Bilür hâl-i cihân-ı bi-vefâyı

Giden çün yine gelmez bu cihâna
Neşât itdi ali rağm-i zemâna

Sekiz yüz beş idi târîh-i hicrân
Ki sultân oldı Rûm'a Mîr Süleymân

55. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID MUHAMMED HÂN BE-MÜBÂREK-BÂD-I MİR SÜLEYMÂN

Hemân emr oldı vü nâme yazıldı
Mübârek-bâd içün elçi düzüldi

Yazup mektûbı münşî hoş şahâne
Alup pek-keş olur elçi revâne

İrer elçi bilür erkân-ı devlet
Mühеyyâ itdiler mesken ziyâfet

Gelür divâna elçi ehl-i dergâh
İderler elçilerden şâhı âgâh

Seherden arz olur mektûb u peş-keş
Bile beş at ü mahhûbidi dil-keş

Senâdan sonra gazâyı yâd itmiş
Dahı tahta mübârek-bâd itmiş

Atamuz gitdi sen bize ata ol
Ki sen hizden ulusın pâdişâh ol

Bu sözden hurrem oldı Mîr Süleymân [T. 39 b]
Buyurdı hâzır itdiler on oğlan

Melek-manzar, beşer-sûret, serî-kadd
Perî-peyker, semen-ber, ergavân-hadd

Buyurdı on kenîzek hûb-rûlar
Gül-endâm u şeker-leb müşg-bûlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İderler elçiye âlî ziyâfet
Verürler sîm ü zer şâhâne hil'at

İcâzet aldı elçi çıkdı gitdi
Kesüp menzil Muhammed Hân'a yitdi

Görüp Sultân Muhammed armagânı
Didi budur muhabbetler nişânı

Ki dirler mûldur bir şakkı cânun
Virür midi adûsı olsam anun

Birez müddet mukarrer oldı bu hâl
Bu hâl üzre geçer bir kaç meh ü sâl

56. REFTEN-İ MÛSÂ EZ-MÜLK-İ İSFENDİYÂR Zİ-DERYÂ BE-VİLÂYET-İ EFLAK VE GÜZEŞTEN-İ BE-RÛM-ELİ VE REFTEN-İ EMİR SÜLEYMÂN BE-FIRÂK

Gel imdi dinle takdîrün işini
Tefekkür eyle gerdûn gerdişini

Gözün yumup açınca sen cihâne
Diger-gûn olur ahvâl-i zemâne

İrüp gördüklerinden kanı kim var
Gider kalmaz diyâr içinde deyyâr

Tutam kalam mı sanursın cihânı
Di senden ön gelenler noldı kanı

Meger kim Edrene tahtında handân [T. 40 a]
İderdi zevk ü işret Mîr Süleymân

Şarâb u şem' ü şâhidi murâdı
Gice gündüz terennüm zevk ü şâdî

Gice sarhoş gündüz idi mahmûr
Umûr-ı saltanat kalmışdı dûr

Sipâha beglere olmazdı râgıb
Nedîm ü ehl-i sâz idi musâhib

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ri'âyet itmezidi beglerini
Nedîm ü mutrib almışdı yerini

Yüzin döndürdüler begler tamâmı
Olup bî-zâr usandı hâss u âmı

Bu kez başladılar begler nifâka
Biribirisiyle ittifâka

İdüp Mûsâ'yı da'vet getüreler
Süleymân'ı aradan götüreler

Bu kavl üzre olur cümle mukarrer
Tahallüf eylemez herkiz mukadder

Salup bir peyki ol dem ol diyâra
Erişdi Mûsı vü İsfendiyâr'a

Virür Mûsâ'ya bir mektûb-ı mektûm
Okur Mûsâ bülür her neyse mefhûm

Varup bu hâli der İsfendiyâr'a
Didi İsfendiyâr ol işe çâre

Gemiyile seni İflak'a salam ben
İt andan beglerile meşveret sen

Geçüp Rûm-ili'ne cem' eyle leşger [T. 40 b]
İş âsândur çü tâbi' ola begler

Gemile Mûsâ gitdi yelken açdı
Gemidür uçdı vü İflak'a geçdi

Begi Mirçe'yidi İflak'un ol ân
İder Mûsâ'ya izzetler firâvân

Hemân İflak'a Mûsâ geçdügi dem
Cemî'-i beglere gönderdi âdem

Yaragın gördi hâzır oldı begler
Silâha önine Mûsâ'yı geçürler

Giceyi gündüze katdı dürüşdi
Gelüp Edirne'ye yakın erişdi

Gice tâ subh olınca Mîr Süleymân
Sürüp zevk ü safâyı şâd ü handân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mey ü mahbûb idüp rûha fütûhı
İçüp yatmışdı câm-ı subûhı

Ki dahı nîm-mestidi vü mahmûr
İçerü girdi bir hâdim didi tur

Erişdi Mûsa hânmânunıçün
Ne hânmân belki cânunıçün

Uyandı didi Mûsâ ne kişidür
Benümle anun husûmet ne işidür

İrüp biri dahı dir hay durma
Erişdi Mûsâ leşgerle oturma

Hemân bindi bir ata Mîr Süleymân
Adûdan tâ ki kaçup kurtara cân

Kaçup Edrene'den bir köye düşdi [T. 41 a]
Haber bilüp köye a'dâ erişdi

Sekiz yıl şâhı oldı bu cihânun
Sekiz yıl hutbesi okundı anun

Kodı bu bî-vefâdâr-ı cihâm
Civâr-ı Hakk'a teslîm itdi câm

Hemân taht-ı revâna bindürürler
Pes ecdâdı yanına gönderürler

Sekiz yüz yıl hem on üç yıl Nebî'nün
Bu hâle târîh oldı hicretinün

57. CULÛS-I SULTÂN MÛSÂ IBN-I YILDIRIM HÂN BE-TAHT-I MÜLK-İ RÛM ZÎ-NESL-İ ÂL-İ OSMÂN

Meseldür bu demişler bu cihândur
Ki her bir pâdişâhun bir zamândur

Cihân benüm diyenler kanda gitdi
Cihân bunda cihân anlara nitdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Numûne bu yiter halk-ı cihâne
Ezel ayrugun idi olduğı hâne

Murâdı Mûsâ'nun oldı müyesser
Serîr-i saltanat oldı mukarrer

Mutî' olup itâ'at itdi leşger
Mübârek-bâda geldi cümle begler

Cedeldeyken bular Sultân Muhammed
Amâsiyye'yi itmişidi mesned

İşitdi Mîr Süleymân rıhlet itmiş
Fenâdan cî bekâ mülkine gitmiş

Be-nevbet Mûsâ olmış tahta sultân [T. 41 b]
Güzer kılmış cihândan Mîr Süleymân

Hemân Sultân Muhammed cem' idüp er
Pes itdi azm-i Bursa çekdi leşger

Erişdi Bursa'ya kim geçdi tahta
Virür adlile zînet taht ü bahta

Anatolı tamâm oldı musahar
Mutî' oldı dil ü cândan serâser

Göçince bu fenâdan Mîr Süleymân
Kaçar İstanbul'a oğlı kurtarur cân

Hemân Mûsâ çeri cem' itdi sürdi
İrüp İstanbul'un etrâfın urdı

Silivri'sün gelüp üstine düşdi
Birez gün kal'a ceng itdi dürüşdi

Vezîri Şeh-Melik bir gice nâ-gâh
Olur âkk u dutar İstanbul'a râh

Seher Mûsâ işidür nitâüğini
Veziri âsî olup gitdüğini

Koyup ceng-i hisârı tutdı râhı
Yine Edrene'ye sürdi sipâhi

Varup Edrene'de oldı mukarrer
Gör-e Kâdir ne kılmışdur mukadder

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

58. GÜZEŞTEN-İ SULTÂN MUHAMMED İBN-İ YILDIRIM HÂN BE-DERYÂ VE MUHÂREBE-KERDEN-İ BÂ-MÛSÂ VE REFTEN-İ MÛSÂ ZI-DÜNYÂ

Yine bu kulzüm-i mevvâc-ı eflâk
Urur emvâc ki olur zehreler çâk

Bu deryâda nice kişi olur gark [T. 42 a]
Bu deryâ ulu giçi eylemez fark

Bu deryâ neheng-i âdemî-h'âr
Toludur yir seri de âhir-i kâr

Ko bu vasfı ne hadd var buna ne add
Yazalum kussâ-i Sultân Muhammed

İder Rûm-ili'ne geçmege âheng
Ki ya'ni Mûsâ'yile eyleye ceng

Veziri Bâyezîd Pâşâ'ya söyler
Ki yazun nâmeler cem' ola leşger

Velikin geçmege deryâyı tedbîr
Nice itmek gerekdür fikr idün bir

Didi kim Şeh-Melik Beg olsa da'vet
Haber ma'lûm olurdı bize elbet

Buyurdı yazdılar mektûbı ol dem
Hemân İstanbul'a saldılar âdem

Kesüp yol Şeh-Melik'e kâsıd irdi
Şehün mektûbını eline virdi

Görüp mektûbı mefhûmını bildi
Sürüp Sultân Muhammed Hân'a geldi

Didi Sultân Muhammed Rûm-eli'ne
Ne yirden geçmege tedbîr olına

Ayıtdı Şeh-Melik Beg şâha ol dem
Tekûre göndergün kim vara âdem

Gemiler hâzır ide begler içün
Hem âsân geçmege leşgerler içün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelibolı bilürsiz zabt olupdur [T. 42 b]
Gemiler hep limon içre tolupdur

Gözedürler gice vü gündüz anı
Ne zehre koyalar hâlî bir ânı

Münâsib gördiler erkân-ı devlet
İderler Kâdı Fazlu'l-lah'ı da'vet

Ki Geybize'de kâdı idi ol dem
Sühan-ver kişi idi yarar âdem

Tekürile buluşmışidi tekrâr
Nice kez virüp almışidi ahbâr

Hemân nâme yazup ana virürler
Koşup âdem teküre göndérürler

Menâzil kesdi İstanbul'a irdi
Teküre şâh peygâmını virdi

Tekür sem'-i kabûlile idüp güş
Başı üzre kodı barmak didi hoş

Buyurdı hâzır itdiler gemiler
Suhûletle giçe geldükde leşger

Yuruz'da itdiler ahd ü karârı
Hisâridi Kara-deniz kenârı

Vidâ' itdi yine Bursa'ya irdi
Peyâmını tekürün şâha virdi

Göçüp Sultân Muhammed çekdi leşger
Yuruz'a irdi hâzıridi gemiler

Gemi vâfirdi geçdi leşger âsân
İşidüp Mûsâ'ya düşdi hirâsân

Gönülüp Edrene'den Mûsâ göçer [T. 43 a]
Ki varup Sofya'da cem' ide leşger

Bu yanadan sürüp Sultân Muhammed
Gelüp Edrene tahtın itdi mesned

Birez gün turdı anda şâh u leşger
Mübârek-bâda geldi cümle begler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhassal bu ki Mûsâ leşgerinde
Biri kalmadı sancak beglerinde

Hemân Mûsâ'yile akıncı kaldı
Sipâhî hep Muhammed Hân'a geldi

Sürüp Sultân Muhammed çekdi leşger
Samaku'da[61] ikisi buluşurlar

Akıncı tagılup Mûsâ tutuldı
Çog oynadı velî bunda utuldı

Gice bindürdiler taht-ı revâne
Seher Bursa'ya itdiler revâne

Fenâ tahtında üç yıl begîlik itdi
Göçüp andan bekâ mülkine gitdi

Okundı hutbesi üç yıl tamâmı
Mutî' olmışdı leşger hâss u âmı

Çü rızk u ömr ezeldendür mukarrer
Mukadderden ziyâde olmaz müyesser

Ki kâyindür şu kim hükm-i ezeldür
Tahallüf eylemez zirâ eceldür

Dirisen bize bu târihi bildür
Sekiz yüz yıl dahı onaltı yıldır

Nebî'nün hicretinden it hisâbı [T. 43 b]
Açıla sana tâ târîh bâbı

59. CÜLÛS-I SULTÂN MUHAMMED İBN-İ YILDIRIM HÂN BE-TAHT-I MÜLK-İ ÂL-İ OSMÂN

Elâ iy tûtî'-i tab'-ı şühan-sâz
Yine bir turfe-ter kıssa kıl âgâz

Ko dilden muhdesâtı bî-sebâtı
Fenâdur hiçe say bu kâyinâtı

61 Bulgaristan'da kasaba.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kanı benüm diyenler bu cihâna
Ne şehlerden kalupdur bu zamâna

Bu add olmaz bunı ko yok buna hadd
Yazalum kıssa-i Sultân Muhammed

Cihândan itdi Sultân Mûsâ rıhlet
Deger Sultân Muhammed Hân'a devlet

İderken Mûsâ'yile gürûdârı
Karaman-oğlı yıkdı bir diyârı

Yıkup Bursa'yı itdi târ ü mâr ol
İder Bursa hisârını hisâr ol

İvaz Pâşâ[64] begiydi hisârun
Yarar âdemlerin hep ol diyârun

Hisâra koymışıdı ceng içün ol
İde düşmenle cengi nerg içün ol

Otuz bir gün iderler ceng ü gavga
Hisâra kâr idemez cebri a'dâ

Olardan vü bulardan nice merdân
Yüz urup toprağa terk eyledi cân

Hemân kim Mûsâ'nun tabutı irdi [T. 44 a]
Karaman-oğlı vardı gendi gördi

Önin degşürdi rahtı göçdi nâ-çâr
Bakar mı ardına kaçar mı kaçar

Erişdi tahtına hâli diger-gün
Kalur hayretde gendi gönli mahzûn

Dir ana kâdı-asker Monla Rüstem[65]
Beni gönder bu müşkilü hall idem

Kerimü'n-nefsdür Sultân Muhammed
Varup sulh ideyim kalsun muhalled

64 (Hacı İvaz Paşa) : I. Mehmed ve II. Murad devri vezirlerinden.
65 (Kara Rüstem) : «Karamanlı» ilk Osmanlı ulemâsından.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karaman-oğlı eydür turuşuruz
Gelürse bî-muhâbâ uruşuruz

Ya devlet benüm ola yâhûd anun
Ezelden böyledür kârı cihânun

60. ÇEŞM-KENDEN-İ MUHAMMED HÂN Zİ-FERZEND-İ EMİR SÜLEYMÂN

Kulak tut yine bir turfe hikâyet
İdelüm râvi naklinden rivâyet

Cihândan gitdüginde Mîr Süleymân
Bir oğlı bir kızı kalmışdı ol ân

Hemân ol hînde rahtı degsürürler
Kaçup Mûsâ'dan İstanbul'a girler

Gidüp Mûsâ, Muhammed Hân ki geldi
Kamu zabt itdi Osmân mülkin aldı

Tekür bu halden çün oldı âgâh
Didi Sultân Muhammed tuya nâ-gâh

Bu oğlan bundalıgın sıya ahdi [T. 44 b]
Bizümile adâvet ola cehdi

Kıgırdup virdi ol oğlana destûr
Ki fâş olmaya bu sır kala mestûr

Meger Sultân Muhammed Rûm-eli'nde
O Mûsâ'dan halâs olduğı hînde

Pes İstanbul'dan oğlan çıkdı gitdi
Varup Yanbolı yakınına yetdi

Murâdı bu kim İflak'a geçeydi
Pes andan Rûm-eli'ne yol açaydı

Akıncı, Tovuca hayli gelürler
Anun yanına varup cem' olurlar

Bularun cem'ine mesrûr oldı
Akıncı sözine mağrûr oldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger Sultân Muhammed oldı âgâh
Sürer ol oğlanun üstine nâ-gâh

Akıncı kalmadı tağıldı gitdi
İşit takdîr-i Hak oğlana nitdi

Bu zâhir gözlerin mestûr kıldı
Açup gönli gözin pür-nûr kıldı

Eyü tîmâr ider şâh ana vâfir
Yer ol tîmârı ömr olınca âhir

Kızı hem beglerün birine verdi
İkisinün dahı kaydını gördi

61. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ KARAMAN

Dimişdük kim Karaman-oğlı geldi [T. 45 a]
O Bursa şehrini tâlân kıldı

Karaman-oğlı'nun işin işitdi
Didi gör bu münâfık ne iş itdi

Buyurdı cem' olur cümle çeriler
Gelibolı'yı geçdi şâh u leşger
Sürüp şeh Bursa'ya irişdügi dem
Hemân İsfendiyâr'a saldı âdem

Didi kim yarar âdemle iresin
Yahûd oğullarından gönderesin
Ve illâ hâzır ol kim varuram ben
Eger emrüme ihmâl idesin sen

Koşar Kâsım Beg'i hayli âdemile
Şitâbân göçdiler elçile bile

Gelüp Sultân Muhammed hizmetine
Du'â itdi devâm-ı devletine

Bir elçi Germiyân-oğlı'na gitdi
Varup ana dahı tenbîh itdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Demiş bildük Karaman-oğlı bed-baht
Harâmidür yaraşur mı ana taht

Şu kasda varuram tahtın alam ben
Cihândan anı nâ-peydâ kılam ben

Gerekdür leşgere zâd ergüresin
Vilâyetden çıkarup gönderesin

Ve illâ hâzır ol kim varuram ben
İtâ'at eylemezsen emrüme sen

Bu söze Germiyân-oğlı tutup gûş [T. 45 b]
İtâ'at eyleyüp emre didi hoş

Salup iklîmine zâd ü zevâde
İledürler dinilenden ziyâde

İden pûlâd-bâzûyile pençe
İder gendü bilegine şikence

İdenler devlet issine itâ'at
Olurlar sâye-i devletde râhat

Muhammed Hân sürüp Ak-şehr'e yetdi
Karaman-oğlı'n varduğın işitdi

İlerü Bâyezid Pâşâ mukaddem
Yürüdi Muhammed Hân'dan akdem

Meger bir gün Karaman leşgerine
Buluşdı vü karışdı birbirine

Hoş itdi Bâyezid Pâşâ aceb ceng
Kazâ behnâsın itdi anlara teng

Karaman leşgerin âhir götürdi
Karaman-oğlı'nı ele getürdi

İdüp ehl ademiler sulha âgâz
Şehi donderdiler sulh itdiler bâz

Sekiz şehri nevâhisile virler
Niyâz idüp şehile sulh iderler

Biri Ak-şehr ü Seydi-şehr'i biri
Dahı Oklug'ı vü Sivri-hisâr'ı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dahı Beğ-şehr'ini, Kır-şehr'ini hem
Hamâza şehrin idüp Niğde'ye zam

Karaman-oğlı'n itdi şeh ri'âyet [T. 46 a]
Buyurdı ana mahbûb at ü hil'at

Karaman-oğlı tevdî' itdi gitdi
Varup ecdâdının tahtına yetdi

Sekiz şehri nevâhîsin serâser
Şahâne zabt idüp itdi mukarrer

Dönüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Revân Edrene'ye sürdi sipâhı

Gidüp andan da irüp Tuna'ya yakın
Akıncı beglerine virdi akın

Kenârında sunun Sultân Muhammed
Konar mesrûr u marsûr u mü'eyyed

Tuna'nun öte yakasında bârî
Yapar Yirkögi[66] dirler bir hisârı

Begi İflak'un olmadı mu'ânid
Şehe mektûbile gönderdi kâsıd

Yazup ikrâm ü izzetle niyâzı
Dimiş ba'de'd-du'â Sultân-ı Gâzî

İki oğlum var olsun şâha bende
Kulıyam pâdişâhun bunda bende

İdüp bir yıl harâcın şâha irsâl
O demden tâ bu dem virdi her sâl

Gelüp iki oğlı şâhun kapusında
Kul oldı hizmet itdi tapusında

Murâdı oldı sultânun müyesser
Harâcın itdi İflak'un mukarrer

66 (Yerköy) :Romanya'nın güneyinde Tuna'nın sol sâhilinde ve Rusçuk kasabasında kale.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp Bursa'ya andan azm-i râhı [T. 46 b]
Virüp destûr gönderdi sipâhi

Sürüp Bursa'ya irdi şâh-ı devrân
Esüp yel yağmağa başlar berf ü bârân

62. SULTÂN MUHAMMED İBN-İ YILDIRIM HÂN MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ DER BURSA DER ÂN-I ZEMİSTÂN

Kış irdi yağdı yine berf ü bârân
Bozıldı berg ü bâr u bâğ u bûstân

Havâ serd oldı esdi bâd-i sarsar
Akar suları itdi berd nermer

Söyündürdi şükûfe şem'ini bâd
Harâb itdi bahâr itdügin âbâd

Şeh oldı Bursa'da ol kış mukarrer
Varur yerlü yerine cümle leşger

63. DER SIFAT-I BAHÂR VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-HİSÂR-I SAMSUN VE MUSAHHAR-ŞÜDEN-İ ÂN DİYÂR

Şükûfe birle eyyâmı bahârı
Yine zeyn itdi rûyı rûzgârı

Yine feryâda bülbül itdi âgâz
Ki toldı kubbe-i eflâk âvâz

Vuhûş u tayr başladı hurûşa
Çemenler bahr gibi geldi cûşa

Hemân Sultân Muhammed cem' idüp er
Sürer Samsun-hisârı üzre leşger

Kara-deniz kenârında varidi
İki kal'a ki Samsun derleridi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birisi kâfiründi ol hisârun [T. 47a]
Biri mülkiyidi İsfendiyâr'un

Bu kâfir şehrine od düşdi nâ-gâh
O şehri oda yakdı kudretü'l-lâh

Orada fitneyidi düşdi fursat
Olur ehl âdeme fursat ganîmet

Sürüp er Hamza Beg irişdi akdem
Sipeh-sâlârıdı Rûm'un ol dem

Ne kim buldısa yağma itdi varın
Harâb itdi yıkup kâfir hisârın

Üşüp Samsun'ına İsfendiyâr'un
Kapusın yapdururlar ol hisârun

Göçüp Sultân Muhammed çekdi leşger
Açar ağzını ejder-veş alemler
Figân-ı kerr ü nây ü kûs-i harbî
Cirîvi tutmışidi şark u garbı

Nice tag u dere der-bend geçdi
Ki bir gün kal'a-yı Samsun'a yetdi

İçindeydi Hızır Beg ol hisârun
Ulu oğluyidi İsfendiyâr'un

Çıkışmaz cengile fikr itdi gördi
Açup kapuyı şehri şâha verdi

İder Sultân Muhammed ana izzet
Buyurdı tâzi atlar hûb-hil'at

Didi gel bile bizimle gidelüm
Atandan yeg sana dirlik idelüm

Didi Kasım karındaşum katunda [T. 47 b]
İkimüz olmazuz hizmetünde

Hasûd olur mı hiç ıslâha kâbil
Numûnedür bize Hâbil'le Kâbil

Hemân şâhile tevdî' itdi gitdi
Atası hizmetine vardı yitdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çü şeh Samsun'ı feth itdi şahâne
Görüp kaydını muhkem bi-bahâne

Yine Bursa'ya azm itdi şehin-şâh
Meger deryâ kenârına düşer râh

Görür deryâ kenârında çog ev var
Sorar bilür bulan cümle Tâtâr

Didi kim beglerün okun göreliim
Bu yirde nite kalmışdur soralum

Didiler Samgav-oğlı düğün itmiş
Bu Minnet Beg varup düğüne gitmiş

Döner şeh, Bâyezîd Pâşâ'ya söyler
Temür, Tâtâr'ı aldı, gitdi dirler

Niçün bunlar burada yirlenürler
Birbirine varurlar gelürler

Niçün görünmeye bunlar katumda
Bulunmaya seferde hizmetümde

Bir iki gün şeh ol arada turdı
O Minnet Beg'i okudı getürdi

Tevâbi'yile sürüp Tâtâr'ı
Filibe yöresinde kor olanı

Konuş'da[67] Minnet-oğlı bir imâret [T. 48 a]
Yapupdur kaldı anlardan emâret

Yine hân-ı âlî itdi bünyâd
Dahı el'ân turur ma'mûr u âbâd

Olarun aslı nesli ol zamândan
Konuş etrâfını idindi mesken

Bu Samsun fethinün târihini bil
Sekiz yüz yıl dahı yigirmi bir yıl

Nebî'nün hicretinden geçmişidi
Muhammed Hân kim anı açmışidi

67 (Konuş) : Filibe civarında Tatar-Pazarcığı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

64. HİKÂYET-İ SİMÂVÛN-ZÂDE Kİ KÂDI-ASKER-İ SULTÂN MÛSÂ BÛD

Simâvûn-zâde'ye Sultân Muhammed
Her ayda bin akça itmişdi âdet

Varup İznik'de oturmışıdı ol
Du'â-yı devlete tâ ola meşgûl

Simâvûn-zâde'nün bir hâsekisi
Halîfe Mustafâ[68] nâm âdemisi

Kara-burun'da varup kalmışıdı
Ol ile şûr u fitne salmışıdı

Simâvûn mezhebin itdi âşikâr ol
Ol ilün câhilin itdi şikâr ol

Kılur hileyle anda hakkı telbîs
İder ol halkı gendü gibi iblîs

Simâvûn-zâde bu hâli idüp gûş
Hased odı cigerden eyledi cûş

Süvâr olup kaçar İsfendiyâr'a [T. 48 b]
İrişdüginde varup ol diyâra

Gemiye bindi andan yelken açdı
Gemiyile sürüp İflak'a geçdi

Birez eglendi vü dinlendi anda
Birez fikr itdi vü öglendi anda

Gemiye girdi hayli âdemile
Ağaç-denizi'ne[69] irdi gemiyile

Meğer Sultân Muhammed bildi nâ-gâh
Halîfe Mustafâ'dan oldı âgâh

Vezîri Bâyezîd Pâşâ'yı saldı
Varup Sultân Murâd'ı bile aldı

---

68 (Börklüce Mustafa) : Şeyh Bedreddin'in halîfesi.

69 (*Dellorman*, Bulgaristan'da) (Bk. M.T. Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara 1988, s. 53, 131).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kara-burun diyârına varurlar
Halîfe Mustafâ da çekdi leşger

Biribirine iki leşger karışdı
Girişdi birbirine cân virişdi

O cânibden bu cânibden nice er
Salup ten toprağa terk itdiler cân

Halîfe Mustafâ'yı yâre yâre
İderler ceng içinde pâre pâre

Göçüp ol aradan ile girürler
Gidecek âdemini gideriirler

Adûyı kahr idüp hâk eylediler
Ol ili fitneden pâk eylediler

Yine Sultân Murâd'ı taht-gâha
Getürüp pâşa irdi pâdişâha

Sürüp Sultân Muhammed yine leşger [T. 49 a]
Selânik-kal'ası üstine düşer

Dimişdük kim Simâvûn-zâde irdi
Gelüp Ağaç-denizi içre girdi

Salup hayli âdemi sûfîlerinden
Ki halkı azduralar dinlerinden

Şeytân gibi tağıldı ol ile
Elinde her biri bir nâme ile

Demiş ma'zûl timâr erlerine
Dahı subaşı sancak beglerine

Ki bana saltanat oldı mukarrer
Hurûc itdüm cihân oldı musahhar

Gelün sancag u timâr isteyenler
Subaşılık ya kâdılık diyenler

Gelüp cem' oldılar bir nice bed-baht
Velîdür bu, bunundur didiler taht

Velîkin anlayurak devletini
Görürek raht ü baht ü şevketini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didiler nesne yok bunun içinde
Ya devlet neylesün bunun başında

Üşüp nânın yiyenler yine tutdı
Sürüp Sultân Muhammed Hân'a iletdi

Mevâliden sorar sultân sezâsın
Ki ne vechile ideler cezâsın

Helâl oldı didiler şâha kanı
Veli vârislerindür mâl olanı

Sîroz içinde hor-zâr iderler [T. 49 b]
Anı bazarda berdâr iderler

İderse kaz şeh-bâzile pervâz
Acebdür ki âşiyânını göre kaz

Oradan yine azm idüp şehin-şâh
Meger bir gün kim irer Bursa'ya râh

Serîre geçdi sultân hurrem ü şâd
Buyurdı bir imâret itdi bünyâd

Ki âyende revende yiye ni'met
Yiyen vü yidüren itmeye minnet

Du'â-yı hayrile şâd ola cânı
Cihân gaddardur bu ömr fânî

Nazar eyle gel imdi kudrete sen
Meger Sultân Muhammed Bursa'dayken

Tezelzül saldı yire kudretü'l-lâh
Nice hammâm u hân yıkıldı nâ-gâh

Harâb oldı nice yeni imâret
Nice âdem dahı oldı hasâret

Şehin-şeh Bursa'dan azm itdi göçdi
Gelibolı'ya geldi bahrı geçdi

Varup Edrene'de kıldı karârı
İşit kim ne kılar takdîr-i Bârî

Meger bir gün vücûdı hasta düşdi
Cihânun teşvişi başına üşdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Umûr-ı saltanat çıkdı gözinden
Ümîdin kesdi sultân kendüzinden

İki ulu veziri varidi şâhun [T. 50 a]
Müşiri vü zahîri taht-gâhun

Oları cem' idüp didi hemân-dem
Ulu oğlum Murâd'a salun âdem

Hemân ol dem yazup mektûb-ı da'vet
Yarar ehl âdeme emr oldı hizmet

Yaragın gördi kâsıd gönüldi
İşit takdîr-i Rabbânî nice oldı

Ecel cânından içüp şâh bâde
Olur günden güne za'f-ı ziyâde

Vezîrün yine cem' itdi ikisin
Bularunla danışık itdi için

Didi âdem Murâd'a gerçi getdi
Gelüp irmez o benüm bana yetdi

Kafesden kim kıla cân mürgı pervâz
Bu nefs-i nâtıka kat' ide âvâz

Benüm mevtüm gerek kim gizleyesiz
Kemâ-kân yine dîvân eyleyesiz

Alasız viresiz tîmâr u sancak
Tabîb ü kâdı-asker tuya ancak

Ki kullar itmeyeler halkı güret
Ra'iyyet görmeye anlardan hasâret

Bunı didi vü teslîm itdi cânı
Makâmı ola cennet câvidânı

Dayanma devletine kâyinâtun
Hayâl-i h'âbdur güyâ hayâtun

Gözün aç her numûne sana yeter [T. 50 b]
Kimündi senden evvel olduğun yer

Kanı Fağfûr u Kaysar kanda gitdi
Cihândan her biri ne aldı gitdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Zihî devlet anun koya eyü ad
İşidenler diyeler âferîn-bâd

Paşâlar meyyiti pinhân iderler
Yine ber-kâide dîvân iderler

Gelür begler ağalar âlî dîvân
Girüp çıkup alup virler kemâ-kân

İvaz Pâşâ didi kulı savalum
Savulsun kul birez hâlî kalalum

Didiler ehl-i dîvâna sefer var
Ki İzmir-oğlı'na azm itdi hünkâr

Ulaklar gitdi Anatolı'ya begler
Biga sahrâsına cem' ide leşger

Yeniçeriye emr oldı vü göçdi
Gelibolı'ya irdi bahrı geçdi

Biga'da begler ü leşger tamâmı
Gelüp cem' oldı cümle hâss u âmı

Varup Sultân Murâd'a irdi âdem
Yaragın gördi vü göçdi hemân-dem

İrişdi Bursa tahtına şitâbân
Şeref burcına güyâ şems-i tâbân

Buyurdı hutbe, sikke husrevâne
Şerîf adına okundı şahâne

İrişdi meyyit-i Sultân Muhammed [T. 51 a]
Ki Firdevs ola ana câ-yi sermed

Otuz bir yıl cihânda şehlik itdi
Cihândan kırk tokuz yaşında gitdi

Meger Bursa'da yapmışdı imâret
Gelüp gidene olurdı ziyâfet

İledüp Bursa'ya şâh-ı cihânı
İmâret ravzasına korlar anı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaparlar türbeyi âlî müzeyyen
Otuz huffâz okur her gün mu'ayyen

Otuzdan birini sanma giderler
Kelâmu'llah'ı her gün hatm iderler

İde Sultân Muhammed rûhını şâd
Makamı ola anun cennet-âbâd

Vezîr ü kapu halkı cem' olurlar
Mübârek-bâd içün şâha varurlar

Murâd-ı Hân'a mülk oldı musahhar
Serîr-i saltanat oldı mukarrer

Gidüp Sultân Muhammed dökdi rahtı
Kodı Sultân Murâd'a tâc ü tahtı

Bu dünyâ devletine olma mağrûr
Ki viren müste'ândur girü alur

Bu fânî dünyede düzme mekânı
Düriş iste makâm-ı câvidânı

Ademden tâ vücûda geldi âdem
Bu tertîbi kodı Dâdâr-ı âlem

Biri içün birin sürer yerinden [T. 51 b]
Birisine virür alur birinden

Ne kudretdür ki ana kâr-ı kevneyn
Ola ehven ki sana turfetü'l-ayn

Beşer fehmi irişmez hikmetine
Ukûlun yoh yokdur kudretine

Bu hâle mu'terifdür akl-ı kâmil
Degüldür sun'-i Sâni' vasfa kabil

Olur mı akla vasfı zabt-ı imkân
Sığar mı bardağa deryâ-yı ummân

Kulak tut hâdisât-ı rûzgâra
Ne gizlüsin kılısar âşikâra

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

65. HURÛC-KERDEN-İ DÜZME MUSTAFÂ EZ-KAL'A-İ SELÂNİK VE MUTİ'-ŞÜDEN-İ RÛM-İLİ CÜMLE EZ-BED Ü NİK

Dimşdük Rûm'a geldükde Temür-leng
Kim itdi Yıldırım Hân'la aceb ceng

O ceng içre bir oğlı Mustafâ nâm
Düşer halkından ayru kâm nâ-kâm

Olur ol ceng içre nâ-bedîdâr
Kimesne olmaz andan hiç haber-dâr

Hurûc itdi Selânik-kal'ası'ndan
Didi kim Yıldırım Hân oğlıyam ben

Atam cödukda ceng içre giriftâr
Ben oldum ol aradan nâ-bedîdâr

Benümdür saltanat ben pâdişâham
Muti'umdur cihân-şâh oğlı şâham

Tutar Vardar-Yenicesi'ne[70] râhı [T. 52 a]
Muti' oldı ana haylî sipâhı

Gelür bir nice sancak beglerinden
Varur ba'zı Evrenos-oğlanları'ndan

Siroz'a geldi virdiler hisârı
Gelüp Edrene'de kıldı karârı

Ulaklar saldı hep Rûm-iller'ine
Gelün dir cümle sancak beglerine

Göçerler her tarafdan cümle begler
Gelüp Edrene'de cem' oldı legger

Gelibolı'ya âdem gönderüp hem
Gemilerini zabt itdürdi muhkem

Meger Sultân Murâd olup haber-dâr
Ayıtdı Bâyezîd Pâşa'ya sen var

70 (*Pella*) : Yunanistan'da Selânik şehrinin kuzey-batısında.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol idi cümle beglerün re'isi
O demde Rûm-eli beglerbegisi

Didi şeh derpeyünce hâzıram ben
Cemî'-i cünbüşine nâzıram ben

Çeküp leşger göçüp azm itdi gitdi
Meger bir gün kenâr-ı bahra yetdi

Gelibolı'ya karşu kondı turdı
Nedür Rûm-ili'nün hâlini sordı

Didiler begler ü leşger tamâmı
Cemî-i Rûm-eli'nün hâss u âmı

Mutî'i Rûm-ili cümle serâser
Anatolı'ya şimdi geçmek ister

Mükedderdi degüldi kalbi sâfî [T. 52 b]
Şehe varidi kalbinde hilâfı

Geçüp deryâyı Edrene'ye erişdi
Elini öpdi Düzme'yle görüşdi

Çü Düzme gördi sordı anı bildi
Vizâret verdi vü yanına aldı

Hemân-dem Bâyezîd Pâşâ itdi tedbîr
Yaya yazıla defter ola bir bir

İde atlu müsellim kâdirini
Yaza harçlıkçı yamag efkarını

Yaya yazmağı Orhân eyledi yâd
Müsellim yazmağı bu itdi bünyâd

Bunun ardınca İzmir-oğlı[71] irdi
Vizâret sadrını ana da verdi

Azeb yazıldı vü cem' oldı leşger
Çalındı kûs u götrüldi alemler

Şehirden çıkdı bir menzil ki gitdi
O Düzme Mustafâ bir fikr itdi

71 Cüneyd Bey.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi şu Bâyezîd Pâşâ nice itdi
Ki mahdûm-ı kadîmin kodı gitdi

Acebdür bize bu mekr itmezise
Bize şerri dokınup gitmezise

Gerekdür kim bunun kaydın görevüz
Bu hâyindür bunun boynın uravuz

Hemân emr eyledi boynın urarlar
O menzilde anun kaydın görürler

2250 Ezelden böyledür dehr içre âyın [T. 53 a]
Gide başı ya berdâr ola hâyin

Geçüp ardan Gelibolu'ya irerler
Gemiler hâzırdı geçdi leşger

Hemân Sultân Murâd oldukda âgâh
Buyurdı hâzır oldı hayl ü hargâh

Mihâl-oğlı'na âdem gitmişidi
Muhammed Hân anı habs itmişidi

Tokat habsinden alurlar gelürler
Şu hîndeydi ki göçmişidi leşger

2255 Sürüp Sultân Murâd'a irişdi indi
Ulubat Köprisi başında kondı

Sipâh-ı Düzme de geldi göründi
O köprinün beri başında kondı

Göründi bir birine iki leşger
Karavul çıkdı cânibeyni gözler

İvaz Pâşâ da hayli leşger aldı
Sürüp ol dahı Göl-başı'na geldi

Ki Düzme Mustafâ nâ-gâh şebîhûn
İde ola çeri hâli diger-gûn

2260 Mihâl'ün oğlı Yahşı Beg ki irdi
Varup suyun kenârında çağırdı

Didi hâyin mi oldun Türk Turâhân
Unudulda mı hakk-ı **Âl-i Osmân**

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çağırdı Evrenos-oğlanları'na
Adı vü sanıyile her birine

Sadâsından Mihâl-oğlu'n bilürler [T. 53 b]
Ki ba'zı su kenârına gelürler

Anunile nihânî söz iderler
Orada ahdi berkidüp giderler

Bu söz ulaşdı Düzme Mustafâ'ya
Keder irişdi kalbinde safâya

Bu söze gâh inanur gâh inanmaz
Velî vehm eyledi gönli dolanmaz

Aceb mi çekse yalan Düzme korbu
Tahallüf mi ider **el-Hakku ya'lu**[72]

66. FİRİSTÂDEN-İ MEKTÛB-I İVAZ PÂŞÂ BE-BÂR-GÂH-I DÜZME MUSTAFÂ

İvaz Pâşâ meger kim itdi inşâ
Yazup mektûb içinde hayli ma'nâ

Demiş devletlü sultânum ol âgâh
Ki sancak begleri bir gice nâ-gâh

Tapunı cem' olup hadden ziyâde
Tutalar ilteler Sultân Murâd'a

Bunun def'ini fikr idün nice olur
Degülse bu gice yarın gice olur

Erişdi Düzme'ye mektûb-ı mektûm
Okuyup anladı her neyse mefhûm

Hemân İzmir-oğlu'n itdi hâzır
Anı idindi ol sırra müşâvir

Tereddüdde kalurlar evvel âhir
Degüller katli'âm itmekde kâdir

72 Bk. not 22.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didiler olan a'dâya mukâbil [T. 54 a]
Gerekmez kim bir nefes ola gâfil

Haberdür sıdka kizbe ihtimâli
Olur yarın göreviiz neyse hâli

Didi vü İzmir-oğlı turdı gitdi
Gelüp cümle yaragın hâzır itdi

Yüke yeyni olan kıymetde ağır
Sebük-bâr eyledi vü turdı hâzır

67. ŞEBİHÛN-KERDEN-İ İVAZ PÂŞÂ VE GÜRİHTEN-İ DÜZME MUSTAFÂ

Günün kim devri geçdi şâm irişdi
Cemî'-i âleme ârâm irişdi

Günün tasın gicenün tas-bâzı
Kapup hengâmede güsterdi bâzı

Cihân geydi libâs-ı şeb-revâne
Ki yârî eyleye şâh-ı cihâne

Geyer altunlu cevşen çarh-ı gerdûn
İvaz Pâşâ'yile ide şebîhûn

Gicenün nısfı geçmişidi nâ-gâh
İvaz Pâşâ çağırdı Allah Allah

Cemî'-i leşgerün âvâzesinden
Sadâ geçdi felek dervâzesinden

Bu Düzme leşgerinden her ki uyandı
Sadâ-yı Sûr-ı İsrâfîl sandı

Didi Düzme sahîh imiş o mektûb
Yaraklanmışdı esb-i tâzî mahbûb

Hemân cân kaygusile bindi kaçdı [T. 54 b]
Giceyle niçe sahrâ, püşte aşdı

Yalan söyleyenün adı er olmaz
Cihân içre yalancı server olmaz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hem İzmir-oğlı olmışdı âgâh
Kaçar rahtın döker ol da tutar râh

Yerinden Rûm-eli deprenmediler
Gönülsüz gelmişidi cümle leşger

İvaz Pâşâ irişdi leşgerile
Buluşdı Rûm-eli'nün begleriyle

İvaz Pâşâ o sancak begleriyle
Sürüp Sultân Murâd'a geldi bile

Dilek itdi buları pâdişâha
Elin öpdürdi afv itdürdi şâha

Varup Sultân Murâd'ı getürürler
Gelüp Düzme ordusına otururlar

Sekiz yüz yıl dahı yigirmi beş yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

O Düzme Mustafâ kim kaçdı gitdi
Üçüncü gün Gelibolı'ya yetdi

Beş on yoldaşile geçdi oturdı
Gemiyi cümle limona getürdi

Yasag itdi gemiler yelken açmaz
Beriden öteye bir kimse geçmez

Gelüp Sultân Murâd irdi kenâra
Gemi yok geçmege bulmadı çâre

Gelibolı'da bir âmil varidi [T. 55 a]
İvaz Pâşâ murabbâsından idi

Firengistân gemisi gelmişidi
Olarun gümrügin bu almışidi

Ece-ovası'nda tururdı gemisi
Gelibolı'da vardı âdemisi

Varidi on kadar âlî gemiler
İçi pür tâcir ü ehl âdemiler

Bu âmil kavl ider o âdemile
Beriye geçüre şâhı gemile

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Otuz beş bin[73] filori kavl iderler
Beri yakaya geçe şâh u leşger

Yine âmil bulur bir er ol ahşam
Yüzer giçer ider bu hâli i'lâm

Giceyle daşıyup dökdi gemiler
Ece-ovası'na geçdi şâh u leşger

Hemân kim Düzme tuydı bu haberden
Yaraklandı süvâr oldı seherden

Erişince gelüp Sultân Murâd ol
Bolayır'dan aşup tutmışıdı yol

Hemân Sultân Murâd ardına düşdi
Varup Edrene'ye Düzme irişdi

Meger Sultân Murâd'un geçdügini
İşitmişlerdi bunun kaçdugını

Hiç istikbâle çıkup gitmediler
Buna ta'zîm ü izzet itmediler

Geçüp Edrene'de turmadı gitdi [T. 55 b]
Kızıl Ağaç-Yenicesi'ne[74] yetdi

O menzilden getürdüp şah giriftâr
İder Edrene burcı üzre berdâr

Cihân içre eger derviş eger beg
Yalancıdan meseldür dirler it yog

O Düzme Mustafâ'nun bitdi işi
Düşüp olmaz havâya virdi başı

Tiz iner yire kim yüksekden uçar
Helâk olmadı mikdârın bilen er

Kebûter idemez hâzile heycâ
İdebilür mi sa've sayd-ı anka

---

73 Âşık Paşa-zâde'de (Giese ngr. s. 88) 15 bin filori, Neşrî'de (Taeschner ngr., I, 151) 4 bin filori.

74 (Elhovo) : Yanbolu ilinə bağlı. Tunca ırmağı kıyısında Bulgaristan'da bir kasaba (T. Acaroğlu, a.g.e., s. 254).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

68. ÂMEDEN-İ SULTÂN MUSTAFÂ BE-İZNİK VE ÂGEH-ŞÜDEN-İ SULTÂN MURÂD VE HÜCÛM-KERDEN-İ BER-VEY

Yine gûş it garâyibden hikâyet
Ki râvî böyle nakl itmiş rivâyet

Meger Sultân Murâd ol Düzme ile
Kovup Rûm-ili'ne geçdükde bile

Düşüp ardınca Düzme Mustafâ'nun
İrüp tutması ss'yindeyken anun

Hamîd-ili'nde biri şâh-zâdun
Karındaşıyıdı Sultân Murâd'un

Çalup tabl u nakâre çekdi a'lâm
Ki Sultân Mustafâ'yidi ana nâm

Karaman-oğlı koşdı hayli leşger
Virür hem Gerimyân-oğlı da çok er

Hemân cem' eyleyüp sürdi sipâhı [T. 56 a]
Göçüp Bursa'ya toğrı tutdı râhı

İşidüp Bursa halkı cem' olurlar
Şehir a'yânı bir yire gelürler

Mebâliğ cem' iderler def'i vâfir
Kulurlar peş-keş esbâbını hâzır

Yakın irişmedin Bursa'ya leşger
İki üç menzil istikbâl iderler

Şehün lâlası vardı adı İlyâs[75]
Atası kullarından idi ol hâss

Bulurlar şâhı bir sahrâda inmiş
Çeri çâdır kurup sahrâda konmış

Otagın Lâla Pâşa'nun bulurlar
Hedâya cümlesin ana verürler

---

75 (Şarabdar İlyas) : I. Mehmed'in oğullarından şehzâde Mustafa'nın lalası.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didiler ana iy pâşâ-yı a'zâm
Zahîr-i memleket düstûr-ı ekrem

Bu Osmân mülkinün şehr-i azîmi
Bilürsin Bursa'dur taht-ı kadîmi

Karaman, Germiyân leggerlerini
Ne hâyindür bilürsin her birini

Getürmen şehre iderler hasâret
Harâmîlerdür işi nehb ü gâret

İki şeh-zâdedür olup berâber
Birisi pâdişâh olur mukarrer

Olarun tahtına kasd itme hüsrân
Olardan ger ümîd idersen ihsân

Hemân alup bularun peş-keşini [T. 56 b]
Didi kon imdi Bursa teşvişini

Tefekkür eyleyüp işi başardı
Alup şeh-zâdeyi İznik'e vardı

İdüp dîvânlar İznik'de tururlar
Merâtib ehline alup virürler

Bu resmile itdiler anda karârı
Sen işit ne kılur takdîr-i Bârî

69. MÜTENEBBİH-ŞÜDEN-İ SULTÂN MURÂD EZ-ÂMEDEN-İ SULTÂN MUSTAFÂ BE-İZNİK VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ BER Ü VE GÜZEŞTEN-İ EZ-DERYÂ MÜŞÂVERE-KERDEN-İ VÜZERÂ VE MEKTÛB-I FİRİSTÂDEN BE-LÂLA PAŞÂ

İvaz Pâşâ vü İbrâhîm Pâşâ
İdüp tedbîrü mütşi itdi inşâ

Ki iy pâşâ-yı dânâ-yı mu'azzam
Müşîr-i saltanat düstûr-ı a'zam

Nice hükm ider bir tahta iki mîr
Sığar mı bir niyâme iki şimşîr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihânculuk yaraşur mı sahîye
Ya âkıl tâbi' olur mı gabîye

Berât emr itdi sana şâh-ı devrân
Anatoli'ya itdi mîr-i mirân

Şeh irince anasın anla anı
Sakın kim tutmaya âteş cihânı

70. İLYÂS PÂŞÂ-RÂ MEKTÛB FİRİSTÂD, BÂ-KÂSID-I VÜZERÂ-YI SULTÂN MURÂD

Berâtile ki mektûb ana irdi [T. 57 a]
Hemân-dem aklını başına derdi

Yigitdür Şeh Murâd u şîr-i garrân
Olur mı ana hemtâ tıfl-ı nâdân

Muvâfık-nâme verdi peyk eline
Ki kavli, fi'li nicedür bilüne

Erişdi nâme şâha oldı ma'lûm
Okundı neyse zâhir oldı mektûm

Çeriler hâzıridi sürdi göçdi
Gelibolu'ya irdi bahrı geçdi

Hemân ılgâr idüp İznik'e irişdi
İhâta itdi hisârı leşger üşdi

Mihâl-oğlı Yeni-kapu'sın aldı
Cemî'-i leşgerile anda geldi

Kapu açıldı çıkdı ceng içün er
Mihâl-oğlı'nı gönderle düşürler

Ko cengi işit o pâşâ bî-vefâyı
Atından kapdı Sultân Mustafâ'yı

Didi Lâla nedür benden murâdun
Didi maksûdısın Sultân Murâd'un

Didi nân ü nemek hakkı nice oldı
Dahı tınmadı pâşâ dil tutuldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Varup Sultân Murâd'a anı verdi
Olan Hakk'dan mukadder geldi erdi

Erişdi Bursa'ya taht-ı revânı
Atasının katında korlar anı

Dilek Hakk'un çü kâyindür mukadder [T. 57 b]
Olınmaz sa'yile def'i müyesser

Varup şâh Bursa'da kıldı karârı
Sen işit bu yana İsfendiyâr'ı

Taraklı-Boli'ya sürmişdi leşger
Yıkup etrâfını şehre üşerler

Hasâret itdiler hadden ziyâde
Haber geldi erişdi Şeh Murâd'a

71. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN-I KÂM-KÂR BE-KASD-I TAHT-I SER-İ İSFENDİYÂR

Çalup tabl u nakâre tutdı râhı
Sürüp İsfendiyâr üzre sipâhı

Bir oğlı varidi İsfendiyâr'un
Kapusında kulidi şehriyârun

Meger Kâsım Beg'idi anun adı
Penâh itmişidi Sultân Murâd'ı

Alup Kâsım Beg'i şeh hile gitdi
Sürüp leşgerleri Boli'ya yetdi

Varup Sultân Murâd irişdi ta'cîl
Sürüp İsfendiyâr oldı mukâbil

İki leşger irişdi birbirine
Karşdı vü girişdi birbirine

Kiminün kellesi perrân giderdi
Kimisi gark-ı hûn efgân iderdi

Kimi mecrûh olup teslîm ider cân
Yatur mürde kimisi gark idüp kan

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızıl kan bahra döndi cây-i heycâ [T. 58 a]
Erişdi âsmâne şûr u gavga

Sıdı Sultân Murâd İsfendiyâr'ı
Dönüp kaçdı cemî-i kâr ü bârı

Sinab'un kal'asına tutdı râhı
Olidi dâimâ anun penâhı

Sürüp Sultân Murâd ardınca gitdi
Ilün ba'zını varup zabt itdi

Görür İsfendiyâr iş hadden aşdı
Belâ sili erişdi başdan aşdı

Bir oğlın kâsıd itdi pâdişâha
Yazar nâme niyâz ü özr-h'âha

Demiş kim gerçi biz kılduk hatâyı
Velî sen şehden umaruz atâyı

Bizi afv eyle lûtf it kıl mürüvvet
Hemîşe lûtf olur şân-ı fütüvvet

Vireyin hem kızum Sultân Murâd'a
Ki gurbiyyet dahı ola arada

Oğullarum dahı dura katında
Seferde bile ola hizmetinde

Paşâlara da bu resme girişdi
Paşâlar şâhile sulha dürüşdi

Pes andan afv idüp döndi şehin-şâh
Yine Bursa diyârına tutup râh

Gelürek leşgere destûr verdi
Sürüp şeh devletile Bursa'ya erdi

72. REFTEN-İ FİRÛZ BEG BE-MÜLK-İ EFLAK BERÂY-I TÂRÂC ÂMEDEN-İ DIRAKULA BE-DERGEH-İ ŞEH VE MUTİ'-ŞÜDEN-İ BE-HARÂC [T. 58 b]

Haber irişmişidi şehriyâra
Dahı azm itmedin İsfendiyâr'a

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tuna suyunı geçüp nitdügini
Dırakula'nun il incitdügini

Didiler kamusın Sultân Murâd'a
Didi bu kalmaya ol bed-nihâda

Hele şimdi sefer vardur varalum
Nedür takdîri Allah'un görelüm

Buyurdı kim kulum Fîrûz varsun
Anun ilini gâzilerle ursun

Diyüp İsfendiyâr'a gitmişidi
İşitdük kim varup nice itmişidi

Geçüp Fîrûz Beg ol ili urdı
Ganîmet mâlına halkı toyurdı

İrüp urup tutup yakup yıkarlar
Esîr ü mâla toydı cümle leşger

Tuna'dan yine geçdi Rûm-ili'ne
İcâzet virdi cümle leşgerine

Dırakula görür âsân degül kâr
İki oğlını alup göçdi nâ-çâr

İrüp Sultân Murâd'un hazretine
İki oğlını kodı hizmetine

Getürmişidi bir yıllık harâcın
K'ide mâzî günâhının ilâcın

Mutî' oldı harâcın vire her sâl [T. 59 a]
İdüp irsâl ola her sâl îsâl

Dırakula'yla sulh itdi şehin-şâh
Dırakula hemân göçdi tutup râh

Pes andan Evrenos-oğlı'na hünkâr
Koşup akıncıyı didi yürı var

Urup Arnavud-ili'n târ ü mâr it
Kırup kâfirlerin ehlin şikâr it

Hemân-dem Evrenos-oğlı tutup yol
İrüp urup olur yağmaya meşgûl

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

73. URS-KERDEN-İ DER BURSA ŞEHRİYÂR-I KÂM-KÂR ÂVERDEN-İ BE-HİZMET-İ HİŞ DUHTER-İ İSFENDİYÂR

Meger bir gün ki âlem rûşenidi
Cihân bâğı serâser gül-şenidi

Âgâz itmişidi efgâne bülbül
Cihân cennet misâli mevsim-i gül

Zemini zeyn idüp ferri bahârun
Kılur nat'ın murassa' sebze-zârun

Şehile Bursa'ya gelmişdi leşger
Müretteb hâzıridi cümle begler

Düğün yaragın emr itdi şehin-şâh
Mübâşir oldı ba'zı ehl-i dergâh

Düğün esbâbın itdiler mühey yâ
Dolar otag u çâdır sahn-ı sahrâ

Kuruldı şâh içün çetr-i hümâyûn
Olur zeyn âdemile kûh u hâmûn

Bir ay mikdârı meclis oldı işe [T. 59 b]
Temâşâ zevk işi irişdi başa

Didi bir gün şehe erkân-ı devlet
Kimün olsun arûs almağa hizmet

Ekâbirden dinildi avrat ü er
İki binden ziyâde oldı leşger

Şehe mahsûs hâdim dâyelerle
Havâtûn-ı ekâbir cümle bile

Çalup tabl u nakâre göçdi leşger
Ü bir gün Kastamoni'ya irerler

Haber İsfendiyâr'a irdi mukaddem
Ekâbir çıkdı istikbâle ol dem

Buları şehre iltüp kondururlar
Münâsib her makâma indürürler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İderler bunlara âlî ziyâfet
Tamâm oldukda urs u resm ü âdet

Alup tertîb ü erkân âyinile
Kızın İsfendiyâr'un kâbinile

Çü urs ahvâlını itdük hikâyet
Yine gûş eyle râviden rivâyet

74. ÇEŞM-KENDEN-İ SULTÂN MURÂD DÜ DİRÂDER-İ KÜÇEK-İ HEM-ZÂD

İki hem-zâdı şahun varidi mevcûd
Biri Sultân Yusuf biri Mahmûd

Tokad'un kal'asına iletmişidi [T. 60 a]
İkisini bile habs itmişidi

Açup gönülleri gözin muhassal
Olarun çeşmini itdi mükehhel

İkisine de hizmetkâr u mesken
Ulûfe itdi anlara mu'ayyen

Eyü dirlikler itdi her birine
İrince her biri ömr âhirine

Dahı hemşireler kaydı görüldi
Ki her beg-zâdeye biri verildi

75. REFTEN-İ MÎR-İ MÎRÂN-I SULTÂN-I RÛM BE-KASD-I İZMİR-ZÂDE-İ ŞÛM U MAHRÛM

Ayasulug[76] ile Tire o hînde
Muḳarrerdi Murâd-ı Hân elinde

Ol İzmir-oğlı Aydın nesli pür-kîn
Hasedden mülk-i ecdâdına gam-gîn

76 (Ayasluk) : Selçuk (İzmir).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol ile geh geh iderdi hasâret
Elinden memleket olmazdı râhat

Meger Yahşı Beg'i gönderdi hünkâr
Virüp Aydın-eli'ni ona tîmâr

Nice kez İzmir-oğlı'na buluşur
Kıtâl ü harb ider anunla uruşur

Meger ceng içre çok nîze üşürler
O Yahşı Beg karındaşın düşürler

Sipâh-ı Yahşı Beg sınup tutar râh
Kalur a'dâya ruht ü bâr u büngâh

Habîr oldugı dem şâh-ı zühal-gîn [T. 60 b]
Salar Anatolı Beglerbegisi'n

Saruhân Sancağı'n Yahşı Beg'i hem
İdüp beglerbeginün ceyşine zamm

Ulagile iderler nâme irsâl
Varup ulag ider mektûbı isâl

Hemân irişdügi dem emr-i şâhî
Alup tabl u nakâre tutdı râhı

Saruhân Sancağı'nun leşgerile
Varup cem' oldılar Yahşı Beg'ile

Bu hâli İzmir-oğlı'na didiler
O dahı emr idüp cem' itdi leşger

Meger bir gün iki leşger erişdi
Karışdı bir birine hoş girişdi

Ol İzmir-oğlı'nun oğlı Hasan Beg
İdüp cengi atasından dahı yeg

Çog oynadı velî sonra ütüldi
Atası kaçdı vü oğlı tutuldı

Çü hasma bulmadı cengile çâre
Kaçup mağlûb olup düşdi hisâra

İrüp leşger hisâra oldı havâle
Yogidi kal'ada zâd ü nevâle

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhassal İzmir-oğlı ile idüp ahd
İderler kal'adan indürmege cehd

Hisâr ehlin zebûn itmişidi kaht
Hisârun ehline hoş geldi bu ahd

Salarlar kal'adan bir nice âdem [T. 61 a]
Ki ide beglerbegile ahdi muhkem

Gelüp beglerbegile buluşurlar
Nice olur hâl-i sulhı söyleşürler

Didi beglerbegi gelsün gidelüm
Anı Sultân Murâd'a iledelüm

Huzûr ide şehin-şâhun katında
Ululuk bula sultân devletinde

Çü İzmir-oğlı bu ahdi idüp güş
Kabûl itdi vü meyl itdi didi hoş

Gelüp beglerbeginün çâdırına
İdüp ta'zîm oturınca yerine

Yerinden Yahşı Beg turdı hemân-dem
Bu İzmir-oğlı'nı bend itdi muhkem

Benüm kanlum durur dir aldı gitdi
Sürüp öz bârgâhına iletdi

Karındaşın anun öldürmişidi
Ana a'dâsını güldürmişidi

Anun oğlını Yahşı Beg idüp zâr
Tutup ceng içre itmişdi giriftâr

Hemân emr eyleyüp oğlın getürler
Ata oğul birbirin görürler

Kanı ya anlarun devr-i zamânı
Kanı şehlik, kanı hükm-i revânî

İşâret itdiler cellâda turdı
Ata bakarken oğlı boynın urdı

Pes İzmir-oğlı'nun kaydın görürler [T. 61 b]
O dem anun dahı boynun urarlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisârun halkı kim bu hâli gördi
Yavuzlık olmadın eylükle verdi

Yarar âdemle zabt idüp hisârı
Mukarrer eylediler ol diyârı

Sekiz yüz yıl vü yigirmi sekiz yıl[77]
Geçüp hicret bu fethün târihin bil

76. DER BEYÂN-I AHVÂL-İ MENTEŞE-ZADEGÂN PEDER-İ ŞÂN Kİ REFT EZ-CİHÂN

O dem Ya'kûb Beg'idi mülke server
Şehidi Menteşe-ili'ne seräser

Cihândan göçdi kodı taht ü bahtı
Zarûrî tahtı vü bahtı bırahtı

Cihâna her gelen kalmadı gitdi
Cihân âbâ vü ecdâdını nitdi

Geçer kalmaz cihânda çünki deyyâr
Varacagun yeri fikr eyle zinhâr

Urup terkini Ya'kûb Beg cihânun
Geçince iki oğlı kaldı anun

Biri İlyâs Beg birisi Mahmûd
Meger İlyâs Beg bâ-avn-i Ma'bûd

Atası mülkine ol şâh olmışidi
Eyü hûyile devlet bulmışidi

Sunup bir gün meger Mahmûd'a ecel câm
İçüp ol da cihândan gitdi nâ-kâm

Be-nevbet çü ecel İlyâs'a geldi [T. 62 a]
Şeh-i âdil idi il yasa goldi

77 Bu hâdisenin târihi kaynaklarda farklı şekilde geçmektedir. Meselâ, Karamânî Niğancı Mehmed Paşa (s. 348) 828, Oruç Bey (s. 48), *Giese anonimi* (s. 65) ve Neşrî (Taeschner ngr. I, 155) 829, Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 97) 828 ve 829 olarak göstermektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Anı da harca sürdi devr-i devrân
Ecel katında birdür şâh u derbân

Zihî devlet anun kim fikr itdi
Eyü a'mâl eyü ad aldı gitdi

İki oğlı kaldı İlyâs'un mücerred
Biri Seydi[78] anun birisi Ahmed

Bular Sultân Murâd'un hizmetinde
Dururlardı olurlardı katında

Çü mevtin atalarının bilürler
Hemân kaçmak yaragını kılurlar

O tahta tâ varup bunlar ola şâh
Meger Sultân Murâd'ı itdiler âgâh

Şeh emr itdi bulara bend iderler
Alup bendile Tokad'a giderler

İdüp habs ol Tokad'un kal'asında
Kodılar Bidevi Çardag içinde

Belî bu resme olur kâr-ı hâyin
Budur hem saltanat emrinde âyin

Ki hâyinün vücûdın hâk iderler
Cihânı fitnesinden pâk iderler

Olup Sultân Murâd'un hizmetinde
Bulurlardı ululuk devletinde

İdüp sultânun in'âmına küfrân
Degülmiş togrı bunlar itdi isyân

Şeh-i âdil de emr itdi cezâsın [T. 62 b]
Olarun fi'line göre sezâsın

Balaban Pâşa'ya[79] şâh emr itdi
Varup ol Menteşe-iline gitdi

78 Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 98) ve Neşrî'de (Taeschner ngr., I, 158) Üveys.

79 II. Murad devri ulemâsından.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ol iklîmi varup itdi musahhar
Dolandı memleket oldı mukarrer

77. DER BEYÂN-I KAVL-İ RÂVİYÂN-I YUNÂN EZ-AHVÂL-İ MUHAMMED BEG Zİ-NESL-İ KARAMAN

Yine Sultân Murâd idüp atâlar
Geçüp Rûm-ili'ne kılur gazâlar

Muhammed Beg görür meydânı hâlî
Kemâle irmişidi bulıdı zevâlı

Pes emr idüp çeriler cem'in itdi
Hemân-dem Antaliyye üstüne gitdi

2490 Varup leşgerle kim üşdi hisâra
Urup topile iderler pâre pâre

Muhammed Beg ki teslîm eyledi cân
Buhnan parasını alup ol ân

Şitâbîle hemân-dem göçdi leşger
İledüp Konya'da defn eylediler

Eger bin yıl ola ömrün eger yüz
Son ucı urıserin toprağa yüz

Tutalum bin yıl ola ömrün el-Hakk
Hemân son demdurur gördügin ancak

2495 Bu demdür gördügün giçen belürmez
Anunçündir diyen giçen belürmez

Muhammed Beg urup terkin cihânun [T. 63 a]
Gidüp üç oğlı kalmışidi anun

Biri İbrâhîm ü İsâ'yıdı biri
Ali'dür biri ol aldı serîri

Tutup İsâ vü İbrâhîm râhı
Penâh idindiler dergâh-ı şâhı

İdeler hizmeti Sultân Murâd'a
Ki vâsıl olalar âhir murâda

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ali olamaz ol iklîme sultân
Kalur adl ü siyâset emn ü amân

Uzatdı zulm elini halka zâlim
Basup şer'i tolar mülke mezâlim

Gücile dâmen-i devlet tutulmaz
Olur küfrile şehlik zulmile olmaz

Meger Sultân Murâd olup haber-dâr
Koşup lesger didi İbrâhîm'e var

Atanun mülkidür var eyle âbâd
Halâyık zulm ü şerden olsun âzâd

İrüp İbrâhîm ider mülki ma'mûr
Karaman mülki olur fitneden dûr

Hamîd-ili'ne atası gelmişidi
Hamîd'ün ba'zı mülkin almışıdı
Karaman'a ki İbrâhîm Beg irdi
Hamîd-ili'ni yine şâha virdi

Bile Oklag'ı virüp eyledi ahd
İderdi ahdini saklamağa cehd
Ali Beg cân atar dergâh-ı şâha [T. 63 b]
Ki ya'nî Şeh Murâd-ı dîn-penâha

Bilürdi kim şehün şânı keremdür
Meseldür hem kerîm işi keremdür

İrüp Sultân Murâd'un kapusına
Turup hizmetler itdi tapusına

Hamîd'ün sancagın virüp şehin-şâh
Göçüp İlyâs Beg tutmışdı râh

Hamîd-ili'n varup cümle serâser
Müretteb zabt idüp itdi musahhar

Yıl olmadın geçince bir iki fasl
Karaman-oğlı İbrâhîm bed-asl

Çeküp lesger Hamîd-ili'ne irdi
Kovup sancak begin Beg-şehr'in aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşidüp Şeh Murâd aydur bu bed-baht
Denîdür aslı olmaz lâyık-ı taht

Degüldür şimdi vakti dir şehin-şâh
Görevüz kaydın anun in-şâ'-Allah

78. DER BEYÂN-I AHVÂL-İ SER HARÂMİYÂN FERZENDÂN-I KIZIL KOCA-İ TÜRKMAN

Nevâhî-yi Amâsiyye vü Tokat
Harâmiden zebûndı ekser evkât

İki üç yüz kadar olmasa hem-râh
Çıkup tutmazdı berkiz kârbân-râh

Amâsiyye vü Tokat ol vilâyet
Olardan dâimâ olmazdı râhat

Sipeh-sâlâr olcak Rûm'a Yörgüç[80] [T. 64 a]
Diledi ki ol nevâhî görmeye güç

Birez meşgûl olur tedbîr ü râya
Mukarrer oldı söz âhir buraya

Düzer elçile vâfir armaganlar
Safâlar kesb ider bakdukça cânlar

Dahı şeh cânibinden nâme yazdı
Dimâğına olarun şekker ezdi

Demiş işidürem sizde şecâ'at
Bahâdırsız kamu sâhib-sa'âdet

Gerek lâlamile bile varasız
Varup Canik diyârını urasız

Makâm idün varup Artug-ova'yı
Size tîmâr virdüm ol arayı

Mu'ayyen anlarun yogidi mekânı
Yörüklerdi gezerlerdi cihânı

80 II. Murad devri ulemâsından.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazar Yörgüç de yine başka nâme
Cevâhir dökdi söz yirine hâme

Düzer vâfir garâyib armaganı
Ki Türkman görmedi ömrinde anı

Demiş mektûbile Sultân Murâd'a
Sizi medh eyledüm hadden ziyâde

Umaram pâdişâhun devletinde
Ululuklar bulasız hazretinde

Virüp mektûbı bir kulına şâhun
Didi bem armaganın pâdişâhun

Benüm de armaganum kulum ile [T. 64 b]
Varup teslîm idesiz cümle bile

Revâ olur bular çün izin alurlar
Arayu isteyü el kavmi bulurlar

Çekildi armagan mergûb u mahbûb
Sunulup ba'de-zân okundı mektûb

Ululara görüp in'âm-ı şâhî
Baş üzre didi emr-i pâdişâhî

Yanında dört karındaşın hemân-dem
Atı vü gendü yarar beş yüz âdem

İdüp gark âlet-i harbe özini
Ki yüzden biri döndermez yüzini

Kızıl Koca-oğlı dirler dört karındaş
Harâmîler kamu kallâş ü evbâş

Salâ idüp o beş yüz Türkmana[51]
Sürerler irişürler merduvâna

Gelüp geçüp önünde merduvânun
Konarlar ortasında el ovanun

51 Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 100) ve Neşrî'de (Taeschner ngr., I. 159) 400 Türkmen.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki Yörgüç Pâşâ'ya idüp itâ'at
Varalar kanda kim ide işâret

Bulardan Yörgüç âgâh oldugı dem
Salar oğlın hemân bunlara akdem

Bulara Yörgüç-oğlı kim irişdi
Varup ikrâmile bir bir görüşdi

Dîdiler kanı pâşâ-yı mu'azzam
Sefer itdi sanurduk bizden akdem

Didi pâşâ zebûndur dil-şikeste [T. 65 a]
Yatur bir nice gündür kanı hasta

Seher turun hemân şehre göçelüm
Birez sizünle yiyelüm içelüm

Gidemezse atam tedbîr idevüz
Varavuz biz sizünle gidevüz

İdüp yağma o Canık-illeri'ni
Gözi nerges saçı sünbüllerini

İnâyet eyleyüp Hak vire fursat
Gani ide leşgeri mâl-ı ganimet

Oları ol aradan kim alurlar
Sürüp ikrâmile şehre gelürler

Kamusın izzetile indürürler
Münâsib her makâma kondururlar

Karındaşun o dördin bir araya
İledüp kondururlar bir sarâya

Birezden geldi ni'metler firâvân
Getürenler dahı gılmân u hûbân

Kuzı bir yanı vü kuşlar kebâbı
Sunar gül yüzlü sâkîler şarâbı

Yatup mahbûb u meyden cümle ser-mest
Biri bilmez özini nîst yâ hest

Keserler dördinün de başlarını
Alup başın kodılar leşgerini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bile beş yüz harâmî inmişidi
İkişer üçer olup konmışidi

Cemî'sin yatağında dutarlar [T. 65 b]
Çog oynarlar velî bunda utarlar

Scherden anlarun boynın ururlar
Kamusın sanma kim birini korlar

Dahı Türkman olmadın haber-dâr
Göçüp Yörgüç hemân eyledi ılgar

Gîceyi gündüze kattı vü gitdi
Olarun ordusına irdi yetdi

Kırup ol kavmi mâlın itdi yagma
Ki efläke irişdi şûr u gavga

Nice iş var bitürmez tîg u lesger
Kim anı bitürür tedbîrile er

79. DER BEYÂN-I İBN-İ ALP-ASLAN BÂ-YÖRGÜÇ PÂŞÂ-YI MÎR-İ MÎRÂN

Meger Canik begidi Alp-Aslan
Bahâdur kişiyidi aslı Türkman

Anun mülkiyidi Canük diyârı
Gidüp oğlı, oğlı kalmış yâdigârı

Diler Yörgüç ki Canük mülkin ala
Hemân meggûl olur tedbîrü ala

Meger oğlına Yörgüç Pâşâ bir gün
Arûs almagıçün başladı dügün

Okur dügüne Alp-Aslan'un oğlın
Murâdı bu göre geldükde kaydın

O, hod kasdını Yörgüç'ün bilürdi
Gice gündüz anun fikrin kılurdı

Dügüne saçu okuyana hil'at [T. 66 a]
Kemâle irince gösterdi mürüvvet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mübârek-bâd içün emr itdi nâme
Söze geldi dilin depretdi hâme

Didi bu da'vetün aslın bilürüz
Ki dâim biz anun fikrin kuluruz

Degülüz biz mahallî mekr ü âlün
Vilâyetdür murâdunuz hoş alun

Idem cânile mülküm şâha îsâr
Kulıyam şâhun itsün bana timâr

Hem işitdük murâdun gelmek imiş
Elümüzden ilümüz almag imiş

Ne lâzım cenc ü legger biz varalum
Murâdı mülk ise şâhun verelüm

Hem eyle itdi Yörgüc'e geldi
Anı habs ile Yörgüc şâha saldı

Hisâr-ı Bursa'da bir evde anı
Koyup beklerleridi her zamânı

Meger bir gice fursat buldı kaçdı
Hisârun burcına bir ipi dakdı

Ol ipden sarkınup pes yire indi
Tedârük itmişidi ata bindi

Giceyi gündüze katdı vü gitdi
Menâzil kesdi vü mülkine yetdi

Bu hâl üzre iki yıl sürdi devrân
Tefekkür itdi ibn-i Alp-Aslan

Gele bende ola şâh-ı cihâna [T. 66 b]
Süre ömrini emnile zamâna

Yarar yoldaş ağır peş-keş aldı
Sürüp Sultân Murâd'a gendi geldi

Şehe arz itdiler erkân-ı devlet
Didi erkâna şâh idün ri'âyet

İderler Rûm-eli'nde eyü timâr
Getürler mâlın ehlin her ne kim var

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yüz urdı Şâh Murâd'un hizmetine
Du'â idüp devâm-ı devletine

Şeh emr itdi o Canik-illeri'ni
Yazup getürdiler defterlerini

İdüp taksîm timâr erlerine
Virür hâline göre her birine

Sekiz yüz hem otuz bir yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

80. BİNÂ-KERDEN-İ PÜL-İ SULTÂN MURÂD BER-ÂB-I ERGENE VE İMÂRET-İ ÂN NİHÂD

Ol Ergine suyı üzre köpri kim var
Cihânda görmedi mislini deyyâr

Adedde üç yüz altmışdur kemerler
Gören sanur anı yek-pâre mermer

Anatolı'dan odı güzer-gâh
Yeridi köprinün Rûm-ili'ne râh

Veli Encâz u Derbend idi orman
Harâmî eksük olmazidi her ân

Çökeklerdi çepellik su yatağı [T. 67 a]
Ki yazın dahı gitmezdi batağı

Harâmîden idüp şâha şikâyet
O yirün hâlin itdiler hikâyet

Hemân emr eyledi şâh kim varalar
O yol etrâfı ormanın kıralar

Meger atlandı bir gün şeh şikâra
Yolı duş oldı nâ-gâh ol diyâra

Görür bir ulu yoldur su yatağı
Yükile degme at çıkmaz batağı

Tefahhus itdi ol etrâfı gördi
Kıgırdup ol diyâr ehline sordı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi bir gayri yola yok mı çâre
Ki yolcı uğramaya bu diyâra

Didiler iki menzil sağa sola
Gidilse çâre yokdur dahı yola

Şeh emr itdi vü köpri oldı bünyâd
Yeni yılda mükemmel oldı âbâd

Yapar köpri başında şehr ü bazar
Yapup hammâm u câmi' kodı âsâr

Yapar bir hân ve bir âlî imâret
İmâret gidicek kala emâret

Yayaya atluya idüp ziyâfet
Virürler gice gündüz âlî ni'met

Dahı bir başına bir ulu kendi
Getürdi köpriyi gören begendi

Tamâm oldukda o âlî imâret [T. 67 b]
Varup şâha irişdürler beşâret

Çü ni'metler bişüp kapu açıldı
Şehin-şâh ni'met üzre gendi geldi

En evvel gendi mübârek elile
Virür ni'met fakîre vü zelîle

Çırağını da evvel kendi uyardı
Pes ehl-i hizmete destûr verdi

Berât emr itdi o şehre şâh-ı a'zam
Avârızdan mu'âf ola müsellem

O Canik fethi târihindeyidi
Bu köpri târihi ol hindeyidi

81. DER BEYÂN-I ÂMEDEN-İ SULTÂN-I GERMİYÂN VE MUTİ'-ŞÜDEN-İ BE-SULTÂN MURÂD HÂN

Meger kim pâdişâhı Germiyân'un
Ki Ya'kûb Beg dinürdi adına anun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görür kim oğlı yok kala yerine
Bu geldi fikr iderken hâtırına

Gele Sultân Murâd'un hizmetine
Du'â ide devâm-ı devletine

İde mülkin şehin-şâha vasiyyet
Penâh ide âstânın bula izzet

Beş on kişiyle düşmüşdi râha
Gele tâ Edrene tahtında şâha

Erişdi şem'ine şâh-ı cihânun
Gele kul ola şâh-ı Germiyân'un

Ulaklar saldı Bursa tahtına tüz [T. 68 a]
Ki Bursa begi gâfil olmayasız

İrişdüginde şâhı Germiyân'un
İdün izzetle istikbâlün anun

Getürüp bir makâma kondurasız
Nüzûl ü ni'met ana göndüresiz

Erişdi Germiyân'un şâhı derler
Çıkarlar Bursa halkı karşılarlar

Getürüp bir makâma kondururlar
Hemân âlî ziyâfet göndürürler

Selâtîn türbesin idüp ziyâret
Mehâliğ itdi ihsân bi-nihâyet

Hemân-kim Bursa'dan göçi vü gitdi
Menâzil kesdi Edrene'ye yetdi

İdüp Ergine Köprisi'ni seyrân
Bakup ol âlî mülke kaldı hayrân

Şeh işitdügi sâ'at emr itdi
Vezîr ü begler istikbâle gitdi

Getürler kondururlar hürmetile
Ziyâfetler iderler izzetile

Seherden pâşâlar dergâh-ı şâha
Varup buluşdururlar pâdişâha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İder Sultân Murâd ol şâha izzet
Buyurdı tâzi at şahâne hil'at

Kemâle irdi ihsân u atâlar
İcâzet istedi şehden paşâlar

2635 Vasiyyet eyledi mülkini şâha [T. 68 b]
Didi kim bendeyem ben pâdişâha

Gelüp begler paşâlar bindürürler
Bir iki menzile dek göndürürler

Çü azm itdi şeh irdi Germiyân'a
Turup bir yıl vidâ' itdi cihâna

Ecel câmını içdi devr elinden
Cihân eşgâlini kodı dilinden

Anun da defterin dürdi zemâne
Sanasın gelmedi herkiz cihâne

2640 Çü gitdi şâhı mülk-i Germiyân'un
Pes oldı memleket şâh-ı cihânun

Sekiz yüz otuz ikisindeyidi
Bu fethün târihi ol hîndeyidi

82. MUTT'-ŞÜDEN-İ BE-HARÂC SERDÂR-I LÂZ, DÂDEN-I DUHTER-HOD BE-SULTÂN BE-İ'ZÂZ

Şehin-şâh ucları berkitmişidi
Her uca bekci bir beg gitmişidi

Meger İshâk Beg beklerdi Lâz'ı
Ad u san ehli ulu begdi gâzi

Akıncı cem' idüp kasd itse akın
Salup Vilk-oğlı âdem derdi sakın

2645 Ki Türk üstünize akın salısar
Oğul kız cümle buldugın alısar

Bilür Vilk-oğlı'nun fettanlığını
Bozup akınları şeytanlığını

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân İshâk Beg ol bed-nihâdı [T. 69 a]
Yazup âgâh ider Sultân Murâd'ı

Kızın aldukda Lâz'un Yıldırım Hân
Birez alınmış ilden itdi ihsân

Salup leşger ol iklime hemân-dem
Yine ol illeri zabt itdi muhkem

İdüp taksîm timâr erlerine
Merâtibce virürler her birine

Düşer Vılk-oğlı cânına hirâsân
Hemân bu râyı buldı derde dermân

Ki elçi göndüre Sultân Murâd'a
Mebâliğ göndüre hadden ziyâde

Mutî' ola mu'ayyen eyleye mâl
Ki pây-i tahta irsâl ide her sâl

Dahı dimiş ki iy sultân-ı devrân
Ki bizden kız alupdur Yıldırım Hân

Benüm de bir kızum var şehriyâra
Kabûl itsün ki câriye ola vara

Nevâhisile Alaca-hisâr'ı
Şebe arz itdi virdi ol diyârı

Bu resme çün kim oldı ahd ü peymân
Alur Vılk-oğlı kızın şâh-ı devrân

Akını Lâz-eli'nden döndürürler
Hemân Bosna ucına göndürürler

Sorarsan târihin bu mâcerânun
Bu târihidi feth-i Germiyân'un

83. DER FETH-İ KAL'A-İ SELÂNİK BE-ÖZR-İ LÂZ, GERMİYAN VE CANİK [T. 69 b]

Selânik bir hisârdi mu'azzam
İçi memlû müzeyyen şehr-i a'zam

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger Sultân Murâd emr itdi bir gün
Selânik çün düzile âli düzgün

Ki toplar mancınıklar cem' ideler
Gemiler alup esbâbı gideler

Karadan şâh deryâdan gemiler
Gemiler içre yarar âdemiler

Götürdi baş ejder-veş alemler
Açup ağzın adûya söyle ki ejder

Çalup tabl u nakâre tutdı râhı
Selânik üstine sürdi sipâhı

Sürüp lesger erişdi bir seherden
Kuşatdı kal'ayı şeh bahr ü berden

Birez gün eylediler ceng ü âşûb
Kurulup atılurdı mancınık, top

Görür şeh kal'a cengile alınmaz
Adûnun böyle hakkından gelinmez

Didi pâşâlara tedbir idünüz
Bu yüzden biz hisârı alımazuz

Hemân-dem Evrenos-oğlı Ali Beg
Didi devletlü sultânum budur yeg

Ki şehri gâziler yağma ideler
Seferden cümlesi hurrem gideler

Buna sultânumun yok ihtiyâcı [T. 70 a]
Gelür ayağına âlem harâcı

Hemân Sultân Murâd-ı Gâzi yagma
Didi gel gör nice oldı temâşâ

Münâdîler nidâ itdi sipâha
Ki mâl ü genci size şehri şâha

Hemân-dem cân atarlar şehre lesger
Ata oğula bakmaz şehre üşer

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birin yanında iderler pâre pâre
Biri bilmez nice çıkdı hisâra

Birisi birini basup geçerdi
Sanasın kanadı vardur uçardı

Aşup bârûyı girdiler hisâra
Görür kâfir dahı kalmadı çâre

Geçer kâfir cemî'- hânmândan
Olur râzı ki ayrılmaya cândan

Mesel kim didiler bunda hemân dur
Ki evvel cân gerek andan cihândur

Nice gül yüzlü nerges gözlü dil-ber
Düşer üstüne cân kurtarmak ister

Kıyâmet serv-kâmet tâze-duhter
Kanya kocaya âdem mi bakar

Gümüş tebsiler ü altun kadehler
Safâlar gönüle câna ferahlar

Pülori vü kumaş üç gün dagurlar
Pülori üskufile üleşürler

Tamâm üç gün idüp yagmayı leşger [T. 70 b]
Ganâyimden ganî olmışdı her er

Nevâhîde ekâbirden sürerler
Virürler her birine âlî evler

İl içi şehr-i âlî doldı âdem
Belî âdemlecür tezyîn-i âlem

Nice deyr itdi mescid chî-i islâm
Yabana atılur nâkus u asnâm

Pes andan göçdi sultân şevketile
Sürüp irdi serîre devletile

Sekiz yüz otuz üç yılı Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

84. MÜTTEFİK-ŞÜDEN-İ BÂ-SERDÂR-I LÂZ İBN-I KARAMAN VE ÜNGÜRÜS-I GÜRZÂN

Yine gûş eyle hikmetden hikâyet
Ki râvî böyle kılmışdur rivâyet

Nedir dinle sözün aslın bilenler
Bu kıssa vasfının şerhin kılanlar

Tururken Edrene tahtında sultân
Meger kim bir süvâr irdi şitâbân

Didi divân güni dergâha geldi
Hamîd-ili'n Karaman-oğlı aldı

Tutup sancak begini habs itdi
Eli zabt eyledi tahtına gitdi

Didi Sultân Murâd ol bed-nihâdı
Görün kim eylüge itdi fesâdı

Koşup leşger şeh itdük tahta anı [T. 71 a]
Bulup kuvvet bize itdi ziyânı

Ne hoş dimiş diyen işbu makâlı
Karıncanun kanadıdur zevâlı

Yarag idün Karaman'a gidelüm
İvaz'ın itdügi işün idelüm

Yaruga itdiler erkân işâret
İşit sen bu yanadan bir hikâyet

Kıralı Üngürüs'un çekdi leşger
Gemilerle Tuna suyın geçerler

Hisâr idüp Güğercinlik-hisârı'n[82]
Harâb itdi yıkup cümle diyârın

Karaman yaragında şâh-ı islâm
İderler Üngürüs'un hâlin i'lâm

82 (*Güvercinlik*) : Sırbistan'da Golumboç kasabasına Türklerin taktıkları isim.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karaman cânibini itdi te'hir
Gazâsın Üngürûs'un itdi tedbir

O demde Rûm-ili'ne mîr-i mîrân
Sinân Pâşâ'yidi şir-i dilirân

Koşup Rûm-ili'nün serverlerini
Anatol'un bile leşgerlerini

Didi Sultân Murâd itdükde irsâl
Ki ta'cil iriş itme sakın ihmâl

Yürü sen derpeyince hâzıram ben
Cemî'-i cünbüşine nâzıram ben

Sürüp şol hadde irişdi mîr-i mirân
İşidildi sadâ-yı top-ı gebrân

Orada üç bölük idüp çerisin [T. 71 b]
İkisin beglere gendi birisin

Sürüp a'dâya irdiler seher-gâh
Cemî'isi çağırdı Allah Allah

Bu denlü leşgerin âvâzesinden
Sadâ geçdi felek dervâzesinden

Hücûm idüp girişüp ulaşurlar
Sıyup kâfir çerisin yaşarurlar

Yerinde kodı cümle raht ü bahtı
Kıral kaçup cemî'isin bırahtı

Beş on kişiyile kurtardı cânı
Virüp yagmaya cümle hânmânı

İdüp yagma kalan mâl ü esiri
Gani oldı çeriniin her fakiri

Sekiz yüz dahı otuz dördidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

85. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ MURÂD HÂN BE-VİLÂYET-İ KARAMAN

İşidün yine bir turfe hikâyet
İdelüm râvi naklinden rivâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karaman-oğlı Yılk-oğlı'na kāsıd
Salup ne dimiş işit ol mu'ānid

Demiş kim âcizüz Osmânîler'den
Degülüz hâlî bir dem şûr u şerden

Gerek kim Üngürüs'üle idüp ahd
İdevüz bunları getürmege cehd

Anatolı bana Rûm-ili size
Kıralile danış dahı di bize

Hücûm idüp aradan götürelüm
Ferâgatda huzûrile oturalum

Karaman-oğlı bed-baht itdügi iş
Üçinün de bile tedbîri imiş

Bu ahvâle hemân oldukda âgâh
Çeri cem'ine emr itdi şehin-şâh

Çeri cem' oldı göçdi tutdı râhı
Karaman üstine sürdi sipâhı

Varup Ak-şehr'e irdi aldı anı
Ne kimse tîg çekdi ne kemânı

Çü kondı Konya üzre şâh u leşger
Şehir halkı şehe şehri verürler

Karaman-oğlı kaçdı Taş'a düşdi
Nice itsün neylesün iş başa düşdi

Didi şeh taşı tagı darayalum
Cemî'i Varsag-ili'n arayalum

Dimezüz kim anun mülkin alalum
Bulup tutupda hakkından gelelüm

Karaman-oğlı gördi kurtuluş yok
Mukābil olmaz hod azile çok

Mevâlî-yi azimden pâdişâha
Didi kim ola vara özr-h'âha

[T. 72 a]

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didiler Monla Bâlî'dür[83] musâlih
Ol varursa biter cümle mesâlih

Hem anı göndürürler ittifâkî [T. 72 b]
Gelüp Sultân Murâd'a oldı müşâkî

Demiş lütf idüp ol pişt ü penâhum
Keremden afv itsün bu günâhum

Giçilerün işi cürm ü hatâdur
Ulu yollularun afv u atâdur

Hamîd-îli yine sultânun olsun
Karaman-ılı bana ihsânun olsun

Kabûl itsün bu özrüm şâh-ı ekmel
Dimişlerdür gelenler bizden evvel

Budur resmi ezelden kâyinâtun
Keslimez ayağı bir sürçen atun

Didi şeh afv itmekdür fütüvvet
Degüldür intikam itmek mürüvvet

Hamîd-ili'ni muhkem zabt itdi
Karaman'ı kodı vü döndi gitdi

İrüp Edirne'ye kim geçdi tahta
Virür zînet cemâli taht ü bahta

86. ÂVERDEN-İ ŞÂH DUHTER-İ SERDÂR-I LÂZ BE-HİZMET-İ HOD VE BE-ERKÂN-I SALTANAT-RÂ BİH-FERMÛD

Meger İshâk Beg Sultân Murâd'a
İder Vîk-oğlı evsâfın i'âde

Karaman-oğlu'yile Üngürûs'un
Fesâdına sebebdi bu husûsun

---

83 Hadîdî'nin, Karaman-oğlu'nun elçisi olarak gösterdiği bu kişi, Âşık Paşa-zâde (s. 109) ve Neşrî'de (I, 165) Mevlânâ Hamza olarak geçmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân Sultân Murâd emr itdi leşger
Varup zabt ide Lâz-ili'n serâser

Tuyup Vılk-oğlı elçi düzdi derhâl [T. 73 a]
Bile elçiyile gönderdi çok mâl

Dimiş kim ben kulam şâh kapusına
Kızumı câriye itsün tapusına

Cihâzın kızumın itdüm şahâne
Kıluram câriye şâh-ı cihâne

Müşîr-i memleket erkân-ı devlet
Didiler pâdişâha iy fahr-ı millet

Müveccehdür bu kim kızın alasın
Yine Vılk-oğlı hakkından gelesin

Buyurdı şâh ana tedbîr idilsün
Münâsib âdemilerle gidilsün

Biri İshâk Beg hâtûnı bile
İçerden ba'zı hâdim dâye bile

Ekâbirden dahı hayli havâtîn
Ki her birisi ehl-i resm ü kânûn

Müretteb yaragın görüp göçerler
İki binden ziyâde oldı avrat ü er

Sürüp bunlar Semendre'ye yetdi
Bularun geldüğin Vılk-oğlı işitdi

Hemân emr eyledi halkun tamâmı
Çıkup hâtûnlar ile hâss u âmı

Cemî' şevkile isti'câl iderler
Şehün halkını istikbâl iderler

İledüp şehre bir bir indürürler
Münâsib her makâma kondururlar

Şahâne itdiler âlî ziyâfet [T. 73 b]
Yerine vardı cümler resm ü âdet

Cihâzun defterini hem virürler
Kızı bir nice menzil göndürürler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Getürdiler çün dergâh-ı şâha
Kızın serdâr-ı Lâz'un pâdişâha

Ne lâzım dîdi bir kâfir kızına
Düğün eylemedi kendi özine

87. FİRİŞTÂDEN-İ SULTÂN MURÂD, MİR ALİ İBN-İ EVRENOS BÂ-GÂZİYÂN BE-GÂZÂ-YI MEMLEKET-İ ÜNGÜRÛS

Zemistân âhirîdi yaza yakın
Şeh emr itdi Üngürûs-ili'ne akın

Nidâ itdi münâdi her cihetden
Akını çıkdı cümle memleketden

Ali Beg Evrenos-oğlı çeküp er
Varup Tuna suyın def'i geçerler

İderler Üngürûs-ili'ni yağma
Cihânı tutdı dâr ü gîr ü gavga

Gulâmun hûb u sîmîn-berlerini
Kız oğlanun güzel dil-berlerini

Urup tutup gezüp bir ay tamâmı
Ganî oldı çerinün hâss u âmı

Ali Beg irişüp dergâh-ı şâha
Eyü peş-keş getürdi pâdişâha

Gulâmun serv-kadd gül yüzlüsini
Semen sîmâlu nerges gözlüsini

Cevârî cinsi cümle hûb-rûlar [T. 74 a]
Saçı sünbül ne sünbül müşg-bûlar

Cevâhir cinsinün kıymetlüsini
Kumaşun hâsın u rağbetlüsini

Kamu arz itdi şâhun hazretine
Zemîn-pûs itdi turdı hizmetine

Didi şâh Üngürûs'un iline râh
Nicedür nireden olsun güzer-gâh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ali Beg didi sultânum göçelüm
Varalum Vidin öninden geçelüm

İdün ol mülki, mülk-i Rûm'a lâhik
Degüldür kâfire ol mülk lâyık

88. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD İBN-İ MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ ÜNGÜRÜS-İ SERKEŞ VE MU'ÂNİDÂN

Ulak gönderdi Vılk-oğlı'na evvel
Yarak gör hâzır ol didi mükemmel

Su-yı Semendire öninden geçerüz
Usan olma hemân işte göçerüz

Hem İflak'un begine saldı âdem
Didi kim sana âdem irdügi dem

Yaragun gör cemi'i leşgerün al
Bizi Tuna'da karşula muhassal

Dir ikisi de şâha bendeyüz biz
Ne hizmet emr iderse andayuz biz

İkisi de çerisin itdi hâzır
Tururlar şâh cünbüşine nâzır

Çeker şeh yine deryâ gibi leşger [T. 74 b]
Çalındı kûs u götrüldi alemler

Sürüp leşger Vidin üzre tutup râh
Vidin'den geçdi leşgerle şehin-şâh

Yıkup yakup bir iki üç hisârın
Urup yağma idüp dâr ü diyârın

Kırup cümle haşîn kâfirlerini
Dirüp gül yüzlü nesrîn-berlerini

İlün içinde elli gün[84] yürürler
Kıralun tahtı etrâfın ururlar

---

84 Âşık Paşa-zâde (Giese ngr. s. 111) ve Negrî'de (Taeschner ngr., I, 166) tarihlerinde 45 gün.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelüp leşgerlerile gebr-i bâtıl
İli içre olmadı mukâbil

Şeh ü leşger ganîmetle selâmet
Dönüp Tuna'yı geçdiler tamâmet

Gelüp İflak'a çıkdı şâh-ı a'zam
Çerisile Dırakula mukaddem

Ağır peş-keş çekip itdi ziyâfet
Şeh ü leşger geçince itdi hizmet

Gazâ-yı Üngürûs oldı müyesser
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

Şehin-şâh bu gazâya itdükde himmet
Sekiz yüz kırk idi târîh-i hicret

89. NAKLEST KI SULTÂN MURÂD GAZÂ-FERMÛD ISÂ BEG İBN-İ EVRENOS-İ GÂZÎ BE-ARNAVUD

İdüp tenbîh akıncı leşgerine
Yürür İsâ Beg Arnavud-ili'ne

Varup yağma iderler Arnavud'ı [T. 75 a]
Akıncı yıkmaduk bir yir mi kodı

Tutup şol denlü sürdiler esîri
Degül kanı' beşine degme biri

Begi Arnavud'un İskender'idi
Serâser Arnavud'a serveridi

Atasıyıdı evvel mülke server
Sikender-oğlı mahbûbıdı dil-ber

Anı Sultân Murâd'a itdi irsâl
Ki gice kendüsi emnile hoş-hâl

Getürdiler şehin-şâh hazretine
Alur anı içerü hizmetine

Meger kim atasına va'de yetdi
Cehennem cânibine göçdi getdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cüvânidi Sikender şeh katında
Mu'ayyen bendeyidi hizmetinde

Ana tîmâr atası iklimini
Virür ki ola gazâlarda mu'înî

Sikender kim el öpdi göçdi gitdi
Varup atasının tahtına yetdi

Gurûr-ı mülkile ol aslı tâgî
Soyup şâhile ahdi oldı yagı

Irüp akıncı avın almışidi
Döntüp Derbend'e yakın gelmişidi

Sikender irişüp Derbend'i aldı
Akıncı cümle Derbend içre kaldı

Akıncı gördi kim kâr oldı düşvâr [T. 75 b]
Esire urdılar kılıcı nâ-çâr

Erişdi her tarafdan kâfir üşdi
Mecâl oldukça gâziler dürüşdi

Şehîd oldı orada hayli gâzî
Tahallüf eylemez her neyse yazı

Yıkıldı Arnavud-ili serâser
Şehîd oldı egerçi hayli leşger

Gelüp İsâ Beg irdi taht-gâha
Hikâyet itdi hâli pâdişâha

O demde kim bu akın olmışidi
Asır vaktinde gün tutulmışdı

Nebî'nün hicretinden târihi bil
Sekiz yüz kırka irişmişdi yıl

90. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD BE-KASD-I KAL'A-İ BELGIRAD

Yine cem' itdi leşger şâh-ı islâm
Yine şeh-bâz-veş per açdı a'lâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yine çalındı kûs u sunc u sûr-nâ
Yine doldı çeriler kûh u sahrâ

Yine cem' oldı ol beg-zâde begler
Yine çûş itdi deryâ gibi leşger

Sürüp leşgerleri şeh tutdı râhı
Belgrad üstüne sürdi sipâhı

İrüp bir gün hisâr üstine düşdi
Hisâra gâziler üşdi dürişdi

İderken kal'a cengi ba'zı leşger [T. 76 a]
Akıncı leşgeri suyı geçerler

İderler Üngürûs-ili'ne akın
Kıralun tahtına varınca yakın

Yıkup yakup urup yağma iderler
Esîri sürdiler toyınca leşger

Esîr alayı leşgerden çogidi
Esîri olmaduk âdem yogidi

Semen-ber, serv-kâmet dil-rubâlar
Saçı sünbül lebî mül mehlikâlar

Boyı uzun beli ince lâle-rûlar
Semen-sîmâ, dil-ârâ müşg-bûlar

Şu duhterler ki benzer âf-tâba
Karı koca katılur mı hisâba

Sekiz yüz kırk bir yıl hicretinün
Bu hâle târih olmuşdur Nebî'nün

91. DA'VET-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD DIRAKULA-RÂ PEDER-İ HOD VE SERDÂR-I LÂZ VILK-ZÂDE-RÂ HEM-ÇÜNÂN PERMÛD

Dırakula'ya şâh gönderdi âdem
Dırakulay'dı İflak'a beg ol dem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi kim âdemüm vardugı sâ'at
Gerekdür emrüme idüp itâ'at

İki oğlanlarun bile alasın
Sürüp ta'cîl kapuma gelesin

Yine bu resme Vılk-oğlı'na âdem
Salup didi ki âdem vardugı dem

Gerek oğullarun bile alasın [T. 76 b]
Sürüp sür'atle kapuma gelesin

Sakın dime kim ben serdâr-ı Lâz'am
İtâ'at itmezem ben ser-firâzam

İki oğlın gönderüp gelmedi gendi
İçi hâyinidi korkup üşendi

Dırakula iki oğlını aldı
Sürüp ta'cîlile dergâha geldi

İki oğlı da Vılk-oğlı'nun irdi
Paşâlar pâdişâha eydivirdi

Hemân emr oldı cümle bend iderler
Buları habs içün alup giderler

Gelibolı-hisârı'na iletdi
Dırakula'yı kullar habs itdi

İki oğlın Germiyân'da habs iderler
Ki ana Eğrigöz-hisârı derler

İdüp irsâl şâhun kullarile
O Vılk-oğlı'nun iki oğlı bile

İledürler Tokad'un kal'asında
İderler habs anda ikisin de

92. DER SIFAT-I BAHÂR VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-KASD-I KÜFFÂR VE FETH-ŞÜDEN-İ SEMENDİRE VE ÂN DİYÂR

Cihânı tutmışidi zulmet-i kış
Sükûn itmişdi cümle âferîniş

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yine lûtf-ı kudûmından bahârun
Açıldı güldi rûy-i rûzgârun

Vuhûş u tayr bagladı hurûşa [T. 77 a]
Çemenlerle reyâhin geldi cûşa

Çeküp sûsen Ali-veş zülfekârı
Cihân-şâha diler kim ide yârî

Diler kavs-i kuzah kurup kemânı
Şehün a'dâsını ide nişârî

Hemân Sultân Murâd emr itdi leşger
Müretteb yaragile cem' olalar

Ulaklar'a irüp etrâfa nâme
Salâ oldı cemî'i hâss u âme

Erişdi geldi cem' oldı çeriler
Yine deryâ gibi meve urdı leşger

Çeküp leşger göçer şâh-ı Zübâl-kîn
Olur küfr ehlinün ervâhı gam-gîn

Düşer Vılk-oğlı cânına hirâsân
Hemân kaçmagı buldı derde dermân

Haber gönderdi kal'a beglerine
Mudara itdi cümle leşgerine

Didi âdem salun cümle diyâra
Eyü yarak görile her hisâra

Kıralı Üngürûs'un itdi da'vet
Bize lâzımdur ana varmak elbet

Gelürse Türk idün anunla cengi
Ölüm yegdür komakdan nâm ü nengi

Kodı Semendire'de yarar âdem
Hisârun yaragını gördi muhkem

Hemân Tuna'yı geçdi göçdi gitdi [T. 77 b]
Kıralun hizmetine irdi yetdi

Sürüp leşgerleri şâh-ı cihân-kâm
Erişdi kal'aya sultân-ı islâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birez gün eylediler ceng ü âşûb
Atıldı mancınıklar, tüfeng ü top

Çü bir müddet olup leşger havâle
Hisâra koymadı zâd ü nevâle

Zebûn itdi azık azlığı nâ-çâr
Virürler şehri şâha âhir-i kâr

Semendire ki alındı şâh-ı a'zam
Yazup defter idüp zabt itdi muhkem

Hemân emr eyledi sultân-ı gâzî
En ulu deyride cum'a namâzı

Bozup nâkûs u asnâmın giderler
Eyü tertîbile câmi' iderler

Nevâhisiyile olup musahhar
Şehün oldı Semendire mukarrer

Virür akın akıncı beglerine
Akıncılar salalar Lâz-elleri'ne

Görür Lâz ehli fikr idüp bu hâli
Ki oğlı vü kızı mâl ü menâli

Ayag altında hep pâ-mâl olıser
Ne oğul kız ne kendüler kalıser

Her iklîmün şeh olur pâs-bânı
Koyun kalur mı olmasa çobanı

Cemî'i tapdı vü oldı musahhar [T. 78 a]
Mutî' oldı dil ü cândan mukarrer

Subaşı, kâdı vü beg nasb itdi
Yazup Lâz-elleri'n hep defter itdi

Dönüp şeh devletile geldi tahta
Virür zînet cemâli taht ü bahta

Sekiz yüz kırk iki olmışidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

93. HAZRET-İ SULTÂN MURÂD KAL'A-İ CENG-FERMÛD BE-KASD-I KAL'A-İ GERME DER VİLÂYET-İ MORA BÛD

Turâhân Beg'i da'vet eyledi şâh
Turâhân Beg de itdi azm-i dergâh

İrişüp yüz sürüp dergâh-ı şâha
Du'âlar itdi şâh-ı dîn-penâha

Didi şâh Mora'nun Germe-hisârı'n
Bilürsin sen anun cümle diyârın

Nicedür şekl ü vasfın bana bildür
Ki senün sancağına muttasıldur

Yarak cinsinde görsünler sezâyı
Bu def'a ana idelüm gazâyı

Turâhân Beg dir iy şâh-ı cihân-kâm
Eşigündür penâh-ı ehl-i islâm

Diyeyin Mora'nun vasfını şâha
Alupdur cümle etrâfını deryâ

Karadan Rûm-eli'ne kapusı var
Denizden denize berk yapusı var

Müretteb burc u bârûdur yapusı [T. 78 b]
Açılur yollara yer yer kapusı

Burûca muttasıl var beş hisârı
Yakın birbirine kim ide yârî

Yarag u yarar âdemle muhassal
Hisârun hişi de memlû mükemmel

Şeh emr itdi yarak görüldi muhkem
Çeri cem' oldı göçdi şâh-ı a'zam

Çerile bile götürüldi bakır
Ulu toplar dökile anda vâfir

Hisâra kim erişdi şâh u leşger
Şeh emr itdi ulu toplar dökerler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kurup topları ururlar hisâra
Dökülür burc u bârû pâre pâre

Çerinün begler üstine tururlar
Hisârun handakını doldururlar

Hisârun cümlesin şâh itdi yağma
Cihânı tutdı dâr ü gîr ü gavga

Kanı ol hây ü hûy ü taht ü dergâh
Küllin göge savurdı leşger-i şâh

Şâh emr itdi akıncı beglerine
Akınlar saldı Mora-illeri'ne

Esîr ü mâla toyum oldı leşger
Ganâyimden ganî olmışdı her er

Hilâl-ebrû vü meh-sîmâ güzeller
Ter u tâze dahı degmemiş eller

Gulâmun hûb u sîmîn-berlerini [T. 79 a]
Yüzi gül gözleri abherlerini

Kumaşun hâsın u rağbetlüsini
Yüke yeyni ağır kıymetlüsini

Fülori vü gümiş altun kadehler
Sürûridi dile rûha ferahlar

Şu denlü toyum olmışdı çeriler
Ki mâlâmâlidi mâlile leşger

Mora'nun Şeh Murâd açdı kapusın
Yıkup Germe-hisârı'nun yapusın

Sekiz yüz kırk üç yılı Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

Şehen-şâh döndi manşûr u muzaffer
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

94. ÂMEDEN-İ BE-İZLÂDİ YANKO-PELİD BE-LEŞGER-İ ÜNGÜRÛS-İ MU'ÂNİD

Yine gûş it garâyibden hikâyet
Ki râvîden nakıldür bu rivâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihân-şâh cem' idüp leşgerlerini
Göçer kim feth ide Lâz-illeri'ni

Hücûm anlayup Vılk-oğlı kaçdı
Tuna'dan Üngürûs-ili'ne geçdi

Semendire cemî'i Laz-ili'le
O yıl içinde alınmışdı bile

Kaçup Vılk-oğlı Yanko'ya irişdi
Kıralun irüp ayağına düşdi

Semendire'yle Lâz-ili'n hikâyet [T. 79 b]
İrüp itdi cihân-şehden şikâyet

Karaman-oğlı elçisi de irdi
Haber ol dahı bu resmile virdi

Öteden siz beriden biz irelüm
Bu Osmânlîler'ün kaydın görelüm

Denize dek Anatolı'yı bize
Denizden öte Rûm-ili'ni size

Çü Osmân-oğlı'nun kaydı görile
Yine Vılk-oğlı'na îli virile

Bu söz gâyetde hoş geldi kırala
Çeri cem' itmege saldı havâle

Cemî'-i Üngürûs'un leşgerile
Koşar Yanko'yı Vılk-oğlı'la bile

Belgrad'dan geçüp bunlar sürerler
Gelüp İzlâdi-Derbendi'ne[85] irerler

Sürüp leşgerleri şâh-ı seher-hîz
Erişüp kondı Derbend sağına tiz

Düşer kâfirlerün kalbine evhâm
Birisi idemez Derbend'e ikdâm

Çeri korlar pusıda sağa sola
Dönerler yine geldükleri yola

85 (Zlatiçki prohod) : Bulgaristan'da geçit.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki ya'ni oyun oynayup utalar
Kova gelürse beglerden tutalar

Meger Kâsım Paşâ'yı şâh-ı devrân
O demde itmişdi mîr-i mirân

Şeh emr itdi ki pâşâyile leşger [T. 80 a]
Geçüp Derbend'i ol yüzde konalar

Göçüp beglerbegi Derbend'e girdi
Hemân ki ol pusı olan yire irdi

Çıkup etrâfdan küffâr erişdi
Urışup ehl-i dînile karışdı

Salar sünni şu resme tîg-i bürrân
Taşı la'l itdi kan tagı bedahşân

Kemend-i bend erişdürüp yeterler
Halîl Paşâ karındaşın tutarlar

Oliken Bolı sancağı emîri
Kazâyı gör olur kâfir esîri

Muhabbet itme dehre bî-vefâdur
Vefâ umma acûze pür-cefâdur

Sözi uzatmayalum Yanko kaçdı
Belıgrad'dan varup Tuna'yı geçdi

Ele girmedi Yanko kaçdı gitdi
İşit Sultân Murâd'ı kim nice itdi

Turâhân Beg'i şâha gamz iderler
O buluşdurmadı küffârı dirler

Anun küffârile dâim eli var
El altından olarunla dili var

Şeh emr idüp tutup alup giderler
Tokad'un kal'asında habs iderler

Virür şeh Lâz-eli'nün ba'zıyile
Semendire'yi Vılk-oğlı'na bile

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

95. DER BEYÂN-I DA'VET - KERDEN-İ SULTÂN MURÂD VE ÂMEDEN-İ SULTÂN MUHAMMED-İ HOŞ-NİHÂD BE-TAHT-I ŞÂHİ BERÂY-I PÂDİŞÂHİ

Halîl Pâşâ'ya bir gün şâh-ı devrân [T. 80 b]
Didi iderem oğlum tahta sultân

Zamânumda gerek kim ola şâh ol
Görem ne resmile olur pâdişâh ol

Çeri zabtında adl-i memleketde
Salâbetde umûr-ı saltanatda

Hemân emr eyledi yazıldı nâme
Güher-rîz oldı elfâzında hâme

Buyurdı nâmeyi itdiler irsâl
Erişüp nâme-ber eyledi îsâl

Olacak nâme mefhûmundan âgâh
Buyurdı hâzır oldı hayl ü hargâh

Sürüp Sultân Muhammed girdi râha
Kesüp menzil erişdi taht-gâha

Gelüp Sultân Muhammed erdi derler
Kamu erkân istikbâl iderler

Getürüp izzetile indürürler
Sürûrile sarâya kondururlar

Cemî'i raht ü baht ü îl ü iklîm
İder Sultân Murâd oğlına teslîm

Didi olsun Halîl Pâşâ vezîrün
Umûr-ı saltanatda hem müşîrün

Resûl'ün şer'ini gözle be-gâyet [T. 81 a]
Hem it kânûn-ı ecdâdun ri'âyet

Şefî' ol ehl-i fakra olma zâlim
Ki bozar devlet ü baht-ı mezâlim

Demişlerdür ki zâlim baht bulmaz
Olur küfrile şehlik zulmile olmaz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu resme pend idüp göçdi vü gitdi
Saruhân tahtına azm itdi yetdi

İrüp Ma'nisa'da oldı mukarrer
Ne kılmışdur göre Kâdir mukadder

Sekiz yüz kırk dördi Hicretinün
Bu hâle târîh olmışdur Nebî'nün

96. REFTEN-İ SULTÂN MURÂD İBN-İ MUHAMMED HÂN BE-TAHT-I SARUHÂN VE CÜLÛS-KERDEN-İ BE-TAHT-I RÛM SULTÂN MUHAMMED İBN-İ MURÂD HÂN

Sürüp Sultân Murâd oldı revâne
Saruhân tahtına irdi şahâne

Cülûs itdi Muhammed Hân tahta
Virür zînet cemâli taht ü bahta

Yine dinlen garâyibden hikâyet
Ki râvî böyle kılmışdur rivâyet

Karaman-oğlı âgâh oldugı dem
Düzüp elçi Ünügürûs'a saldı âdem

Ki Osmân-oğlı'nun hâli diger-gûn
Kodı tahtını gitdi oldı mecnûn

Bir oğlı vardı ana verdi tahtı
Sabî idrâk idemez raht ü bahtı

Dün ü gün lu'bile lehv oldı işi [T. 81 b]
Nedîm ü meclis ü mudhakdur işi

Atası gice mest ü subh mahmûr
İkisinden de bile saltanat dûr

Bu demdür hem size hem bize fursat
Yürün kim assı itmez son nedâmet

Bu resme dahı nice mühmelâtı
Yazar Vılk-oğlı'na kim yok sebâtı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazup Vılk-oğlı da itdi işâret
Didi kim hâss u âme olsun beşâret

Sefâhat irdi Türk'ün pâdişâhı
Bırakdı kodı gitdi taht-gâhı

Bir oğlı kaldı dahı nâ-reside
Olamaz ser sipâhide, çeride

Kırala didi Yanko turalum tiz
Çeriler cem'in idüp idelüm hız

Vilâyetden ulu bânlar sürelüm
Ki Türk'i Rûm-eli'nden götürelüm

Çeriler cem'ini idüp göçerler
Behgrad'dan Tuna suyın geçerler

Tutup yol Varna'ya toğrı yürürler
Vilâyet halkı bu hâli görürler

Halîl Pâşâ'ya tenbîh eylediler
Hücûmın Ungürûs'un söylediler

Yazup hâli Halîl Pâşâ hemân-dem
Salar Sultân Murâd'a tizcek âdem

Hemân Sultân Murâd oldukda âgâh [T. 82 a]
Buyurdı hâzır oldı hayl ü hargâh

Çekûp leşger Gelibolı'ya sürdi
Geliboh-boğazı'n geldi gördi

Yagı kâfir gemisi hayli gelmiş
Gemi geçmez boğazı kâfir almış

Dönüp andan Koca-ili'ne gitdi
Sürüp Akça-hisâr'a[86] irdi yetdi

Bu cânibden Halîl Pâşa da sürdi
Hisâra karşu toplar kurdı turdı

Tekûri İstanbul'un cehd itmişidi
Şehile sulh idüp ahd itmişidi

---

86 Anadolu-hisarı (Güzelce- hisar).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gemiler göndertür şâhile leşger
Hücûm idüp hemân bahrı geçerler

Buluşdı mülk-i Rûm'un beglerine
Cemî'-i Rûm-eli leşgerlerine

Çalup tabl u nakâre tutdı râhı
Yürütdi Varna-tağı'na sipâhı

Aşup tağı buluşdı iki leşger
Mukabil birbirine konarlar

Karavullar çıkarup beklediler
Zarardan cânıbeyni sakladılar

Seherden kim çalındı kûs-i harbî
Sadâsı tutdı cümle şark u garbı

İki leşger ulaşdı vü karışdı
Girişdi birbirine cân virişdi

Yürür Yanko, Anatol leşgerine [T. 82 b]
İrişdi iki leşger birbirine

Sünîler sanasın kim ceyş-i mârân
Erişüp sokdugın iderdi bî-cân

Şu resme kim kılıclar kan dökerdi
Kaçup ol korkudan cin cân çekerdi

Aceb ceng oldı sünnîler dürüşdi
Anatol'un sipeh-sâları düşdi

Kılıclar berk-vâr olmışdı rahşân
Akar kanlar nitekim sil-i bârân

Tuş olup Rûm-eli'nün beglerile
Kıral ulaşdı cümle leşgerile

Acâyib ceng ü âşûb oldı âhir
İgen çogidi gâlib oldı kâfir

Şehîd oldı nice mîr-i alemler
Düşüp begler sınıkmışdı leşger

Düşüp çok begleri Rûm-ili sındı
Tağıldı cümle etrâfa sagındı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kapusı kulıyile şâh kaldı
Birez encümle gûyâ mâh kaldı

Kıralun gözi yegdi şâh alayın
Didi kim bu alayı da alayın

Hücûm idüp hemân at depdi irdi
Yeniçeri yarılup yol virdi

Hemân ardın kesüp ardına girler
Kıral atın biri irüp sinirler

Yıkıldı atı Yeniçeri basdı [T. 83 a]
Koca Hızır irişüp başını kesdi

Yeniçeri içre bir şîr-i cihânun
Koca Hızır imiş ol dem adı anun

Virüp sancak ana şâh-ı mu'azzam
Beg itdi anı âlemde mükerrem

Kıralun göndere dikildi başı
Ayag altında pâ-mâl oldı leşi

Sınup sıngın çeriyile kaçan er
Bulup fer her biri oldı bir ejder

İrüp yine iderler cenge âheng
Ulaşup itdiler şirâne hoş ceng

Kırarlar kâfiri kim küştelerden
Taga dönmişidi sahrâ püştelerden

Ganâyimden ganî oldı çeriler
Ganîmet malına gark oldı her er

Kıralun kaldı vâfir genc ü mâlı
Araba vü tüfeng ü top ol havâlî

Hazâyin cem' olur Sultân Murâd'a
Gidüp a'dâ irer Sultân Murâd'a

Çün oldı pâdişâhun vakti mahbûb
Turâhân Beg ki mahbûsidi magzûb

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dilek itdi Azeb Beg[87] anı şehden
Halâs ide Turâhân Beg'i çâhdan

Gazâ şenligiyile şâh dil-şâd
İder ol dem Turâhân Beg'i âzâd

Nevâhî şehlerine ba'zı kâfir [T. 83 b]
Garâyib tuhfelerle bile vâfir

Yazup elçilere cümle virürler
Temâşâ itmegiçün gönderürler

Mısır sultânına şâh elçiyile
Yigirmi biş nefer kâfirlerile

Ki atı, gendi cümle gark-ı âhen
Beter heybetde dîv-i ehremenden

Bulan tuhfeyile idüp irsâl
İledüp itdiler sultâna i'sâl

Görüp sultân bularun yâl ü bâlin
Işıgın cevşenin, atı çukalın

Du'âlar itdi Rûm'un leggerine
Didi tahsîn şehe vü beglerine

Ki bu resmile din düşmenlerini
Kırup hâk ideler leggerlerini

İdeler elçiye ta'zîm ü izzet
Şahâne hil'at ü âlî ziyâfet

Göçüp ol cây-ı heycândan şehin-şâh
Sürüp Edirne'ye tutmışıdı râh

---

87 N. Atsız tarafından yayımlanan *Oruç Beg Tarihi* (İstanbul 1972)'nde 'Azeb Beg' hakkında : «*Azeb* kelimesinin kişi adı olarak kullanıldığı görülmemiştir. Bu sebeple bu adın *Azeb Beği* şeklinde unvan olması, yani Azapların kumandanı anlamına gelmesi kuvvetle muhtemeldir» (s. 68 not 92 ve s. 79 not 107) denmektedir. Oruç Beg tarihinde *Azeb Beg* kelimesi Musa Çelebi ve II. Murad devirlerinde geçmektedir. II. Murad tarafından Varna zaferi dolayısıyla Mısır sultanına gönderilen Arapça *fetihnâme*'yi götüren elçinin adı İmâdeddîn Azeb Beğ'dir (Bunun için bk. *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân, Hazırlayanlar* : H. İnalcık-M. Oğuz, Ankara 1978, s. 110). Bu bakımdan Azeb Beg'in Atsız'ın dediği gibi unvan değil, isim olduğu anlaşılıyor.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelüp tahtına mansûr u muzaffer
Durup Edrene'de oldı mukarrer

Göçüp Ma'nisa'ya Sultân Muhammed
Saruhân tahtını idindi mesned

Sekiz yüz kırk yedinci yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

97. DER BEYÂN-I FETH-İ KAL'A-İ AKÇA-HİSÂR DER VİLÂYET-İ ARNAVUD-I MEKKÂR [T. 84 a]

Meger kim Arnavud'un bir hisârı
Varidi hıfz iderdi ol diyârı

Hisâr içi yaraldu pür-sipâhı
Ol ilün oldı püşt-penâhı

O kal'a kasdına sultân-ı islâm
Çalup tabl u nakâre çekdi a'lâm

İrişdi şâh u leşger ol diyâra
Çeriler üşdi etrâf-ı hisâra

İki ay mikdârı ceng oldı almmaz
Hisârun kaldı hakkından gelinmez

Meger tagdan hisâra su gelürmiş
Çeride bir kişi anı bilürmiş

Gelüp erkâna didi bu hisâra
Su yolın bozmadur almağa çâre

Suyını kesdiler susuz bunaldı
Şeh ol Akça-hisâr'ı böyle aldı

Hisârun nice deyrin mescid itdi
Yarar âdem koyup şehri bekitdi

Çoğı feth oldı Arnavud-eli'nün
Kamu halkı ganî oldı çerinün

Sürüp Sultân Murâd andan sipâhı
Yine Edrene'ye tutmışdı râhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vidin'in kal'ası beginden âdem
Erişüp didi kim iy şâh-ı a'zam

Çerisi Üngürûs'un âlî dernek [T. 84 b]
Olup itdi sizünle cenge âheng

Beş on gündür Belgrad'dan geçerler
Belgrad'dan da yakında göçerler

Hemân Edrene tedbîrin kodı şâh
Sürüp Sofya diyârına tutar râh

Sekiz yüz elli bir yılı Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

98. DER BEYÂN-I MUHÂREBE-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD KÖS-OVA BÂ-CEYŞ-İ ÜNGÜRÛS-İ BED-NİHÂD

Yazup bundan mukaddem söylemişdük
Gazâ-yı Varna'yı şerh eylemişdük

Kıralun kellesi kesildügini
Sınup leşgerleri basıldugını

Yalunuz Yanko kaçup gitdügini
Cemî'i varını terk itdügini

Erişüp Üngürûs'a Yanko horyad
Didi Türk'ün elinden dâd ü feryâd

Eger siz itmeyesiz ittifâkı
Size sanman ki kala taht bâkı

Gelün el bir idün Türk'e gidelüm
Anun işini bir yana idelüm

Ve illâ ol size elbet geliser
Sizi vü tahtunuz bir bir alıser

Bu sözden Kâfiristan'a hirâsân
Düşüp hânlar danışdı cümle yek-sân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didiler cümlesi kim hoş didi bu [T. 85 a]
Başından tutmasan binar olur cû

Cemi-i Üngürüs u Çeyh ü Alaman
Derüp leşgerlerin cem' itdi her bân

Biri Lük-bân'un oğlı, biri Çeyh-bân
Sükûlet-bân biri, birisi Leh-bân

Bu bânlar cem' olup kim sürdi leşger
Bulara Yanko mel'ûnidi rehber

Sürüp bunlar nefîr-i âmm iderler
Ki kasd-ı mezheb-i islâm iderler

Gelüp câsûs-ı gehden biri irdi
Haber kâfir çerisinden irürdi

Kös-ova'dur dir anlarun murâdı
Ki da'vet ideler Sultân Murâd'ı

Sıyalar anda şâhun leşgerini
Bizümdür dir olar Rûm-îleri'ni

Şeh emr itdi yaragın gördi her er
Müretteb hâzır oldı cümle leşger

Sürüp Sultân Murâd andan sipâhı
Yürütdi Kös-ova'ya tutdı râhı

Erişüp bir seher san berk-ı âcil
Hemân a'dâyile oldı mukâbil

Görüp kâfir çerisin şâh-ı gâzî
İnüp kıldı iki rek'at namâzı

Niyâz idüp didi kim yâ İlâhî
Ki sensin cümle mahlûkun penâhı

İnâyet it Muhammed ümmetüne [T. 85 b]
Zebûn itme Hudâ-yâ müşrikine

Beli ben benderün çokdur günâhı
Benüm çün anlara kıyma İlâhî

Du'â idüp silvâr oldı hemân ol
Yürüdi düşmen üstüne revân ol

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İki leşger seher vaktinde erişdi
Ulaşup biribirine karışdı

Revân oldı şu resme sîli kanun
Ki toldı ser-nigûn tası semânun

Kılıç benzer kemend-i cân-şikâra
Sünîler sokup öldürmekde mâra

Yiyen darbını hod gürz-i girânun
Unutdı gussasın cümle cihânun

Uçar ortada bâz-ı tîr-i hûn-h'âr
Urup kan içmege her biri minkâr

Seherden tâ-be-şeb ceng oldı muhkem
Hiç ayrılmadı iki ceyş-i a'zam

İki gün iki gice ceng iderler
Cihânı ehl-i küfre teng iderler

Şu denlü püşte oldı küştelerden
O sahrâ taga döndi püştelerden

Sükûlet-bân'ı Lük-bân oğluyle
Kesüp başın ikisinün de bile

Didi Çeyh-bân'ı hem tutup getürler
Rikâbına şehin-şâhun yetürler

Şeh emr itdi hemân boynın urarlar [T. 86 a]
La'înün anda kaydını görürler

Meger Leh-bân'ı sandukda tutarlar
Esîr içinde bilmezler satarlar

Özini gizleyüp bildürmedi ol
Birez müddet turup kaçup bulur yol

Erişüp mülkine buldı murâdın
Dahı anmadı islâm ehli adın

Kaçup Yanko barabtı cümle rahtı
Cemî-i bânlarun hem rahtı bahtı

Araba top u tüfeng cümle tavarın
Cemî'-i bânlarun mâl ü menâlin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ne varsa bânlara mensûb alındı
Kamusı saltanat çün zabt olundı

Kalanın leşgere eyletdi yağma
Ki mâlâmâlidi ol cây-i heycâ

Kumâş ü at ü katır simile zer
Ganâyimden gani olmışdı her er

Gazâ-yı ekber idüp şâh-ı a'zam
Gönüldi Edrene tahtına hurrem

Sekiz yüz elli ikinci yıl Nebî'nün
Bu hâle târîh oldı hicretinün

İrüp Edrene'de oldı mukarrer
Ne kılmışdur göre Kâdir mukadder

99. DER BEYÂN-I URS-KERDEN-I SULTÂN MURÂD BERÂY-I TEZVÎC-I SULTÂN MUHAMMED-İ HOŞ-NİHÂD

Gelüp Sultân Murâd ibn-i Muhammed [T. 86 b]
Kim itdi Edrene tahtını mesned

Halîl Pâşâ'yıdı şâhun vezîri
Umûr-ı saltanatda hem müşîri

Halîl Pâşâ'ya bir gün didi hünkâr
Benüm fikrüm var ol sen de haberdâr

Evermek dilerem oğlum it i'lâm
Ki pâk-asl ola mü'min ehl-i islâm

Di imdi kanda isteyüp bulalum
Nevâhîde kimün kızın alalum

Halîl Pâşâ didi hünkâr bilür
Savâb olur ne kim hünkâr kılur

Didi şeh bize toğrıdur şu Türkman
Ki ya'nî Zü'l-kadir-oğlı Süleymân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızın anun alalum eyle tedbîr
Bu hayr işdür gerekmez buna te'hîr

Halîl Pâşâ didi oldur sezâvâr
Pes ilhâm-ı İlâhî'dür bu hünkâr

Amâsiyye begi Hızır Ağa'yile
Hemân varmak gerek hâtûnı bile

Ekâbirden de hayli kişi gitsün
Havâtûnın dahı bile iletsün

Dahı gevher nigîn hâtemle bile
Cevâhirden garâyib tuhfe bile

İşâret itdiler cem' oldı hâzır
Yazıldı nâme gönüldi ekâbir

Kesüp menzil revân olup sürerler [T. 87 a]
Meger bir gün varup şehre irerler

Amâsiyye begi Hızır Ağa işitdi
Çıkup ol halkı istikbâl itdi

Gelüp şehre oları kondururlar
Olara nüzl ü ni'met gönderürler

Görüp Hızır Ağa kayûn çıkdı gitdi
Meger bir gün Alibustan'a[88] yetdi

Süleymân-şâh'a arz-ı hâl iderler
Salup a'yânı istikbâl iderler

İledüp kondururlar hurmetile
Ziyâfetler iderler izzetile

Tamâm oldı çü envâ'ı ziyâfet
Kamu yirlü yerince resm ü âdet

Hızır Ağa Süleymân-şâh'a söyler
Ki sultân, oğlına şeh-zâdeyi ister

Didi Sultân Murâd'a bendeyem ben
Ne hizmet emr iderse andayam ben

88 (*Alibistan*) : Elbistan.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp şeh kızlarını cümle hâzır
Pes okundı havâtûn-ı ekâbir

Şehün beş kızları varıdı ol ân
Beşer-zâd ü perî-rû vardı handân

Bu beş kızlar içinde serverini
Cemâl ü hulkıle şîrîn-terini

Havâtûn-ı ekâbir gördi lâyık
Ki zîrâ cümleden olidi fâyık

Şehe mahsûs idüp ol nâzenini [T. 87 b]
Virürler hâtem-i gevher nigini

Süleymân-şeh kılur emre itâ'at
İder hulk u tevâzu'la ziyâfet

Yine izzetlerile bindürürler
Bir iki menzile dek gönderürler

Süleymân-şâh'un ol izzetlerini
Bulara itdügi hürmetlerini

Kızının hüsn ü hulkın söylediler
Şehe vasfını i'lâm eylediler

Yine emr itdi şeh cem' oldı a'yân
Tavâşi dâyelerle bile yek-sân

Yine Hızır Ağa vü hâtûnı bile
Ulu beglerile hâtûnıyile

Kesüp menzil Alibustan'a irer râh
Süleymân-şâh olup bunlardan âgâh

Bir iki menzil istikbâl itdi
Dönüp i'zâzile şehre iletdi

Hemân şevkile ursa itdi niyyet
Cemî'i beglerini itdi da'vet

Düğünler eyleyüp toy u temâşâ
Cemî'i âdet erkân irdi başa

Kıza şer'î nikâh idüp cihâzın
İdüp hâzır katarın mehârın

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp Hızır Ağa hâtûnını nâzır
Havâtûn-ı ekâbir cümle hâzır

Göçüp dâyeler ü hâdimlerile [T. 88 a]
İki üç menzile dek gendü bile

Süleymân-şeh dönüp tevdî' itdi
Bular Edrene yolın tutdı gitdi

Meger bir gün Gelibolu'ya irerler
Gemiler hâzıridi geçdi leşger

Gelibolı'yı bunlar geçdügi dem
Gelibolı begi salmışdı âdem

Halîl Pâşâ'ya irüp didi ol er
Arûs-i şehle bahrı geçdi leşger

Halîl Pâşâ'dan işitdükde sultân
Buyurdı çıkup istikbâle a'yân

Getürüp izzetile indürürler
Münâsib bir sarâya kondururlar

100. DER SIFAT-I BAHÂR VE URS-KERDEN-İ SULTÂN MURÂD VE TEZVÎC-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED-İ HOŞ-NİHÂD

İrişmişidi eyyâmı bahârun
Dahı ön mevsümidi sebze-zârun

Ser-âgâz itmişidi efgâne bülbül
Yaka çâk itmişidi gonca-i gül

Zemîn ezhârile olmışdı müzeyyen
Kevâkible semâ nitekim gül-şen

Cihân cennet-dirahşân, hulle-pûşen
Revân kevser gibi cûlar hurûşân

Tonanup yine dünyâ-yı acûze
Zelîhâ gibi dil-ber oldı tâze

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kurarlar sebze-zâra çetr-i şâhî [T. 88 b]
Hucceste vü hümâyûn bârgâhı

Yeniçeri iki mil yer tolayu
Tutup çâdır hisâr oldı olayu

Konarlar ortaya alup pâdişâhı
Cihânun cânıdur ümmet-penâhı

Şeh emr itdi yazup etrâfa nâme
Salâ oldı cemî'-i hâss u âme

Erişüp nâme begler oldı âgâh
İderler cümle azm-i dergeh-i şâh

Erişdi urs-i şâha cümle begler
Kamu etrâf-ı âlem toldı çâder

Hamîd ü Menteşe, Aydın, Saruhân
Teke-ili, Germiyân, Rûm u Karaman

Karası beglerile İsfendiyâr'un
Cemî'-i Rûm-eli'nün her diyârun

Gelüp peş-keşlerin arz itdi begler
Deve vü at ü katır, simile zer

Kumâşun hasın u kıymetlüsini
Gulâmun sîm-ber rağbetlüsini

Cevâri cinsinün ra'nâlarını
Semen-bû, lâle-rû zîbâlarını

Yazılup arz olundı piş-keşler
Ki her biri ne getürmişdi begler

Geçüp begler merâtibce oturdı
Gelüp gül yüzlüler ni'met getürdi

Koyunlar yahnisi kuşlar kebâbı [T. 89 a]
Şekerler şerbeti cennet şarâbı

Pilav ü zerde vü envâ'ı her aş
Sahârâ her gün olurdı münakkaş

Bir ay mikdârı her dün-gün temâşâ
Safâ vü zevk işi irişdi başa

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes andan sonra emr itdi şehin-şâh
Kim ide iktirân hûrşîdile mâh

Çü sultândan bu resme oldı fermân
İdüp da'vet Muhammed Hân'ı erkân

İledüp itdiler maksûda vâsıl
Pes oldı ayile güneş mukâbil

Seher-gehden çalındı kûs-i sultân
Süvâr oldı cemî'i ehl-i dîvân

Yarag olmışdı nice bâd-pâya
Ki her birisi ta'n eyler sabâya

Sürüp meydân başından boşanurlar
Hüner zâhir olur her kanda kim var

Gelüp şâhun önine irişürler
Alup ögdüllerini üleşürler

Müyesser oldı şâha çün bu maksûd
Bu maksûdı müyesser itdi Ma'bûd

Hemân destûr virdi beglerine
Varurlar her biri yerlü yerine

Sekız yüz elli üçi hicretinün
Bu ursa târih olmışdur Nebî'nün

101. DER BEYÂN-I VEFÂT-I SULTÂN MURÂD İBN-İ MUHAMMED HÂN VE CÜLÛS-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED İBN-İ MURÂD HÂN [T. 89 b]

Gel iy dil yine keşf eyle dakâyık
Ki sensin kâşif-i sırr-ı hakâyık

Biraz hikmet bedî'inden beyân it
Kelâm açup ma'ânîden ayân it

Bilürsin bi-bekâdur kâyinâtı
Tayanma sıhhate yokdur sebâtı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tutulur nâ-gehân bir gün makâlun
Dilün depretmege kalmaz mecâlün

Bugün bu fursatı anla ganimet
Bulunmaz dâimâ sana bu fursat

İdelüm râvi naklinden rivâyet
Hikâyet dinle bi-haddür şikâyet

Meger Sultân Murâd ibn-i Muhammed
İdinmişdi Edrene tahtını mesned

Süvâr olup şehin-şâh bile erkân
Varup Edrene Adası'n[89] itdi seyrân

Yine dondükde şehre bir derviş
Ada Köprisi'nün başında turmış

Çağırup pâdişâha didi nâ-gâh
Yakındur va'de tevbe eyle iy şâh

Şehün gönline düşürdi hirâsân
Yanında bileyidi cümle erkân

Saraca Pâşâ'ya der şâhid ol sen
Yaramaz işlere tevbe eyledüm ben

Hem İshâk Pâşâ'ya şâh didi eyle [T. 90 a]
Ki şâhid olun ikinüz de bile

Bilürmisiz o derviş ne kişidür
Neredendür ya kimün bilişidür

Dir İshâk Pâşâ bilürem fakirün
Mürididür o Bursa'da Emîr'ün

Sürüp andan ki şehre irişür şâh
Sudâ' irişdi şâha eyledi âh

Vasiyyet-nâme yazdurmışdı hâzır
Halîl Pâşâ'yı hem itmişdi nâzır

Vasî Sultân Muhammed vech-i meşrû'
Müretteb derc olunmışdı mecmû'

---

89 Edirne'de bugün *Saraçiçi* adıyla anılan yer.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şeh üç gün yatdı dördünci gün âdem
Salar oğlına âdem vardugı dem

Hemân Sultân Muhammed sürdi ta'cîl
Erişdi tahta gûyâ berk-i âcil

Şehün meyyitin on gün sakınurlar
Şehe girüp çıkup alup virürler

Kemâ-kân yine dîvânlar olurdı
Paşâlar, begler ağalar gelürdi

On üçünci gün irişüp şehin-şâh
Geçer tahta şeref burcına san mâh

Atasının yaragın gördi derhâl
İder tâbûtını Bursa'ya irsâl

Şehün tâbûtın itmeyince izhâr
Kimesne olmadı mevtinden haber-dâr

Dahı varıdı bir şeh-zâde küçek [T. 90 b]
Hayâtı levhasını itdiler hâk

Anı dahı ider Bursa'ya irsâl
Şehün tâbûtıyile bile îsâl

Çü irsâl eyledi Sultân Murâd'ı
Geçüp tahta ider adlile dâdı

Gidüp Sultân Murâd idince rıhlet
Muhammed Hân'a degdi taht ü devlet

Belî resmi budur bu kâyinâtun
Fenâdur yok sebâtı muhdesâtun

Kanı noldı Süleymân u Sikender
Kanı Keyhusrev ü Fağfûr u Kaysar

Kanı Küşteb ü Ferîdûn, Nerîmân
Kanı Kisrî, kanı Behrâm u Hâkân

Ne sultânlar gelüp gitdi cihâna
Ne şehlerden kalupdur bu zamâna

Mülûk-i mâziyı alsan hisâba
Uzanur söz şurû' eyle kitâba

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihân câhına mesrûr olmak olmaz
Fenâdur buna mağrûr olmak olmaz

Otuz bir yıl cihânda beglik itdi
Cihândan kırk tokuz yaşında gitdi

Hem ol yapmışdur üç âlî imâret
İmâret gidicek kala emâret

Birini Bursa'da itmişdi bünyâd
Biri Edrene'de ma'mûr u âbâd

Ol Ergine suyı üzre köpri kim var [T. 91 a]
Cihânda görmedi mislini deyyâr

Yapar hem köpride âlî imâret
Gelüp gidenlere ola ziyâfet

Sekiz yüz elli beş yıl hicretinün
Bu hâle târîh olmışdur Nebî'nün

Olup Sultân Muhammed mülke server
Serîr-i saltanat oldı mukarrer

Meger bir gün haber irişdi nâ-gâh
Karaman-oğlu[90] oldı yine gümrâh

Bir oğlın Germiyân-oğlu'na koşdı
Kütâhiyye-hisârı üzre düşdi

Bir oğlın Aydın-illeri'ne saldı
Bir oğlı Mentege-ili'ne geldi

Muhammed Hân haber-dâr olduğı dem
Buyurdı saldılar etrâfa âdem

Çeriler cem' iderler memleketden
Gelür dergâh-ı şâha her cihetden

Hem İshâk Pâşâ'yı hünkâr ol ân
İder Anatolı'ya mîr-i mirân

Hücûm idüp Muhammed Hân ki göçdi
Gelibolı'ya geldi bahrı geçdi

90 Karaman-oğlu İbrâhîm Beg-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İrince Bursa'ya leggerle hünkâr
Karaman-oğlı ha kaçar mı kaçar

Varup Ak-şehr'i feth itdi şehin-şâh
Sürüp Konya'nun üstine tutar râh

Karaman-oğlı gördi iş hadden aşdı [T. 91 b]
Belâ deryâsı taşdı başdan aşdı

Yazup pâşâlara mektûbı söyler
Terahhum ola diyü özr eyler

Demiş hem bir kızum var pâdişâha
Cemâli ta'n ider mihrile mâha

Muhammed Hân'a ol câriye ben kul
Kerîm olana olur özr makbûl

Şeha her bir seferde hizmet idem
İşâret ola yüzüm üzre gidem

Paşâlar iledür mektûbı şâha
Karaman-oğlı yazmış özr-h'âha

Didiler şâha iy sultân-ı âlem
Cihân tendür vücûdun cânı âdem

Mürüvvet kânisin sen lûtfun işle
Bu kerre ecdâdı ocağın bağışla

Eger bu resme bir dahı bulasın
Atası mülkin elinden alasın

Kabûl idüp pâşâlar sözüni hem
Karaman-oğlı'nı afv itdi ol dem

Yine döndi kim ire taht-gâha
Haber bu resmile irişdi şâha

Cezâyirden kadırka, göge gelmiş
Gelibolı-boğazı'n käfir almış

Dönüp Sultân Muhammed çekdi leggerı
Sürüp toğrı Koca-ili'ne irerler

Varup Akça-hisâr üstine indi [T. 92 a]
Geçüp bahrı hisâra karşu kondı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân ol arada kim kondı leşger
Buyurdı bir hisâr anda yaparlar

Tonadup kal'ayı ucdan uca hep
Yarar âdem yaragile müretteb

Ulu toplar kodı deryâ yüzinde
Kemine kepki ururlar gözinde

Buyurdı İstanbul etrâfın ururlar
Kapup âdem kapuyı yapdururlar

Tekür gördi ki hâl oldı mükedder
Keder def' itmege bir çâre ister

Tekür oldı birez bu hâle hayrân
Halîl Pâşa'dan olur didi dermân

Halîl'e gerçi tuhfe bâliğ itdi
Degül bâliğ mebâliğ bâliğ itdi

Halîl Pâşâ balık çeynedi yutdı
Balık kılçığı boğazını tutdı

Didi hünkâr ana şehre üşelüm
Ümid oldur alavuz dürişelüm

Halîl Pâşâ didi yakındurur kış
Çeriye kalmışdur daşra cünbiş

Bu kış yaragı her neyse kılalum
Yazın Allah virürse alalum

Gelüp Edrene'ye şâh-ı mu'azzam
O kış yaragı neyse gördi muhkem

102. DER FASL-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR VE FETH-ŞÜDEN-İ İSTANBUL VE SİLİVRİ VE ÂN DİYÂR [T. 92b]

Yine irişdi eyyâm-i bahârî
Münevver itdi rûy-i rûzgârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şükûfe virdi zînet sebzezâra
Cinân sanur bakan bâğ-i bahâra

Çemenler bahr gibi geldi cûşa
Vuhûş u tayr başladı hurûşa

Perâkende idüp etrâfa nâme
Nidâ oldı çeriden hâss ü âme

Erişüp cem' olur cümle çeriler
Karadan gendi deryâdan gemiler

Revân olup erişdi bir seherden
Kuşatdurdı hisârı bahr ü berrden

Kalata köşesinden tâ Sitanbul
Kesilmişdi temür zincirile yol

Beşiktaş'dan yire ağaç döşerler
Kalata ardından aşup bahra irerler

Düzedüp korkuluklar iki yana
Oluk-veş idüp urlar yağı ana

Münâsib rûzgâr irişdi nâ-gâh
Geminün halkı deyüp Allah Allah

Çözüp sancakların yelken açarlar
Biribirinün ardınca uçarlar

Karakuş ak kanad açdı vü uçdı
Kalata ardından inüp bahra düşdi

Degül midür bu küffârı şaşurmak [T. 93 a]
Gemiye yelkenile tağ aşurmak

Gemiler üstine köpri kurarlar
Sühûletle geçe kasd itse leşger

Tamâm elli gün oldı hoş döğüşler
Nice kerre acâyib yüriyüşler

Buyurdı elli birincide yağma
Gel imdi gör nice oldı temâşâ

Biribirin basup burca çıkardı
Dime kim ata oğula bakardı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çıkup girüp basup kovup kırarlar
Urup tutup o şehri yağmalarlar

Tekürî ceng içinde öldürürler
Yürüyüp şehrin evlerin urarlar

Esîr eylediler halkın tamâmı
Esîr oldı cemî'-i hâss ü âmı

Semen-ber, serv-kamet meh-likâlar
Şeker-leb, lâle-rûlar dil-rubâlar

Kumâşı cevheri üç gün dağarlar
Fükarî üsküfile üleşürler

Hemân dördüncî gün idüp yasagı
Urarlar leşger ehline çomagı

Kapucı, kâdı vü subaşı, dizdâr
Hemân emr itdi tertîbile hünkâr

Ayasofya'da ön cum'a namâzı
Kılup hünkârla itdiler niyâzı

İçinde hutbe-i îmân okundı [T. 93 b]
Giderüp İncili Kur'an okundı

Pes emr idüp Halîl Pâşâ'yı tutdı
Hisârun kulîesinde habs itdi

İşitdük sonra anı kim nice oldı
Cihânda her ne kim itdise buldı

Belî bu resmedür dehr içre âyin
Ki ber-hurdâr olmaz hiç hâyin

Sekiz yüz elli yedisindeyidi
Bu fethün târihi ol hîndeyidi

103. DER BEYÂN-I TA'MÎR-KERDEN-I ŞEHR-İ İSTANBUL SULTÂN MUHAMMED İBN-İ MURÂD-I ASL-I USÛL

Bu İstanbul-hisârı gibi a'lâ
İşidilmez cihân içinde aslâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisârun vüs'atin vasf itsem olmaz
Mısır, Şâm u Haleb girürse tolmaz

Leb-i deryâda bir sûr-ı mu'azzam
Yapılmış bir hisâr a'lâ vü a'zam

Hisârı cümle bahr almış araya
Hemân bir cânibi kalmış karaya

Karadan yanının üç kat hisârı
Biribirinden a'lâ burc u bârı

Yine handek irişmez kadd-i nîze
Keslimiş bir denizden bir denize

Hisârun içi bir şehr-i dil-ârâ
Ki reşk ider Semerkand ü Buhârâ

Gezenler Mısr u Şâm u Hind ü Çîn'i [T. 94 a]
Görüp İstanbul'ı ider âferini

İçinde üç yüz ola deyr-i zîbâ
Ayasofya kamudan a'zam, a'lâ

Bir ulu kubbedür merfû' vü a'zam
İçinde mahv olur on beş bin âdem

Anun mermerleri hiç vasf olunmaz
Olarun ma'deni şimdi bulunmaz

Direkler ferş ü ya dîvâr-zârı
Garâyibden Süleymân yâdigârı

İşitdüm râvi naklinden rivâyet
Süleymân-ı Nebî'den bir hikâyet

Ki Kuds'i yapmağa bünyâd urmış
Garâyib mermeri cinne buyurmış

Bulup ma'denleri cin getürmiş
Garâyib mermerleri Kuds'e yetürmiş

Yapar Kuds'i murâdınca Süleymân
Geçer üstüne anun nice ezmân

Çü Puhtunasr'un irdi rûzgârı
Varup Kuds'e yıkar ol kâr ü bârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Düketdi ömrün anun da zemâne
Sanasın gelmedi herkiz cihâne

Teküri İstanbul'un salup gemiler
Hazâyinile yarar âdemiler

Gemile İstanbul'a cümle varını
Getürler ol binâ mermerlerini

Ne denlü varsa İstanbul'da mermer [T. 94 b]
Kamu Kuds-i Şerîf'ün idi derler

Anun mermerlerile Ayasofya
Yapıldı vü mezeyyen oldı zîbâ

Menâre-veş direkler, yeşil ezrâk
Somakı vü sarı vü ag u ablak

Ya ol mevvâc-rengîn mermer-zâr
Müzeyyen anlarunla çâr dîvâr

Ya ferşi mermeri pür-nakş-ı rengin
Ki bilmez adile erjeng rengin

Biçüp açup döşemişler muvâfık
Gehî on, geh sekiz mevci mutâbık

Gören fergin sanur mevvâc-ı deryâ
Dilile vasf olunmaz Ayasofya

104. DER SIFAT-I CÂMİ' VE İMÂRET VE MEDRESE KERD-BÜNYÂD DER ŞEHR-İ İSTANBUL SULTÂN MUHAMMED HÂN İBN-İ SULTÂN MURÂD

Yapar Sultân Muhammed âlî câmi'
İşitmemiş nazîrin hiç sâmi'

Binâsın cümle yonma taşdur bil
Ki sığmaz derzine yüz yarılup kıl

Harem ferşî direkler cümle mermer
Harem câmi' Süleymânî direkler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Müşâbih öylelik yoldan nazarda
O kurşun kubbe kûh u lâciverde

Haremde ya ol ulu şadrevânı
Revân şöyle ki şâd ider revânı

3300 Otak içre kevâkib-veş kanâdil [T. 95 a]
Ceml'isinde sîm ü zer selâsil

Ya sîm ü zer ol ulu şam'danlar
Sütûn-veş şem'-i kâfûrile anlar

Okursa hutbe menberde hatîbi
Sanursın anı cennet andelîbi

Mu'arrifler müezzinlerle hoş-hân
Kamu kâmil fasîh u hûb-elhân

Otuz hâfız dahı var cümle hoş-hân
İder bu cümle her gün hatm-i Kur'an

3305 Dahı kırk kişi var en'âm okurlar
Ehass u hâss sanma âmm okurlar

Muhammed Hân rûhına du'âlar
Okuyup her gün iderler senâlar

Sekiz medrese iki cânibde âlî
Yapup nasb eyledi mevle'l-mevâlî

Bedî'-i ilme söylerler beyânı
Ki her birisi keşşâf-ı ma'ânî

Bu bâğ-i şer'i anlar hurrem eyler
Cihânun mübtedî'in mülzem eyler

3310 Çü arz eyler delîlin ehl-i sünnet
Kalur zulmetde rây-ı ehl-i hikmet

Medâris toptoludur müsta'idler
Dürişüp gice gündüz şugl iderler

Ceml'-i kubbe kurşun lâciverdi
Ne kimse mislin işitdi ne gördi

Sekiz dahı tetimme itdi bünyâd [T. 95 b]
İçi pür-sûhte vü ma'mûr u âbâd

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hasır u ni'met ü şem' itdi hâzır
Kamu tertîb içün nasb itdi nâzır

Yine emr itdi bir âlî imâret
İmâretden kala sonra emâret

Ki bin kişiye her gün iki nevbet
Virilür âş u et, etmek ziyâfet

Yaya atlu müsâfir hâss u âmı
Konukluk eyleyüp üç gün tamâmı

Nefâyisden ni'am vâfir alefler
Gice gündüz ziyâfetler iderler

Dahı bir cânibe bîmâr-hâne
İdüp bünyâd eser kodı cihâne

Hakîm ü hâzık u kehhâl ü fessâd
Kamusı fenn içinde mâhir üstâd

Yatan her hastaya hâlin ü pister
Merâtibce virüp timâr iderler

Garâyib eşribe kühl-i mücevher
Cemî-i nâs içün li'llâh iderler

Varan rüstâyî şehrî âmm u hâsa
Virürler yok dimezler cümle nâsa

Sürüp çok mâldârı memleketden
Urundı eyleyüp cümle cihetden

Virüp İstanbul'un hûb evlerini
Tenellî eyledi cümle varını

Karaman'dan sürüp nice şehrî [T. 96 a]
Degül rüstâyî biri, cümle şehrî

Bularu bâğ u bâğçe virürler
Yaparlar her birisi âlî evler

Kalata karşuda bir sûr-ı a'zam
Firengistân tolu şehr-i mu'azzam

Mutabbak her evi bir burca benzer
Beşer evdür hisârile berâber

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Serâser seyr idenler bu cihânı
Der İstanbul'a benzer şehr kanı

Sarâyı şöyle yapdı yüce eyvân
Ki gören dir anı kasr-ı Süleymân

105. DER BEYÂN-I FETH-İ İNOZ TEVÂBİ'-İ VE DAŞ-ÖZ

Ferecük kâdısı âlem-penâha
Ki ya'ni arz ider dergâh-ı şâha

İnoz'dan eyleyüp şâha şikâyet
Ki kul kullanmaz oldı ol vilâyet

Kaçup bir kul ki gire ol hisâra
Ele girmege olmaz dahı çâre

Meger kim âşinâsı ola kâfir
Murâdı üzre akça ola vâfir

Ki kulı sâhibine ide teslim
Elinden kâfirün âciz bu iklîm

Şeh oldukda bu ma'nîden haber-dâr
Yunus Beg'i[91] kıgırdup dir ana var

Hemân varup reislere yasag it [T. 96 b]
Tonatdur on kadırka pür-yarag it

Azebden kullarumdan her ne mikdâr
Hemân lâzım olanı eyle izhâr

Yarar yoldaşile vâfir yarag al
Yürü var cidd ü cehd it itme ihmâl

Limanın İnoz'un deryâdan al sen
Bi-avn-i Hak bu cânibden irem ben

Yunus Beg didi fermân pâdişâhun
Hemân varup yaragın gördi râhun

---

91 (*Has Yunus Beg*) : Kaptan-ı derya.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yarar âdem yaragile şahâne
Kadırkalar tonandı bi-bahâne

Hudâ'yı yâd idüp deryâya gitdi
Meger bir gün İnoz gurbına yetdi

Gice varmağı yeg gördi reisler
Cemî'i ittifâk eyle iderler

Varup giceyle limanı kuşatdı
Hirâsân saldı şehre toplar atdı

Yerinden turdı kâfirler hirâsân
Uçuk dutmış gibi endâmı lerzân

Görürler kim limanda ehl-i islâm
Kadırkalar tolu leşgerler a'lâm

Bular bu haldeyiken deng ü hayrân
Erişüp bir nice kâfir şitâbân

Tekürün karşusına geldi turdı
Külâhın her birisi yire urdı

Tekürün cânına od düşdi derhâl [T. 97 a]
Hazînesinde ne denlü ki var mâl

Cemî'i ehl-i beytin aldı bile
Çıkup şehrün kamu a'yânıyile

Tekürün bir kızı vardı zîbâ
Semen-sîmâ, serî-kâmet, dil-ârâ

Gözi âhû, hilâl-ebrû, perî-rû
Gül-i terden mutarrâ müşg çın bu

Şehirden giceyile olup revâne
Erişdi dergeh-i şâh-ı cihâne

Şehin-şeh bir çemende konmışidi
Kurup çetr-i hümâyûn inmişidi

Tekür de indi kondı bir kenâra
Diler kim cânib-i dergâha vara

Bilüp kandaysa pâşâ bârgâhı
Süvâr olup hemân-dem tutdı râhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Varup pâşâya arz itdi hâlin
Cemî'i her ne varsa kîl ü kâlin

Gelüp hünkâra pâşâ didi bir bir
Tekürün sözlerini itdi takrîr

Demiş kim pâdişâhun bendesiyem
Muti'am emrine efgendesiyem

İnâdum yok ana, şehrümüz anun
Dahı var bir kızum hûbı cihânun

Getürdüm hâk-pâ-yi pâdişâha
Cemâlî ta'n ider mihrile mâha

İşitdükde şeh-i sâhib-sa'âdet [T. 97 b]
Kızın alup anı itdi ri'âyet

Yarar âdemlerine gendüye hem
Eyü dirlikler itdi şâh-ı a'zam

Ulu deyrini şehrün itdi câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Bir ulu memlahaydı Rûm-eli'nde
Velî kalmışdı kavm-i şûm elinde

O şehre vardı toldı ehl-i islâm
Zihî şehr-i hümâyûn hûb-fercâm

İnoz'a karşu Taş-öz dirleridi
Cezîre içre bir kal'a varidi

Şeh emr itdi varup bâ-avn-i Bârî
Yunus Beg üşüp aldı ol hisârı

İki şehrün dahı kâfirlerini
Yazup defter iderler her birini

Ol iki şehri şâh itdi musahhar
Kamu tertîbile oldı mukarrer

Sekiz yüz elli tokuz yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

106. DER FETH-İ KAL'A-İ NUVÂBRİ Kİ KÂN-İ SİM BÛD DER DEST-İ GEBRİ

Yine bir gün Muhammed Hân-ı a'zam
Salup İsâ Beg'e ulagîle âdem

Didi Lâz-ili'n almışken Müsülmân
İçine tolmışken ehl-i islâm

Virilmiş kâfire yine ol iller [T. 98 a]
Ol ili gönlümüz feth etmek ister

Kadîmî sen ol uclarda olursın
Ne yüzden varmak evlâdur bilürsin

Tefekkür idüp eyle bize i'lâm
Ki âsân yoldan ola feth-i islâm

Bu resme yazdı İsâ Beg cevâbı
Şehin-şâh yeg bilür râh-ı savâbı

Yürî şâha ki şimdi fursatundur
Salan desbotı hâke devletündür

Ki Vılk-oğlı la'în despot bu dem
Gidüp ısmarladı cân ber-cehennem

Haber verdi çünkim haber-ber
Sürüp Sultân Muhammed çekdi lesger

Nuvâbrı üstine azm itdi gitdi
Şehi İsâ Beg istikbâl itdi

Kıgırdup didi İsâ Beg'e hünkâr
Hisârı varmadın biz, iste sen var

Du'â itdi şehe vü çıkdı gitdi
Meger bir gün hisâra irdi yetdi

Çü elçi geldügin dizdâr bildi
Konaga kondurup ikrâm kıldı

Didi dizdâra hünkârun didügin
Hisârı eylügile istedügin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi sizde revâmıdur bu âyin
Ki kul olan ola şâhına hâyin

Didi İsâ Beg ebleh pâdişâhun [T. 98 b]
Ölüpdür oğlı yok kim ola şâhun

Didi oğlı yoglse kızı vardur
Bu mülke gayrinün ne sözi vardur

Şehün dâmâdıdur Bosna kıralı
Bilürsin nice uludur kıralı

Didi dizdâra İsâ Beg hey ahmak
Gelen Sultân Muhammed'dür muhakkak

Onat fikr eyle hâlün aç gözüni
Tağıtma aklını degşür özüni

İşitdünüz hod İstanbul-hisârı'n
Nice itdügin anun dâr ü diyârın

Didi dizdâr gelsün bir görelüm
Ne gördük ne içün kal'a verelüm

Cevâbın aldı İsâ Beg ki gitdi
Kesüp menzil yine dergâha yitdi

Konup göçüp gelürken şâh-ı islâm
İrüp İsâ Beg itdi hâli i'lâm

Sürüp leşger hücûm itdi şehin-şâh
Hisâr üstine irdi bir seher-gâh

Kuşatdı kal'ayı yürütdi cengi
Bular tîr atdı anlar urdı sengi

Yedi gün ceng itdi âhir-i kâr
Hisârı verdi kâfir sonra nâ-çâr

Hisâr içre meger despot-ı bî-dîn
Komışdı cem' idüp vâfir hazâyin

Cemi'i cem' idüp Lâz-illeri'nün [T. 99 a]
Husûsâ ol gümüş ma'denlerinün

Abâ an-cedd ki cem' itmişleridi
Koyup ol kal'ada gitmişleridi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cemî'isin verüp sultân-ı dehre
Hudâ itdi anı guzzâta behre

Hisâr içre kalacak kâfirini
Yazup defter iderler her birini

Sipâhisine de timâr iderler
Çıkarup kal'adan alup giderler

Hisârun gördi kaydın her ne kim var
Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr

Sürüp Sultân Muhammed göçdi gitdi
Tirebce-kal'asi'na irdi yitdi

Anı da feth idüp sultân-ı a'zam
Yarar âdem koyup zabt itdi muhkem

Görüp kaydın kilâ'un bi-bahâne
Yine Edrene'ye oldı revâne

Sekiz yüz elli tokuzındayidi
Bu fethün târihi ol hîndeyidi

107. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED BE-NİYYET-İ GAZÂ-YI KAL'A-İ BELGIRAD

Varidi Üngürûs'un bir hisârı
Berü yakada Tuna'nun kenârı

Hasîn hısnidi vâsi' şehr-i a'zam
Yarag u yatile mazbût u muhkem

Limanı toptolu cengî gemiler [T. 99 b]
Müheyyâ pür-yarag ehl âdemiler

Urundı Üngürûs'un pehlüvânı
Komışlar bir iki bin nev-cüvânı

Göçüp Sultân Muhammed Hân-ı Gâzî
Çekülp leşger idüp Hakk'a niyâzı

Gazâya niyyet idüp sürdi gitdi
Belgrad'un varup üstine yetdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ulu toplar döküp hâkân-ı a'zam
Hisârun cengine âheng itdi muhkem

Kara-deniz'den ermişdi gemiler
Kamu pür-yarag u ehl âdemiler

Yürüyüş ola kal'aya üşeler
Tuna yüzinden anlar uruşalar

Meğer Dayı Karaca dirlerdi
O demde Rûm-eli ser-leşgeridi

Didi Sultân Muhammed Hân'a hânum
Fidâ olsun senün yoluna cânum

Tuna'yı geçelüm emr it varalum
Hisârun karşusında oturalum

Eger düşmen gelürse duruşavuz
Gazâdur kâfirile uruşavuz

Hisâra olavuz anda havâle
Ne yardum gele ne zâd ü nevâle

İzin virmez Tuna'yı geçmege şâh
Görelüm ne kılur dir kudretu'llah

Çün olmamışdı Kâdir'den mukadder [T. 100 a]
Mukadder olmayan olmaz müyesser

Tuna yüzinden irişdi gemiler
Karadan Yanko mel'ünile leşger

Hisâra karşu kondılar kenâra
Koyarlar zâd ü leşgerler hisâra

Tuna üstinde ceng itdi gemiler
Şehîd oldı nice ehl âdemiler

Karaca Pâşâ toplarla hisârı
Döğerken irişüp takdîr-i Bârî

Atıldı kal'adan bir top nâ-gâh
Meterize irtürdi kudretu'llah

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meterizden kopup bir ağaç ol dem
Şehîd itdi Karaca Pâşâ'yı hem

Görür hünkâr kim sındı gemiler
Şehîd oldı nice ehl âdemiler

Şehîd oldı Karaca Pâşâ da hem
Nidâ emr eyledi sultân-ı a'zam

Seherden yüriyüş ola hisâra
Mukadder olmasa olur mı çâre

Seherden kul yüridi şâh önince
San encüm seyr iderdi mâh önince

Hücûm idüp girür kullar hisâra
Nice kâfirleri idüp pâre pâre

Hemân Yanko la'în gemileriyle
Geçüp hep Üngürûs'un leşgerile

Hisâr içinde kim cenge yürürler [T. 100 b]
Yeniçeri alayın döndürürler

Kırup kovup ki çıkdı dışra kâfir
Muhammed Hân süvâr olmışdı hâzır

Sürüp kâfir çerisine erişdi
İki leşger girişdi vü karışdı

Ziyâde ceng ü âşûb oldı âhir
Sınup kaçup girür kal'aya kâfir

Göçüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Yine Edrene'ye sürdi sipâhı

Hisârı almak olmamış mukadder
Mukadder olmayan olmaz müyesser

Sınup sınmak Hakk'un Peygamberine
Olurdı kâyinâtun serverine

Sekiz yüz altmışidi Mustafâ'nun
Geçen yıl hicretinden bu gazânun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

108. URS-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED-İ CİHÂN-GİR BÂ-SAFÂ VE SÜNNET-ŞÜDEN-İ SULTÂN BÂYEZİD VE SULTÂN MUSTAFÂ

Meger Sultân Muhammed itdi niyyet
İki şeh-zâdesini ide sünnet

Yazup her birine ikrâm ü izzet
İki şeh-zâdeyi şâh itdi da'vet

Amâsiyye'ydi taht-ı Bâyezîd Hân
Haber irişdi vü göçdi şitâbân

Saruhân tahtı Sultân Mustafâ'nun
İricek nâmesi şâh-ı cihânun

Yaragın gördi vü oldı revâne [T. 101 a.]
İrişdi dergeh-i şâh-ı cihâne

Yazıldı ursa da'vet hâss u âme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Nevâhiden gelüp irişdi begler
Tolar Edrene etrâfına legger

Hamîd ü Menteşe, Aydın, Saruhân
Karasi vü Teke, Rûm u Karaman

Cemî'-i Rûm-eli'le İsfendiyâr'un
Aleyye, Germiyân u Şeh-süvâr'un

Virüp zînet şükûfe sebzezâra
Henüz ön mevsümidi evvel bahâra

Varidi bir cezîre şehre karşu
İçi sebzidi etrâfı akarsu

Furât ü Dicle, Ceyhûn gibi cûlar
Leziz ü sâfî Kevser gibi sular

Muhammed Hân buyurdı kim varalar
Ada'da şâh içün çâdır kuralar

Yarag üstine geldiler o sâ'at
Varup Ada'ya idüp emre itâ'at

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kurarlar çetr-i şâhî nev-cüvânlar
Nihâyetsüz münakkaş sâye-bânlar

Göçer Edrene'den şâh devletile
Senâ vü medh ü izz ü şevketile

Şehi begler serîrine getürdi
Serîr-i saltanatda şâh oturdı

3465 Şeh evvel gün efâzıl da'vet itdi [T. 101 b]
O gün anlarunile sohbet itdi

Yemînî Monla Fahre'd-dîn şâhun
Yesârı Monla Tûsî pâdişâhun

Bu resme emr itmişdi vâlî
Cülûs itdi merâtibce mevâlî

Mevâlile bile huffâz u hoş-h'ân
Okundı hûb-elhânile Kur'an

Çü huffâz âyeti tezkîr iderdi
Mevâlî meclise tefsîr iderdi

3470 Getürler meclise şâhâne ni'met
Nefâyis cümlesi yiyene minnet

Cevâriş geldi pür-sinilerile
Şekerler şerbeti çînilerile

Yiyüp içüp zevâyiden getürler
Du'â idüp yine ba'zı oturlar

Zihî meclis zihî şâhâne sohbet
Ki tefsîr ü hadis olına kırâat

Yine hânendeler meddâh okurlar
Gazel ebyât ü medh-i şâh okurlar

3475 Mevâliye idüp ta'zîm ü izzet
Merâtibce virür şâhâne hil'at

İdüp hâtırlarını cümle ma'mûr
Pes andan virdi şâh anlara destûr

İkinci gün meşâyih oldı da'vet
Gelüp anlar da bir gün itdi sohbet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meşâyihden geh ahbâr-ı dakâyık [T. 102 a]
Gehî zikr oldı esrâr-ı hakâyık

Bula âdâb-ı fakrı itdi izhâr
Bulardan şevkile zevk itdi hünkâr

Bularun sohbetinden şâh-ı devrân
Safâlar sürdi vâfir itdi ihsân

Meşâyih sohbetinden oldı mesrûr
Virür izzetle şâh anlara destûr

Üçüncî gün da'vet oldı begler
Gelüp hünkârile sohbet iderler

Ulu begler merâtibce oturdı
Nice begler ayag üstine turdı

Gelüp mâbeyne zîbâ çâşnigîr
Kamu begler önine saldı peşkir

Nefâyis at'ime zer-sinîrlerle
Şekerler şerbeti pür-çinîlerle

Çalındı subh u sûr-nâ kûs-i sultân
Arada kerre-nây oldı garîvân

Nakâre birle tabl âvâzesinden
Sadâ geçdi felek dervâzesinden

Rebâb ü çeng kânûn u def ü nây
Çegâne erganûn u rûh-efzây

Koşuz u mugnî vü tanbûr u şeş-tâ
Muganni hoş-nefes rakkas-ı ra'nâ

Tamâm oldı bir ay zevk ü temâşâ
Safâ vü zevk işi irişdi başa

Yerine vardı sünnet bitdi maksûd [T. 102 b]
Bu maksûdı müyesser itdi Ma'bûd

Yarag idüp semend-i bâd-pâya
Ki her birisi ta'n eyler sabâya

Sürerler her birin meydân başına
Sen atîle erün bakma taşına

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir ugurdan boşanur cümle varı
Ki her biri bir ilün yâdigârı

Seçilüp çıkdı ba'zı bâd-pânun
Sanasın aymdur bâd-i sabânun

Gelüp menzillerine irişürler
Alup ögdüllerini üleşürler

Yarag atın yazup olmışdı ma'lûm
Komazlar cümleden birini mahrûm

İcâzet oldı şâhun beglerine
Varurlar her biri yerlü yerine

Sekiz yüz altmış bir yıl Nebî'nün
Bu ursa târîh oldı hicretinün

109. DER SIFAT-I DEY VE RESİDEN-İ BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ KÖRFÜZ DER VİLÂYET-İ MORA EZ-KILÂ'-İ FİRENGİSTÂN

Kış irüp bozmışidi bâg u râgı
Tarâvet komamışdı kar, kıragı

Gezend itmişidi bâğ-ı bahâra
Keder virmişidi rûy-i rûzgâra

Yine irişdi eyyâmı bahârun
Münevver itdi rûyin, rûzgârun

Yine itdi nebât emvâtın ihyâ [T.103 a]
Kadîm ü Kâdir ü hayy ü tüvânâ

Açıldı güldi yine gonca-i gül
Yine toldı cihân efgân-ı bülbül

Ulaklar salınup cem' oldı begler
Yine cûş itdi deryâ gibi leşger

Açup anka gibi per yine a'lâm
Hücûm idüp sürüp sultân-ı islâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Menâzil kesdi gitdi tutdı râhı
İrürdi Körfüz üstine sipâhı

Hücûm idüp hemân bâ-avn-i Bârî
Şehin-şâh aldı cebrî ol hisârı

Yarar âdem koyup zabt itdi muhkem
Göçüp ol aradan sultân-ı a'zam

Mora'nun feth idüp hayli hisârın
Yıkup yağma idüp dâr ü diyârın

Yarar beg nasb idüp kādı vü düzdâr
Müretteb gördi kaydın her ne kim var

Dönüp andan sürüp leşgerleri şâh
Yine Edrene'ye tutmışıdi râh

O dem kim Mora'ya azm itdi hünkâr
Didi Mahmûd Pâşâ'ya ki sen var

Çeküp Rûm-ili'nün leşgerlerinden
Ola kim feth ola Lâz-illeri'nden

Göçüp pâşâ çeküp leşger ki gitdi
Menâzil kesdi Lâz-ili'ne yetdi

Ganî itdi çerinün cümlesini [T. 103 b]
Alup Lâz-eli'nün üç kal'asını

Yarar âdem yaragile üç hisârın
Mukarrer itdi zabt itdi diyârın

Göçüp ol aradan sürüp sipâhı
Yine Edrene'ye tutmışdı râhı

Ol aradan ki menzil kesdi gitdi
Şehin-şâha gelüp Üsküb'e yetdi

Çü Üsküb'de buluşdı şâha düstûr
Diledi leşgere şeh vire destûr

Didi pâşâ şehe devletlü hünkâr
İşitdüm kâfirün cem'iyyeti var

Göreltüm Ürgüsûs'un cünbüşini
Göresiz sonra destûrun işini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ulak geldi didi kim sındı kâfir
Kırıldı vü kılıçdan geçdi vâfir

Gelüp serhadde akın salmışidi
Hemân bânlarla sancak kalmışidi

Akıncı leşgeri bulundı yakın
Hemân eylediler anlara akın

Tutup ulu bânlar oldı mahbûs
Kamu sancakları götürüldi ma'kûs

İl eri oldı bânlardan haber-dâr
Kırup komadılar kârede küffâr

Getürüer bânları hünkâra mahbûs
Bile sancakları hem cümle ma'kûs

Buyurdı bânlarun boynın ururlar [T. 104 a]
Adûnun kahrile kaydın görürler

İcâzet virdi şâh leşgerine
Varurlar her biri yerlü yerine

Göçüp andan şeh-i ferhunde-ahter
İrüp Edrene'de oldı mukarrer

Sekiz yüz altmış ikisi Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

110. AZM-I SEFER-KERDEN-I SULTÂN MUHAMMED İBN-İ SULTÂN MURÂD BE-KAL'A-İ GERME-İ MORA BE-KASD-I SEYR-İ CİHÂD

Meger bir gün bahâr eyyâmıydı
Cihân rûşen gülün hengâmıydı

Yeşil atlas tonanmışdı yebânlar
O ferş üzre dirahtan sâye-bânlar

Cihân cennet gibi oldı pür-envâr
Virüp zînet çemen ezhâr u enhâr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çeriye kâbil oldukda çerâgâh
Bir ulak irişüp dergâha nâ-gâh

Didi kim Mora'nun Germe-hisârı'n
Yıkup Sultân Murâd almışdı varın

Yine şimdi denizden geldi kâfir
Kadırka vü mavuna, barça vâfir

Binâ esbâbın itmişler müheyyâ
Yapariar Germe'yi tâ ucdan uca

3540 Ki kala Germe içre ehl-i îmân
Esîr idüp kıralar sonra yek-sân

Bu hâli işidüp erkân-ı dergâh [T. 104 b]
Hemân sâ'at iderler şâhı âgâh

Ki kâfir Germe'yi yapar şitâbân
Nice kal'a var iç yüzde Müslümân

Hemân emr itdi ta'cîlile hünkâr
Didi Mahmûd Pâşâ'ya yürî var

Eriş kim deryepünce hâzıram ben
Cemî'-i cünhüşine nâzıram ben

3545 Göçüp Rûm-ili'nün leşgerlerile
Fülân ibni fülân serverlerile

Sürüp Germe'ye pâşâ yakın irdi
Gelüp câsûs-ı kâfir aydıvirdi

Ki Türk irişdi deryâ gibi leşger
Yakındur bu seher belki irerler

Sinân Beg Mora'da Körfüz içinde
Mora sancağı begiyidi o hînde

Mora içindeki hayli Müslümân
Sinân Beg yanına cem' oldı ol ân

3550 Sinân Beg hod haber-dâr olmışdı
Paşâ ne vakt irişür bilmişdi

Sinân Beg sürdi leşger çıkdı gitdi
O cânibden de pâşâ irdi yetdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görür kâfir ki kabil olmadı kâr
Binâyı kodı bahra kaçdı nâ-çâr

Kimisini kırup kovup yeterler
İdüp yağma esîr idüp dutarlar

Birez gün anda pâşâ itdi ârâm [T. 105 a]
Erişdi leşgerile şâh-ı islâm

Misivri, Londura, Yıldız-hisârı'n
Alup feth eyledi cümle diyârın

Mora'nun ol sefer altı hisârı
Alındı zabt olup cümle diyârı

Cemî'i ol ili feth eylediler
Ol iklîme ki Karlı-ili dirler

İşitdük hâlini bu mâcerânun
Nedür târîhin anla bu gazânun

Sekiz yüz dahı altmış dördidi yıl
Nebî'nün hicretinden târîhi bil

111. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED İBN-İ MURÂD HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ SEMENDRE Bİ- AVN-İ HÂLIK-I İNS Ü CÂN

Geçüp kış geldi eyyâmı bahârun
Yine vakti irişdi sebzezârun

Yine açıldı nesrîn ü semenler
Yine neşv ü nemâ buldı çemenler

Yine zeyn oldı ezhârile sahrâ
Yine mevc urdı sebze misl-i deryâ

Çeriye kâbil oldukda çerâ-gâh
Ulag emr itdi etrâfa şehin-şâh

Ulak irişdi etrâfa serâser
Yine cem' oldı deryâ gibi leşger

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göçüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Sürüp Lâz-ili'ne toğrı sipâhı

Sefer itdükde Lâz'a şah-ı a'zam [T. 105 b]
Semendre kıralun idi ol dem

Hücûmundan şehün Bosna kıralı
Olup lerzân müşevveş oldı hâli

Semendre'yi şehler bundan akdem
Alımadılar iltüp ceyş-i a'zam

Kıral sandı ki Bosna'ya gelür şâh
Hemân gendinün üstine tutup râh

Kıral elçi düzüp gönderdi şâha
Şitâbân elçi göçdi girdi râha

Hem elçile garâyib armağanlar
Safâlar kesb ider bakdukça cânlar

Mehâbib elli dâne hûb-rûlar
Yine mahbûbe hem-çün müşg-bûlar

Tutarlar elde sîm ü zer surâhi
Kumâşa kimse itmezdi nigâhı

Erişüp elçi çekdi peş-keşini
Bile virdi hisârun kilidini

Kıralun şâhile mâbeynin ıslâh
İdüp döndi yine elçi tutup râh

Yeniçeri, Azeb gönderdi hünkâr
Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr

Şehün emrile varup giderler
Semendre-hisârı'n zabt iderler

İderler gâyet ulu deyri câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Çanına ehl-i küfrün od dikarlar [T. 106 a]
Çanın u çanlığın ya'nî yıkarlar

Nice deyri dahı olur mesâcid
İçinden sürilüp kâfir mu'ânid

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhammed Hân adına hutbe okundı
Rüsûm-i ehl-i îmân cümle kondı

Sipâha virdi sultân anda destûr
Sürüp tahtına geldi yine mesrûr

Sekiz yüz yıl dahı altmış beşinde
Bu fethe târih olmışdur o hînde

112. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ KAL'A-İ AMASRI ZİDEST-İ FİRENGİSTÂN

Yine kış gitdi geldi rûz-i Nevrûz
Kış üzre yaz oldı yine peyrûz

Nebât emvâtın itdi Muhyî ihyâ
Çemen yerden çıkar haşr oldı gûyâ

Şu mevsûm kim havânun i'tidâli
Cihânı eyledi cennet misâli

Zemîni zeyn itdi yine ezhâr
Tonandı yeşil atlaslarla eşcâr

Yine şevkile muhrik terâne
Olurlar cûlar etrâfa revâne

Amasrı bir hisâridi müzeyyen
Kara-deniz kenârında mu'ayyen

Firengistân'idi ol şehr cümle
Sipâh, şehri, şâhı cümle bile

Gemiler tonanup dâim giderdi [T. 106 b]
O deryâda harâmîlik iderdi

Anatolu'n kaçup dâim esiri
Girüp ol şehre alınmazdı biri

Bu hâli kim Muhammed Hân işitdi
Hemân Mahmûd Pâşâ'ya ayıtdı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaragı neyse görün ol hisârun
Usan olman ale't-ta'cîl varun

Hemân emr oldı tonandı gemiler
Tolu yarag u yarar âdemiler

Sürüp leşger menâzil kesdi gitdi
Meger bir gün hisâra irdi yetdi

Gemiler dahı irdi bir scherden
Kuşatdı şehri leşger bahr ü berrden

Görür kâfir ki kâbil olmadı kâr
Verürler şehri şâha çâr-nâ-çâr

Begile mu'teber kâfirlerini
Gemiye koydı ehlile varını

Gemile İstanbul'a alup giderler
Merâtibce kamu timâr iderler

Yarar âdem koyup zabt itdi şehri
Gözedüp saklayalar berr ü bahri

Amasrı'ya varurken şâh-ı a'zam
Bolı'ya leşgerile irdügi dem

İdüp İsfendiyâr-oğlı'nı âgâh
Didiler leşgerile irdi şehin-şâh

Kodı Kastamonı'yı göçdi gitdi [T. 107 s]
Sinab'un kal'asına girdi yetdi

Amasrı'ya sürüp şâh irdügini
Hisâr ehli hisârı virdügini

Gemiler dönüp İstanbul'a gitdi
Bunı İsfendiyâr-oğlı işitdi

Ağır peş-keş düzüp gönderdi derhâl
Getürüp elçi şâha itdi isâl

Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr
Hisârun gördi kaydın göçdi hünkâr

Dönüp tahtına mansûr u muzaffer
Varup İstanbul'a oldı mukarrer

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sekiz yüz altmış altıncıyıdı yıl
Nebi'nün hicretinden târihi bil

113. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ MÜLK-İ İSFENDİYÂR VE KAL'A-İ TIRABUZAN

Yaradan ay ü gün, leyl ü nehârı
Giderüp kışı getürdi bahârı

Açıldı güldi yine verd ü nesrîn
Çemenler çıkdı yirden mahşer-âyîn

Dem-i İsâ havânun i'tidâli
Cihân olmışıdı cennet misâli

Şükûfeyle müzeyyen sahn-ı sahrâ
Çemen mevvâcidi gûyâ ki deryâ

Ulak salup şehin-şâh beglerini
Cemî'i cem' idüp leggerlerini

Şeh emr itdi hemân Mahmûd Paşâ'ya [T. 107 b]
Donatdı yüz para gemi mühayyâ

Gemi göndermedin yazıldı nâme
Cevâhir dökdi söz yerine hâme

Senâdan sonra bu olmışdı mefhûm
Ki İsmâ'îl karındaş ola ma'lûm

Tırabuzan'a gönderdük gemiler
Gazâyiçün yarag u âdemiler

Varup uğrayıcak sizün diyâra
Gerek âdem koyasız her kenâra

Azeblerümüz iderse celeblik
Ki ya'nî memleketde bî-edeblik

İdeesiz vâcib olana siyâset
Gerekmez mûzi olana şefâ'at

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazup mektûbı bir kula virürler
Hemân Kastamonı'ya gönderürler

Ulaklar saldı pâşâ Rûm-eli'ne
Cemî'-i Rûm-eli'nün beglerine

Çalup tabl u nakâre göçdi leşger
Gelüp pâşâya cümle cem' olurlar

Geçüp deryâyı pâşâ tutdı râhı
Sürüp Bursa'ya ol dem sipâhı

İrüp sahrâ-yı Bursa'ya ki kondı
Azeble atlu leşger cem' olundı

Anatolı'da Sultân-öni derler
Çeri cem' olmağa sahrâ sulı yer

Müheyyâ olmışidi anda ol dem [T. 108 a]
Anatol leşgerinün cümlesi hem

Yazup bir nâme bir kula virürler
Yine İsmâ'îl Beg'e gönderürler

Denilmiş nâme sana irdügi dem
Hasan Beg oğluna koş yarar âdem

Çü İsmâ'îl Beg'e irişdi nâme
Sâlâ oldı cemî'-i hâss u âme

Hasan Beg'i yarar yoldaşlarile
Koşup gönderdi Engürî'ye bile

Karaman-oğlı İbrâhîm Beg hem
Koşup leşger bir oğlın saldı ol dem

Çekiip leşger bular kim girdi râha
İrerler Engürî'de pâdişâha

Hasan Beg'i buyurdı şâh-ı a'zam
Dutup habs eylediler anda ol dem

Bolı sancağı'nı Sultân Muhammed
Virüp beg olmışidi Kızıl Ahmed

Karındaşidi İsmâ'îl Beg'ün ol
Muhammed Hân'a olmışdı gelüp kul

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger tedbir itdi şâh-ı devrân
Ki görmedin hasâret ehl-i îmân

O mülki feth ide bir hîleyile
Dimişler erlik on, tokuzı hîle

Atası mülkine idüp havâle
Kızıl Ahmed varup ol mülki ala

Buhnur aklile her işe çâre [T. 108 b]
Deminde tigden yegdür mudâra

Hemân bu sözi pâşâ didi ana
Ata mülkin şeh ihsân itdi sana

Yazup menşûrın ol mülkün virürler
Hemân Kastamonı'ya gönderürler

Vilâyet halkı cümle bunu bildi
Ki gendü beglerinün oğlı geldi

Ne yire uğradise itdi musahhar
Vilâyet cümle ana oldı mukarrer

Çü İsmâ'îl Beg ol hâli işitdi
Sinab'un kal'asına göçdi gitdi

Hemân Ahmed Beg ardınca şehin-şâh
İrişdi Kastamonı'ya tutup râh

Göçüp Kastamonı'dan tutdı râhı
Sinab'un kal'asına sürdi sipâhı

Ki bir menzil kalmışdı hisâra
Şehen-şeh kondı bir hoş sebzezâra

İrüp Ahmed Beg ü Mahmûd Pâşâ
Hisâra karşu kondı toldı sahrâ

Gelüp kal'a kapusına seher-gâh
Didi pâşâ begi idünüz âgâh

Ki İsmâ'îl Beg'e benüm sözüm var
Gelür yarın yakın irişdi hünkâr

Çü İsmâ'îl Beg işitdi vü bildi
Turup kal'a kapusı üzre geldi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi pâşâ begüm ne fikr idersin [T. 109 a]
Niçün hünkâr ugurından kaçarsın

Degülmidi bu hoş karşu gideydük
Gelüp ikrâm ü istikbâl ideydük

Bir ulu gâzi, âlî pâdişâha
Kerîm ü âdil ü âlem-penâha

Karındaşına mülk oldı mukarrer
Sipâhi vü ra'iyyet hep musahhar

Ya siz niceye dek böyle kalasız
Yalnuz bir hisâr içre olasız

Pes İsmâ'îl Beg pâşâya söyler
Neyise cümle vehmin vasf eyler

Ki oğlancuklarımla beni hünkâr
Helâk ider dirîgâ âhir-i kâr

Didi İsmâ'îl Beg'e pâşâ ki hâşâ
Bu resme fi'l ide sultân-ı dârâ

Bu mülkün hâsılından her der âmed
Ki vardur şâh ider andan ziyâdet

Dahı her nice şehr isterse hâzır
Şehin-şeh cânibinden cümle hâzır

Sözini didi pâşâ içdi andı
Kabûl itdi şeh, İsmâ'îl inandı

Çü pâşâ itdi bu sulhı mukarrer
Muhammed Hân'a gönderdi haber-ber

Muhammed Hân göçüp irdi hisâra
Hisâra karşu kondı sebzezâra

Hemân a'yânı İsmâ'îl Beg aldı [T. 109 b]
Hisârı açdı vü hünkâra geldi

Elin öpmek diledi pâdişâhun
El öpdürmege meyli olmadı şâhun

El öpmek vech degül der şâh-ı a'zam
Karındaşumsın ulu pir ü ekrem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sinab'un kal'asını itdi teslîm
Şeh i'zâz eyledi hoş itdi ta'zîm

Çü İsmâ'îl Beg izin aldı vü gitdi
Varup rahtını cümle cem' itdi

Göçüp andan Dürekâni'ye[92] vardı
Ta'alluk kim varise anda derdi

Hasan Beg'e Bolı sancağı'nı şâh
Virüp itdi seferde anı hem-râh

3675 Cemî'i kal'asını ol diyârun
Ne kal'a kişverin İsfendiyâr'un

Yarar âdem yarakla şâh-ı a'zam
Koyup kâdı vü beg zabt itdi muhkem

Karaman-oğlı oğlın salmışidi
Demişdük Engûri'ye gelmişidi

Ki ide hayli hizmet şehriyâra
Sefer ide şehile her diyâra

Hemân-dem geydürüp şahâne hil'at
Karaman-oğlı'na virdi icâzet

3680 Sipâhı ehl-i timârı seräser
Yazup yerîn yerinde itdi mukarrer

Sekiz yüz yıl dahı altmış yedi yıl [T. 110 a]
Nebî'nün hiretinden târihi bil

114. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR VE FETH-ŞÜDEN-İ KOYLI-HİSÂR

Cemî'i mülkini İsfendiyâr'un
Alup kaydını gördi ol diyârun

Göçüp ol aradan sürdi sipâhı
Tutup Koylı-hisâr üstine râhı

92 (*Derkâni*) : *Devrekâni* (Kastamonu'nun ilçesi).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kesüp menzil erişdi ol diyâra
Kurılup toplar atıldı hisâra

Hisârı çünki bir kaç top uruldı
Biraz yiri hisârun götürüldi

Hisâr ehli görür âsân degül kâr
Virürler kal'ayı emnile nâ-çâr

Yarar âdem yaragile muhassal
Hisârun kaydını gördi mükemmel

Oradan sürdi Erzincân'a gitdi
Uzun Hasan bu ahvâli işitdi

Anasın elçi itdi pâdişâha
Görüp kaydın hemân gönderdi râha

Çü hâtûn kesdi menzil göçdi gitdi
Sürüp Bulkar-tağı'nda[93] şâha yetdi

Çü âgâh oldılar erkân-ı dergâh
Haber virüp iderler şâhı âgâh

İcâzet oldı irdi pâdişâha
Garâyib aramağanlar çekdi şâha

Ana dir Sâra Hâtun'a şehin-şâh [T. 110 b]
İder ta'zîm cümle ehl-i dergâh

Muhammed Hân oradan göçdi gitdi
Bile hâtûn Tırabuzan'a yetdi

Sürüp Bulkar-tağı'na çıkdı legger
Ki bir yüzden Tırabuzan'a irerler

Eniş şu resmedür hadden ziyâde
Muhammed Hân yürürdi ekser piyâde

Didi Sâra oğul nedür bu mihnet
Tırabuzan'a deger mi bu zahmet

Didi ana Muhammed Mustafâ'nun
Ki sultânıyıdı cümle Enbiyâ'nun

93 Gümüşhane dağlarından.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gazâyidi anun âlemde işi
Gazâ cenginde düşdi üç dişi

Resûl'ün sancağı ola elümde
Gazânun kılıcı dahı belümde

Nola çeksem gazâhun zahmetini
Ümid idüp Hudâ'nun rahmetini

İnerler ol ulu tağdan hisâra
Kurulmışdı otaklar şehriyâra

İledüp kondururlar devletile
Senâ vü medh ü izz ü şevketile

Dilek itdi hisârı Sâra Hâtûn
Didi kim ömr ü bahtun ola efzûn

Gelinlüm'ün hisârıdur bu şâhum
Bunı bana bağışla pâdişâhum

Cevâp açmadı şah ana bu sözden [T. 111 a]
Kelâma başladı bir gayri yüzden

Kara-deniz'den irişdi gemiler
Tolu pür-yarag u ehl âdemiler

Çalındı kûs-ı harbî çın-seherden
Kuşatdı şehri leşger bahr ü berrden

Kurup topları atdılar hisâra
Yıkılur burc u bârû pâre pâre

Görür kâfir yıkıldı burc u bârı
Virür nâ-çâr hünkâra hisârı

Tebervükden ne varise şahâne
Getürler cümlesin şâh-ı cihâne

Tekürün kamu yarar âdemile
Salar İstanbul'a cümle gemile

Ulu deyri hisârun câmi' oldı
İçinde nûr-ı islâm lâmi' oldı

Hatîb, imâm müezzin cümle kondı
Giderüp İncil'i Kur'an okundı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O şehrün evlerini şâh-ı devrân
Virüp emlâk idindi ehl-i îmân

Yarar âdem yaragile muhassal
Görüp şâh kaydını şehrün mükemmel

Oradan devletile göçdi gitdi
Sürüp Kastamonı tahtına yetdi

Kızıl Ahmed'e emr eyledi hünkâr
Verildi Rûm-ili'nde âlî timâr

O mülki kendü kulına mukarrer [T. 111 b]
İder tâ kim tamâm ola musahhar

Kızıl Ahmed'i gör ne fikr eyler
Gelür Mahmûd Paşâ'ya ne söyler

Didi hünkâra din virsün icâzet
Ki Bolı'da olur bizüm cemâ'at

Olarun neyse tedbîrin idelüm
Hemân Rûm-ili'ne bile gidelüm

İcâzet aldı andan göçdi gitdi
Bolı'ya varıcak dinle nice itdi

Mühimmâtın neyse cem' idüp ol
Dünün nısfında bir gice dutar yol

Sürüp andan Karaman'a ki yetdi
Karaman-oğlı geldüğin işitdi

Kabul itmedi kim yanına ala
Karaman'da anunla bile ola

Hemân harclık virüp gönderdi anı
Uzun Hasan eline atdı cânı

Varup ol arada itdi karârı
Geçürdi anlarunla rûzgârı

Kızıl Ahmed bunun gibi iş itdi
Bunı Sultân Muhammed kim işitdi

Pes İsmâ'îl Beg'e emr itdi kim sen
Filibe şehrine gel eyle mesken

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp emr Anatolı'dan göçürdi
Sürüp Rûm-ili'ne bahrı geçürdi

Huzûr itdi Filibe'de nice yıl [T. 112a]
Civâr-ı Hakk'a anda oldı vâsıl

Cemî'i mülkini İsfendiyâr'un
Kılâ' vü şehr ü kendin ol diyârun

Dahı Koyıı-hisâr u Tırabuzan
Alındı bir seferde cümle yek-sân

İşitdük kıssasın bu mâcerânun
Sorarsan târihin bu gazânun

Sekiz yüz dahı altmış sekiz yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

Muhammed Hân marsûr u muzaffer
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

115. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID MUHAMMED HÂN SULTANU'L-MUCÂHİD BE-SERDÂR-I EFLAK VE CEVÂB - DÂDEN-İ ÂN ADÛ-YI BÎ-DÎN-İ MU'ÂNİD

Ne emr itdise şeh kaydın görürler
Hemân İflak'a elçi gönderürler

Menâzil kesdi elçi göçdi gitdi
Meger bir gün sürüp İflak'a yetdi

Peşdün vardı kapusına irdi
Şehün peygâmını bir bir degürdi

Bilür kâfir ki kapuya okunmış
Şehün dergâhına da'vet olunmış

Birez fikr idüp elçinün hitâbın
Bu resme virdi elçiye cevâbın

Bana bu memleket itmez itâ'at
Varursam ben şehe idüp şenâ'at

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Varurlar Üngürûs'ı getürürler [T. 112 b]
Atamuz mülkini ana verürler

Eger lûtf idüp emr iderse sultân
Gelüp bir uc begi ola nigeh-bân

Varam ben dergeh-i şâh-ı cihâne
Sürem yüzüm o hâk-i âstâne

Gelüp çün kim haber virdi haber-ber
Şeh emr itdi hemân nâme yazarlar

Yakın Hamza Beg'idi ol kenâra
Anı gönderdi hünkâr ol diyâra

Çü Hamza Beg'e irdi emr-i şâhî
Alem çekdi vü göçdi tutdı râhı

Kenâr-ı Tuna'ya irdi anda turdı
Çerisi cümle cem' olmağa oturdı

Kışıdı Tuna donmışdı seräser
Yürür üstinde leşger sanki mermer

Geçüp İflak Begi gice yle nâ-gâh
Buz üstinden kimesne olmaz âgâh

Ne mekr itdi gör ol bi-dîn ü bâtıl
Şehîd eyledi Hamza Beg'i gâfil

Yıkup yakup helâk itdi kenârı
İrişdi göklere feryâd ü zârı

Kesüp Hamza Beg'ün başını aldı
Sürüp andan yine tahtına geldi

O başı Üngürûs'a idüp irsâl
Dedi görün nice itdüm Türk'i pâ-mâl

116. KESİ RESİD EZ-SİTEM-İ DİDE-GÂN HEM-ÇÜN BÂD BE-DERGÂH-I ŞÂH-I CİHÂN SÂYE-İ HOD-RÂ BE-FERYÂD [T. 113 a]

Gelüp bir şahs erişdi âstâne
Dedi kim arz idün şâh-ı cihâne

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O Hamza Beg'e ne iş itdügini
Kesüp başını alup gitdügini

Bu hâli dâdiler şâh oldı âgâh
Didi varalum ana in-şâ-Allah

Hemân emr eyledi etrâfa nâme
Yasup irsâl iderler hâss ü âme

Ulak salındı etrâfa ki begler
Zamân ta'yîn idüp cem' oldı leşger

117. SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-VİLÂYET-İ EFLAK BE-KASD-I GAZÂ-YI KÜFFÂR

Hudâ'nun feyzı virmişdi bahârı
Müzeyyen itmişidi sebzezârı

Çemen bezminde serv olmuşdı raksan
Gülistân şevkine bülbül gazel-h'ân

Sükûfe hulle geymişidi rengîn
Başına nergis almış tâc-ı zerrîn

Şükûfeyle çemen pîr-sahn-ı sahrâ
Ki gûyâ bahr-i mevvâcidi mer'â

Çeriye kâbil oldukda çerâ-gâh
Sürüp leşger Muhammed Hân tutup râh

Tuna suyı kenârına ki irerler
Gemiler hâzıridi geçdi leşger

Kamu İflak-ili cümle vilâyet [T. 113 b]
Muti' olup şehe itdi itâ'at

Birez İflak-eli'n şeh seyr itdi
Ol İflak'un begi mahv oldı gitdi

Meger bir gice dün nısfında mel'ûn
Gelür kim leşgere ide şebîhûn

Şehün leşgerleri nâzırlaridi
Cem'i vaktine hâzırlaridi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gulüvv-i leşger irişdi görürler
Cemî'i atlanup hâzır dururlar

Hemân leşger iki kol oldı turdı
Gelüp kâfir araya girdi sürdi

İki koldan hücûm idüp irerler
Hak'un avnile küffârı kırarlar

Muhassal kâfir üç bahşında biri
Çıkup kaçup halâs olmadı diri

Ol İflak'un begi güci varınca
Çalışdı tâ kaçup cân kurtarınca

Ufukdan zâhir oldı çün seher-gâh
Mihâl-oğlı Ali Beg'e şehin-şâh

Çeriler koşdı saldı derpeyince
Mihâl-oğlı erişdi hey deyince

Ol İflak'un begi kim kaçdı gitdi
Ne leşger sanki bâd-ı subh yetdi

Oradan Üngürûs'a atdı cânı
İdindi Üngürûs içre mekânı

Mihâl-oğlı erişdi leşgerine [T. 114 a]
Turun didi o kâfir beglerine

Cemî'-i begler itdiler itâ'at
Ali Beg dönderüp cümle selâmet

Getürüp arz itdi pâdişâha
Cemî'i yüz sürüp dergâh-ı şâha

Mutî' oldı dil ü cândan serâser
Musahhar itdi İflak'ı mukarrer

O mel'ûna ki yârî kılmadı baht
Kaçup gitdi vü hâlî kaldı ol taht

Karındaşı varıdı şeh katında
Olurdı pâdişâhun hizmetinde

O tahta anı şâh itdi şehen-şâh
Pes andan göçdi tutdı tahtına râh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sorarsan târihini bu gazânun
Adedde hieretinden Mustafa'nun

Sekiz yüz altmış tokuzıdı yıl
Bu İflak'un gazâsı târihin bil

118. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-CEZİRE-İ MİDİLLİ EZ-MÜLK-İ FİRENGİSTÂN

3790 İrüp Edrene'de olmaz mukarrer
Göçüp sürdi Gelibolı'ya legger

Gelibolı'ya İstanbul'a ol dem
Yazılup nâme irsâl oldı âdem

Yeniçeri, Azeb hâzır gemiler
Donandı pür-yarag ehl âdemiler

Gemiler gitdi deryâdan şehin-şâh [T. 114 b]
Karadan tutdı Ayazmend üstine râh

Muhammed Hân gelüp kondı kenâra
Gemiler irişüp üşdi hisâra

3795 Ulu toplar kurup atup ururlar
Hisârı pâre pâre götürürler

Bülür kâfir n'olısar âhir-i kâr
Hisârını virür emnile nâ-çâr

Hisârından çıkup a'yânın aldı
Sürüp Mahmûd Pâşâ'ya ki geldi

Didi geldüm yalınuz nola hâlüm
Cemî'i kal'ada mâl ü ayâlüm

Tekürün pâşâ şâha didi hâlin
Didi şehe virünüz mâlın ayâlin

3800 Şeh emr itdi ki pâşâya varasın
Bu kal'a ehlinün hâlin göresin

Sipâhi, şehrî, dihî hep bulunsun
Kamu cinsiyile defter olunsun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çü pâşâ vardı yazdurdı kemâhî
Bilindi cümle şehri vü sipâhî

En uhu deyrini itdürdi câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Niçe deyrini dahı itdi mescid
Bozup esnâmı girdi ehl-i tevhîd

Tekürile sipâhisin giderdi
Olara gayrı yir timâr virdi

Kodı sancakbegi kâdı vü dizdâr [T. 115 a]
Hisârun gördi yaragın ne kim var

İcâzet virdi şeh cümle sipâha
Hemân kapu kulile girdi râha

İdüp ol yıl iki mülki musahhar
Varup Edrene'de oldı mukarrer

119. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ BOSNA VE FETH-ŞÜDEN-İ ÂN DİYÂR Bİ-AVN-İ YEZDÂN

Meger bir gün o sultânü'l-mücâhid
Muhammed Hân salar Bosna'ya kâsıd

Yazıldı nâme elçiye virildi
Hemân Bosna'ya elçi göndürildi

Menâzil kesdi elçi çıkdı gitdi
Meger bir gün varup Bosna'ya yetdi

Kıralun vardı dîvânına irdi
Ana mektûb-ı hâkâniyi virdi

Kıral aldı o mektûbı ki gördi
Kıgırdup ehlini eline verdi

Yazılmış kim harâcun bize her sâl
Gerek kim cem' idüp idesin irsâl

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Eger itmezsen emrüme itâ'at
Elümden cân eletmezsin selâmet

Kıral emr itdi elçiyi tutarlar
İledüp evc - kal'adan atalar

Vezîri didi evme itme taksîr
Buyur habs eyleyünler görelüm bir

Nolaydı bu kaderde olmayaydı [T. 115 b]
Ola kim Türk bunda gelmeyeydi

Kıral elçiye kim destûr verdi
Gelüp elçi Muhammed Hân'a irdi

Didi şâha kıralun tutdugını
Buna ne resme îzâ itdügini

Kıralun şeh kim işitdi inâdın
Hem elçisine itdügi fesâdın

Hemân emr itdi kâtib tutdı hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Gelüp cem' oldı leggerler firâvân
Nihâyet yok sanasın bahr-i ummân

Göçüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Sürüp Bosna diyârına sipâhı

Kıral işitdi bildi vasf-ı hâli
Mukâbil olmağa yokdur mecâli

Meger bir kal'a vardı sarpıdı ol
Kıral ol kal'aya kaçdı tutup yol

Kıralun girdügin kal'aya hünkâr
Bilüp Mahmûd Pâşâ'ya didi var

Ne mikdâr isterisen legger al git
Mukaddem ol hisârı var hisâr it

Sürüp pâşâ hisâra irdi yetdi
Hisârı çevre leggerle kuşatdı

İrüp pâşâ hisâra konduğı dem
Hisârun kapusına saldı âdem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisâr ehline dir düstûr-ı hünkâr [T. 116 a]
Kıraldan bir kişi gelsün sözüm var

Kırala didiler pâşâ-yı a'zam
Sözüm var diyü ister sizden âdem

Kıral bir kâfiri gönderdi ana
Didi nedir görelüm var sana

Gelüp kâfir dir âdem istemişsiz
Den imdi bize pâşâ ne ki dirsiz

3835 Didi pâşâ ana sen ne kişisin
Kıralun sen ne yüzden bilişisin

Didi kim atadan kalmış kulıyam
Yine şimdi musâhib hem-demiyem

Didi sen yaramaz sanmazsın ana
Diyeyin ben olacak işi sana

Bilürmisin bu iklîme gelen şâh
Neye geldi yâ kimdür ne şehin-şâh

Didi kâfir ki bu Türk'ün begidür
Cemî'i beglerinün yegregidür

3840 Didi pâşâ ki onat anlamadun
Bilüp bu pâdişâhı tanlamadun

Alup İstanbul'ı, Tırabuzan'ı
Midilli, Lâz-eli vü Mora kanı

Duhı nice ulu begler tahtın aldı
Yerine gendü kullarını saldı

Derün aklunuzı açun gözünüz
Gerekse size oğlunuz kızunuz

Benüm sözüm dutun dirlik olasız [T. 116 b]
Cihânda dâimâ râhat olasız

3845 Kırala didi ki gelsün şâha tapsun
Mutî' olsun harâca elin öpsün

Dahı bir kaç hisârın şâha versün
Şehün kulları girsün zabt itsün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kıral sözüm tutarsa döndürem ben
Yine tahtına şâhı göndürem ben

Ve illâ cânı kurtarmaz selâmet
Kişiye aası itmez son nedâmet

Kırala vardı kâfir didi hâli
Kıralun dahı kalmadı mecâli

Kıral a'yândan bir kaç kişi aldı
Hisârından çıkup pâşâya geldi

Kıralı ahdile inandurdı pâşâ
Kıralun gönli hoş buldı teselîâ

Hisârını ider pâşâya teslîm
Didi ben kulıyam şâhundur iklîm

Çü pâşânun bu ahdini işitdi
Muhammed Hân didi yanlış iş itdi

Murâdı buyıdı şâh-ı cihânun
Ki ala cebrî cümle mülkin anun

Bugün ki ana koyam ba'zı hisârın
Fesâdı zâhir olur yine yarın

Didi pâşâya şeh bu mülk âsân
Alınurmış niçün itdün ya noksân

Akıncı salup itdün mülke taksîr [T. 117 a]
Vizâret mi bu nice rây ü tedbîr

Bu ma'nîde şehün gönline aslâ
Muvâfık düşmedi tedbîr-i pâşâ

Meger Bosna'ya muttasıl varidi
Bir il kim Kuvac-ili derleridi

Dahı bir cânibinde var bir iklîm
Ana Pavlı-ili dirler püz zer ü sîm

Şehün geldügini çün-kim bilürler
Ol iki iklîmün begi gelürler

Ki ya'nî ideler şâha mudara
Bulalar tâ halâs olmağa çâre

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kıral geldi hemân habs itdi hünkâr
Ol iki begleri de itdi giriftâr

Didi âlimlere görün fetâvâ
Bularun var mıdur katline fetvâ

Acem'den bir kişi gelmişdi fâzıl
Verâ' ehliyidi ilmile âmil

Didiler Bâyezid'ün nesliyidi
Hem adı Şeyh Ali Bistâmî'yidi

Olarun-çün verür hünkâra fetvâ
Gazâdur dir bularun katli şâhâ

Çekülp tigın kıralun boynın urdı
Ol ikinün işin cellâd gördi

Abâ an-cedd hazâyin-i şahâne
Getürler cümlesin şâh-ı cihâne

Ganâyimden ganî oldı akıncı [T. 117 b]
Urup tutup getürler mâl ü genci

Ol üç mülkün gelüp hünkâra mâlı
Yazılup arz olur ehl-i havâli

Kıralun bir karındaşun bulurlar
Anun dahı hemân kaydın görürler

Görüp kaydını cümle ol diyârun
Cemi'i şehr ü kend ü her hisârun

Koyun sancakbegi kâdı vü dizdâr
Ol iklîmün görür kaydın ne kim var

İcâzet verdi gönderdi sipâhı
Tutar kulile Edrene'ye râhı

İdüp bir def'a üç mülki musahhar
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

Sekiz yüz hem dahı yetmişidi yıl
Nebî'nün hicretinden ol hînidi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

120. DER BEYÂN-I ZAMÂN-I SULTÂN MUHAMMED HÂN VEFÂT-I İBRÂHİM BEG İBN-İ KARAMAN

Karaman-oğlı'na bir gün ecel câm
Sunup içürdi zehrin kâm nâ-kâm

Düketdi ömrini devr-i zemâne
Gözin yumdı vidâ' itdi cihâne

Kanı mülk-i cihâna sığmayan şâh
Bir arşun yire nice sığdı nâ-gâh

Kanı Kisrî vü Dârâ kanda gitdi
Cihândan her biri ne aldı gitdi

Var olma devlet-i dünyâya mağrûr [T. 118 a]
Bu câh-i dûn içün hiç olma mesrûr

Yüze gülücidür dünyâ-yı fânî
Ko anı iste mülk-i câvidânî

Çü İbrâhîm Beg itdi intikâli
Kalur altı oğlı dinle noldı hâli

Ulu oğlınun İshâk idi adı
Anı mülke şeh itmekdi murâdı

Silifke'yi ana taht itmişidi
Hazînesinde koyup gitmişidi

Pir Ahmed Konya tahtında oturdı
Ana virmişdi anı anda dururdı

İki oğlı Muhammed Hân'a kaçdı
Selâmet geldi irdi bahrı geçdi

Karaman'a diler Kâsım ola şâh
Anun ola cemî'i taht ü dergâh

Uzun Hasan'ı idindi penâh ol
Kim anun himmetile ola şâh ol

Ana gönderdi elçile belekler
Yazup nâme tazarru'lar dilekler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Büraderlerümüzi her cihetden
Çıkar sürüp kamusın memleketden

Bana sen gösterürsen bu huzûrı
Vireyin her göçüne bin fülori

Kabûl idüp Hasan kim sürdi leşger
Gelüp bir gün Hasan Beg irdi dirler

3895 Hemân İshâk istikbâl itdi [T. 118 b]
Buluşdı vü Karaman'a iletdi

Pir Ahmed'le buluşup ceng iderler
Pir Ahmed'e cihânı teng iderler

Çü vâfir irdi leşger her cihetden
Pir Ahmed çıkdı gitdi memleketden

Muhammed Hân eşigine erişdi
Elini öpdi ayağına düşdi

Uzun Hasan harâmiyidi Türkman
Harâmiden harâb oldı Karaman

3900 Kızıl Ahmed'i İshâk'a koşup ol
Çıkup gitdi dutup öz mülkine yol

Karaman'un iki oğlı dahı erişdi
Muhammed Hân'un eşigine düşdi

Olara dirlik itdi şâh-ı devrân
Erişince ecel sürdiler ezmân

Muhammed Hân'a İshâk elçi düzdi
Murâdın arz idüp mektûb yazdı

Didi kim virürem Ak-şehr'i sana
Havâle itme karındaşumı bana

3905 Gelüp elçi irişdi pâdişâha
Okundı nâme ma'lûm oldı şâha

Muhammed Hân dahı emr itdi nâme
Hemân kâtib eline aldı hâme

Ki Bazar-ı Çhar-şenbih ola hadd
Karındaşun idevüz bunda pâ-bend

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ötesin öte yana eyleyüp zamm [T. 119 a]
Berisin beri yana eyle munzamm

Çü elçi kesdi menzil göçdi gitdi
Karaman mülkine irişdi yetdi

İderler elçiyi İshâk'a ma'lûm
Sunuldı nâme ma'lûm oldı mefhûm

Kabûl eylemedi itdi şenâ'at
Şehün sözine itmedi itâ'at

Gelüp elçi haber bildürdi şâha
Didi ne dilerse pâdişâha

Adalya sancağı begini hünkâr
Koşup Pîr Ahmed'e didi yürî var

Yazıldı Kayseri sancağı bile
Ola yoldaş Adalya sancağı'le

Göçüp gitdi bular kim sürdi leşger
Meğer kim Ermenek'de irişürler

İki leşger erişüp buluşurlar
İderler cenğ ü âşûb uruşurlar

Ziyâde leşger idi her cihetden
Kaçup İshâk gitdi memleketden

Bir oğlın avratın kodı vü gitdi
Silifke-kal'ası'nda dinle nitdi

Gice gündüz yüriyüp menzil aldı
Varup Uzun Hasan katında kaldı

Ecel irişdi virdi câm-ı pâki
Pes ol yana çekermiş anı bâki

Cihândan göçdi gitdi kodı tahtı [T. 119 b]
Tasarruf itdi gayrı kimse rahtı

Erişdi Pîr Ahmed geçdi tahta
Sürûr itdi bu fânî taht ü bahta

Yaraşmaz âkıla mağrûr olmak
Bu dehr-i dûn içün mesrûr olmak

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kanı bu tahta senden ön gelenler
İşitdük gördük-e niçe oldı anlar

Çü fânîdür buna mağrûr olma
Bekâya toğrı yoldan dûr olma

121. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ ARNAVUD-I BED-FİʿL Ü MUʿÂNİDÂN

Didi pâşâlara şâh-ı mu'azzam
Ki cem' idün hemân bir ceyş-i a'zam

Çü emr olundı vü yazıldı nâme
Salâ oldı cemî'i hâss u âme

Sürüp Sultân Muhammed göçdi gitdi
Menâzil kesdi Arnavud'a yetdi

Akıncı toyum oldı himmetinde
Esîr ü mâla toydı devletinde

Ol ilden niçe begler geldi şâha
Muti' oldı harâca pâdişâha

Niçesi korkusundan kaçdı gitdi
Kodı mülkini gayri ile yetdi

Yapup Arnavud içre bir hisârı
Tonatdı yarag, âdem burc u bârı

Şehin-şeh başladuğında nihâdın [T. 120 a]
Hisârun El-basan komuşdı adın

Hisâr içinde gaziler tururdı
Neresin istese ilün ururdı

Yine azm itdi andan girdi râha
İcâzet virdi yollarda sipâha

Kapukulile sürdi irdi tahta
Virür zinet cemâli taht ü bahta

Dilersen bilesin devrin zamânun
Sorarsan târihin bu mâcerânun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sekiz yüz yıl dahı yetmiş bir yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

122. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ VİLÂYET-İ KARAMAN

Karaman-oğlı'n evvel söylemişdük
Pir Ahmed kıssasın şerh eylemişdük

Uzun Hasan idüp İshâk'a yârî
Pir Ahmed itdügin terk ol diyârı

Gelüp Sultân Muhammed kapusına
Yüz urup hizmet idüp tapusına

Terahhum eyleyüp ana şehin-şâh
Verür leşger, hazâyin, hayl ü hem-râh

Olup Pîr Ahmed ol ihsâna hayrân
Deyüp şâhâ yoluna başile cân

Hem eyle olmışıdı anda ibâdet
Ki şâh itdükde bir ednâ işâret

Ki şâhun cünbüşine ola nâzır [T. 120 b]
Ertüp hizmetine ola hâzır

Çeriler sürdi mülke her cihetden
Kovup İshâk'ı sürdi memleketden

Olup mâlik cemî'i râht ü bahta
Varup şâh oldı kendi geçdi tahta

Karaman tahtına mesrûr oldı
Denimiş devletle mağrûr oldı

Muhammed Hân'a itdi sonra udvân
Sıdı ahdini şâha itdi isyân

İnâd itdi şehün emrine dâyim
Ezelki ahdine olmadı kâyim

Adâvet anladı andan şehin-şâh
Çeriler cem' idüp tutdı hemân râh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çalup tabl u nakâre tutdı râhı
Sürüp Konya'nun üstine sipâhı

İrüp Konya-hisârı'n feth itdi
Sürüp Lârende'nün üstine gitdi

Şehe Mahmûd Pâşâ'yidi ol ân
Vezîr-i a'zam hem mîr-i mirân

Mukaddem anı salmışdı hünkâr
Sipâh-ı Rûm-eli bile ne kim var

Meger Pîr Ahmed anda hâzıridi
Bularun cünbüşine nâzıridi

Sürüp Mahmûd Pâşâ üzre leşger
Buluşup urışup hoş ceng iderler

Çalışdı Pîr Ahmed âhir-i kâr [T. 121 a]
Olup mağlûb döndi kaçdı pâ-çâr

Soyup pâşâ Karaman leşgerini
Kovup yıkup tutup çok beglerini

Kamu bendile şâha getürürler
İşâret itdi şeh boynın ururlar

Hemân emr eyledi pâşâya hünkâr
Tecessüs eyle Turgud-oğlı'nı var

Ana ilgâr idüp leşger süresin
Ola kim anı ele getüresin

Kaçup Bulkar-tağı'na gitmişidi
Paşâ Turgudlu'yı işitmişidi

Sürüp Bulkar-tağı'na pâşâ yetdi
Tuyup Turgud-oğlı kaçdı gitdi

Paşâ yetüp tutup ba'zına üşdi
Arab haddine Turgud-oğlı düşdi

Paşâ yetişüp irişdügin aldı
Sürüp andan Muhammed Hân'a geldi

Muhammed Hân Karaman'dan buyurdı
Paşâ ev yazdı İstanbul'a sürdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger kim Rûm Muhammed Pâşâ didi
Ki Mahmûd Pâşâ'nun ol zıddıydi

Muhammed Hân'a dir devletlü hânum
Fidâ olsun senün yoluna cânum

Şu Mahmûd Pâşâ'ya hânum buyurdı
Karaman'dan yazup evler ki sürdi

Yazup sürdi birez cimri fakîri [T. 121 b]
Ganinün cümle oldı dest-gîri

Fakîrin yazup İstanbul'a sürdi
Murâdınca ganiden rüşvet aldı

Didi Sultân Muhammed ana sen var
İdüp dikkat yazup her cinsi tekrar

Görelüm sen ne mikdâr er bulursın
Ya Mahmûd'ı nice mülzem kılursın

Meger bu Rûm Muhammed Pâşâ zâlim
İşidi ehl-i islâma mezâlim

Ki Mevlânâ Hudâvendigâr'un oğlın
Bile yazmışıdı sürmişdi bî-dîn

Ne denlü kal'a feth itdise hünkâr
Yarag âdem koyup nasb itdi dizdâr

Karaman'dan göçüp şeh tutdı râhı
Yine Rûm-ili'ne sürdi sipâhı

Karaman'dan Kara-hisâr'a çıkdı
Paşânun otagın başına yıkdı

Cebehânesin aldı hâs itdi
Muhammed Hân göçüp andan ki gitdi

Kesüp menzil şehir-şeh girdi râha
Geçüp deryâyı irdi taht-gâha

O Mahmûd Pâşâ gibi bir vezîri
Müdebbir âlim efdal bî-nazîri

Görün nice itdi bir ehl-i nifâkı
Sürüp dergâhdan virdi firâkı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelüp Hâköy'ine Mahmûd Pâşâ [T. 122 a]
Cemî'i saltanatdan kaldı tenhâ

Dahı bir işi Rûm'un şeytanatda
Nifâkından umûr-ı saltanatda

Meğer kim Kâbili-oğlı diricridi
Muhammed Hân'a kādı-askeridi

İdüp igvâyı azl itdürdi anı
Harâb eyledi fitneyle cihânı

İderdi bu'zile dâim nifâkı
Sanır devlet kala gendüye bâkı

Ekâbir azlineydi sa'yi ekser
Pes andan oldı Vildân kādı-asker

123. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-KAL'A-İ İĞRİBOZ EZ-KILÂ'-İ FİRENGİSTÂN

Birez fikr eyledi bu kâra hünkâr
Gemile kim ide deryâya reftâr

Müyesser olmağa didi bu maksûd
Degüldür kimse illâ yine Mahmûd

Virüp Gelibolı sancağı'n ana
Didi kim emrüm irişdükde sana

Görüp gemiler esbâbını cem'a
Yaragın âdemin eyle müheyyâ

Denizde cümle rencberler gemisin
Yaragıyile yarar âdemisin

Getürüp cümle esbâbın göresin
Müheyyâ eyleyüp hüzur turasın

Gazâ-yı İğriboz'a niyyetüm var
Münâsib neyse yaragını gör var

Göçüp pâşâ Gelibolı'ya yetdi [T. 122 b]
Şehün emrin iki ol denlü itdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O kal'a cenginün cümle yaragın
Gemiler kaydınun kamu geregin

Görüp pâşâ şehe eyledi i'lâm
Çekilip leşger yürür sultân-ı islâm

Karadan kûh u deşt olmışdı leşger
Gemi deryâ yüzin tutdı serâser

Kesüp menzil irişdiler hisâra
Varup şeh kondı leşgerler kenâra

Paşâlar köpri yaragın almışidi
Gemilerle müheyyâ gelmişidi

Karadan cânibe köpri kurarlar
Geçer şâhile bile cümle leşger

Şehin-şâh emr idüp leşger seherden
Kuşatdılar hisârı bahr ü berrden

Ururlar topları yer yer hisâra
Dökilür burc u bârû pâre pâre

Birez gün eyleyüp bu reşmile ceng
İderler ehl-i küfre kal'ayı teng

Bular bu ceng içindeyken görürler
Gelür deryâ yüzin tutup gemiler

Derüp cümle Firengistân gemisin
Tolu yarag u yarar âdemisin

Salarlar İğriboz'a ide yârî
Ki islâm ehli almaya hisârı

Görür kâfir hisâra irmiş âfet [T. 123 a]
Müsilmân leşgeridür kat ber-kat

Hisâr emrinde bunlar deng ü hayrân
İderken leşger-i islâmı seyrân

Muhammed Hân hisâra dîdi yağma
Gel imdi gör nice oldı temâşâ

Biribirin basup çıkdı hisâra
Oğul ataya bakmaz yâr yâra

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ezel çıkıldı pâşâ cânibinden
Ki çok yıkılmış âsânidi andan

Tamâm üç güne dek yağma iderler
Esîr ü mâla toymışidi leşger

Görür kâfir müsilmân şehre toldı
Bilür kâfir hisârun hâli noldı

Hemân bir gice ahşamdan göçerler
Yine geldükleri yire kaçarlar

O şehri zabt idüp şâh-ı mu'azzam
İder câmi' ana, bir deyr-i a'zam

Adası kal'anun pür-kend ü ma'mûr
Yazup bir sancak idüp virdi menşûr

Hisâra nasb idüp kâdı vü dizdâr
Müretteb gördi yaragın ne kim var

O şehrün evlerin tâliblerine
Virür hâline göre her birine

Göçüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Sürüp İstanbul'a yine sipâhı

Gelürek leşgere destûr verdi [T. 123 b]
Muzaffer devletile tahta erdi

Sekiz yüz dahı yetmiş dördidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

124. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-KASD-I ZABT-KERDEN-İ VİLÂYET-İ KARAMAN

Karaman'a yine kasd itdi hünkâr
Ki İshâk Pâşâ'yı gönderdi tekrâr

Mukaddem Rûm Muhammed Pâşâ vardı
Abes vardı vü geldi ne başardı

Dir İshâk Pâşâ'ya hünkâr iresin
Karaman-ili'ne varup göresin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelürse Pîr Ahmed ceng idesin
Cihânı başına anun teng idesin

Karaman mülkini eyle musahhar
Ola kânûn-ı Osmânî mukarrer

Yazup sür evlerini Ak-saray'un
Sanâyi' ehlin a'lâsını bayun

Alup himmet göçüp pâşâ ki gitdi
Kesilip menzil Karaman'a ki yetdi

Göçüp eğlenmedi sürdi sipâhı
Tutup Nârende'nün üstine râhı

Hem andan azm idüp İç-il'e yetdi
Sürüp Pîr Ahmed'ün üstine gitdi

Görür Pîr Ahmed oldı kâr düşvâr
Mukâbil olmadı kaçdı nâ-çâr

Giceyi gündüze katdı vü gitdi [T. 124 a]
Uzun Hasan'un işigine yetdi

Gelüp pâşâ şeh emrile Ak-saray'un
Sanâyi' ehlin a'lâsını bayun

Yazup İstanbul'a sürdi çok evler
Bölük bölük koşup kullar sürerler

Getürüp itdiler hünkârı âgâh
Olara bağlar verdi şehin-şâh

Yaparlar çâr-sû bazar u evler
Ana şimdi Ak-saray Bazarı dirler

125. FİRİSTÂDEN-İ GEDÜK AHMED-RÂ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-KASD-I ALEYYE Kİ SÂHİB-İ O DÜD KIZIL ASLÂN

Gedük Ahmed'e emr eyledi hünkâr
Çeri cem' it Aleyye üstine var

Ola kim feth idesin anı âsân
Virürse eyliigile Kılıc Aslân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Virelüm ana şehründen yeg olsun
Ezel giden dahı Ali Beg olsun

Ve illâ leşgerünle var hisâr it
Urup toplar hisârın târ ü mâr it

Kapukulından aldı çok yarar er
Haber alup düzülmişidi leşger

Geçüp deryâyı Ahmed Pâşâ gitdi
Sürüp leşgerler ol iklîme yetdi

Kılıc Aslân görür kalmadı çâre
Mukâbil olmaz girdi hisâra

İrüp pâşâ çerilerle hisâra [T. 124 b]
Ulaşup başladılar kâr-zâra

Gelüp toplar meterizler kuruldı
Hisâr ehli ki ol topları gördi

Kılıc Aslân Beg'e gelüp didiler
O toplar hâlini şerh eylediler

Karaman-oğlı gibi beg degüldür
Bununla ceng itmek yeg degüldür

Kılıc Aslân didi kim siz ne dirsiz
Ulular siz nice tedbîr idersiz

Didiler sulha âdem gönderelüm
Ne söyler nicedür sözin görelüm

Sözi vü yüzi rûşen bir kaç âdem
Çıkarup kal'adan saldılar ol dem

Gelüp pâşâya didiler eger siz
Bu şehri lûtf u ya kahrile alasız

Nice itsenüz gerekdür hânumuza
Abâ an-cedd bizüm sultânumuza

Didi pâşâ eger lûtfile olursa
Mutî' olup Kılıc Aslân gelürse

Bir iklîm alıvirem kim yeg ola
Bu iklîm begliginden yeg beg ola

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Eger kahrile olursa hod ma'lûm
Nice olacak degüldür size mektûm

Paşâ bunları eyledi tesellâ
Zarar yok lûtfile olsa şâha kat'â

4060 Bular pâşâya ta'zîm itdi gitdi [T. 125 a]
Gelüp cümle Kılıc Aslân'a yetdi

Didiler şâha pâşâ niyyetini
Eger lûtfile olursa himmetini

Kılıc Aslân kamu a'yânın aldı
Hisârından çıkup pâşâya geldi

İder iklîmini pâşâya teslîm
İder pâşâ dahı lûtfile ta'zîm

Alcyye şehrini pâşâ musahhar
İdüp iklîmini itdi mukarrer

4065 Hisârun gördi kaydını muhassal
Yarar âdem yaragile mükemmel

Kılıc Aslân'ı ehl-i beytiyile
Hazinesi, yaragı, yatıyile

Sürüp Sultân Muhammed hazretine
İletdi bile vardı hizmetine

Muhammed Hân önünde Kılıc Aslân
Zemîn-pûs itdi turdı didi iy hân

Nedür bir mülk-i fânî hazretüne
Fidâ başumla cânum hizmetüne

4070 İdüp Sultân Muhammed lûtfın izhâr
Gümülcine'yi virdi ana timâr

Hemân ol aradan mensûrın aldı
Göçüp andan Gümülcine'ye geldi

Gümülcine nevâhîsile bile
Şehir tenhâ degül etrâfı bile

Buyurdı hâs bil'atler şahâne [T. 125 b]
Geyer gendi vü oğlı ehl-i hâne

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gümülcine'de gâh olup mukarrer
Gehî deryâ kenârın seyr iderler

Görürler bir gemi geldi kenâra
Kılıc Aslân Beg eyledi nazâra

Depüp atın gemiden yana sürdi
Geminün halkı çün-kim anı gördi

Salup zevrak atından indürürler
İledürler gemiye bindürürler

Gemiyi sürüp oldılar revâne
Dahı belürmedi andan nişâne

Gümülcine'de kodı avratını
Bir oğlile yaragını, yatını

İşit devr-i zemâne dahı nitdi
Ecel oğlına, hâtûnına yetdi

Olarun defterin düzdi zemâne
Sanasın gelmedi herkiz cihâne

Gel imdi merdisen mağrûr olma
Cihân-ı fâniye mesrûr olma

Sekiz yüz yıl dahı yetmiş beşinden
Buna târîh Nebî'nün hicretinden

126. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ AHMED PÂŞÂ BE-VİLÂYET-İ KARAMAN VE FETH-ŞÜDEN-İ SİLİFKE BE-DEST-İ AN

Karaman-oğlı İshâk Beg ki gitdi
Silifke'de bir oğlı kaldı nitdi

Muhammed Hân'a saldı bir gün âdem [T. 126 a]
Kabûl eylerse dir sultân-ı a'zam

Sala bir kulını virem hisârı
Varup bende olam pâ-gubârî

Gedük Ahmed'e emr itdi şehin-şâh
Çeriler cem' idüp tutdı hemân râh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çalup tabl u nakâre göçdi gitdi
Sürüp râhı Karaman'a iletdi

Sürüp leşger hisâr üstine irdi
Hisârı İshâk Beg'ün oğlı da verdi

Hisârun kaydını gördi muhassal
Yarar âdem yaragile mükemmel

Silifke oldı çün şâha musahhar
Oradan sürdi Ahmed Pâşâ leşger

Meger Mukın-hisârı dirleridi
Yakındı bir hisâr anda varidi

Üşüp darbile pâşâ ol hisârı
Alup anun da kaydını gördi bârî

O dem Pîr Ahmed'ün hâtûnıyile
Hisâr içre bir oğlı vardı bile

Hisârı zabt idüp anları aldı
Bile şâh işigine sürdi geldi

Pes andan Lüle'nün üstine leşger
Çeküp itdi anı dahı musahhar

Sekiz yüz yetmiş altuncıyidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

127. LEŞGER-KEŞİDEN-İ KÂSIM BE-CÂNİB-İ ERZİNCÂN BE-KASD-I GİRİFT-İ VİLÂYET-İ KARAMAN [T. 126 b]

Karaman-oğlı Kâsım Beg ermişidi
Uzun Hasan çeriler virmişidi

Sürüp serhadd-i Rûm'a irdügi dem
Salar sâlâr-ı Rûm'a ol dem âdem

Ki Zü'l-kadr-oğlı'nı ütüp eline
Beg idevüz atasının yerine

Murâdumuz degül kim il uravuz
Ya ilün yatur itin tur kuravuz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger kim mülk-i Rûm'a mîr-i mîrân
Tokat'da Hamza Beg olurdı ol ân

Ana geldi haber verdi haber-ber
Ki yâ'nî tavşan uykusın virürler

Dîdi-kim Zü'l-kadr-oğlı'n eline
Beg itmege atasının yerine

Recâmuz sizden ol ki idüp inâyet
Ki ola hadde uğramağa icâzet

Olarun sözlerine itmedi şek
Cemî'i sözlerini sandı gerçek

Ra'iyyetden kimesne incinmeye aslâ
Edeb birle geçüp gitmege nola

Çü kâsıd girdi yola geldi irdi
Bularun gafletini aydıvirdi

Adûyı dost olur sanmag olmaz
Ilıcak sözine aldanmag olmaz

Sivas'dan itdiler şol resme ılgar [T. 127 a]
Bular gâfil degül biri haberdâr

Erişdi nâ-gehân Tokad'a leşger
Tokad'un şehrini yağma iderler

Yıkup yakup o şehri kâfirâne
Müsilmân mâlını virüp ziyâna

Harâb oldı yanup bir şehr-i âlî
Olup dîn düşmeninün pây-mâlı

Göçüp andan tutarlar yine râhı
Karaman'dan yana sürüp sipâhı

Muhammed Hân işitdi bu haberden
Yakup gayret bir âh itdi cigerden

Muhammed Hân'un oğlı Mustafâ Beg
Olidi Konya'da sâhib-sehâ beg

Muhammed Hân ana gönderdi âdem
Dîdi kim sana âdem vardugı dem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kara-hisâr'a çıkup oturasın
O lesger cünbüşi nedür göresin

Buyurdı cem' olur bir ceyş-i a'zam
Çeküp lesger sürüp şâh-ı mu'azzam

Yine Mahmûd Pâşâ'yı getürdi
Vezîr itdi vizâretde oturdı

Vizâretden sürüp gidermişidi
Gelibolı'yı sancak vermişidi

Karaman'dan yana sürdi sipâhı
Hücûm idüp şehin-şeh tutdı râhı

Uzun Hasan çerisine idi sâlâr [T. 127 b]
Ki Yûsuf Mirze emmîsi-oğlı serdâr

İrüp Ak-şehr'ün üstine yürürler
Süreler tâ Hamîd-ili'ne lesger

Tecessüs itdi bildi beglerini
Çü Sultân Mustafâ lesgerlerini

Hücûm idüp hemân-dem sürdi lesger
İrüp a'dâyile oldı berâber

Şu reşme eylediler kâr-zârı
Adûnun oldı âhir kârı zârî

O Yûsuf Mirze'yi itdiler giriftâr
Sınup lesger tağıldı kaçdı nâ-çâr

Boğazına ip dakup alup giderler
Çerî içinde it gibi yederler

Şu kim kadrini bilmez bildürürler
Cihân halkını ana güldürürler

Dökûp Pîr Ahmed esbâbını saçdı
Yine Uzun Hasan'dan yana kaçdı

Kaçup ceng içre Kâsım Beg ki gitdi
Karaman'dan irüp İç-il'e yetdi

Karaman'un begi oğlıdur ol iller
Yine izzetler idüp anı bekler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gözedüp dâim anda fursatını
Ugurlartar Silifke-kal'asi'nı

Muhammed Hân Gedük Ahmed'i saldı
Silifke-kal'asi'n kahrile aldı

O kal'a beglerinün boynun urdı [T. 128 a]
Müretteb kal'anun kaydını gördi

İrüp Sultân Muhammed hizmetine
Du'â itdi devâm-ı devletine

Sorarsan târihin bu mâcerânun
Hisâb it hicretinden Mustafâ'nun

Sekiz yüz yıl dahı yetmiş yedi yıl
Bu hâle târih oldı söyle bilgil

128. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-KASD-I UZUN HASAN-I BÎ-DÎN Ü NÂ-DÂN

Varidi pâdişâhun üç veziri
Müdebbir, kârdân mülkün zahîri

Vezîrün cem' idüp bir yire üçin
Bularunla tanışık itdi için

Uzun Hasan içün siz de ne dirsiz
Ana varmaga ne tedbîr idersiz

Didiler cümlesi şâh-ı mu'azzam
Umûr-ı saltanatda bizden a'lem

Ayıtdı siz de söylen işidelüm
Ne yüzden anunla harb idelüm

Didi Mahmûd Pâşâ kim o câhil
Bir oğlunuzla olamaz mukâbil

Velîkin düşmene yarak gerekdür
Eyü yaragile varmak gerekdür

Dir Ahmed Pâşâ sultânum buyursun
Varup bir kulı anun ilin ursun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Akıncı kullarunla vara çıka [T. 128 b]
Erişdügi yere dek yaka yıka

Yarak görince sultân-ı mu'azzam
Derilüp cem' olınca ceyş-i a'zam

Didi hünkâr âdem gönderilsün
Olarun iklîmi dahı urulsun

Mihâl-oğlı'na dek akıncıyile
Akıncılarun atı dinciyile

Varup Uzun Hasan iline çıka
Eli erdügine dek yaka yıka

Ali Beg'e hemân saldılar âdem
Varup âdem hemân irişdügi dem

Derüp akıncısını Rûm-eli'nün
Cemî'-i Rûm-eli serverlerinün

Geçüp deryâyı menzil kesdi sürdi
Nevâhi-yi Kemâh'ı irdi urdı

Ol iller Ermeni'yidi tamâmı
Yakıldı yağmalandı hâss u âmı

Gulâmun hûb-simin-berlerini
Kız oğlanun güzel dil-berlerini

Kumaşun hasın u kıymetlüsini
Nazarda nâzük ü rağbetlüsini

Karınun kocanun boynın urırlar
Tamâm ol iklîmün kaydın görürler

Kemâh etrâfını urup serâser
Ganâimde gani olmışdı her er

Muhammed Hân çeriler cem' itdi [T. 129 a]
İki oğlını aldı bile gitdi

Sürüp Sultân Muhammed tutdı râhı
Sivas'un üstine sürdi sipâhı

Oradan sürdi Erzincân'a yetdi
Adû görünmez anmâ şâh işitdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meger iki karavul buluşurlar
İderler ceng ü âşûb uruşurlar

Karavulı şehün düşmen sipâhın
Kırup kovar niteki ördegi şâhin

Nevâhîsine Tercân'un irildi
Hemân düşmen alayları göründi

O demde Rûm-eli'ne mîr-i mîrân
Murâd Pâşâ'yidi şâh itdi fermân

İdüp Mahmûd Pâşâ'yile irsâl
Didi yürün görelüm nice olur hâl

Karavulda Mihâl-oğlı Ali Beg
Yarar yoldaşile atı gendüsi yeg

Şeh emrile bular kim azm iderler
Furât cûyı kenârına irerler

Didi Mahmûd Pâşâ gel turalum
Nicedür düşmenün hâlin görelüm

Didi beglerbegi niçün turavuz
Ali Beg ileri biz oturavuz

Murâd Pâşâ suyı geçdi vü gitdi
Turup Mahmûd Pâşâ sabr itdi

Hemân gördi Ali Beg gelişin [T. 129 b]
Bilür Mahmûd Pâşâ düşmen işin

Degülmiseydi düşmen kendüden yeg
Niçün döneydi düşmenden Ali Beg

Murâd Pâşâ'ya pâşâ saldı âdem
Ki dön gitme adû gâlibdür epsem

Ali Beg geldi vü geçdi Furât'ı
Murâd Pâşâ hemân-dem depdi atı

Ki ya'nî düşmene ola mukâbil
Belâya saldı anı fikr-i bâtıl

Çeri varmış pusuda çıkdı geldi
Geçidi cânibin o suyın aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelen Uzun Hasan'mış leşgerile
Ceml'i hasekisi beglerile

Görür Mahmûd Pâşâ hadden aşdı
Çeri mevc urdı deryâ gibi taşdı

Alur ortaya deryâ gibi leşger
Ki gûyâ encüm ortasında ülker

Ali Beg bile Mahmûd Pâşâ'yile
Selâmet geldiler orduya bile

Murâd Pâşâ o leşgerde güm oldı
Kimesne hiç bilmedi ki nice oldı

Abes yiter cüvân-ı şir-efgen
Murâdın hâsıl ider pîr-i pür-fen

Küçüge görme dâim düşmenile
Demişler erlik on tokum hile

Fenârî-oğlı Ömer Beg'ile [T. 130 a]
Alup ordusına iletdi bile

Muhammed Hân ki bu ahvâli gördi
Seherden cânib-i a'dâya sürdi

Düzeldüp safları sürdi sipâhı
Adûyı isteyürek tutdı râhı

Yöneldi Payburd üstine leşger
Görünmez düşmen altı gün yürürler

Yedinci gün görüldi hayli âdem
Ali Beg sandılar gördükleri dem

Mihâl-oğlı karavulda yürürdi
Geh olurdı çeri anı görürdi

Gelürek gördüler çoğaldı leşger
Hemân düşmen çerisimiş bilürler

Alaylar hod düzülmişdi müretteb
Müzeyyen olmışıdı âlet-i harb

Yürüdi sür'atle şâh u leşger
Biraz kim telâkkı' vâdi geçerler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çıkarlar bir yüce yer ulu sahrâ
Ne hadd var ne nihâyet misl-i deryâ

Yemîninde yürürdi şîr-i merdân
O Sultân Mustafâ şâh-ı Karaman

Yesârında bir oğlı Bâyezîd Hân
Harac ne tahtına olidi sultân

O tertîbile ol dahı gelürdi
Yakın irdi vü at ü er belürdi

Uzun Hasan da iki oğun ikı kolda [T. 130 b]
Komış alaylarile sağ u solda

Bir oğlı kim adı Zeynel'dür anun
Önin bağladı Sultân Mustafâ'nun

Ulaşurak karışdı birbirine
İki leşger girişdi birbirine

Turuşup uruşup hoş ceng iderler
Cihânı Türkmân'a teng iderler

Meger Zeynel Azeb ceyşine olur duş
Yıkup atdan keserler başını hoş

Kılıçdan geçürüp leşgerlerini
Diri tutup nice serverlerini

Alup atın yaragın bi-muhâbâ
İderler cümlenün rahtını yağma

Ol Uğurlu Muhammed geldi gördi
Alayın Bâyezîd Hân'un da turdı

Tefekkür itdi bir dem âhîr-i kâr
Mukâbil olmadı kaçdı nâ-çâr

Uzun Hasan erişdi kalb-i şâha
Yüce yirden nazar itdi sipâha

Yeniçeri alayın itdi seyrân
Olur vaz'ına yaragına hayrân

Azeb alayına itdi nazâra
Kızıl börkile benzer lâle-zâra

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Müretteb yaragile hep müzeyyen
Piyâde nev-cüvân şîr-efgen

Gözi hünkâr alayına olur duş [T. 131 a]
Görür bir bahrdür gelür idüp cûş

At ü er cünbüşinden zehreler çâk
Işıklar başda güyâ necm-i eflâk

Bırakdı cânına heybet hirâsân
Uçuk tutmış gibi endâmı lerzân

Getürün didi boz atı hemân-dem
Getürdiler önine didügi dem

Süvâr oldı hemân cân kurtaranı
Kanatlu gibi uça kurtara cânı

Yüzüni dönderüp Tebrîz'e kaçdı
Karaman-oğlı da yanına geçdi

Dere depe demezler hâ kaçarlar
Sanasın kim kanatludur uçarlar

Çerinün şehsüz olur mı mecâli
Baş olmasa ayağun nola hâli

O deryâ gibi leşger oldı sıngun
Olur bir demde dehr işi diger-gûn

Ata oğula bakmazdı kaçardı
Cebesin yaragın mâhın saçardı

Kırarlar u kovarlar u biçerler
Sınup kaçup biribirin geçerler

Esîr idüp nice serverlerini
Getürler dest-beste her birini

Tamâm üç bin kişiyi çökerürler
Biribirine karşu boynın urlar

Çerinün hod tamâm olmışdı işi [T. 131 b]
Leşi tutmışdı cümle tağ u taşı

Orada bir iki üç gün turuldı
Diri gelenlerün boynı uruldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Uzun Hasan'ı kova kova leşger
Uzun Hasan'un ordusına irerler

İnüp Uzun Hasan eglenmedi hiç
Turup anda biraz dinlenmedi hiç

Hemân uğradı andan geçdi getdi
Kıra kova çeri orduya yetdi

Erişüp itdiler orduyı yağma
Yetişdi âsmâne şûr u gavga

Bir ulu çâdır içine yürürler
Girürler nâ-gehân anda görürler

Fenârî-oğlı Ahmed Pâşâ'yile
Turâhân-oğlı Ömer Beg bile

Bozup hebsin olarun götürürler
Sürüp ordu-yı şâha yetürürler

Göçüp andan şehin-şeh tutdı râhı
Sürüp İstanbul'a yine sipâhı

Çeriye eyledi yolda yasagı
Kimesne incitmeye bustân u bâgı

Çeriden kimesne incinmedi deyyâr
Edeple itdi sipâhi satu bazar

Yolı bir gün Kara-hisâr'a çıkdı
Dönüp bir kerre kahrile ana bakdı

Verürler konmadın dahı hisârı [T. 132 a]
Yarag u yatile tonandı bârı

Uzun Hasan ki kaçup gitmişidi
Sürüp Tebriz'e varup yetmişidi

O haclet zehri verdi ana zehri
Gidüp yer altına kodı seriri

Ki zîrâ oldıdı mağrûr-ı devlet
Helâk eyledi anı nâr-ı gayret

Bayındır Hân'un ol neslinden idi
Uzun Hasan, Oğuz aslındanidi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihân-şâh Mirze'nün leşgerlerini
Sıdı vü kırdı cümle beglerini

Alup iklimini zabt itdi tahtın
Cem'î mülk idindi raht ü bahtın

Temür Hân neslî Sultân Bû-Sa'îd'i
Tağdup leşgerin hîleyle sıdı

Velî Sultân Muhammed heybetine
Nazar idüp celâl ü haşmetine

Olup evvel nazarda zehresi çâk
Olur hem ol marazdan menzili hâk

Kara-hisâr'ı feth idüp şehin-şâh
Göçüp İstanbul'a tutmuşıdı râh

İrüp İstanbul'a oldı mukarrer
Geçüp tahtına mansûr u muzaffer

Sekiz yüz yıl dahı yetmiş sekiz yıl
Bu fethün târihi olmışıdı

129. FİRİSTÂDEN-İ LEŞGER-İ İSLÂM SULTÂN MUHAMMED VE FETH-ŞÜDEN-İ KAL'A-İ KEFE BE-DEST-İ GEDÜK AHMED [T. 132 b]

Kara-deniz'ün öte yakasında
Kefe şehri Kırım'un yakınında

Firengistân'idi halkı hisârun
Ulu kal'aydı serhaddi Tâtâr'un

Buyurdı kul Ahmed Pâşâ'ya şâh
Gemi reîslerini idüp âgâh

Tonadalar tamâm üç yüz gemiler
Eyü yarag u yarar âdemiler

Donatdılar şehün üç yüz gemisin
Görüp yarag u yarar âdemisin

Gemiler oldı emr üzre müheyyâ
Gelüp arz eyledi hünkâra pâşâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Seherden emr olup yelken açarlar
Deniz yüzine kuş gibi uçarlar

Muvâfık buldılar hoş rüzgârı
İrüp bir gün kuşadurlar hisârı

Meterizlerle toplar kim kuruldı
Hisâra bir nice top uruldı

Beş on yirden top urdılar hisâra
Dökilür burc u bârû pâre pâre

Bir iki gün bu resme itdiler ceng
Ne kal'a, kâfire oldı cihân teng

Hisârun cümle a'yânı gelürler
Tekür katında cümle cem' olurlar

Didiler kim nedür bu derde çâre [T. 133 a]
Bugün yarın koyulurlar hisâra

Koyuldukda hisâra bunca leşger
Hisâr ehli bunlara neyleyiser

Kırılup biz esîr olur oğul kız
İşün olacağı budur ne dirsiz

Yeg ola ki emnile virevüz hisârı
Zarar olmaya kimsemüze bârî

Tekür eydür neden dirsiz bu sözi
Hisârı viresiz kırmaya sizi

Didiler bilirüz ol şehriyârı
Ki eylükile alsa her diyârı

Harâcın ol ilün idüp imâret
Zarar itmez ider halkın ri'âyet

Tekürler cümle idüp ittifâkı
Virürler ol hisârı ittifâkî

Hisâra topı her gün kim ururlar
Hisârun tozını göge savurlar

Hisâr ehli idüp feryâd ü zârı
Virürler sulh u emnile hisârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Amân virildi açdılar hisârı
Girüp pâşâ tonandı burc u bârı

Cemî'i burc u bârû toldı a'lâm
Dikildi kulleye sancağ-ı islâm

En ulu deyrin itdi pâşâ câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı tâmi'

Ne esnâmın ne İncil'ini korlar [T. 133 b]
Zamânı gitdi anun Kur'an okurlar

Hemân indürdiler çanların anı
Okudılar müezzinler ezânı

Kılurlar deyride cum'a namâzı
İderler bi-niyâza çok niyâzı

Muhammed Hân adına hutbe okundı
Kamu tertîb-i cum'a neyse kondı

Tekürı kal'anun pâşâya geldi
Paşâ da'vet idüp yanına aldı

Didi pâşâ teküre bunda sen var
Dahı yeg tîmâr ide sana hünkâr

Yazup cümle sipâhisin hisârun
Cemî'i ehlin ü mâlın olarun

Teküriyile ehli mâiyile
Sipâhisin hisârun cümle bile

Gemilere alup zabt oldı varı
Yazup sonra kamu ehl-i hisârı

Sipâhî evlerin gâzîlerine
Virür hâline göre her birine

Müretteb yarag u hem yarar âdem
Hisârı berkidüp zabt itdi muhkem

Oradan göçdi pâşâ açdı yelken
İrer İngermen'e bir subh erken

Hemân feth itdi anı gördügi dem
Pür itdi yaragile yarar âdem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nevâhî-yi Tuna deryâ kenârı [T. 134 a]
Ki tâ İngermen'e varınca varı

Mutî' oldı cemî'isi musahhar
Yazup timâr eri oldı mukarrer

Oradan göçdi vü Azag'a yetdi
Anı da konduğı dem feth itdi

Görüp kaydın anun da itdi mukarrer
Göçüp andan sürer Menküb'e leşger

Yine toplar meterizler kuruldı
Hisâra bir nice toplar uruldı

Tekür bilür Kefe'yi bu kişi aldı
Sürüp İngermen'e, Menküb'e geldi

Oları dahı eyledi mukarrer
Nevâhisiyle cümle musahhar

Tekür pâşâyı istikbâl itdi
Ki ya'nî kal'ayı virmeğe gitdi

Tekürün varidi bir hîşi bile
Tekür kal'ada olurdı hîşiyile

Kapuyı yapdurup kasd eyledi ceng
İderler gâzilerle cenge âheng

Tekür varup didi virün hisârı
Sözine itmediler i'tibârı

Hasın hısnidi degül topa kâbil
Hem âhir olmadı cengile hâsıl

Hisâr üstinde koyup ba'zı leşger
Paşâ emr eyledi göçdi gemiler

Birez gün turdı ol leşger de gitdi [T. 134 b]
Kemin idüp hisâra hîle itdi

Nevâhiden gelüp halk ermişidi
Vehimden ol hisâra girmişidi

Kapu açıldı çün-kim yagı gitdi
Çıkup yirlü yerine azm itdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yağı gidüp kapu açak dururken
Hisârun halkı gâfil otururken

Keminde leşgere câsûs irdi
Hisârun cümle hâlin aydırdı

Kimi bâğında kimi bâğçesinde
Kapu açuk turur işlü işinde

Keminden çıkdı leşger sürdi irdi
Kapuyı aldı vü kal'aya girdi

Hisârun ehli gördiler bu hâli
Birinün olmadı cenge mecâli

Bu yoldan feth iderler bu hisârı
Mutî' oldı nevâhîsi diyârı

Tekürini sipâhisile bile
Cemî'i mâliyile ehliyile

Gemiye koydı bile ala gide
Şehin-şeh nice emr iderse ide

Hisâr ehlin yazup itdi mukarrer
Muti' olup ol il oldı musahhar

Idüp şehrün ulu devrinde câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Giderüp cümle esnâmın u çânın [T. 135 a]
Müezzinler ider cum'a salâsın

Kılurlar deyride cum'a namâzı
Muvahhidler idüp Hakk'a niyâz

Müretteb cum'anun tertîbi kondı
Muhammed Hân adına hutbe okundı

Sipâhî evlerin gözlerine
Virür hâline göre her birine

Yarar âdem yaragile muhassal
Donandı kal'alar cümle mükemmel

Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr
Görüldi kal'alar kaydı ne kim var

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisârun halkınun yazdı tamâmın
Mukarrer itdi cümle hâss u âmın

Gemiye girdi pâşâ yelken açdı
Göçüp Menkûb'den İstanbul'a geçdi

Gelüp arz itdi pâşâ pâdişâha
Tekürler hâlini şerh itdi şâha

Şehün emriyile mâlın alurlar
Kamusınun hemân kaydın görürler

Bularun kızların hâtûnlarını
Virürler tâlibine her birini

Bu fethe târih olmışdur Nebî'nün
Sekiz yüz sekseninde hicretinün

130. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ KARA-BOĞDAN

Kara-Boğdan'ile İflak harâcın [T. 135 b]
Getürüp arz iderdi ihtiyâcın

Kara-Boğdan'dan anlandı hiyânet
İşidilmişidi nev'â şenâ'at

Anı kapuya da'vet eylediler
Harâcun sen getür gendün didiler

Gelüp itmedi hünkâra itâ'at
İdüp tâgîlik eyledi şenâ'at

Hemân emr eylediler şeh çıka leşger
Yarakların görüp cem' ola begler

Alup kâtibler ol dem ele hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Yine cûş itdi deryâ gibi leşger
Götürdi baş ejder-veş alemler

Kara-Boğdan'un üstine sipâhı
Sürüp Sultân Muhammed tutdı râhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tuna suyı kenârına irdi leşger
Şeh emr itmişdi deryâdan gemiler

Gelüp Tuna'ya olmışlardı hâzır
Kudûmi şâha olmışlardı nâzır

Tuna suyunı geçdi şâh u leşger
Kara-Boğdan çerisin srar ister

İdüp topın tüfegin cümle hâzır
Tururdı leşger-i islâma nâzır

Yayag itmişidi atlusını cümle [T. 136 a]
Ki atlu leşger eyledükde hamle

Olarunile âli ceng ideler
Cihânı ehl-i dîne teng ideler

Alaylarını düzeldüp şehin-şâh
Hücûm itdi otâga râh bi-râh

Yeniçeri yürüdi şâh öninde
Ki gûyâ encümidi mâh öninde

Görür kâfir çerisi ehl-i îmân
Hücûm idüp gelür san bahr-i ummân

Hemân topa tüfege tutdı küffâr
Topa vü tüfege bakmadı hünkâr

Şu reşme dürişürler kâr-zâra
Ki kandan tağ döndi lâle-zâra

Dereyi depeyi tağı vü taşı
Tutar kâfirlerün leşi vü başı

Seherden ceng tâ beyne's-salâteyn
Ki tefrîk olmadı bir lahza mâbeyn

Kırıldı şol kadar kim âhir-i kâr
Diri kalan tağıldı kaçdı nâ-çâr

İderler kâfir esbâbını yağma
Ki mâlâmâlidi ol cây-i heycâ

Cemi'i top u tüfeng beglik oldı
Gerekmez kâfire yerini buldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İki ay muttasıl Boğdan-eli'ni
Yüriyüp itdi yağma her birini

Esir ü mâla toymışdı her er [T. 136 b]
Ganâyimden ganî olmışdı leşger

Kız oğlanun perî-peykerlerini
Gulâmun hûb u sîmîn-berlerini

Kumâşun hâsın u kıymetlüsini
Nazarda nâzük ü rağbetlüsini

Karınun kocanun boynın ururlar
Tamâm ol iklîmün kaydın görürler

Döner Sultân Muhammed devletile
Safâ vü iş ü izz ü nusretile

Gelüp Tuna'yı geçdi leşger-i şâh
Diledi kim tuta İstanbul'a râh

Haber irişdi şâha hayli vâfir
Tuna'ya Üngürûs'dan geldi kâfir

İki kal'ayı yapup yüce muhkem
Pür itdiler yarag u yarar âdem

Olıcak bu haberden şâh âgâh
Hemân ol kal'adan yana tutar râh

Kışıdı âlemi tutmışıdı berf
Cihâna berfi Hak itmişidi zarf

Havânun yüzi key olmışdı serd
Tuna'yı mermer eylemişidi berd

Tuna suyı buz olmışdı serâser
Buzun üstüne geldi kondı leşger

Yakın kondılar ol iki hisâra
İkisi de yakınıdı kenâra

Hemân konduğı dem şeh didi yağma [T. 137 a]
Gel imdi gör nice oldı temâşâ

Hücûm eyledi leşgerler şitâbân
Görüp kâfir hemân istedi amân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şehe virdiler emnile ihtiyârî
Çıkarup kal'adan ehl-i hisârı

Şeh emr itdi iki kal'ayı leşger
Yıkarlar göyle kim yire beräber

Şular kim tâbi' olup geldi hünkâr
Anatoli'da virdi eyü timâr

Şular kim yine öte gitmek ister
Anun gibileri salıviriirler

Muhammed Hân göçüp sürdi sipâhı
Oradan tutup İstanbul'a râhı

Gelüp İstanbul'a oldı mukarrer
Geçüp tahtına mansûr u muzaffer

Resûl-i Fahr-i Âlem hicretinden
Sekiz yüz dahı seksen bir yılından

Yazılmış târihi işbu gazânun
Pes anla aslını bu mâcerânun

131. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ MUHAMMED HÂN BE-VİLÂYET-İ ARNAVUD-I MU'ÂNİDÂN

Meger şeh meclisinde söylenürken
Nevâhiden hikâyet eylenürken

Didi şeh kimse var mı ide senâ'at
Benüm emrüme itmeye itâ'at

Harâoda vü avârızda tahalluf [T. 137 b]
İdeler itmeye kulum tasarruf

Vezirân söylediler pâdişâha
Temerrüd ide bilmez kimse pâdişâha

Veli İskenderiyye kâfirinün
Temerrüddür her işi her birinün

Didi şeh bir degüldür cümle her yer
Varamaz sarp ola o yana leşger

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Binâsı sarb u pekdür ol hisârun
Anadur i'timâdı ol diyârun

Didi şeh yok mı dermân ol diyâra
Ki lesger vara bile ol hisâra

Didiler pâdişâhun devletinde
Çeriler varı bilür himmetinde

Velî ol kal'a gâyet sarb u pekdür
Ana göre eyü yarak gerekdür

Hemân emr itdi şeh cem' oldı lesger
Yine kulluga bel bağladı begler

Muhammed Hân göçüp sürdi sipâhı
Tutup İskenderiyye üstine râhı

Menâzil kesdi erdi ol diyâra
Varup bir subh-dem kondı hisâra

Meteriz kurılup toplar ururlar
Burûcun ba'zı yerin götürürler

Yürüyiş itdiler olmadı kâbil
Naslb olmayıcak cidden ne hâsıl

Yspar şâh anda bir âlî havâle [T. 138 a]
Hisâra koymaya zâd ü nevâle

Göçüp ol aradan sürdi sipâhı
Tutup İstanbul'a dostoğru râhı

Gelüp İstanbul'a oldı mukarrer
Gör kim ne kılur Kâdir mukadder

Zebûn itdi havâle ol hisârı
Gıdânun yendi kal'a içre varı

Havâle ohline saldılar âdem
Havâleye gelüp irişdi ol dem

Didi size virelüm bu hisârı
Velî şöyle idelüm ahd ü karârı

Kalan kala gidenümüz gidevüz
Murâdumuz neyse eyle idevüz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ulagile şehe itdiler i'lâm
Bu kavle râzı oldı şâh-ı islâm

Hisârı eylediler şâha teslim
Musahhar oldı ol etrâf u iklim

Gidenleriin evine ehl-i îmân
Girüp toldı hisâr içi müsülmân

İderler gâyet ulu deyri câmi'
İçinde oldı Kur'an nûrı lâmi'

Nice deyri dahı mescid iderler
İçinden çânın esnâmın giderler

Sekiz yüz seksen üç yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

Alındı İskenderiyye vü fezâsı [T. 138 b]
Muhammed Hân'un oldı âhir gazâsı

132. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-KASD-I MISIR U ŞÂM U ARABİSTÂN

Meger Rûm-ili'nün fâzıllarından
Bir ulu zû-fünûn kâmillerinden

Görüp kaydını hacca niyyet itmiş
Göçüp hâcılarile bile gitmiş

Beriyyeniin susuz zahmetlerini
O bürkelerde su kılletlerini

Çü hacc itdi vü yine Rûm'a yetdi
Muhammed Hân'a bürke vasfın itdi

Susuz insân u hayvân zahmetini
O bürkelerde suyun kılletini

Didi hünkâr âdem gönderelüm
Yapalsun bürkeler altun virelüm

Dahı vakf idelüm sonra virelüm
Bozuldukça yine kaydın görelüm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Emîn kişileri şeh hâzır itdi
Fîlleriler virüp gönderdi gitdi

Mısır sultânına emr itdi mektûb
Yazıldı hüsn-i hatt inşâ-yı mahbûb

Demiş, iy hâkim-i Mekke, Medîne
Mu'în itmiş seni Hak ehl-i dîne

Berriyye içre olan bürkelerde
Harâb imiş su olmazmış olarda

Olup insân u hayvân suya muhtâc [T. 139 a]
Susuz zahmet çekermiş katı hüccâc

Bu vechile dinildi bize evsâf
Olara ta'yîn itdük biz de evkâf

Azizlerle fülori itdük irsâl
Ki ma'mûr ideler kalmaya battâl

Mu'âvin olasız bu maslahatda
Ki Beyt-Ullah içündür maslahatda

Alup mektûbı süriip irişürler
Varup Sultân-ı Mısr'a buluşurlar

Çü mektûbı sunup mektûm okundı
Mısır sultânına katı dokundı

Didi Osmân'un oğlı ne kişidür
Bizüm mülkümüz almak ne işidür

Hazînemüz bizüm andan dahı çok
Bizüm ta'mîr-i mülke nezimüz yok

Varun din kim bizi kesın dilinden
Ve ger nî eylesün ne gelse elinden

Hemân-dem bunları sürüp kapudan
İderler men' bürkeden yapudan

Çıkup bular yine kim girdi râha
Kesüp menzil irerler raht-gâha

Şehin-şâha iderler kıssayı i'lâm
Didi şeh görevüz neyse ser-encâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Olur ol Çerkes'ün fi'line gam-gîn
Gönülden incinür şâh-ı Zühal-gîn

Sekiz yüz seksen üçinde Nebî'nün [T. 139 b]
Bu hâle târîh oldı hicretinün

133. BE-NEVBET SULTÂN HOŞ-KADEM SULTÂN ŞÛD BE-TAHT-I MISIR AN DEM

Gurûr-ı saltanatda oldı tâgî
Olur günden güne etrâfa yagı

Melik Aslan Beg'e saldı fedâyı
Ki vire cânına tenden cüdâyı

Alup himmet fidâyı çıkdı gitdi
İşit kim Zü'l-kadr-oğlı'na nitdi

Gelüp kondı piyâde bir müsâfir
Marag'un cum'asında oldı mücâvir

Gicede kâim ü gündüzde sâim
Geçer bir nice gün bu resme dâim

Meger cum'ada fursat buldı pür-kîn
Şehîd itdi Melik Aslân'ı bî-dîn

Melik Aslân karındaşı varidi
Mısır'da ana Budak Beg dirleridi

Mısır sultânı leşger koşdı göçdi
Melik Aslan'un ol tahtına geçdi

Bu fi'le incinüp begler tamâmı
Muti' olmaz gönülden hâss ü âmı

Budag'un bir karındaşı varidi
Sahî vü hem bahâdur serveridi

Olurdı ol Muhammed Hân katında
Birez olmışdı anun hizmetinde

Yazup mektûbı begler Şehnüvâr'a [T. 140 a]
Hemân irsâl iderler ol diyâra

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân-dem nâme-ber kim çıkdı gitdi
Kesüp menzil diyâr-ı Rûm'a yetdi

Gelüp mektûb erişdi Şehsüvâr'a
Varup mektûbı virdi şehriyâra

Demiş begler ki bizüm ile yagı
Getürüp tahta geçürdi Budag'ı

Araduk istedük gönlin anun çok
Beg idinmekde anı hazzumuz yok

Gelesin şâh olasın bu diyâra
Eger gelmeklige varise çâre

Çeri koşdı şehin-şeh Şehsüvâr'a
Menâzil kesdi irdi ol diyâra

Budak legger gelişini işitdi
Mukâbil olmadı kaçdı gitdi

Giceyi gündüze katdı dürüşdi
Meger bir subh irişdi Şâm'a düşdi

Çerîyi Şehsüvâr ile getürdi
Atası tahtına geçdi oturdı

Budak sultân-ı Mısr'a irdi pür-gam
Adâvet oldı Osmân'ile muhkem

Mısır sultânı def'âtile leşger
Ki saldı Şehsüvâr'a kırdı yek-ser

134. ECEL-AMED Ü REFT SULTÂN HOŞ-KADEM ZİL-CİHÂN, KAYTABAY AMED Ü ŞÜD BE-TAHT-I MISIR SULTÂN

Geçürüp Hoş-Kadem devrini devrân [T. 140 b]
Be-nevbet Kaytabay olmışdı sultân

Bu da def'âtile gönderdi leşger
Kırup halkını mâlın yağmalarlar

Niçe kal'a niçe şehr itdi virân
Kalup âciz elinden sonra sultân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhammed Hân'a elçi itdi irsâl
Ağır peş-keşle elçi itdi îsâl

Demiş düşmen bizüm, mülk sizün olsun
Hemân düşmen bize itdügini bulsun

Sizün olsun cemî'i ol vilâyet
Hemân siz itmenüz ana inâyet

Şehin-şâh itmişdi ana nasîhat
Nasîhât tutmayan bulur fazîhet

Bu resme virdi elçiye cevâbı
Ki size anun hatâsı vü sevâbı

Nasîhat itdük ana tutmadı güş
Pes andan fâriğ olduk biz dahı üş

Cevâbın aldı elçi çıkdı gitdi
Tutup râhı Mısır tahtına yetdi

Çü elçinün cevâbın aldı sultân
Fülori gönderür Türkman'a ol ân

Yazup fi'l-cümle Türkman beglerine
Virüp vâfir fülori her birine

Didi Sultân Muhammed Hân bizümle
Gerek bâz dahı olavuz sizünle

Çeriler gönderem kim ola vâsıl [T. 141 a]
Olundukda iki leşger mukâbil

Yüriyüp ceng ider gibi olasız
Bahâneyle yanından dağılasız

Getüreler ele ol bed-fi'âli
Gerekmez ehl-i islâmun kıtâli

Gelüp irişdi mektûbile altun
Alup altını dirler tun be-tun

Demişler her kim altun göre eger baş
Demürden ger terâzü ola içi taş

Yürürler ceng eyler gibi begler
Yanından Şehsüvâr'un tağılurlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görür kalmadı kimse ide yârî
Yakınıdı Zamantı'nun hisârı

Hemân cân atdı irişdi hisâra
Nice itsün dahı kalmadı çâre

İrüp leşger kuşatdı ol hisârı
Kafese koydı güyâ Şehsüvâr'ı

Salar sâlâr-ı leşger Şehsüvâr'a
Bir âdem kim gire vara hisâra

Kim anunla ide ahd ü karârı
Ki elinde ola yine ihtiyârı

Mısır sultânına ide itâ'at
Yerinde otura sâğ u selâmet

Bu resme söyleşüp sâlâr-ı leşger
Yeminile ider ahdin mukarrer

Hisârından çıkup irdi bulara [T. 141 b]
Bulsar ne itdi işit Şehsüvâr'a

Birisi Çerkes'ün turdı yerinden
Yemin itdünse sen dir itmedüm ben

Benümile bile sultâna gitsün
Niçe itmelise sultân itsün

Dakup boynına zencir aldı gitdi
Kesüp menzil ki leşger Mısr'a yetdi

Gelüp sultân kim itdiler âgâh
Hemân emr eyledi sultân seher-gâh

Alup zencirile anı yederler
Mısır'da gezdürüp ber-dâr iderler

Ulularile itneşme bürâder
Helâk olmaya mikdârın bilen er

Muhammed Hân'a dinmişdi vilâyet
Senün olsun ana itme inâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çü kaydın Şehsüvâr'un kim görürler
Budag'ı yine tahta gönderürler

Sekiz yüz dahı seksen dördidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

135. LEŞGER-DÂDEN-I SULTÂN MUHAMMED HÂN BE-ALE'D-DEVLE BE-KASD-I TAHT-I TÜRKMAN

Budak Beg'ün karındaşı varidi
Ale'd-devle Beg ana dirlerdi

Çeriler koçdı gönderdi şehin-şâh
Ale'd-devle sürüp leşger tutup râh

Ale'd-devle gelişini işitdi [T. 142 a]
Budak tahtı terahtı kaçdı gitdi

Giceyi gündüze katdı dürüşdi
Yine cân aldı vardı Şâm'a düşdi

Ale'd-devle erişüp geçdi tahta
Cemî'i mâlik oldı raht ü bahta

136. DER BEYÂN-I VEFÂT-I MUHAMMED HÂN

Muhammed Hân ecel câmın idüp nûş
Cihân eşgâlini itdi ferâmûş

Çü câna arz ola gülzâr-ı cennet
Makâm ola mı ana dâr-ı mihnet

Civâr-ı Hakk'a teslîm itdi cânı
Makâmı ola cennet câvidânı

Getürler şâhı câmi' ravzasına
Mevâlî cem' olup kor türbesine

Binâ itmişdi İstanbul'da câmi'
İşitmemiş nazîrin hiç sâmi'

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sekiz yüz dahı seksen beşidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

137. CÜLÛS-KERDEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD İBN-İ MUHAMMED HÂN DER TAHT Ü BAHT-İ ÂL-İ OSMÂN[94]

Be-nevbet tahta geçdi Bâyezîd Hân
Serîr-i saltanatda sürdi devrân

Atası fevtin işitdi dürişdi
Serîre on yedinci gün erişdi[95]

Karaman'dan yürüdi Bursa'ya Cem [T. 142 b]
Karaman leşgeri cümle bile hem

İki bin Yeniçeri Bâyezîd Hân
Yazup Bursa'ya irsâl itdi ol ân[96]

Ki varup Bursa şehrin bekleyeler
Adûdan sakınalar saklayalar

Beriden Yeniçeri öteden Cem
Berâber irişür Bursa'ya hâ-hem

Çi Cem Sultân'ı yakın irdi dirler
Çıkup a'yân istikbâl iderler

Getürler kondururlar hürmetile
Senâ vü medh ü izz ü şevketile

Yeniçeriyi Cem eyledi da'vet
Yeniçeri varup itdi itâ'at

---

94 Her ne kadar Hadîdî, Bayezid devrinin kandi zamanı olduğunu, bunun için rivayete gerek olmadığını söylüyorsa da (bk. b. 299), Giriş bölümünde belirttiğimiz ve aşağıda vereceğimiz misâllerde de görüleceği üzere, bu devir hakkında verdiği pek çok bilgiyi *Âşık Paşa-zâde Târîhi*'nden almıştır.

95 «...Sultan Bayezid on yedi günden sonra serîr-i saltanat tahtına cülus etdi...» (*Âşık Paşa-zâde Târîhi*, Âlî Bey ngr. s. 220).

96 «...Sultan Bayezid dahı iki bin mikdârı Yeniçeri göndürdi...» (*Âşık Paşa-zâde Târîhi*, Giese ngr. s. 183).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

138. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID CEM SULTÂN BE-SULTÂN BÂYEZÎD HÂN

Çü elçi göçdi gitdi girdi râha
Gelüp bir gün irişdi taht-gâha

İşitdi elçiyi erkân-ı devlet
Buyurlar konduruben nüzl ü ni'met

Seherden geldi kâsıd kim görüldi
Vezîri şâh eline nâme sundı

Demiş Bursa'yla Anatolı'yı bana
Cemî'-i Rûm-eli İstanbul'ı sana[97]

Kabûl itmez bu sözi Bâyezîd Hân
Hemân elçiye destûr oldı ol ân

Hemân emr itdi cem' oldı çeriler [T. 143 a]
Gemiler hâzırıdi geçdi leşger

Sürüp Cem dahı gûyâ berk-i âcil
Yeni-şehr'ün önünde oldı mukâbil

Dürüşdüler aceb ceng oldı vâfir
Sınup Cem kaçdı mağlûb oldı âhir

Karaman'a hemân cân atdı, gitdi
Sürüp Konya'ya altı günde yetdi[98]

Hemân ardınca anun Bâyezîd Hân
Sürüp leşger tutar râh-i Karaman

Karaman'dan kaçup Cem Mısr'a gitdi
Meğer bir gün ki varup Mısr'a yetdi

Cem'e sultân-ı Mısr itmedi rağbet
Kapusında anun bulmadı izzet

Mısır'dan azm-i Ka'be itdi gitdi
İşit hacc itdüginden sonra nitdi

---

97 «...Anatolı'yı bana ver, İstanbul tahtı ve Rumeli senin olsun...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âli Bey ngr. s. 221).

98 «...Sultan Cem kaçdı. Yenişehir'den Konya'ya altı günde vardı...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Giese ngr. s. 184).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Diledi Ka'be'de ola mücâvir
Göre kim ne kılur takdîr-i Kâdir

Emîr-i Hacc'a sultân söylemişdi
Mücâvir olmağa koman dimişdi

Emîr-i Hacc'dan olmadı icâzet
Yine Cem, Rûm'a eyledi i'âdet

Çıkup Şâm'a gelüp Tarsus'a irdi
Karaman-oğlı Kâsım karşu vardı

Cem andan Engüri'ye azm itdi
Göçüp hem Bâyezid Hân karşu gitdi

İşitdi Bâyezid Hân'un gelişin [T. 143 b]
Karaman'dan yana dönderdi yüzin

Karaman'a varup İç-il'e girdi[99]
İşidüp Bâyezid Hân dahı irdi

Karaman'a ki geldügin işitdi
Gemiye girdi Cem Rados'a gitdi[100]

Sekiz yüz seksen altısı Nebî'nün
Bu hâle târîh oldı hicretinün

139. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN BE-GAZÂ-YI KİLİ VE AK-KİRMAN

Şeh emr itdi vü cem' oldı çeriler
Karadan gendi deryâdan gemiler

Keslüp menzil şeh irdi ol diyâra
Çeriler yakın irişdi hisâra

Erişüp şeh Kili'ye bir seherden
Kuşatdurdı hisârı bahr ü berrden

99 «...Karaman-oğlı Kasım Beg karşu vardı... Cem dahı vardı, Engüri'ye tevecküh etdi...Cem kaçdı, İç-il'e girdi..» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âlî Bey ngr. s. 221).

100 «...Gemiye girdi Cem Rodos'a vardı...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âlî Bey ngr. s. 221).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisâr üstinde bir gaç gün turuldı
Çıkup yir yir ulu toplar kuruldı

Beş on kez kim hisâra top ururlar
Hisârun ba'zı bârûsın götürler

Görür kâfir ki hiç âsân degül kâr
Hisârı virdiler eylükle nâ-çâr

En ulu deyrini itdi şâh câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Bozup mihrâbın esnâmın yıkarlar
Çanına ehl-i küfrün ot tıkarlar

Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr [T. 144 a]
Müretteb gördi yaragın ne kim var

Kili etrâfıyile oldı musahhar
Nevâhisi bile oldı mukarrer

Kili'den azm idüp şeh göçdi gitdi
Meger bir gün ki Ak-kirman'a yetdi

Yine emr eyledi şeh bir seherden
Kuşatdılar hisârı bahr ü berden

Bu kal'a üzre bir kaç gün turuldı
Çıkup yir yir ulu toplar kuruldı

Hisâra günde beş on top ururlar
Hisârı pâre pâre götürürler

Hisâra, kandaka idüp i'timâdı
İder kâfir eyü ceng ü inâdı

Üşüp kandagı leşger toldururlar
Hisârun kandagun hâlin görürler

Bilindi kim noluser âhir-i kâr
Hisârı virdiler hünkâra nâ-çâr

Hisâr içinde olan mâlın aldı
Sipâhisin yasup keştîye saldı

Ulu kâfirlerin sorup bilürler
Şeh emr itdi hemân boynın ururlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Esîrün ba'zını taksîm itdi
Gemile ba'zın İstanbul'a iletdi

Nevâhile hisâr oldı musahhar
Yazıldı cümle il oldı mukarrer

Ulu deyri anun da câmi' oldı [T. 144 b]
İçinde nûr-ı islâm lâmi' oldı

O şehrün evlerin leşgerlerine
Virür hâline göre her birine

Dahı çok kilseler mescid iderler
İçinden putların çânın giderler

Ana da nasb idüp kadı vü dizdâr
Müretteb gördi kaydın her ne kim var

Göçüp andan hemân sürdi sipâhı
Tutuben toğrı İstanbul'a râhı

Geçer tahtına mansûr u muzaffer
Ne kılmışdur göre Kâdir mukadder

Kili kâfirleri idüp nifâkı
El altından düzüp elçi ittifâkı

Kara-Boğdan'un oğlına salarlar
Bize gönder giceyle diyü leşger

Uralar her tarafdan nerdübânı
Hisârun üzre çıkalar nâ-gehânî

Sana alıvirelüm bu hisârı
Revâ mı Türk'e coddün yâdigârı

Kara-Boğdan'un oğlı çekdi leşger[101]
Giceyle hisâr üstine irerler

Ururlar her tarafdan nerdübânı
Çıkarlar kal'anun üstine anı

Meger mü'minlerün kalbine ilhâm
İrüp tuyup dururlar ehl-i islâm

---

101 c. Kili hisârını sana alıvirelim, dediler. Kara-Boğdan oğlı dahı gi-ceyile leşger çekdi...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âli Bey nşr. s. 223).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Olup tîğ ü siperle cümle hâzır [T. 145 a]
Tururlar kim çıka kal'a üzre kâfir

Müslimânlar görür kâfir ki çıkdı
Urup tîgı biribiri üzre yıkdı

Çıkanı kırdı Türk aşağa atdı
Kara-Boğdan'un oğlı kaçdı gitdi

Sekiz yüz seksen yedi yıl Nebi'nün
Bu hâle târih oldı hicretinün

140. DER BEYÂN-I LEŞGER-DÂDEN BE-ALE'D-DEVLE SULTÂN BÂYEZÎD HÂN BERÂY-I CENG-KERDEN BÂ-LEŞGER-İ ÇERKESÂN-I MISRIYÂN

Ale'd-devle üstine gönderdi leşger
Mısır sultânı mülkin almag ister

Nice kez gönderüp leşger dürüşdi
Ale'd-devle'yle ceng itdi uruşdı

Ale'd-devle sıyup itmişdi rüsvâ
İdüp rahtın olarun cümle yağma

Hazâyin dökdi sultân, cem' idüp er
Arab'dan sürdi Çerkes denlü leşger

Ale'd-devle görür kâr oldı düşvâr
Yazar Hân Bâyezid'e nâme nâ-çâr

Demiş kim kem kulı şâh-ı cihânun
Kemîne hâk-i âli âstânun

Ale'd-devle kulunam it himâyet
Çeri koş bendene eyle inâyet

Ki Çerkes'den katı endîşe nâ-kem
Yile virme beni bir zerre hâkem

Buyurdı Kayseri sancağı'nı şâh [T. 145 b]
Ale'd-devle'yle varup ola hem-râh

Erişüp Kayseri'ye hükm-i şâhî
Çeri cem' eyledi Beg tutdı râhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tutup yol Kayseri Begi erişdi
Ale'd-devle çerisine karışdı

Ale'd-devle safâ sürdi be-gâyet
Beg'e vâfir ider ta'zîm ü izzet

Ale'd-devle sürüp sanı berk-i âcil
Erişüp düşmene oldı mukâbil

Erişürek karışdı birbirine
İki leşger girişdi birbirine

Seherden zuhra dek cengidi uzmâ
Ki toldı küştelerden sahn-ı sahrâ

Halab Begi'n tutup başın keserler
Nice begler dahı diri tutarlar

Bere vü Anteb ü Rûm-kal'a begin
Diri gönderdi Gâzî Hân'a degin

Her ok atar Arab kim getürürler
Kesüp baş barmağın salıvirürler

Kulı sultânun itmez cenge âheng
Biri meydâna girüp itmedi ceng

Çeri sındukda sultân kulı nitdi
Malâtıyye yolını tutdı gitdi

Ale'd-devle o demde Beg'e söyler
Bizüm sultân kulıdur avumuz der

Salayduk birkaçın hünkâra anun [T. 146 a]
Delîlidi tamâm bu mâcerânun

Hemân ta'cîlle cem' eyleyüp er
Sürüp anlarun ardına düşerler

Pusu komış olar tagda nihânî
Ale'd-devle işidüp bilmiş anı

Kaçup Türkman'ile idüp siyânet
Bege irüp demez idüp hiyânet

Malâtıyye'nün ol tagı içinde
Yürürken kaldı ol yagı içinde

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İder Beg anlarunla cengi vâfir
Olar gâlib beg sandı âhir

Olup ceng içre mecrûh akdı kanı
Birez kişile kurtardı cânı

Koyup cengi Ale'd-devle'yle Türkman
Gelüp Beg ordusın itmişdi tâlân

Gelürek ordunun hâlin işitdi
Dönüp Beg Kayseri'ye irdi yetdi

İder Hân Bâyezîd'e hâlin i'lâm
Didi Hân Bâyezîd-i şâh-ı islâm

Bu söz menkuldür Fahr-i Cihân'dan
Kime eyilük idersen sakın andan

Sekiz yüz yıl dahı seksen sekiz yıl
Bu hâle târîh oldı şöyle bilgil

141. FİRİSTÂDEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD HÂN AZM-İ SEFER-KERDEN İ MÎR-İ MÎRÂN-I KARAMAN VE FETH-ŞÜDEN-İ BA'ZI KILÂ'-İ CİVÂR-I ARABİSTÂN

Karaman ülkîmine mîr-i mîrân [T. 146 b]
Karagöz Paşâ olmışdı ol ân

Arab mülkile mâbeyn-i Karaman
Biraz kal'alar idi Kâfiristân

Geçen sünnînün alurlardı bâcın
Olar kimseye virmezdi harâcın

Ulak irsâl idüp emr itdi hünkâr
Ki leşger cem' idüp ol kal'alara var

Hemân kim irişür mektûb-ı sultân
Çeri cem' itdi göçdi mîr-i mîrân

İrişüp feth ider Külek-hisârı'n
Musahhar eyledi dâr ü diyârın

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görüp kaydını berkitdi hisârı
Mukarrer itdi cümle ol diyârı

İrüp Atana'yı, Tarsus'ı aldı
Sürüp Mulın-hisârı üzre geldi

Anı da feth ider bâ-avn-i Yezdân
Alur ol dört hisârı mîr-i mîrân

Hisâr içre komaz kâfirde deyyâr
Nevâhide vatan itmindi küffâr

Bozup esnâmını çânın giderler
Hisârun kilisesin mescid iderler

Kılâ'un ulu deyrin itdi câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Hisârun evlerin tâliblerine
Virür hâline göre her birine

Müretteb gördi kaydın her hisârun [T.147 a]
Yazup ehlin müretteb ol diyârun

Bu dört kal'ayı kim itdi musahhar
Olur kanûn-ı Osmânî mukarrer

Sekiz yüz yıl dahı seksen tokuz yıl
Nebi'nün hicretinden târihi bil

142. RESİDEN-İ BE-SEM'-İ SULTÂN İN FETH-İ MÎR-İ MÎRÂN-I KARAMAN

Meger sultâna itdiler rivâyet
Bu feth-i mîr-i mîrândan hikâyet

Ki hünkârun bir ednâ kulı geldi
Bir iklîmi musahhar itdi aldı

Mısır sultânı da cem' itdi leşger
Kim ol iklîmi geleler alalar

Göçüp leşger Haleb şehrine irdi
Karaman'dan haber hünkâra geldi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Demiş geldi Mısır'dan hayli leşger
O feth olan diyârı almag ister

Hemân emr eyleyüp hünkâr ol dem
Ki üç sancakbegine salup âdem

Buyurmış kim çeri cem' eyleyesiz
Varup ol kal'aları bekleyesiz

Çeri cem' itdi anlar göçdi gitdi
Menâzil kesdi ol iklime yetdi

Adana-kal'ası'na kim varurlar
Geçerler anı düşmen yok görürler

Misis-kal'ası'na[102] andan dönerler [T. 147 b]
Cihân suyı kenârına inerler

Bulurlar anda Varsak Begleri'ni
Cemî'-i Varsag'un leşgerlerini

Ulaşurak karışdı birbirine
İki leşger girişdi birbirine

Şu resme görüşürler kâr-zâra
Ki kandan döndi sahrâ lâle-zâra

O Gündüz-oğlı'nun başın keserler
Ramazan-oğlı'nı diri dutarlar

Kırıldı sındı Varsak âhir-i kâr
Kılıcdan kurtulanı kaçdı nâ-çâr

Ramazan-oğlı'n idüp sâha irsâl
Olur Varsak çerisi cümle pâ-mâl

Yine Atana'ya gelür tutup yol
Cemî'-i begler olur işe meşgûl

Haleb'de oturan leşger işitdi
Ki Rûm'un leşgeri Varsag'a nitdi

Yazup mektûb ider sultâna i'lâm
Ki noldı Varsag'un hâli ser-encâm

---

102 Misis : Adana ovasında Ceyhan zehrinin batı yakasında, Adana şehrine 27 km. mesafede zahiye merkezi bir köy (<Misis» mad., İA., VIII, 364 vdd.).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu denlü leşgerile olmadı kâbil
Ki olavuz varup anlara mukâbil

Hazîne dökdi sultân derdi leşger
Ki toldı tag u sahrâ atîle er

Çü emr oldı bölük bölük göçerler
Haleb'de cem' olurlar cümle leşger

4640 Şehin-şâha bunı i'lâm iderler [T. 148 a]
Ki bî-hadd geldi sultândan çeriler

Ulaklar saldı şeh ki iy mîr-i mirân
Ulaklar irdügi dem turma bir ân

Varup eyle katup leyle nehârı
Ol Atana'dagı kullara yârî

Hemân beglerbegi cem' itdi leşger
Kesüp menzil Ereğli'ye irerler

Tamâm eyyâmidi evvel bahârun
Ki tâze mevsûmidi sebze-zârun

4645 Belürmemiş adûdan itdi teftîş
Makâmı hûb idi vü mevsûm-ı iş

Şükûfeyle müzeyyen sahn-ı sahrâ
Muganniler hoş-elhân sâkî zîbâ

Şarâb-ı ergavânî nûş itdi
Sadâ-yı erganûnı gûş itdi

Müdâm işleri oldı işile nûş
Adû ahvâlin itdiler ferâmûş

Mısır serdârı câsûs saldı geldi
Tecessüs eyledi bunları bildi

4650 Hemân serdârı hâli bildi turdı
Düşüp yola hemîn cündini sürdi

Hücûm idüp sürüp Bakraz'ı aşdı
Gelüp andan Atana'ya erişdi

Gelüp beglere yagı geldi dirler
Oturman üşte sizi aldı dirler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kimisi ser-gerdân u kimi ser-mest [T. 148 b]
Ki bilmez bu cihânı nist yâ hest

Musâ Beg, Mustafâ Beg virdi başı
İkisinün hemân-dem bitdi işi

Gelüp Ferhâd'a düşmen yetdi dirler
Musâ Beg, Mustafâ Beg gitdi dirler

Ata bindürdi Ferhâd'ı kul üşdi
Oturmadı atdan mest düşdi

Anun dahı alup düşmen başını
Kodılar kurd u kuş içün leşini

Çeri kırıldı yağmalandı varı
Baş olmasa ayag ider mi yârî

İderler sonra kal'a cenge ikdâm
Bu hâli itdiler hünkâra i'lâm

Hemân emr eyledi hünkâr-ı a'zam
Ki Hersek-zâde'ye saldılar âdem

Demiş ta'cîlile var eyle yârî
Koma kim düşmen ala ol hisârı

Ale't-ta'cil cem' idüp sipâhı
Sürüp pâşâ hemân-dem tutdı râhı

Merâzil kesdi irdi ol diyâra
Çeri ceng idüp işmişdi hisâra

Hemân-dem kim göründi tuğ u sancak
Kodılar cengi, kaçmak kaldı ancak

Hisârun halkı kapu açdı çıkdı
Fitil yerine topa mıh kakdı

Olar geldügi dem hamle itdi leşger [T. 149 a]
Kaçar Çerkes dökerdi raht ü çâder

Paşâ baş kesene itdi atıyye
Ki kon diri tutup idem hakâret

Bular kim konmağa meşgûl olurlar
Adû hâzır hemân hamle kılurlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çerinün ba'zı gelmekdeydi nâ-gâh
Görüp ol hâli kim oldılar âgâh

Karaman leşgeri kaçdı selâmet
Begi bile kaçup oldı melâmet

Tırabuzan Begi Engüri Begi'le
İkisi bile kaçdı leşgerile

Süvâr olınca paşâ ba'zı begler
Suya döküldi vü gark oldı çok er

İki yüz Yeniçeriyile pâşâ
Aceb ceng itdi dürüşdi savaşa

Nice merdân bulardan vü olardan
Tenin toprağa salup çıkdı serden

Üşüp pâşâyı da mecrûh iderler
Atını Çerkes'ün biri sinirler

Yıkıldı atı vü pâşâ tutuldı
Çog oynadı veli sonra utuldı

Tutarlar Hersek-oğlı'nı vururlar
Mısır Beglerbegisi'ne virürler

Görür ol beg kim ana Çerkes üşmiş
Sol elinün iki barmağı düşmiş

Hemân emr eyledi cerrâh irdi [T. 149 b]
Cirâhatını tîmâr itdi sardı

Kırıldı vü tağıldı sındı leşger
Hisârun üstine yine düşerler

Alurlar ahdile âhir hisârı
Hisâr ehli virirler ihtiyârı

Velîkin ahde itmeyüp vefâyı
Hisâr ehline iderler cefâyı

Kamunun rızkını yağma iderler
Hisârı yire varınca yıkarlar

Hisâr üstinden Özbek göçdi gitdi
Bile alup Hersek-oğlı'n Mısr'a iletdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Varup irişdi sultân hazretine
İletdi Hersek-oğlı'n hizmetine

İdüp ta'zîm kargusına turdı
Çü sultân Hersek-oğlu'n gördi sordı

Kİ Hersek ne kişidür dİ bana sen
Bileyin aslun u neslün senün ben

Didi kim Kâfiristân şâhıyidi
Muhammed ümmetİ bed-h'âhıyidi

Kılıcile iklîmümüz feth itdi
Rafîr eyledi bizi aldı gitdi

Didi yâ sen nice aldun kımn anun
Kİ sen kul olasın senün o hânun

Didi ben eyü kullug itdüm ana
İdüp himmet kızını virdi bana

Didi Rûm pâdişâhıyile uzluk [T. 150 a]
Yegidi aradan gitse yavuzluk

Didi sultân-ı Rûm İlmez inâdı
Sizünle dost olmakdur murâdı

Didi irsâl idelüm ana sizi
Varup anunla ıslâh eyle bizi

Ne lâzım ol Müsilmân, biz Müsilmân
Müsilmândan niçün dökevüz kan

Hemân emr itdi sultân at ü hil'at
Sefer çün virdiler esbâb ü âlet

Cemî'-i begleriin kaydın kayurdı
Müretteb hil'at ü altun buyurdı

Göçüp pâşâyile begler kİ gitdi
Menâzil kesdi yine Rûm'a yetdi

İdüp pâşâ halâs içün müdârâ
Barışdurmağı idindi müdârâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

143. BÂZ-FİRİSTÂDEN-İ LEŞGER SULTÂN BÂYEZİD HÂN BE-VİLÂYET-İ VARSAK BE-CÂNİB-İ ARABİSTÂN

Vezîriyidi Dâvud Pâşâ şâhun
Müşîri vü zahîri taht-gâhun

Sipâhi vü Yeniçeri ne mikdâr
Dilersen kuliarumdan eyle ihzâr

Murâdınca yazup Dâvud Pâşa
Sefer esbâbını itdi mühеyyâ

Anatolı'ya ol dem mîr-i mîrân
Sinân Beg idi ser hayli dilîrân

Ana evvelden âdem gitmişidi [T. 150 b]
Anatol leşgerin cem' tmişidi

Ali Pâşâ'yidi beg Rûm-eli'ne
Buyurdı Rûm-eli'nün leşgerine

Hemân-dem hâzır oldı cümle begler
Cemî'i cem' olup irişdi leşger

Çıkup Dâvud Pâşâ göçdi gitdi
Çeküp leşger Karaman'a ki yetdi

Haber irişdi Mısr'a k'irdi leşger
Nihâyetsüz çeriler bahra benzer

Mısır sultânı da cem' idüp ol dem
Haleb üstine saldı ceyş-i a'zam

Velî Hân Bâyezîd ferruh-ahter
Dilerdi k'ide Varsag'ı musahhar

Arab cengi degüldi şâha maksûd
Hemân pâşâyla Varsag'idi ma'hûd

Çü Dâvud Pâşâ kim Varsag'a yetdi
Cemî'i Varsag'ı ihâta itdi[103]

---

103 «...Davud Pâşâ kim serhadd-i Varsag'a girdi. Vilâyet-i Varsag'ı ihâta etdi...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Giese ngr. s. 229).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ali Pâşâ'yidi Rûm-eli'ne serdâr
O Tarsus cânibinden itdi reftâr

Anatoli'ya ol dem mîr-i mîrân
Sinân Beg'di ki serdâr-ı dilîrân

O da Bulgar-tağı cânibinden
Sürer Varsag'ı ol tağun içinden

Yürür Dâvud Pâşâ her cihetden
Ki Varsag'ı götüre memleketden

Derildi begleri Varsag'un ol hîn [T. 151 a]
Cemî'i cem' olup danışdı için

Bu râyı tutdılar ki idüp itâ'at
Kamusı kurtara cânın selâmet

Gönülden ideler hünkâra hizmet
Terakkî ide tâ bunlarda devlet

Boga-oğlı vü Akbaş-oğlı'yile
Sümed-oğlı vü Evren-oğlı bile

Gelüp pâşâya itdiler itâ'at
Pagâ ta'zîm idüp emr itdi hil'at

Cemî'i Varsag-ili bay u yoksul
Olur Hân Bâyezîd'e ihlâsile kul

Olur Varsag-ili cümle musahhar
Kalur kânûn-ı Osmânî mukarrer

Sekiz yüz dahı toksan hiridi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

144 DOST ŞÜD ALE'D-DEVLE BE-SULTÂN-I MISIR BE-TARÎK-İ MÜDÂRÂ HEM-ÇÜNÂN Kİ SULTÂN BÂYEZÎD-İ KİŞVER-GÜŞÂ-RÂ

Ale'd-devle ider Mısr'a nifâkı
Ki sultânile ide ittifâkı

Hem ide Mısr u Rûm'ile müdârâ
Ola havfından anlarun müberrâ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mısır'da Özbek ulu begdi ol dem
Ale'd-devle ana gönderdi âdem

Bile irsâl itmişidi nâme
Güher dökmişdi söz yirine hâme

Senâdan sonra yazmış bir kızum var [T. 151 b]
Virelüm k'ola mahdûm-zâdeye yâr

Bir oğlum var sultân hazretine
Kul olsun dergehinün hizmetine

İşitdüginde Özbek ol kelâmı
Buyurdı yazdılar ol dem peyâmı

Bile nâmeyle hil'atler şahâne
Cevâhir alın ü zer itdi revâne

Mısır'dan nâme-ber kim çıkdı gitdi
Ale'd-devle eline irdi yetdi

Mısır'dan geldi âdem irdi dirler
Çıkup erkân istikbâl iderler

Getürüp izzetile kondururlar
Münâsib bir makâma indürürler

İderler anlara âlî ziyâfet
Yerine vardı cümle resm ü âdet

Getürüp arz iderler peş-keşlerini
Kumâş ü zer ü cevher her birini

Ale'd-devle de bâ-erkân-ı âyin
Cihâzın kızının şer'î nikâhın

Cemi'i Türkman'un begleriyle
Cemi'i beglerün hâtûn bile

Bir oğlın bile sultân hizmetine
Salar kim kullug ide hazretine

Menâzil kesdi bunlar Mısır'a yetdi
Bularun geldügin Özbek işitdi

Tiz istikbâle ekâbir gönderürler [T. 152 a]
Getürüp izzetile kondururlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ezel Özbek düğünler itmişidi
Safâ vü iş başa yetmişidi

Hemân matlûb u tâlib oldı vâsıl
Olıdı maksadı aksâ oldı hâsıl

Ale'd-devle oğlı sultân hizmetinde
Mu'azzez oldı Özbek himmetinde

Sekiz yüz toksan iki yıl Nebî'nün
Bu hâle târih oldı hicretinün

145. LEŞGER-DÂDEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD HÂN BE-DUDAK BEG BİRÂDER-İ ALE'D-DEVLE-İ TÜRKMAN

Meger Hân Bâyezîd oldı haber-dâr
Ale'd-devle adûsile oldılar yâr

Bu fi'l olur mı dîn ehline lâyık
Ola pür-kîn iki dilli münâfık

Dime anun gibiye dost zinhâr
Ki senün düşmenünle ola yâr

Karındaşı Budak Beg vardı anun
Kapusında idi şâh-ı cihânun

Mihâl-oğlı ol İskender Beg'i hem
Budak Beg'e koşup gönderdi ol dem

Kesüp menzil bular ol ile irdi
Ale'd-devle'nün oğlı ele girdi

İki gözine mil çekürdi derhâl
Bulışmadın adûya idüp ihmâl

Oturup iş ü nûşa itdi âğâz [T. 152 b]
İşi zevk ü terennüm nağme vü sâz

Gerekmez dâim ola lehvile bezm
Cihân-gîre gehî bezm ü gehî rezm

Çeküp leşger Ale'd-devle erişdi
Erişdi vü karışdı vü girişdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ale'd-devle şu resme eyledi ceng
Budag'a oldı pehnâ-yı cihân teng

Budak Beg kaçtı başın aldı gitdi
Menâzil kesdi vardı Mısr'a yetdi

Budak Beg'den ki âgâh oldı sultân
Sa'îd-îl'nde[104] habs itdürdi ol ân

İskender Beg de kaçmadı uruşdı
O cânibden niçe beg hâke düşdi

Hücûm idüp girişüp uruşurlar
İskender Beg'ün oğlını düşürler

Gulüvv idüp bir ugurdan üşerler
Sinirin atının çalup düşürler

Ale'd-devle hemân emr itdi derhâl
Yarar âdemle Mısr'a itdi irsâl

İskender Beg ki Mısr'a irdi ol ân
İşidüp emr idüp habs itdi sultân

Bunun târihi giçen târih oldı
Tevârîhi yazan pes böyle buldı

146. URS-KERDEN-İ SULTÂN BÂYEZID HÂN BE-TEZVÎC-İ BENÂT VE SÜNNET-KERDEN-İ FERZENDÂN

Erişdi geldi eyyâmı bahârun [T. 153 a]
Münevver itdi rûyın rûzgârun

İderdi derdile efgânı bülbül
Anun efgânına handânidi gül

Çiçekler câmeler geymişdi rengin
Ki her renginde âciz Mânî-i Çîn

Şükûfeyle müzeyyen sahn-ı sahrâ
Çemen mevvâcidi gûyâ ki deryâ

104 Konya vilâyet ve sancağında merkez vilâyete tabi bir nahiye (Ş. Sâmi, Kamus al-a'lâm, İstanbul 1311, IV, 2577).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şu resmeydi havânun i'tidâli
Cihân olmışidi cennet misâli

İder Hân Bâyezîd ol demde niyyet
İki şeh-zâdesini ide sünnet

Derisen oğlı çok Hân Bâyezîd'ün
Hemân sen niçün ikisini didün

Muhammed Hân ezel Sultân Cem'ile
Oları sünnet itmişidi bile

Şeh emr itdi ele alındı hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Göçüp yirlü yerinden cümle begler
Gelüp İstanbul'a cem' oldı leşger

Aleyye, Antaliyye vü Saruhân
Hamîd, Aydın, Karasi vü Karaman

Midilli, Menteşe, İsfendiyâr'un
Haraç ne Germiyân u her diyârun

Cemî'i Râm-eli, İflak u Tâtâr
Gelür şâh da'vetine mîr ü serdâr

Dolar İstanbul'un etrâfı leşger [T. 153 b]
Öte yaka vü beri yaka çâder

Muhammed Hân hisâr içinde bir sûr
İdüp bünyâd içi meşkû-yi ma'mûr

Şu denlü vâsi' vü hem âlî divâr
Ki yüz bin at ü erden vüs'ati var

Kurarlar şâh içün çetr-i hümâyûn
Kimi ak gül gibi kimisi gül-gûn

Kurarlar çok mürakkaş sâye-bânlar
Kuranlar da melek-rû nev-cüvânlar

Gelüp arz itdi begler peş-keşini
Yazup ma'lûm iderler her birini

Geçüp begler merâtibce oturdı
Niçe begler ayag üstine turdı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gelüp mâbeyne zîbâ çâşnî-gîr
Salar beg'ler önine pâk peş-gîr

Nefâyisden ni'am zer sînilerle
Şeker şerbetleri pür çînilerle

Mevâlî vü meşâyih cümle geldi
Yiyüp içüp dinildi işidildi

Bir ay oldı tamâmet iş ü işret
Temâşâ vü safâ vü zevk u sohbet

Tamâm oldı çü sünnet bitdi maksûd
Bi-avn-i Hâlık u Hâdî-yi ma'bûd

Cihâzın üç kızın dahı şahâne
Müretteb gördi kaydın hüsrevâne

Uğurlu Hân'un oğlına dirler [T. 154 a]
Virüp bir kızın itdi ana hem-ser

Dâvud Pâşâ vezîr-i a'zam idi
Şehin-şâha mukarreb hem-demidi

İki itmezdi şeh anun bir sözini
Anun oğlına virdi bir kızını

Nasûh Beg'e virür bir kızını hem
Şehün ma'lûmıyidi yarar âdem

Sekiz yüz dahı toksan beşidi yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

147. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID BERÂY-I ÖZR-HÂSTEN-İ SULTÂN-I MISIR EZ-BÂYEZÎD HÂN SULTÂN-I RÛM VE SELÂTÎN-İ ASR

Arab haddinde vardı birez yer
Ki ana adîle Çukur-ova dirler

Ana Hân Bâyezîd er salmışidi
Bir iki üç hisârın almışidi

Mısır sultânı da cem' eyledi er
Diledi göndere Rûm üzre legger

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yine fikr itdi kim biz ehl-i îmân
Varacağumuz iller de Müslimân

Ne içün kîne tohmını ekevüz
Müslimân kanını niçün dökevüz

Geçelüm cümle giçen mâcerâdan
Giderelüm kini, kibri aradan

Hemân emr eyledi nâme yazıldı
Ulu kişi ağır elçi düzüldi

Yazıldı nâmede ta'zîm ü tekrîm [T. 154 b]
Hedâyanun hod olmaz vasfı tefhîm

İcâzet aldı elçi çıkdı gitdi
Menâzil kesdi İstanbul'a yetdi

Çü âgâh oldılar erkân-ı devlet
Salup âdem idüp ta'zîm ü izzet

Getürüp hoş makâma kondururlar
Şahâne nüzl ü ni'met göndürürler

Gelüp dîvân güni elçi göründi
Çeküp peş-keşlerin mektûb sundı

Yazılmış nâmede nâm-ı İlâhî
Kim oldur afv iden cümle günâhı

Habîbi Mustafâ-yı mürselindür
Kıyâmetde şefî'ü'l-müznibindür

Dahı dimiş kim Rûm'un şehriyârı
Çukur-ova'dagı ol üç hisârı

Alup mülk eyledi gönderdi leşger
Medîne, Mekke evkâfıdur anlar

Yine ihsân idün kim cümle râcî
Ola Mekke, Medîne ehli du'âcı

Müslimân gâzi, âdil pâdişâhsın
Hazinen, leşgerün çok âlî şehsin

Medîne, Mekke içün nâzırız biz
Olarun hizmetine hâzırız biz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kadimî hod bilürsiz siz bu hizmet
Arab hâkimlerinündür be-nevbet

Medîne, Mekke vakfın şeh ki işitdi [T. 155 a]
Efâzıldan birisin kâsıd itdi

Garâyibden hedâya hûsrevâne
Bile elçiyile itdi revâne

İcâzet aldı elçiler ki gitdi
Menâzil kesdi bir gün Mısr'a yetdi

Olup âgâh âdem göndürürler
Getürüp izzetile kondururlar

İderler elçiye âlî ziyâfet
Tamâm oldı cemî'i resm ü âdet

Gelüp sultâna kim elçi göründi
Çeküp peş-keşlerin mektûb sundı

Yazılmış nâmede i'zâz ü tekrîm
Ol üç kal'ayı itmiş vakfa teslîm

Yine sultân salup bir elçi tekrâr
Yazup ahd ü muhabbet itdi iş'âr

Kesüp menzil kim irişdi haber-ber
Arada dostluk oldı mukarrer

Sekiz yüz yıl dahı toksan yedi yıl
Bu hâlün târîhi olmışdur bil

148. MUHAREBE-KERDEN-İ YA'KÛB PÂŞÂ BÂ-DERENCİL-BÂN DER VİLÂYET-İ BOSNA

Meger Ya'kûb Ağa'ya Bâyezîd Hân
Ki Bosna sancağı'n itmişdi ihsân

Sarıy-ovası'dur ser-hadd-i Bosna
Makâm itmişidi anı Ya'kûb Pâşâ

O Bosna'da bir ulu bân varidi [T. 155 b]
Derencil-bân ana dirleridi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ulu-bân Üngürüs'un pehlüvânı
Sanışdı Rûs u Kıpçâk u Alaman'ı

Meger Ya'kûb Pâşâ'dan mukaddem
Saray-ovası'na bir bey mu'azzam

Ki zabt içün olunmışıdı irsâl
Niçe bânı itdi cengile anda pâ-mâl

Derencil-bân gelüp basmışdı anı
Beş on kişile kurtarmışdı cânı

O sancağı harâb itmişdi yek-ser
Yıkup yakup idüp yire berâber

İrür Ya'kûb Pâşâ heybetile
Bi-avn-i Hakk u izz ü şevketile

O sancağı yine itdi serâser
Ezel giden dahı memlû mukarrer

Bu Ya'kûb Pâşâ'nun vasfını bir bir
Derencil-bân işidüp itdi tedbir

Didi ana hücûm itmek gerekdür
Çeriler cem' idüp gitmek gerekdür

Varalum anı andan götüreltüm
Gelelüm yine fârig oturalum

Yazup nâme nevâhî beglerine
Şeytân leşgerinün yeglerine

Zamân ta'yîn idüp cem' itdi leşger
Cemî'i gark-ı âhen atile er

Yararı Üngürüs'un, Bosna'nun hem [T. 156 a]
Didügi yire hâzır ola ol dem

Gelüp câsûs paşâya irmişidi
Adû cem'ini aydıvirmişidi

Didi pâşâ o gelmedin varalum
Bi-avn-i Hak anun kaydın görelüm

Cemî'-i uclarun gâzilerini
Akıncının çağırdup leşgerini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi leşgerlere idün ki himmet
Gazâyiçün kılun lillâhi niyyet

Çalup tabl u nakâre göçdi gitdi
Derencil-bân'un iklimine yetdi

Derencil-bân duyup oldı ferah-nâk
Didi gelsün ciger-gâhın idüp çâk

Başını Üngürûs'a idüp irsâl
Kırup Türk'i ideyim cümle pâ-mâl

4850 At arkasına geldi cümle kâfir
Yürür din ehline ol cem'i vâfir

Erişüp birbirine iki leşger
Mukâbil kondı alaylar berâber

Karavul çıkdı gice bekliyeler
Zarardan cânibeyni sakladılar

Seher cûş itdi deryâ gibi leşger
Götürdi baş ejder-veş alemler

Çalup tabl u nakâre sunc u sûr-nâ
Girîvî kerre nâyun oldı peydâ

4855 İki leşger girişdi birbirine [T. 156 b]
Ulaşdı yüz karışdı birbirine

Biribirin kırarlar u biçerler
Yire yağmur gibi kanlar saçarlar

Derencil-bân ceng içre tutuldı
Çok oynadı velî âhir utuldı

Dahı bir niçe bânlar dil-şikeste
Cemî'i ser-nigûn u dest-beste

Alem-dâr u alem mahbûs u ma'kûs
Nice zinde ki cândan cümle me'yûs

4860 Bularun cümlesin alup getürler
Sürüp pâşâ huzûrına yetürler

Bi-avn-i Hak sınup kâfir çerisi
Dürî kurtulmayup yüzden birisi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İderler anlarun rahtını yağma
Ki memlûyidi deryâ gibi sahrâ

Ganîmet mâlıyile toydı leşger
Ki kalmadı çeride bir fakir er

Göçüp ol aradan pâşâ muzaffer
Saray'a geldi vü oldı mukarrer

4865 Ol aradan çeriye virdi destûr
Makâmına irer her biri mesrûr

Derencil-bân'ı pâşâ itdi derhâl
Libâs-ı harbile hünkâra irsâl

Libâsile cemî'-i begleri hep
Yaragile cehe cevşen müzehheb

Bile tabl u nakâre vü alemler [T. 157 a]
Alem-dârın bile alup giderler

Saray'dan göçdi bunlar girdi râha
Meger bir gün erişüp taht-gâha

4870 İlediirler alemler cümle ma'kûs
Derencil-bân niçe bân dahı mahbûs

Görüp ol bânlarun cümle varın
İder pâşâya hünkâr âferîni

İdüp pâşâya şeh ta'zîm ü izzet
Pes emr itdi şahâne at ü hil'at

İskender Pâşâ didi pâdişâha
Hemân hil'at mı olur ana şâhâ

Anı beglerbegi itdi Rûm-eli'ne
Ki adlün leşgerün içre biline

4875 Hemân beglerbegi eyledi hünkâr
Cemî'-i Rûm-eli'ne oldı serdâr

Buyurdı bânları alup giderler
Kara-hisâr'a varup habs iderler

Dilersen kim bilesin bu gasânun
Nedendür târihi bu mâcerânun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sekiz yüz yıl dahı toksan sekiz yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

149. GÜRİHTEN-İ EZ-İSTANBUL AHMED İMİRZE İBN-İ UĞURLU HÂN Bİ-İCÂZET-İ SULTÂN BÂYEZİD BE-TAHT-I ERZİNCÂN

Meger Ahmed İmirze ermişidi [T. 157 b]
Ana Hân Bâyezid kız virmişidi

Olurdı Bâyezid Hân'un katında
Geçürüp rûzgârı hizmetinde

İki kişi Bayındır Hân neslî
Yine öz Ahmed İmirze'nün aslı

İdüp hünkâr olara dest-gîrlik
İder her birisine eyü dirlik

Bulurlar izzet ü hürmet katında
Olurlar bir niçe gün hizmetinde

Gice gündüz idüp Mirze'ye igvâ
İderler Mirze'nün aklını yağma

Kalata sohbeti kaydın görürler
Ki ya'nî anda sohbete varurlar

Hemân ilk ahşamın bahrı geçerler
Ulak tavrında binerler kaçarlar

Dahı Hân Bâyezid olmadın âgâh
Yürürler gice gündüz hayli çok râh

Erişüp bir gün Âzirpâyicân'a
Haber olur kamu pîr ü cüvâna

Mutî' olup kamu begler îl, iklîm
İderler Tebriz'ün tahtını teslîm[165]

165 «...Ahmed Mirze'yi ...Sultan Bayezid'in haberi yokken Tebriz'e Azerbaycan tahtına iletdiler, begleri cem' oldılar. Tahtı teslim etdiler...» (*Âşık Paşa-zâde Târîhi*, Âli Bey ngr. s. 245).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki Mirze emmüsi-oğlı almışdı tahtı
O zabt itmişdi cümle raht ü bahtı

Zulümden câna gelmişdi leager
Üşüp begler anı katl eylediler

Kişi her ne iderse hayr eger şer [T. 158 a]
Anı ol gayriye itmez gendüye eyler

Çü Mirze oldı sultân geçdi tahta
Virür zînet cemâli raht ü bahta

Meger kim Mirze Rûm'a geldügünde
Dahı sâde cüvânidi o hînde

O dem Rûm içre bir kişi varidi
Kim ana Nuktacı-oğlı dirleridi

Adı şeyhidi yapup hîle hâna
Adını komışdı çile-hâne

Dimağını alup rûy-ı riyâde
Muhib itmişdi Mirze'yi ziyâde

Erişüp Mirze tahta geçdügi dem
Yazup nâme ana salmışdı âdem

Çü vâsıl oldı nâme göçdi gitdi
Meger bir gün varup Tebriz'e yetdi

İdüp da'vet ziyâfet lûtf u ta'zîm
Vezâret tahtın itdi ana teslîm

O begler kim idüp ana itâ'at
Anı tahta geçürdiler selâmet

Anun igvâsile anları kırdı
Kimini kaçırup yirinden ırdı

Kaçup emmüsi oğlı Hoy'a gitdi
Düşüp ardına Mirze ana yetdi

Dönüp turup buluşup dürişürler
Karışup girişürler uruşurlar

Getürüp Mirze'den cümle i'tikâdı [T. 158 b]
Yogidi beglerün hiç i'timâdı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Katından ceng ider gibi giderler
Yalnuz bulup a'dâ katl iderler

Veziri Nuktacı-oğlu'n pâre pâre
Depelerler iderler pâre pâre

Mesceldür itdügin kalmaz yanuna
Sana kalursa kalmaz oğlanuna

Musâhib olduğı-çün lâm elife
Elif egri olur bak lâm elife

4910 Halâs olsun belâdan dirisen baş
Yaramaz gişiyi idinme yoldaş

Tokuz yüz ikisinde hicretinün
Bu hâle târîh olmışdur Nebî'nün

150. DER BEYÂN-I MÎRÂN-I ARAB U ACEM Kİ ÂMEDEN-İ SELÂTÎN-İ RÛM BERÂY-I İSTİMDÂD Zİ-DEST-İ SİTEM-KÂRÂN-I ŞÛM

O dem kim Rûm tahtındaydı sultân
Muhammed Hân ibn-i Yıldırım Hân

Arab'dan kaçdı geldi hâkim-i Şâm
Kinine kalmışidi devr-i eyyâm

Eyü dirlik idüp Sultân Muhammed
Gidince dünyeden mülk-i mü'eyyed

4915 Sürûr Eşref ki sultân işin itmâm
Görüp irdi yine oldı hâkim-i Şâm

O kimse korkmasun tutmış ola el
Ki elin tutmağa bulunmaya bir el

151. DER BEYÂN-I GÜRİHTEN-İ CÂN BEG Kİ ULU BEG-İ MISIR BÛD EZ-SULTÂN HASAN DER İSKENDERİYYE BÛD BE-ÂSTÂN-I SULTÂN BÂYEZÎD İBN-İ MUHAMMED HÂN [T. 159 a]

Kaçup kim Cân Beg irişdi şâha
Paşâlar arz iderler pâdişâha

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şeh emr itdi virildi hil'at ü at
Zer ü sîm ü yaragın görüp onat

Salar Zü'l-kadr'in oğlına koşup er
Kesilip menzil varup bir gün ererler

Görüp Zü'l-kadr'in oğlı sevdi Cân'ı
Kızını virdi dâmâd itdi anı

Koşup leşger Malâtıyye üzre saldı
Anı gönderdi vü gendüsi kaldı

Varup kal'a üstine ceng itdi vâfir
Hisâr alınmadı cengile âhir

O Türkman begleri ba'zı hasedden
Ayırlar Cân Beg cânın cesedden[104]

Malâtıyye üstine leşger ki gitdi
Mısır sultânı ol hâli işitdi

Haleb nâibine gönderdi leşger
K'ola Zü'l-kadr'ün oğlına berâber

Çü Zü'l-kadr-oğlı bu hâli işitdi
Koyup tahtını çıkdı kaçdı gitdi

Menâzil kesdi sürdi Rûm'a yetdi
Murâd-ı Hân ana eyü tîmâr itdi

Çü hâli kaldı tahtı Türkman'un [T. 159 b]
Mısır'daydı karındaşı-oğlı anun

Adı Hamza Beg idi ibn-i Türkman
İderdi hizmetin sultânun ol ân

Mısır sultânı anı itdi irsâl
Getürüp itdi tahta leşger îsâl

Arab'dan Rûm'a bunlar geldi anla
Acem'den dahı kimler geldi dinle

---

104 «...leşger koşdı, bunı Malatya'ya göndürdi. Eyü ceng eyledi. Malatya'yı virmediler. Âhir Türkman'un ba'zısı hâin oldı. Cân Beg'i öldürdiler...» (Âşık Paşa-zâde Tarihi, Âli Bey ngr. s. 246).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

152. DER BEYÂN-I ÂMEDEN-İ ŞEHRUH MİRZE EZ-HORÂSÂN BE-VİLÂYET-İ TEBRİZ BE-KASD-I İSKENDER BEG İBN-İ KARA YÜSUF MİR-İ ERZİNCÂN

Horâsân'dan ki Şehruh Mirze kalkar[107]
Sürüp Tebriz üzre çekdi leşger

Bu yana İskender İmirze ki bildi
Ki Şehruh Mirze anun kasdına geldi

Bu dahı cem' idüp serverlerini
Eli altında olan leşgerlerini

Sürüp Tebriz'e yakın buluşurlar
İki leşger karışup ulaşurlar

İki leşger kim oldılar berâber
Karışup birbirine ceng iderler

İskender Beg karındaşı Cihân-şâh
Çerisile kaçup Şehruh'a nâ-gâh

Karındaşını koyup tâgi oldı
Karındaşına ol da yagı oldı

Aceb ceng oldı vü ahşam erişdi [T. 160 a]
Cemî'i âleme ârâm erişdi

Meşâ'il yakdurup kodı vü gitdi
Hemân ol gice azm-i Rûm itdi

Sürüp İskender Beg Erzurûm'a yetdi
Kara-Yülük anun vasfın işitdi

Diyârbek pâdişâhıyıdı ol ân
Çerisin cem' idüp sürdi şitâbân

Buluşup Erzurûm'da ceng iderler
Karışup iki deryâ gibi leşger

İskender gâlib olup kesdi başın
Bitürdi Kara-Yülük'ün her işin

---

107 «...Şahruh Mirza Horasan'dan yürüdü...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âli Bey ngr. s. 247).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir oğlın dahı dutup Bâyezîd nâm
Kesüp başın ider işini itmâm

O başun Mısr'a gönderdi ikisin
Melik Eşref zamânıyidi ol hin

Hemân ol aradan kim göçdi gitdi
Erişüp Rûm'a Kaz-ova'ya[108] yetdi

Düzüldi kîsıd vü yazıldı nâme
Cevâhir dökdi söz yirine hâme

Senâdan sonra dimiş pâdişâhum
İşigündür adûlardan penâhum

Çekilüp ol şahâne armağanlar
Safâlar keşb ider bakdukça cânlar

Geçüp vakt-i hazân ermişidi kış
Sükûn itmişdi cümle âferîniş

İcâzet virdi şeh dir kışlasunlar [T. 160 b]
Murâdı her neyise işlesünler

İdüp elçisine âlî ziyâfet
Virür şâhâne hil'at hem icâzet

Geçüp Kaz-ova'da kış, yaz erdi
Sürüp Alınca-kal'ası'na[109] erdi

Cihân-şâh Mirze'ye Erzincân'ı teslîm
İdüp Şehruh musahhar oldı iklîm

Cihân-şâh tahta geçdi şâd ü handân
İder Şehruh yine azm-i Horâsân

İskender Kara-Yülük'le oğlun
Kesüp başın olarun itdi kırgun

Beş oğlı dahı kalmışıdı anun
Ki her birisi âşûbı zamânun

Kemâh içinde Ya'kûb Beg tururdı
Göçer-evlüyile Mahmûd Beg yürürdi

---

108 Tokad'ın batısında eski bir nâhiye.

109 Alınca (*Alıncık, Alıncık*) : Azerbaycan'da, Nahcıvan civarında ve şimdiki Nahcıvan-Culfa yolu üzerindeki yalçın bir tepe üstünde, harabelerine tesadüf edilen meşhur bir kalenin adıdır (»Alıncak» mad., *İA.*, I, 302 vd.).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhammed Beg Kara-Hamîd'de kâim
Olurdı Hamza Beg Mardîn'de dâim

Alî Beg Erzurûm'daydı mekânı
Kara-Yülük komışdı anda anı

Kara-Yülük ki öldi kaldı tahtı
Alur Sultân Hamza taht ü bahtı

(ü Hamza şâh oldugın işitdi
Cihân-şâh'a Muhammed kaçdı gitdi

Yazup nâme idüp arz-ı muhabbet
Salup Mahmûd'a âdem itdi da'vet

Gelür Mahmûd tnanup özine [T. 161 a]
Tutup mil çekdürür iki gözine

Sual olursa niçündür bu gûne
Yeter Kâbil ile Hâbil nümûne

Mısır sultânı irsâl itdi leşger
Alınca-kal'ası'ndaydı İskender

Adûya olmadın leşger mukâbil
Ecel sultân-ı Mısr'a irdi ta'cîl

Ol iş olmaz ki olmaya mukadder
Mukadder olmayan olmaz müyesser

Bir oğlı İskender'i öldürdi bir gün
Olur bir demde dehr işi diger gûn

Hemân-kim gitdi dünyâdan İskender
Cihân-şâh aldı iklîmi seräser

Cihânda her kişi oyun utamaz
Ata yirini her oğul tutamaz

153. ÂMEDEN-İ UĞURLU MİRZE İBN-İ UZUN HASAN BE-ÂSTÂN-I SULTÂN MUHAMMED BERÂY-I PENÂH-KERDEN

Şeh-i Şîrûz'idi Uğurlu Muhammed
İki oğlı varidi Mahmûd u Ahmed

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nifâk-engîz çok söz söylediler
Atasına anı gamz eylediler

Atası emr ider Sultân Halîl'e
Ger cem' itdi koşdı anı bile

Sürüp leşger irer Şîrâz'a yakın
Uğurlu Mirze'ye dirler ki sakın

Hücûm idüp gelür bir ceyş-i a'zam [T. 161 b]
Atan mı gayrı mı vallahü a'lem

İşitmişidi münâfık ittifâkın
Ki ya'nî ba'zı beglerün nifâkın

Didi atam gelürse olmaya kâbil
Turuşup ceng idem olam mukâbil

Hemân görüp yaragın göçdi gitdi
Menâzil kesdi vü Bağdad'a yetdi

Göçüp Bağdad'dan irişdi Şâm'a
Danışdı bile olan hâss u âma

Didiler cümlesi kim Mısr'a varma
Muhammed Hân'a irişmekdür evlâ

Müslimân bin Müslimân pâdişâhdur
Kerîm ü gâzi, âdil, âlî şehdür

Göçüp andan hemân-kim girdi râha
Erişdi az zemânda taht-gâha

Muhammed Hân'a erkân itdi i'lâm
Muhammed Hân idüp i'zâz ü ikrâm

Hemân şehr-i Sivas'ı ana verdi
İcâzet aldı göçdi vardı ird

Sivas'ı sevdi Uğurlu Muhammed
Atası milki yakın Rûm'a ser-hadd

Nifâk ehli yine ider ittifâkı
Münâfık olmadın ker mı nifâkı

İdüp teblîs ü mekr ü hile vü âl
Yazup tezvîr-nâme itdiler irsâl

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görüp mektûbı kalmadı karârı [T. 162 a]
Turur mı kimse gurbetde ihtiyârî

Yarugın gördi göçdi şâd ü handân
Ki varup atasile ola kemâ-kân

Gıceyi gündüze katdı vü gitdi
Varup Uzun Hasan iline yetdi

Atası mülkidür konup dururken
Kurup çâdır içinde otururken

Erişüp bir fidâyı nâ-gehânî
Urup ok zahmile öldürdi anı

Cihândan gitdi Uğurlu Muhammed
İki oğlı kaldı Mahmûd'ile Ahmed

Alup Mahmûd'ı halkı Mısr'a iletdi
Dönüp Ahmed, Muhammed Hân'a geldi

Muhammed Hân idüp lûtfını izhâr
Virür Ahmed Emirze'ye eyü tımâr

Sürüp Mahmûd azm-i Ka'be gıtdi
Medine-i Resûlu'llah'a yetdi

Ecel irdi kodılar anda sine
Yakın yirde Resûl'ün türbesine

Ecel Uzun Hasan'a da irdi yetdi
Kamu benüm didügin kodı gitdi

Anun da defterin düzdi zemâne
Ki gûyâ gelmedi herkiz cihâne

Yerine oğlı Halîl Beg geçdi tahta
Cemî'i mâlik oldı taht ü bahta

Karındaşı anun Sultân Ya'kûb [T. 162 b]
Varup anunla itdi ceng ü âşûb

Karındaşı Halîl'i itdi bî-cân
Varup tahtına oturdı hırâmân

Dönüp Sultân Ya'kûb'a irdi devlet
Degince birine dahı be-nevbet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

154. ÂMEDEN-İ KIRAL BE-VİLÂYET-İ ÂL-İ OSMÂN BÂ-LEŞGER-İ MÜBÂLAGA BE-KASD-I EHL-İ İMÂN

Çü Sultân Bâyezîd oldı haber-dâr
Didi Ya'kûb Pâşâ'ya ki sen var

Meger Ya'kûb Pâşâ merd-i meydân
O dem Rûm-ili'ndeydi mîr-i mîrân

Ulaklar gönderüp etrâfa fi'l-hâl
Çeri cem' eyledi vü itdi irsâl

Kenâr-ı Tuna'da cem' oldı begler
Gemiler hâzırıdı geçdi leşger

Kara-Boğdan-ili'nde buluşurlar
İki leşger ulaşup uruşurlar

Şu resme eylediler gâziler ceng
Cihân pehnâsı oldı kâfire teng

Olur islâm ehli gâlib âhir[110]
Kırıldı, sındı, mağlûb oldı kâfir

İderler anlarun rahtını yağma
Ki mâlâmâlidi ol ulu sahrâ

Garî oldı murâdı üzre her er
Ganîmet mâhna gark oldı leşger

Tokuz yüz üç yılıyidi Nebî'nün [T. 163 a]
Bu fethe târih olan hicretinün

155. FİRİŞTÂDEN-İ HAZRET-İ SULTÂN BÂYEZÎD ALİ BEG İBN-İ MALKOÇ-RÂ BE-GAZÂ-YI KIRAL-I PELİD

Ali Beg'i kıgırdup didi hünkâr
Leb iklîmini yağma it yürü var

110 «...Kara-Boğdan vilâyetinde buluşmlar... İslâm leşgeri gâlib oldı...» (*Âşık Paşa-zâde Tarihi*, Âli Bey nşr. s. 250).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızın, oğlun u mâlın eyle tâlân
Yıkup yakup it ol iklîmi vîrân

Alî Beg eyleyüp emre itâ'at
Tovucalara âdem saldı o sâ'at

İşidüp her birisi oldı şâdân
Ki san kesb eyledi genc-i fîrâvân

Geçüp Tuna'yı lesger göçdi gitdi
Keçüp menzil Leh'ün ilıne yetdi

Dahı hiç görmemişler yagı lesger
Müzeyyen şehr ü kendi ü şenlik iller

Alî Beg gâzilere didi yagma
Gel imdi gör nice oldı temâşâ

Gulâmun sîm-ber ra'nâlarını
Kız oğlanun semen-sîmâlularını

Karınun, kocanun boynın ururlar
Kumâşun kıymetlüsün götürürler

Cevâhir sîm ü zerle toydı lesger
Ganîmet mâlına gark oldı her er

Yıkıldı yandı nice şehr-i meşhûr
Harâb oldı hezârân kend-i ma'mûr

Çerisin cem' idüp olmadı kâbil [T. 163 b]
Kurâlle gele ola mukâbil

Leh'ün iklîmini yakdı vü yıkdı
Yine lesger selâmet geldi çıkdı

Bu da ol târihün içindeyidi
Tokuz yüz yıl dahı üçündeyidi

156. FİRİSTÂDEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD BE-İSKENDERİYYE EZ-DERYÂ BERÂY-I BÜRDEN-İ MÂL-İ EVKÂF-I MEKKE VE MEDİNE

Gemiler hâzıridi bindi aşdı
Varup İskenderiyye'ye erişdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Begüne mâlı hoş teslim itdi
Temessük aldı andan döndi gitdi

Gelürken râ-gehân kâfir gemisi
İçi pür yaragile âdemisi

Çatup birbirine oldı aceb ceng
Kırıldı niçe Türk ü niçe Efreng

Müslimânlar çalışup dürişürler
Reis-i kâfirün başın düşürler

Seherden zuhra dek ceng oldı vâfir
Reisin öldürücek sındı kâfir

Alurlar beş ulu kâfir gemisin
Kılıcdan geçürüp çok âdemisin

Geminün ba'zı dahı yol bulurlar
Kaçup ceng arasında kurtulurlar

Getürler beş gemiyi taht-gâha
Paşâlar arz iderler pâdişâha

Kemâl'e virdiler şâhâne hil'at [T. 164 a]
Bulur şâh kapusında izz ü hürmet

Mısır'dan ulu elçi geldi ol dem
Eyü peş-keşlerile ağır âdem[111]

Yüz elli kişi elinde peş-keşini
Şebe arz eylediler cümlesini

Buyurdı elçiye şâhâne hil'at
İdüp ta'zîm ü izzetle ziyâfet

Sunılup okınup mektûb-ı sultân
Yazılmış evvelinde nâm-ı Yezdân

İdüp müşgîn kâtib hâmesini
Yazar şevk ü muhabbet nâmesini

İder sultân şâh-ı Rûm'a irsâl
Ki ola mâbeyinde tebdîl-i ahvâl

111 «...Mısır'dan bir ulu elçi geldi, eyü hediyeler getirdiler...» (Âşık Paşa-zâde Tarihi, Âli Bey ngr. s. 261).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hak'un avniyle oldı müyesser
Mevaddet iki cânibden mukarrer

İdüp tekrâr ta'zim ü izzet
Virürler izzetüle elçiye icâzet

Derisen kimidi elçi beyân it
Bilelüm aslını anun ayân it

Hayır Beg idi sultânun vezîri
Selîm Hân itdi sonra Mısır emîri

5050 O târihde üç elçi geldi şâha
Garâib tuhfelerle pâdişâha

Birisi Üngürûs'un tuhfesinden
Acâib, garâib cümlesinden

Kızıl altundan itmişler bir âdem [T. 164 b]
Bir altun at dahı eyer uyan hem

Gehî ol âdemi ata bindürürler
Piyâde gâh turur geh indürürler

Çeh'ün dahı bu resmile acâib
Şahâne tuhfeler dürlü garâib

5055 Murâdı bunlarun Osmânî'yile
Barışıklık durur Leh bânıyile

Çekildi tuhfe söze karışurlar
Bularınla üç yıla dek barışurlar

Bir elçinün firengidi âdemisi
Tolu altun getürmişdi gemisi

Alup altını bir müddet barışdı
Göçüp elçi Firengistân'a erişdi

157. AZM-İ SEFER-KERDEN-I BE-NİYYET-İ GAZÂ SULTÂN BÂYEZİD HÂN BE-VİLÂYET-İ MORA BE-KASD-I EYNEBAHTI ZI-KILÂ'-İ FİRENGİSTÂN

Gidüp kış geldi hengâm-i semenler
Yine neşv ü nemâ buldı çemenler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Müzeyyen oldı dehrün bâg u râgı
Çerâ-gâhun çemenle çâk çagı

Yeşil atlas döşek döşedi devrân
Huzûr itmege ceyş-i Bâyezîd Hân

Sular suvarmağa ceyşün tavarın
Uçup uçup gelür koyup diyârın

Kevâkib her gice nûrânî kandil
Tutup rûşen olur konduğı menzil

Şeh emr itdi ki cem' ola çeriler
Mühеyyâ oldı tonandı gemiler

Hemân küttâb eline aldı hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

İdüp emre itâ'at geldi begler
Derilüp cem' olurlar cümle leşger

Karadan gendü deryâdan gemiler
İçi pür yarag u ehl âdemiler

Menâzil kesdi şâh Mora'ya yetdi
Gemiler yelken açdı, uçdı gitdi

Gemi ehline Ahmed Pâşâ sâlâr
Ki ya'nî Herkes-oğlı'yıdı serdâr

Çeri kim saldı deryâdan şehin-şâh
Firengistân cemî'i oldı âgâh

Kamusı ittifâk idüp gemisin
Yarakların u yarar âdemisin

Yarar beg nasb idüp itdiler irsâl
Görüp kaydın gemiler göçdi derhâl

Denizde iki leşgerler berâber
Bulugup birbirile ceng iderler

Atıldı dürlü dürlü darb-zenler
Adıdur darb-zen alay bozanlar

İri top darbıyile çok gemiler
Batup garkoldı niçe âdemiler

[T. 165 a]

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şehün mânend-i kal'a bir gögesin
Atup neft âteşin efreng-i bi-dîn

Göge ziftile revgan dutdı âteş [T. 165 b]
Atar top u tüfek efreng-i ser-keş

Göge halkile yandı bitdi işi
Düşüp garkoldı bahra niçe kişi

Seherden asra dek ceng oldı vâfir
Sınup mağlûb olup basıldı kâfir

Kırup kovup kamu kâfir gemisin
Helâk idüp gemisin âdemisin

Mora milkini mağrib cânibinden
Tolaşdılar Firengistân içinden

Ulu toplar atar her biri bagdan
Gemi mi kurtulur atduğı taşdan

Hücûm idüp erişüp bir seherden
Kuşatdı kal'ayı şeh bahr ü berrden

Ulu toplar kurup döger hisârı
Tozar topun önince burc u bârı

Görür kâfir ki kâbil olmadı kâr
Hisârı virdiler hünkâra nâ-çâr

Ulu deyrini hünkâr itdi câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

İcâzet virdi oradan sipâha
Kapukulile irdi taht-gâha

İdüp şeh Eynebahtı'yı musahhar
Yazup her hâneyi itdi mukarrer

İrüp İstanbul'a kim geçdi tahta
Cemâli virdi zînet taht ü bahta

Tokuz yüz yıl dahı beş yıl Nebî'nün [T. 166 a]
Bu fethe târîh oldı hicretinün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

158. DER SIFAT-I ÂMEDEN-İ FASL-I ZEMİSTÂN VE MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ DER İSTANBUL SULTÂN BÂYEZİD HÂN

Kış irdi geldi esdi bâd-i sarsar
Dökûp yaprakları eşcâr sarsar

Sürûrile serire geçdi sultân
Cemî'-i leşger itdi azm-i evtân

Adû şekli gibi serd oldı âlem
Sükûn itdi kodı seyrânı âdem

Varup yerlü yerine cümle leşger
Bahâr irince dinlendi at ü er

Geçüp kış geldi eyyâmı bahârun
Müzeyyen oldı rûyi rûzgârun

Cemenle yine meve urdı çerâ-gâh
Yine leşgerlere emr itdi şehin-şâh

159. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ MOTON VE KORDON ZÎ-KILÂ'-I FİRENGİSTÂN

Yine kâtibler aldı ele hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Yürürler her cihetden yine begler
Gelüp cem' oldı deryâ gibi leşger

Donandı yine deryâdan gemiler
İçi pür-yarag u ehl âdemiler

Dâvud Pâşâ-yı sânîyidi serdâr
Gemi ehline ol olmışdı sâlâr

Adûnun yaragı görüldi vâfir [T. 166 b]
Olundı kal'a ceng esbâbı hâzır

Şeh emr itdi hemân-dem göçdi leşger
Karadan gendü deryâdan gemiler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Menâzil kesdi irdi ol diyâra
Gemiler dahı gelmişdi hisâra

Erişüp kal'aya şâh bir seherden
Kuşatdı leşgerile bahr ü berrden

Kurarlar toplar idüp cenge âheng
Bir aydan artuk oldı muttasıl ceng

Moton'un kal'asın gören seräser
Hemân sanurdı yek-pâre mermer

Ulu toplar atup çok ceng iderler
Birez kal'anun etrâfın kederler

Meger kim beş gemi bir gün seher-gâh
Gelüp pek rûzgârile irdi nâ-gâh

Gemiler gâfildi olmadı kâbil
Ki olalar anlarunile mukâbil

Olar kim yol bulup kal'aya düşdi
Yaraklandı şehün gemileri üşdi

Gemiler kim irişdi vü ulaşdı
İki yagı durur cenge tolaşdı

Hisârun kâfiri işitdi hâli
Gemiye üşdi kal'a kaldı hâli

O beş yagı geminün geldügin hem
Dedi Hân Bâyezîd işitdügi dem

Ocağa yansun işbu şehr İlâhî [T. 167 a]
Yog olsun ehl-i dînün kîne-h'âhî

Mu'âvin oldı takdîri İlâh'un
Kabûl oldı du'âsı pâdişâhun

Hemân od düşdi vü tutuşdı vâfir
Nice ceng eylemek kim şaşdı kâfir

Yürüyiş eylediler ehl-i islâm
Hisâra her gedikden çıkdı a'lâm

Urup küffâra tîg-ı âb-dârı
Kırup boryadın aldılar hisârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdüp yağma güzel duhterlerini
Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerini

Gulâmun hûb u nerges gözlüsini
Sehî-kâmetlüsin, gül yüzlüsini

Dikildüginde kal'a üstine a'lâm
Aralandı vü âteş itdi ârâm

Murâdı üzre toymışıdı leşger
Ganâimden gani olmışdı her er

Şeh emr itdi vü yapdılar hisârı
Yaragile tonandı burc u bârı

Yarar sancakbegi kâdı vü dizdâr
Hisârun gördi kaydını ne kim var

Azeb, Yeniçeri kodı hisâra
Kadem basmaya yagı ol diyâra

Moton'un gördi kaydın tutdı râhı
Koron'un üstine sürdi sipâhı

Erişdi tutdı leşger ol diyârı [T. 167 b]
Kuşatdı ortaya aldı hisârı

Moton'un hâlin işitmişdi küffâr
Hisârı virdiler hünkâra nâ-çâr

Cemî'isi yazıldı oldı defter
Şeh itdi yerlü yerinde mukarrer

Müretteb nasb idüp kâdı vü dizdâr
Azeb, Yeniçeri, Ağa vü serdâr

Ulu deyrin anun da itdi câmi'
İçinde nûr-ı islâm oldı lâmi'

Sinân Pâşâ şehün serdârıyidi
Anatol'un sipeh-sâlârıyidi

Koron'dan kalkıcak sultân-ı a'zam
Avarina-hisârı'na[112] hemân-dem

112 Mora'nın güney-batı sahilindeki *Navarin* limanı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sinân Pâşâ'yı saldı, ol diyârı
Musahhar ide, sîla ol hisârı

Çeküp leşger ki pâşâ göçdi gitdi
Avarina-hisârı'n feth itdi

Cemî'i ol diyâr oldı musahhar
Görilüp kaydı hep oldı mukarrer

Pes andan Bâyezîd Hân girdi râha
Erişdi az zamânda taht-gâha

İcâzet virdi hem leşgerlerine
Varurlar her biri yerlü yerine

Sürüp irişdi mansûr u muzaffer
Serîr-i saltanatda oldı mukarrer

160. CÜLÛS-KERDEN-İ SULTÂN SELÎM HÂN BE-TAHT-I ÂL-İ OSMÂN BE-CÂY-İ BÂYEZÎD HÂN

Muhammed Hân cihândan itdi rihlet
Cihân-şeh Bâyezîd'e degdi devlet

Tamâm itdi otuz yıl adl ü dâdı
Kamu bağlu gönül buldı güşâdı

Maraz müstevlî olup sonra anı
Zebûn itdi unutdurdı cihânı

Özinden bî-hâber şeh hasta vü zâr
Ra'iyyet bî-rî'âyet kaldı nâ-çâr

Çü za'fın pâdişâhun bildi begler
Zebûnı yimege başladı begler

Şehün kulları olmışidi ser-keş
Cihân tolmışidi âşûb-ı âteş

Tezelzül saldı nâ-geh gayret-i Hak
Ne kıldı dinle imdi kudret-i Hak

Yıkıldı sûr-ı İstanbul serâser
Şu resme ki yire oldı berâber

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Nice medrese vü câmi', imâret
Nice hân, niçe hâne oldı hasâret

Alî Pâşâ vezîr-i a'zam idi
Şehe hem ol kadîmî hem-dem idi

Birisi Mustafâ Pâşâ vezîrün
İkisin dahı okur şeh müşîrün

Didi bunlara kim ben hasta vü zâr
Belâ bendine olmışam giriftâr

Bu denlü anlanur sizden kinâyet [T. 168 b]
Ra'iyyet hâlin itmezsiz ri'âyet

Ki yoksul inledi vü eyledi âh
Bu şehri zelzeleyle yıkdı Allah

Dimetoka-hisârı içre bana
Makâm idün ki varam girem ana

Bu dem Edrene'ye varmak gerekdür
Bu şehri yine yapdurmak gerekdür

Çü göç yaragına olundı tedbîr
İşit-kim niçe oldı hükm-i takdîr

Varidi dört oğlı pâdişâhun
Ki şâhı her biri bir taht-gâhun

Tırabuzan'dı Sultân Selîm'ün
Olidi tahtı bu şâh-ı kerîmün

Aleyye, Antaliyye vü Saruhân
O Sultân Korkud'undi ol ân

Cihân-şâh'a virilmişdi Karaman
Anun elindeyidi mülk-i Yunan

Virilmişdi mülk-i Kayser-i Rûm
Ki Sultân Ahmed'in olmışdı ol bûm

Dilediki göçe Edrene'ye şâh
Karaman'dan haber irişdi nâ-gâh

Cihân-şeh bu cihândan rıhlet itmiş
Fenâdan ol bekâ mülkine gitmiş

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vefâ ummak cihân-ı bi-vefâdan
Terahhum istemekdür ejdehâdan

Bu dîv-i dehri sevmen, yok vefâsı [T. 169 a]
Bunun âşıkları durur gıdâsı

Gazâdan sonra andı şehliği şâh
Didi kim Ahmed'i idünüz âgâh

Erişüp tahta itsün adlile dâd
Revânı **Âl-i Osmân**'un ola şâd

Sahîh olmaz hemîşe rây-i hasta
Olur hasta olanun râyi hasta

Ne Sultân Ahmed idi tahta lâyık
Ne Sultân Korkud idi bahta lâyık

Bularun her biri iş ü safâda
Velî Sultân Selîm idi gazâda

Komazdı kılıcın her dem belinden
Zebûn olmışdı Gürcistân-eli'nden

Ne Gürcistân ki tutdı şark u garbı
Salâbetle sadâ-yı darb u harbi

Hemân emr eyledi taht-ı revâne
Şehi bindürüp oldılar revâne

Gelüp Edrene'de kıldı karârı
Yapıldı ol yıl İstanbul-hisârı

Dimektoka yapıldı bî-tashâne
Sarây u kal'a tertîb-i şahâne

161. BÂZ-ÂVERDEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD HÂN AHMED PÂŞÂ İBN-İ HERSEK-RÂ BE-VEZÂRET-İ DÎVÂN

Varidi bir vezîri pâdişâhun
Müşîri memleket emrinde şâhun

Sahâ vü adl ü âheng mazharidi [T. 169 b]
Vezâret tahtınun ol mefharidi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şu resmileydi kavli, fi'li ma'kûl
Üç ulu pâdişâha oldı makbûl

Vezîr ü begleri görmiş ki serkeş
Seräser bu cihân âşûb-i âteş

Vezâretden ferâgat isteyüp ol
Şehin-şâhdan icâzet isteyüp ol

Nice müddet varup itdi ferâgat
Dile almadı sevda-i vezâret

Bu resme göricek hâli cihânı
Şeh andı ol vezîr-i kâr-dânı

Yazup ikrâmile ta'zîm ü izzet
Pes Ahmed Pâşâ'yı şâh itdi da'vet

İta'at idüp emr-i pâdişâha
Vezîr oldı yine dergâh-ı şâha

162. DER BEYÂN-I HURÛC-I ŞÂH-KULI NÂM KIZILBÂŞ EZ-TEKE-İLİ SERDÂR-I RÂFIZI-I EVBAŞ Ü KALLAŞ

Teke-ili'nde meger kim Şeh-kulı nâm
Varimiş bir harâmî zişt-i fercâm

Kızılbâş ehline ol bâş çıkmış
Harâmî, râfızî evbâş olmış

Cihânun anmadugı oldı yoldaş
Harâmî hırsuz oldı hep Kızılbâş [T. 170 a]

İki binden ziyâde cem' olup er
Kütâhiyye diyârına yürürler

Yatur beglerbegi fârig yerinde
Sipâhi cümle begler yerlerinde

Erişdi bir kaç âdem zâr u giryân
Didiler yagı irişdi şitâbân

Ne yire uğradise itdi gâret
Çok itdi ehl-i islâma hasâret

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karagöz Pâşâ buyurdı hemân-dem
Yarag üstine geldi olan âdem

Sipâha, beglere irmedi fermân
Çeri cem' itmege olmadı imkân

Kapusında olan halkile ta'cîl
Erişüp düşmene oldı mukâbil

Sipâhi tağılur itmez hamiyyet
Olur pâ-mâl cümle mâl ü ni'met

Paşâ başı kesilüp sındı leşger
Deve vü at katır sîmile zer

Dahı tabl u nakâre tuğ u sancak
Hep alındı kaçan kurtuldı ancak

Kütâhiyye harâb oldı yıkıldı
Ol iller yağmalandı vü yıkıldı

Ali Pâşâ ulagı men' iderdi
Keçi ugrusı Türk'i kona deridi

Hakîr anlama ol kim düşmenündür
Yegin çıksan yine devlet senündür

Haber-dâr olmamışdı şehin-şâh
Karagöz Pâşa olmayınca âgâh

Ali Pâşâ'ya didi kim niçün siz [T. 170 b]
Bu hadde irişe arz itmeyesiz

Her illün begleri var hâli yer yok
Harâmî tâ bu hadde cem' ola çok

Oturma tur yarag it üstine var
Kırup koma diyâr içinde deyyâr

Yarar âdem yarag olup hemân ol
Kızılbâş üstine oldı revân ol

Kızılbâş Aydın-ili'ne akmışidi
Ne yire uğradise yıkmışidi

Varup andan Ala-şehr önine indi
Gediz suyı kenârına ki kondı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karasi, Menteşe, Aydın beglerile
Hem anda Şâh Korkud geldi bile

Hemân Korkud'ı korkudup Kızılbâş
Dedi gendüye Korkud, Boz-tağ'ı aş

Dönüp Sultân Korkud tutdı tagı
Kırup, kovup ol üç sancağı yagı

Deve, katır cemî'i raht kaldı
Bu denlü beglerün esbâbın aldı

Ali Pâşâ irer Yeniçerile
Silih-dâr u sipâhun ba'zı bile

Meger Rûm'un çerisin cümle derdi
O câhibden de Sultân Ahmed irdi

Kızılkaya'ya dek kaçdı Kızılbâş
Yolı derbendidi vü tağıla, taş

Varup tağun dibinde kondı lesger [T. 171 a]
Ne bunlar vardı, ne anlar gelürler

İdemez cenge Sultân Ahmed ikdâm
Savaş görmiş degül idi dahı ham

Dediler elli bin varidi leşger
Kızılbâş'idi ancak altı bin er

Ali Pâşâ dahı eyledi ihmâl
Kızılbâş gördi kim bu resmedür hâl

Yolun sağın koyup gözetdi solı
Kaçarak Kayseri'ye tutdı yolı

Bu Sultân Ahmed'i itmişdi da'vet
Şehin-şeh Bâyezîd ısmarlaya taht

Cemî'-i kulı şâhun cem' olurlar
Danışup didiler kim bu iki er

Biri Osmân çerisine ser olmaz
Ki zirâ ser sakınan server olmaz

Gönülden yâd idüp Hayy ü kadîmî
Temennâ idelüm Sultân Selîm'i

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Başında devleti varise tahtun
Süre yüz ayağına ol nik-bahtun

Kızılbâş gördi hadden aşdı leşger
Göçüp kaçar, turup olmaz berâber

Şitâbile kaçup şöyle giderdi
Bularun üç konağın bir iderdi

Yeniçeri piyâde, anlar atlu
Kaçar cân acığile hâli yatlu

Ali Pâşâ görür elden çıkıser [T. 171 b]
Anatolı'yı ser-tâ-ser yıkıser

Çeriden ba'zı kişi indürürler
Yeniçeri yararın bindürürler

Kalur Sultân Ahmed ba'zı leşger
Ali Pâşâ dünün nısfında göçer

Düşerler ardına yortup beş on gün
Şitâbân şöyle kim güne katup dün

Kızılbâş kim Karaman haddine uğrar
Karaman tahtının lâlası Haydar

Çıkar karşular olan âdemile
Yalnuz Kayseri sancağı bile

Ölüm eri bular beş altı bin er
İki sancak bunlara neyleyiser

Kırup beglerin mâlın yağmalatdı
Pes andan Kayseri'den yana gitdi

Ali Pâşâ'yile irdi birez er
Döküldi kaldı yolda at ü leşger

Kızılbâş'a Ali Pâşâ ki irişdi
Çeri irişmedin gendü girişdi

Kesildi başı, yağmalandı varı
Yakın idi Kızılbâş'un diyârı

Hemân Osmân elinden çıkdı gitdi
Ne yire uğradise yıkdı, yakdı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görür Sultân Selîm'i şâh-ı devrân
Serâser mülk-i Osmân oldı vîrân

Ayag altında kaldı Anatolı [T. 172 a]
Baş olmasa ayak yürür mi yolı

Kara-deniz'i geçdi hayretinden
Tırabuzan'da turmaz gayretinden

Kefe şehrin görüp gâyet begendi
Gezüp etrâfını cümle yörendi

Gemiye bindi yine yelken açdı
Sürüp Tırabuzan şehrine geçdi

O şehri bir kulına itdi ihsân
Gemiye girdi esbâbile yek-sân

Karakuş ak kanad açdı vü uçdı
Kefe şehrinde kondı, bahrı geçdi

Çıkup şehre ider bir kaç gün ârâm
Göre kim niçe olur bu kâra encâm

Tatâr Hân'a şehri itdiler i'lâm
Tatâr Hân itdi çok i'zâz ü ikrâm

Kırım'un pâdişâhidi Tatâr Hân
Ulu sultân idi gâzi, Müslimân

Koşup bir oğlını Sultân Selîm'e
Didi var bende ol şâh-ı kerîme

Şehe tevdî' idüp gitdi Tatâr Hân
Göçer Sultân Selîm şâh-ı devrân

Karadan gendü, deryâdân gemiler
Tatâr Hân'dan da hayli âdemiler

Özi vü Turlı suyın geçdi leşger
Pes andan akup Akkirman'a irerler

Kili'ye geldi andan şâh-ı islâm [T. 172 b]
Kili şehrin turdı bir kaç eyyâm

Kefe'den kim gemiler salmışıdı
Tuna'dan hep Kili'ye gelmişidi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Pes emr itdi gemiye bindi lesger
Şehile bile Tuna'yı geçerler

Ü Sultân Bâyezîd oldı haber-dâr
Sarugerz'i kıgırdup dir ana var

Murâdı ne, neye geldi ayân it
Bize gel sözlerin bir bir beyân it

Meger Rûm-ili'nün monlalarından
Sarugerz idi bir evlâlarından

Varup Sultân Selim'e oldı vâsıl
İki âlem sürûrın itdi hâsıl

Selâmın iledür şâh-ı kerîmün
Peyâmın getürür Sultân Selim'ün

Sarugerz'e hemân destûr verdi
Göçüp Edrene'ye ardınca irdi

Erişdi, şehre karşu kondı lesger
Yigirmi bin oramı var ola er

Meger Hân Bâyezîd şâh-ı devrân
Konup Ada'da lesgerler firâvân

Otururken haber irişdi nâ-gâh
Ki kondı şehre yakıncak Selim Şâh

Hemîn Hân Bâyezîd ü cümle lesger
Göçüp şehri geçüp kondı berâber

İki lesger biribirini gördi [T. 173 a]
Karavul çıkdı karşu karşu turdı

Sarugerz'i şehin-şeh salmışidi
Varup Sultân Selim'e gelmişidi

Kıgırdup şâh itdükde hitâbı
Şehe bu resmile virdi cevâbı

Murâdı bu gelüp dergâh-ı şâha
Senâdan sonra diye pâdişâha

Semendire'nün ala sancağın ol
Pes andan Üngürüs eline aça yol

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Velîkin ba'zı erkânun nifâkı
O Sultân Ahmed'idi ittifâkı

Dedi bu sözi Sultân Bâyezîd'e
Ki ver sancağı tâ ol vara gide

Gele Sultân Ahmed geçe tahta
İkisinden de lâyık taht ü bahta

Zamîninde buyidi pâdişâhun
Ki Ahmed ola şâhı taht-gâhun

Velî ol cümle mahlûkun İlâhı
Cemi'i pâdişâhlar pâdişâhı

Diledi kim kıla bu mülki ma'mûr
Halâyık olalar tâ fitneden dûr

Revâ erzâni görmez gayre tahtı
Virür Sultân Selîm'e tâc ü tahtı

Nifâk-engiz olan pes şâha erdi
Didi şâha vü şeh sancağı verdi

Berâtın sancağun yazup virürler [T. 173 b]
Semendire'ye anı göndürürler

Göçer Sultân Selîm sâfî sine
Dili âyine-veş bî-jeng ü kine

Göçüp gitdükde sancakdan yana ol
Tutar Hân Bâyezîd İstanbul'a yol

Münâfık hile ger bir şâha hem-dem
Hemân Sultân Selîm'e salar âdem

Ki gel tahtı sana ısmarladı şâh
Dedi Sultân Selîm'i idün âgâh

Gelüp adlile ide mülki âbâd
Revânı **Âl-i Osmân**'un ola şâd

Giderken yine dönderdi sipâhı
Dönüp Hân Bâyezîd'e tutdı râhı

Erişdi leggeri Sultân Selîm'ün
Muvâfık düşdi râyi ol lelmün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Didi Hân Bâyezîd'e irdi leşger
Ki şâhun leşgerini basmag ister

Nifâk ehlini gör âlemde neyler
Öz oğlına atasın düşmen eyler

Yine Sultân Selîm'e saldı kâsıd
Konun der hîle fikr eyler o hâsid

Getürelüm seni der izzetile
Gelüp tahta geçesin devletile

Yine irişdi tezvîrile şâha
Ne durursın yüri dir pâdişâha

Çeriyi cümle hâzır itmişidi [T. 174 a]
Cemî'-i beglere âdem gitmişidi

İdüp igvâları şâh-ı kerîme
Yürüyiş itdiler Sultân Selîm'e

İderken bu çeriden yana seyrân
Görüp hâlın bularun kaldı hayrân

Yogidi kim, günü sâfî rûşen
Kılıç kuşanmadı, geymedi cevşen

Görür kim gâfil oturmak degül kâr
Olan yoldaşile atlandı nâ-çâr

Girişdi birbirine iki leşger
Binar olur mı bahrile berâber

Hemân Sultân Selîm şâh-ı yegâne
Buluda bindi, ağdı âsmâne

Yer ehli görmedi izin ü tozın
Kara bulut mıdı yâ ag u buzın

Hümâydi o pervâz itdi, gitdi
Kûhistândan aşûb deryâya yetdi

Görürler bir gemi deryâda hâzır
Kenâra yakınidi şâha nâzır

Görürler bir gemi deryâda hâzır
Kenâra yakınidi şâha nâzır

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşâret eylediler şâha geldi
Şehi vü bile olan halkın aldı

Şehün çogidi deryâda gemiler
İçi pür-yarag u ehl âdemiler

Hemân emr itdi şeh mellâhı turdı
Şehün gemilerine toğrı sürdi

Gemi deryâ yüzidür açdı yelken [T. 174 b]
Gemilerine irdi şâhun erken

Garî itdi gemi halkını sultân
Revân oldı geminün halkı handân

Buyurdı şeh gemiler yelken açdı
Sürüp andan Kefe şehrine geçdi

Kefe şehrinde eyledi karârı
Göre kim ne kılur takdîr-i Bârî

163. REFTEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD BE-İSTANBUL BE-TAHT-ÂVERDEN-İ SULTÂN AHMED ŞÛD-MEŞGÛL

Alup Hân Bâyezîd'i cümle begler
Bile varmışdı İstanbul'a legger

İcâzet virmedi leşgerlerine
Turun dîdi cem'i beglerine

Diledi beglerini idüp âgâh
İde tahtına Sultân Ahmed'i şâh

Bular gerçi ki böyle itdi tedbîr
Muhâlif düşdi bu tedbîre takdîr

Kime dilerse virür mülki Allah
Ne olur rây-i vezîr ü himmet-i şâh

Ali Pâşâ Kızılbâş'a gidicek
Dönüp Sultân Ahmed terk idicek

Gelür İstanbul'a kim tahta geçe
Ferâgat birle hâzır yiye, içe

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaraşmaz şâha dâim lehvile bezm
Cihân-cûya gehî bezm ü gehî rezm

Beli bu cümle mahlûka Hâlik [T. 175 a]
Virür her bir kişiye neyse lâyık

Hevâ-yı nefse bir şeh kim ola yâr
Kaçar taht andan olur baht bî-zâr

Şehün kulları tahtı virmediler
Anı şehliğe lâyık görmediler

Cemî'i cem' olup kul şâha geldi
Şeh ister cümlesi dergâha geldi

Didiler kim bize server gerekdür
Ayakda kalmayavuz ser gerekdür

Didi Hân Bâyezîd anlara kim siz
Üç oğlum var kangısın dilersiz

Görün takdîr-i Rahmâni'r-rahîm'i
Dilerler cümlesi Sultân Selîm'i

Yalunuz kul degül, kâfir, müsilmân
Dil ü cândan cemî'-i mülk-i Osmân

Ki zirâ zikr olan şeh-zâdeler de
Selîm-şâh idi kâmil her hünerde

Sahî vü âdil ü şir ü şecâ'at
Huceste tâli' vü sâhib-sa'âdet

Kulûbün cezbesi şevk-i İlâhî
Sürüp Sultân Selîm-i dîn-penâhı

164. BÂZ-ÂMEDEN-İ SULTÂN SELÎM VE MÜYESSER-ŞÜDEN-İ TAHT Ü İKLÎM

İki ay olmadın ol şems-i hâver
Çeri çekdi vü itdi azm-i bahter

Özi vü Turîn vü Tuna'yı geçdi [T. 175 b]
Gidüp andan gelüp Varna'ya erişdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Semendire'ydi gelmekden murâdı
Gazâ ide çıka âlemde adı

Bu yana geldüginden olup âgâh
Şehün kulları itdi azm-i dergâh

Didiler şâha sen oldun giriftâr
Za'îf ü nâ-tüvân ü hasta vü zâr

Bize Sultân Selîm'i server eyle
Çeriler çekmeğe ser-leşger eyle

Yine tahtunda var ol, hânumuzsın
Muti'uz emrüne sultânumuzsın

Birez Hân Bâyezîd itdi te'emmül
Didi lâzım degül itmek tahammül

Sever Sultân Selîm'i bay ü yoksul
Du'â ider cemî'i hoca vü kul

Hemân Sultân Selîm'e yaraşur taht
Yaraşmaz Ahmed'e vü Korkud'a baht

Yayabaşları, bölükler ağası
Bile Yeniçerinün kethüdâsın

Koşup gönderdi, itdi tahta da'vet
Yazup mektûbile ikrâm ü izzet

Bular kim göçdi gitdi, tutdılar râh
Varup Sultân Selîm'i itdiler âgâh

Ezelden anı itmişidi azher
Şeref burcında Hak mihr-i münevver

Müsebbeb gözleyeni itme tasdîk [T. 176 a]
Müsebbib gözleyendür ehl-i tahkîk

Kime Hâlik virürse ikbâl ü devlet
Ana mahlûk ider ikrâm ü izzet

Göçer Sultân Selîm idüp itâ'at
İşit sen bu yanadan bir hikâyet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

165. HABER-DÂDEN-İ SULTÂN AHMED-RÂ SULTÂN BÂYEZİD HÂN VE REFTEN-İ SULTÂN AHMED BE-VİLÂYET-İ KARAMAN

Meger Sultân Ahmed gelmişidi
Ki tahta iki menzil kalmışidi

Salup Hân Bâyezîd ol demde âdem
Didi kim hâss u âmm u halk-ı âlem

Görür Sultân Selîm'i tahta lâyık
Ezelden vermiş ana tahtı Hâlik

Pes oldı saltanat ana mukarrer
Mukadder olmayan olmaz müyesser

Diyem ahvâlüni senün ana ben
Yürı sancağuna var fârig ol sen

Der Ahmed olsun ol Rûm-ili'ne hân
Bana yetmez mi Rûm'ile, Karaman

Hemân-dem bindi göçdi tutdı râhı
Karaman'dan yana sürüp sipâhı

İrürdükde Karaman mülkine yol
İder Konya-hisârı'nı hisâr ol

Hisâra üşicek Sultân Ahmed
Hisâr içre idi ol Sultân Muhammed

Delü-Gögez Karaman beglerinden [T. 176 b]
Irılmagıçün Ahmed lesgerinden

Penâh itmişidi girüp hisârı
Hisârun ehline hem ide yârî

Hisârı istedi Sultân Ahmed
Diledi kim vire Sultân Muhammed

Gögez didi hisârı virme zinhâr
Hiyânetdür yeridür hâyinün dâr

Buyurdı cümle açup kapuları
Muhammed, Ahmed'e virdi hisârı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göğez bir kapudan azm itdi çıkdı
İrüp Ahmed'lüler üşdi yıkdı

Tutup bendile anı getürürler
Didi Ahmed urun boynın ururlar

Başı gönderdi der Hân Bâyezîd'e
Selâmet isteyen sözüm işide

Getürürler başı dergâh-ı şâha
Bakup şeh kulları ol bî-günâha

Dediler zulmi götürmek gerekdür
Selim Sultân'ı getürmek gerekdür

166. ÂMEDEN-İ SULTÂN KORKUD BE-TAHT BE-HEVÂ-YI RİYÂSET Ü BAHT

Meger Sultân Korkud fikr iderdi
O fikr içinde gendüden giderdi

Ki Sultân Bâyezîd olmışdı bîmâr
Umûr-ı saltanatdan küllî bî-zâr

Bilür Sultân Selim'i bahrı geçdi [T. 177 a]
Geçüp Tuna'yı da Varna'ya erişdi

Düşer cânına Korkud'un hirâsân
Perişân gönli kaldı deng ü hayrân

Kılur tebdîl-i sûret câme-tagyîr
İder İstanbul'a irmege tedbîr

Sipâhi şekli bir kaç âdemile
Mihâlic'e, Mihâlic'den de gemile

Sürüp İstanbul'a irişdi nâ-gâh
Yeniçeri odasına tutar râh

Odalar içre bir mescid müzeyyen
Varidi varup itdi anı mesken

Çü âgâh oldılar erkân-ı devlet
Şehe arz itdiler şâh itdi da'vet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çü vâsıl oldı Sultân Bâyezîd'e
Didi Hân Bâyezîd, nûr-ı dîde

Ko gavgayı ki gavgadur riyâset
Varup sancağuna eyle ferâgat

5375 İdüp bu âlemün halkile harbi
Tutalum kim alasın şark u garbı

Çi fânîdür degül bâkı bu dünyâ
Fenâyiçün ne lâzım bunca gavga

Sezâyı sana senden yeg bilür Hak
Tevekkül eyle var sen Hakk'a ancak

Selîm-şâh'ı dilerler beglerümüz
Gönül ü cânile leşgerlerümüz

Danışdı begler ü leşger derildi [T. 177 b]
Umûr-ı saltanat ana virildi

5380 Diyeyim emrüni senün ana ben
Ferâgatde huzûr eyle otur sen

Nasîhatlar idüp gönderdi anı
Münâsib meskene kondurdı anı

167. RESİDEN-İ SULTÂN SELİM BE-NEZDİK-İ İSTANBUL VE ÂGEH-ŞÜDEN-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN VE İSTİKBÂL-KERDEN-İ ERKÂN BÂ-EMR-İ BÂYEZİD HÂN

Meger Hân Bâyezîd itmişdi da'vet
Yazup Sultân Selîm'e ikrâm ü izzet

Ki gel iriş bu tahtun cânı sensin
Cihân tendür, cihânun cânı sensin

Hemân Sultân Selîm'e nâme irdi
Görüp, binüp hemân sür'atle sürdi

5385 Gelüp Sultân Selîm irişdi derler
Çıkup bir iki menzil kargularlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaya, atlu cemî'i hoca vü kul
Sipâhî, şehrî cümle bay ü yoksul

Hem atlanmışdı Korkud çâr-nâ-çâr
Degüldür hâceti eksüklünün âr

Hisârun taşrasında buluşurlar
At üstinden ikisi görüşürler

Girüp şehre bular tevdî' iderler
Ki her biri konağına giderler

Şehün varidi bir bahçesi meşhûr [T. 178 a]
Ki ravz u havzidi meşkû-yi ma'mûr

Bahâr irüp çemen itmişdi cûş
Şükûfe bülbüle tutmışidi güş

Dilâ-i goncile handânidi gül
Cihân tolmışidı efgân-ı bülbül

Karup Sultân Selîm'e bâr-gâhı
Huceste vü hümâyûn çetr-i şâhî

Vezîr ü mîr ü şehrî vü sipâhı
Gelüp kondurdılar izzetle şâhı

Okur Sultân Selîm'i şâh halvet
Öküş pend eyledi ısmarladı taht

Kıgırdup Korkud'un sancağına hem
Midilli sancağı'nı eyledi zamm

Gönülden gül ü gışi götürdi
Varup sancağına fârig oturdı

İcâzet aldı Korkud çıkdı gitdi
Gemiye bindi sancağına yetdi

168. REFTEN-İ SULTÂN BÂYEZÎD HÂN BE-DİMETOKA Bİ-KALB-İ MARAZ-I SEYRÂN

Yaragın gördi sultân-ı mu'azzam
Cihân-şeh Bâyezid-i Hân-ı a'zam

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yarar kullarile vâfir hazâyin
Süleymân-saltanat, İskender-âyin

Çıkup Sultân Selîm'ile sipâhı
İki menzil iledüp pâdişâhı

Alup himmet du'â Sultân Selîm-şâh [T. 178 b]
Gelür tahta şeref burcına sanı mâh

Göçer Hân Bâyezîd olur revâne
Maraz artmışdı kâr itmişdi câne

Dimetoka'ya kim yakın gelindi
Hemân şehre iki menzil kalındı

Ecel irmiş maraz oldı bahâne
Sefer idüp vidâ' itdi cihâne

Çü câna gül-şen-i Fîrdevs-i a'lâ
Görüne külheni ider mi me'vâ

Kalur bunca tahammül ü hazâyin
Beli bu resmedür dehr içre âyin

Sen dünem diyü aldar gâfili hoş
Virür bu dem ne şîre hâb-ı hargûş

Gel imdi merdisen mağrûr olma
Bu câh-i dûn içün mesrûr olma

Görürler cümle tertîbin şahâne
Şehi bindürdiler taht-ı revâne

Yine döndüler İstanbul'a bi-cân
Erişdürler şehi şehre şitâbân

Şehün şehr içre var âlî imâret
İmâret gitdi ol kaldı emâret

Gören sanur anı Fîrdevs-i a'lâ
Na'îm-i dü-cihân anda müheyyâ

Yayaya, atluya virüp şerefler
Nefâyisden ni'am ü vâfir alefler

Döşerler pâster ü bâlîn müretteb [T. 179 a]
Yanar tâ subha dek kandîl her şeb

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Derilüp dört beş yüz âdem elbet
Gelür her gün ta'âma iki nevbet

Kimün gelür elinden bunı itmek
Ki bin kişiye yahnı âş ü etmek

Müsâfir atına gendüye âdet
İderler üç gün üç gice ziyâfet

Sarây-ı Âd'e benzer ıstabılı
Ya havz-ı suyı Cennet selsebîli

Müsâfir-hânelerde ulu câmi'
Nice ferseng yirler nûr-ı lâmi'

Kanâdil, sîm ü zer câmi' müzeyyen
Yanar kandillerden dahı rûşen

Dizilmiş mushaf ön safda müretteb
Mücedvel hûb-hatt cümle müzehheb

İcâzet virdiler cümle enâma
Tilâvetden safâlu hâss u âma

Yine yevmî okur huffâz otuz cüz
Kelâmu'llahı mâh u sâl düpdüz

Yigirmi kişi hem en'âm okurlar
Ehass-ı hâss sanma âmm okurlar

Müsebbih dahı vardur elli kişi
Ki tesbîhile tehlîl oldı işi

Tolu mahfil kamu huffâz-ı hoş-hân
Mu'arrifler, mü'ezzinler hoş-elhân

İmâm ü âdil ü sünnî cemâ'at [T. 179 b]
İder hallâk-ı rezzâka ibâdet

Hoş-âvâzile okur hutbe hatîbi
Sanursın anı Cennet andelîbi

Du'âlar rûh-ı Sultân Bâyezîd'e
İderler ola rûhı âremîde

İlediip ol imâret ravzasına
Kodılar pâdişâhı türbesine

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dahı bir medrese itmişidi bünyâd
Yakıncak câmi'a ma'mûr u âbâd

Yine Edrene'de böyle mukannen
İmâret, medrese, câmi' müzeyyen

Dahı dâr-ı şifâ itdürdi bünyâd
Hakîm ü hâzık u kehhâl ü fessâd

Mu'âcin merhem ü kühl-i mücevher
Nefâyis egribe li'llah iderler

Varan şehri vü dîhî cümle nâsa
Virürler yok dimezler âmm u hâsa

Tokuz yüz on sekiz yılı Nebî'nün
Bu hâle târîh oldı hicretinün

Sürüp Hân Bâyezîd devrini dervân
Be-nevbet pâdişâh oldı Selîm Hân

169. ŞİNİDEN-İ SULTÂN AHMED HABER-İ VEFÂT-I BÂYEZİD HÂN VE AZM-İ SEFER-KERDEN BE-KASD-I TAHT-I RÛM BÂ-LEŞGER-İ KARAMAN

Karaman'dan göçüp Sultân Ahmed
Cihân-şâh oğlı hem Sultân Muhammed

Tutup râh Germiyân haddine geldi [T. 180 a]
Çukur-çayır'da kondı anda kaldı

Koşar Sultân Alâe'd-dîn'e leşger
Atı, gendü yarar bir iki bin er

Ki Sultân Ahmed'ün oğlıydı ol
Çerisin çekdi vü göçdi tutup yol

Gelüp Bursa'ya çok mâl almışidi
Cemî'-i şehre salgun salmışidi

Birez ol dahı Eski-şehr'e geldi
Yıkup yakdı yarar bulduğın aldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göçer Sultân Selîm sa'd-ahter
Cihânı fitneden pâk itmek ister

170. ÂGEH-ŞÜDEN-İ EZ-İN KISSA VE SEFER-KERDEN-İ SELİM HÂN BE-BURSA

On iki bin Yeniçeri piyâde
Mücerred nev-cüvân ü ser-nihâde

Tüfeng-endâz ü tîr-endâz cümle
Fidâ-yı tig-zen ser-bâz cümle

Otuz bin gendüinün hâss atlu kuh[113]
Müretteb her bölügi kullı kullı

Çeküp bahter-zemîn leşgerlerini
Cemî'-i Rûm-eli serverlerini

Şu resme eyledi bu cümleye ihsân
Yoluna cümlesi kor bâşile cân

Biner bir seksen ayaklu nehenge
Geçüp deryâyı ider âhengi cenge

Geçüp deryâyı leşgerler firâvân [T. 180 b]
Göçer Sultân Selîm-gâh-ı devrân

Çeri cem' oldı götürüldi alemler
Direfşi sebz ü sürh, efserleri zer

Çeri çâder çerâ-gâhin cihânun
Tutar san aksidür neem-i semânun

Bilüp Sultân Ahmed bu hücûmı
Arab'dan yana kaçdı, kodı Rûm'ı

Nice tağ u dere derbend aşurlar
Malâtıyye diyârına düşürler

113 Yavuz Sultan Selim devrindeki kapıkulu süvarisinin miktarını İbn-i Kemal (*Tevdîh-i Âl-i Osmân*, Millet Ktp. Ali Emiri, Tarih Kısmı nr. 19, 25 a), 35 bin olarak göstermektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hücûm idüp çeriler her cihetden
Kovup anı çıkardı memleketden

Şehen-şeh Engüri'de kalmışidi
İleri Malkoç-oğlı'n salmışidi

Koşup anunla gönderdi çeriler
Atı vü gendü yarar nice bin er

İrüp ser-hadde didi tur Ali Beg
Arab haddinde geçmezüz budur yeg

Çeriyi cem' idüp itdi ferâgat
Didi yokdur şehin-şâhdan icâzet

171. MÜCİB-İ GEŞTEN-İ MUSTAFÂ PÂŞÂ DER BURSA ÇI-ŞÛD BİŞNEV EZ-MEN İN KISSA

İdenler bu havâdisden hikâyet
Bize bu resme kıldılar rivâyet

Ki Sultân Ahmed ol dem gitmişidi
Arab sultânına azm itmişidi

İşitdüm Mustafâ Pâşâ'yı ol dem [T. 181 a]
Yazup mektûb ana göndermiş âdem

Demiş bu aradan biz azm idicek
Yine Bursa diyârına gidicek

Gelesin bir taraftan sancağa sen
Yine dâim haber virem sana ben

Cemî'-i beglerile danışalum
Olacağun önin, sonın sanalum

Komazam işi başum gitmeyince
Seni bu tahta sultân itmeyince

Ümidüm budurur kim cümle leşger
Benümle danışup el bir ideler

Erişdi nâme ma'lûm oldı mefhûm
Ne varsa nâmede her sırr-ı mektûm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu yana didi pâşâ pâdişâha
Ne lâzım zahmet itmek bu sipâha

Adû kaçdı Arab mülkine gitdi
Bu yana bakmaz anun ana yetdi

Yine sultânuma leşger gerekdür
Ki şâha dâim at ü er gerekdür

Şehin-şeh gördi hasm olmaz mukâbil
Çü hasmı kaçdı tutmakdan ne hâsıl

Hemân emr eyledi göçdi leşger
Meger bir gün ki Bursa'ya irerler

Haber irdi ki Sultân Ahmed
Amâsiyye-hisârı'n itdi mesned

Cihân-şâh'a haber hod gelmişidi [T. 181 b]
İşün olacağını bilmişidi

Bilür kim Mustafa Pâşâ getürdi
Anun sözile ol geldi oturdı

Vezirün gördi göç tedbîrini şâh
Bekâya bu ferâdan gösterür râh

172. HİKÂYET-İ MÜNÂSİB DER İN HÂL

Gelürmiş bir kimesne ser-bürehne
Demiş bir yârı ana kim sebeb ne

Nedür hâlün, niçündür bâşun açuk
Seni bu resmile gördüğümüz yok

Dedi dülbend kapmağa varup ben
Kapup dülbendüm aldılar başumdan

Demişdür bir mesel mahrem-i râz
Kazarsan kuyuyı kaddün kadar kaz

Kazarsın gayri çün bilmezsin anı
Düşesin kazduğuna nâ-gehânî

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

173. DER VÂKI'ÂT-I ŞEH-ZÂDEGÂN

Meger şeh-zâdeler gelmişleridi
Çeride bile cem' olmışlaridi

Gelüp Bursa'ya şehre kondı leşger
Sarâya şeh, bular şehre konarlar

Birâder-zâdeler şâh-ı cihâne
Ki her birisi âşûb-ı zemâne

Anıldukça bular derdi her âdem [T. 182 a]
Yanar Hân Bâyezîd'den sonra âlem

Velîkin mülk-i Rûm'a kudretu'llah
Salar sâhib-sa'âdet bir ulu şâh

Başarmaz cidd ü cehd ü tîg u leşger
Cihânda ol işi kim devlet işler

Zamânun hâlin olmadın müşevveş
Zemîni dutmadın tûfân-ı âteş

Odalarına ağalar göndürürler
Varup her birinün kaydın görürler

Degül bu cevr mahzâ ma'diletdür
Belî hem muktezâ-yı saltanatdur

174. REFTEN-İ SULTÂN SELÎM BE-SULTÂN KORKUD

Tururken Bursa'da Sultân Selîm-şâh
Gelür gönline kim Korkud'ı nâ-gâh

Kim ide tecribe gönlin araya
Birez meşgûl olur tedbîr ü râya

Yazar Yeniçeri ağzından haberler
Bölükler ağaları, cümle begler

Cemî'-i leşger ü begler tamâmı
Olup bî-zâr usandı hâss u âmı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Seni isterler, ideler tahta sultân
Ola mı leşgere irmeğe imkân

Çü mektûbun olur ma'nisi ma'lûm
Didi fâş olmasun bu sırr-ı mektûm

Hemân alup ele sevkile hâme [T. 182 b]
Cevâb için yazar elçiye nâme

Demiş bir yarar âdem idem irsâl
Hakîkat bana tâ ma'lûm ola hâl

Eger yârî kıla ikbâlile baht
Müyesser ide Hak, bentüm ola baht

Şu resme leşgeri idem ri'âyet
Ki rûz-i haşre dek ola rivâyet

Mühürlü nâmeyi kâsıd götürdi
Revân oldı Selîm-şâh'a getürdi

Görür Sultân Selîm ol asdı ahdi
Hem ider gendinün katline cehdi

Çerisinden alur on bin güzîn er
Ki her biri olur yüze berâber

Geceyi gündüze katdı vü gitdi
Şikâra irdi şâhin gibi yetdi

Didiler Korkud'a zinhâr turma
Gelüp Sultân Selîm irdi oturma

Ana Ma'nisa'yidi ol zamân taht
Ne kılur taht yârî kılmasa baht

Buyurdı beglerine yine leşger
Gelüp gendü katında cem' olalar

Bir iki kulıyile çıkdı, kaçdı
Cü bir kaç püşte vü sahrâyı geçdi

Meğer ol arada varidi bir gâr
Sarâyın koyup idindi anı dâr

Derilüp geldiler cümle sipâhı [T. 183 a]
Velî bulmadılar tahtında şâhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karârı kalmadı, tağıldı bunlar
Şeh olmayınca cem' olur mı leşger

İrer Sultân Selîm-şâh-ı a'zam
Ne şeh var, ne sipâhiden bir âdem

Salar nâme nevâhî beglerine
Ki şâyed düş ola nâ-geh birine

Kodı hem şehr içinde yarar âdem
Ki cüst ü cû ide etrâfı her dem

Teke-ili'nün begi Kâsım Beg anı
Bulur gâr içre bir gün nâ-gehâni

İder i'lâm âdem göndürürler
Mukadder her neyse anı kılurlar

Gel imdi olma dehr içün mükedder
Tahallüf eylemez çün-kim mukadder

Gelicek Bursa'ya taht-ı revânı
Selâtîn türbesine korlar anı

175. DER SIFAT-I ZEMİSTÂN MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ SELİM HÂN

Geçüp fasl-ı bahâr irmişidi kış
Sükûn itdi cemî'i âferiniş

Savurdı bâd-ı sarsar berg ü bârı
Havâyı serd itdi rûy-i rûzgârı

Geyer kakumı kardan kara tağlar
Sadâsın andelîbün berd bağlar

Cibâlün gözi yaşı dâmeninde [T. 183 b]
Donar mermer gibi pîrâmeninde

Vuhûş u tayr u mûr u mâr u insân
Koyup seyri iderler azm-i evtân

Kalur Sultân Selîm-şâh-ı islâm
Kışur Bursa'da leşgerlerle ârâm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

176. DER SIFAT-I BAHÂR VE ÂMEDEN-İ SULTÂN AHMED BE-KASD-I SULTÂN SELÎM VE MELİK-ŞÜDEN BÂ-LEŞGER-İ BÎ-HADD

Gidüp dey, geldi eyyâm-ı bahârî
Müzeyyen itdi sahn-ı sebzezârı

Yine başladı bülbüller hurûşa
Cemî'i âferiniş geldi cûşa

Havâ da germ ü serd oldı berâber
Cihân gibi cihân çü Âb-ı kevser

Zemînün yüzini zeyn itdi ezhâr
Tonandı yeşil atlaslarla eşcâr

Münevver oldı yine bâğ u gül-şen
Cihân cennet misâli oldı rûşen

Karâr itmişdi Bursa'da Selîm-şâh
Meger birgün haber irişdi nâ-gâh

Ki Sultân Ahmed irdi çok erile
Otuz binden ziyâde leşgerile

Sürüp Rûm'un revân leşgerlerini
Karaman'un bile serverlerini

Hemân Sultân Selîm oldukda âgâh
Buyurdı hâzır oldı hayl ü hargâh

Şehen-şeh göçdi götrüldi alemler [T. 184 s]
Müretteb hâzıridi göçdi leşger

Yeni-şehr önine irişdi ta'cîl
Anatolh olur evvel mukâbil

Sır Anatolh'yı Sultân Ahmed
Kırar şol resme kim bî-hadd ü bî-add

İrer Sultân Selîm ile alayı
Oları almag isterler tolayı

İrer Rûm-ili'nün leşgerlerinden
Sipâhiyile sancak beglerinden

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kaçar bulut gibi ürker sipâhı
Yerinde koyup ülker gibi şâhı

Yetişüp anlar kim ulaşurlar
Tevâbi'den şehi ayru düşürler

Yakın irüp iderler şâha ikrâm
Hemân Sultân Selîm'e idüp i'lâm

Pes ol dem emr ider kim ola kâyın
Umûr-ı saltanatda neyse âyin

Oradan maslahat neyse görürler
Pes ecdâdı tahtına göndürürler

Sürüp Sultân Selîm andan ki göçdi
Gelibolı'ya geldi bahrı geçdi

Çerinün ba'zına destûr verdi
Sürüp seyr ide İstanbul'a erdi

Göçüp andan idüp sayd ol diyârı
Gelüp Edrene'de kıldı karârı

Tokuz yüz on tokuz yıl Nebî'nün [T. 184 b]
Bu hâle târîh okı bicretinün

177. DER SIFAT-I DEY VE HAZRET-İ SULTÂN SELÎM DER TAHT-I EDRENE, DEY ŞÜD MUKİM

Kış irdi yağdı yine kar, kıragı
Kara hâk itdi sebz ü bâg u râgı

Maraz keseb itdi kardan başı tağun
Yaşarur gözi dinmez yaşı tağun

Yer üzre penbe-veş hallâc-ı devrân
Tozutdı vü düşdi berf yek-sân

Şu resme serd ider kış rüzgârı
Koyar ka'r-ı zemîne mûr u mârı

Sürûrile serîre geçdi sultân
Tutar etrâfda leşgerler evtân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Geçince kış karâr eyledi leşger
Bahâr irince dinlendi at ü er

178. DER SIFAT-I KIZILBÂŞ-I KALLÂŞ Ü EVBÂŞ

Diyâr-ı şarkda bir kavm zâhir
Olup tutdı cihânı evvel, âhir

Kızıl tâcı başında sûfi adı
Müsülmân şeklidi kâfir nihâdı

Harâmi cümlesi kallâş ü evbâş
O kavme dir cihân halkı Kızılbâş

5560 Kızılbâş Şeh İsmâ'îl idi şâh
Mudill ü râfızî bi-dîn ü gümrâh

Kapusı mulhidî, mürtedde me'men [T. 185 a]
Adû Peygambere, Allah'a düşmen

Harâb itmiş nice minber, mesâcid
Hem ihrâk itmişidi çok merâkıd

Bu ma'lûm olmışidi her diyâra
İderdi sebb-i ashâb âşikâre

Adûsıyidi ashâb-ı kibârun
Ali'den gayrisinün çâr-yârun

5565 Mesâcid yıkdı, men' itdi namâzı
Bana eylen didi ancak niyâzı

Nikâh-ı şer'i men' itdi o bâtıl
Degül idi Kelâmu'llah'a kâil

Adı şeyhidi ammâ gendü şeytân
Ki sevmezdi anı kâfir, müsülmân

Salar bi-hadd halîfe koyup adın
Cihân içre beşer-sûret şeytân

İdüp Rûm u Arab'da hîle vü âl
Kamu cühhâli iderlerdi izlâl

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hevâ-yı nefse görürler muvâfık
Uyar mezheblerine her münâfık

Cihânun câhilin dinden çıkardı
Koridi Kıble'yi şarka akardı

Diyeydük fitnedür âhir zemâne
Ya deccâlidi seyr itdi cihâne

Mutî' olmışdı Tebrîz ü Horâsân
Kamu Bağdad u Kürdistân ü Gîlân[114]

Anun olmışidi taht-ı muşa'şa' [T. 185 b]
Dahı Şîrâz u Kirmân, Yezd ü Berda'

Kızılbâş'idi Rûm'dan tâ der-i Çîn
Niçe Çîn tutdı şark u garbın için

Harâc u bâc alur Hindüstân'dan
Arab sultânı korkaridi andan

İnâyet eyledi islâma Allah
Getürdi taht-ı Rûm'a bir ulu şâh

Süleymân-saltanat, İskender-efser
Cihân-dâr u Feridûn-fer muzaffer

179. FİRİSTÂDEN-İ KÂSID SULTÂN SELİM-İ CİHÂN-KÂM BE-ŞÂH İSMÂ'İL VE DA'VET-KERDENE'Ş BE-İSLÂM

Şeh İsmâ'îl'i idüp dîne da'vet
Yazup mektûb ana arz itdi hüccet

Gurûr u ucbile gûyâ ki şeytân
Gelüp dîne kabûl itmedi îmân

Bilür terk itmedügin irtidâdı
İder sultân-ı dîn seyr-i cihâdı

114 Hazer denizinin güneyinde ve Elburz dağ silsilesinin kuzeyinde bir İran vilayetidir («Gîlân» mad., *İA.*, IV, 732 vd.).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

180. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-ŞEH İSMÂ'İL-İ KIZILBÂŞ Ü NÂ-BEKÂR

Yine cûş itdi sahrâda çemenler
Açıldı yine nesrîn ü semenler

Kuru ağaç yeşerdi, bağa döndi
Ki her bir sâye bir ctâga döndi

Çemen nevvâcidi gûyâ ki deryâ
Şükûfe leşgeri memlû sahârâ

5585 İdüp rengîn direfş-âl vâlelerden [T. 186 a]
Alem çekdi reyâhîn lâlelerden

Dakmup sağ u sol kılıclar
Şehe yagı olanları kılıclar

Bahûr irdi vü gitdi şiddet-i dey
Ulak salındı etrâfa peyâpey

Şu denlü cem' olur leşgerler enbûh
Ki toldı at ü erden bîşe vü kûh

On iki bin Yeniçeri güzide
Görüp Cin leşgeri olur remîde

5590 Ki her biri müzeyyen âlet-i harb
Cemî'i göre gelmiş harbile darb

Tüfenk, harbe, teber belinde şimşîr
Siper duşunda vü hâzır kemân-tîr

Urup tutmağa kâdir pehlüvânlar
Mücerredler çağında nev-cüvânlar

Kamu ak börkile itsen nazar sen
Sanurdun kûh u deşt olmışdı gül-şen

On iki bin Azeb itsen nazâra
Kızıl börkile benzer lâle-zâra

5595 Kılıç, kalkan u gönderle müzeyyen
Piyâde nev-cüvân ü şîr-efgen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görünmez zerre denlü şems-i rahşân
Bulut gibi ki ideler tîr-bârân

Subaşı, mîr-i alem sâir sipâhî
Sayılmaya sayile mûr u mâhî

181. ÂVERDEN-İ SULTÂN-I EHL-İ DÎN FERZEND-İ HOD BE-TAHT-I BAHT Ü ZEMÎN [T. 186 b]

Kodı öz dürcinün dür-dânesini
Ki hâlî komaya bahter-zemîni

Ola Ye'cûc ehl-i küfre mesned
Üşenmeye adûdan cümle ser-hadd

5600 Saruhân tahtını virüp Selîm Hân
Makâm itmişidi Sultân Süleymân

Ulak saldı vü emr itdi Selîm Hân
Gele Edrene'ye Sultân Süleymân

Koşar şeh-zâdeye şeh bir müşîri
Müdebbir âlim efdal bî-naziri

Sahî vü âdil ü sünnî müsilmân
Sever cân ü gönülden ehl-i îmân

Ezelde Hâlik itmiş Kâsım adın
Ki bunda kısm ide halkun murâdın

5605 Göçüp Sultân Selîm Hân tutdı râhı
Sürüp Tebrîz üstine sipâhı

Gelür Edrene'ye Sultân Süleymân
Olurlar zân havfından Alaman

Bırakdı zelzele Kıpçak u Rûs'a
Kara-Boğdan u İflak, Üngürûs'a

İrüp Edrene'de itdi direngi
Fukâ'a koydı bahr içre firengi

Revân Sultân Selîm tutdı râhı
Sürüp Tebrîz üstine sipâhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızılbâş'un çerisi hâzıridi [T. 187 a]
Ne vaktin gele diyü nâzıridi

Derüp Ye'cûc-veş maşrık çerisin
Cemî'isine geydürmişdi âhin

Bir ulu yası vardı Çaldıran nâm
Gelüp leşgerle itmişidi ârâm

Acem içinde Tebriz'e yakın yer
Ki sığdı iki deryâ gibi leşger

Bu yana germ sürdi şâh-ı islâm
İki gün kılmadı bir yirde ârâm

Meger bir gün haber bilür şehin-şâh
Ki üç menzilde a'dâya irer râh

Adûya irmege tedbîr itdi
İki konagı ol gün bir itdi

İrüp bir menzile sultân-ı islâm
Konup leşgerlerile itdi ârâm

Münâdîler nidâ itdi çeride
Sipâhî vü Azeb, Yeniçeri de

Ki sancag ala beg öldürse kişi
Sübaşı öldüren ola sübaşı

Cemî'i geydiler pûlâd-ı Çîn'i
Daşından berg-reg tutup içini

Seherden kim çalındı kûs-i harbî
Sadâ-yı savtı tutdı şark u garbî

Sürüp leşger irer Sultân Selîm-şâh
Meger kim çâşt vaktidi nâ-gâh

Kızılbâş gördi deryâ gibi leşger [T. 187 b]
Belâsıli gibi yüksekden iner

Kazâ-yı âsmânîdür ki nâsıl
Olup oldı çerisine mukâbil

Çerinün ardı irüp gelmemişken
Alayların öni düzülmemişken

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kızılbâş üç bölük idüp çerisin
Anatolı'ya gönderdi birisin

Birini Rûm-eli'ne eyleyüp duş
Yürür Sultân Selîm'e gendüsi hoş

Gelürken gördi sultânun alayı
Degül kabil hemân döner tolayı

Meger Rûm-ili'nün leşgerlerinden
Dilîr ü şîr-dil serverlerinden

5630 O Gâzi Malkoç-oğlı Tur Ali Beg
Bile anun karındaşı Ali Beg

Komışlaridi bunları kemine
Tahammül itmeyüp fursat demine

Cüvân-ı nev bular dîvâne gibi
Düşerler âteşe pervâne gibi

Alayına bemân-dem saldılar at
Kızılbâş'un ideler şâhını mât

İki binden ziyâde er vefâdâr
Ol iki şîre oldılar kafadâr

5635 Bir ugurdan bular kim at çaparlar
Kızılbâş'un alayına deperler

Kime kim Tur Ali Beg ursa bir gürz [T. 188 a]
Tağıdurdı eger olursa Elbürz

Ali Beg darbı irüp hûrd iderdi
Ki her darbile birin mürd iderdi

Tugulgasın habâb-ı âb gibi
Tağıdurdı yumurda kabı gibi

Üşerler her taraftan çok hanâzır
Şehîd oldı orada ol iki şîr

5640 İki alayı bir idüp Kızılbâş
Yürültdi Rûm-eli üstine savaş

Hasan Pâşâ dilîrân serveridi
O demde Rûm-eli ser-askeridi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Salup birbirine at iki leşger
İrüp koç gibi tokuşdı berâber

Sanasın ra'd idi savt-ı dilrâ̂n
Veyâhûd berḳidi şimşîr-i şerân

Kimi gürzile maga iderdi efşân
Kimi ser tig-i bürrânile perrân

Kimi nîzeyle tenden bâb ider bâz
Kafesden ḳılmağa cân mürg-i pervâz

Dürüşüp Rûm-eli ceng itdi muḥkem
Ḥasan Pâşâ katı mecrûḥ olur bem

Görür Rûm-ili'nün hâli mükedder
Gelüp Sultân Selîm'e anı söyler

Ki ben gitdüm hemân ḫânum sağ olsun
Cihânun cânı sultânum sağ olsun

Velîkin leşgere idün işâret [T. 188 b]
Ki Rûm-ili'ne olma ḥimâyet

Özinün ḥod za'îf olmışdı hâli
Ki dahı ḳalmadı ḳuvvet mecâli

Alup iltürler otâğına anı
Civâr-ı Ḥaḳḳ'a teslîm itdi cânı

Zihî ḳul ki oldı ihlâsile ḳurbân
Ki cânın eyledi îsâr-ı sultân

Kızılbâş ol bölük kim salmışıdı
Anatol leşgerine gelmişidi

Olarun Ustaca-oğlı serveridi
Kızılbâş şâhının ser-askeridi

Sinân Pâşâ şehün serdârıyidi
Anatol'un sipeh-sâlârıyidi

Sinân Pâşâ ḳurup komışdı anı
Katı az ḳişi ḳurtarmışdı cânı

Ol Ustaca-oğlı'nun alup başını
Komışlar ḳurd u ḳuş içün leşini

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kaçup kurtulan anlardan erişdi
Kızılbâş'un alayına karışdı

Hemân emr eyledi sultân-ı islâm
Yürüdi sola sağ kul çekdi a'lâm

O meydânda Kızılbâş'a berâber
Alay bağladı leşgerler serâser

Tüfenk bin bin bir ugurdan atıldı
Kulağı âdem ü atun tutuldı

Bu beş on bin tüfenkden zehreler çâk [T. 189 a]
Ki güm güm gümledi nüh-tâk-ı eflâk

Tüfenk ider güzer atdan u erden
Geçer cevşenden ü cân ü cigerden

Kızılbâş'ı kara toprağa döger
Ki san berg-i hazâni bâd-i sarsar

Süleymân u Sikender görmemişdür
Bu tertîbi birisi kurmamışdur

O âdem bâşı gibi darb-zenler
Yüzi bir kezden atıldukda neyler

Alak bulak ider düşmen içini
Çi âb-ı kine çi pûlâd-ı Çîn'i

Ki yüz bin kişide turmaz birisi
Ölüsinden beter olur dirisi

Sadâsı kulağın ra'dun ider ger
Kıyâmetler kopar yir ü gök ditrer

Şeh İsmâ'îl gördi kerr ü ferri
Okudı âyet-i eyne'l-meferri[115]

Kodı yerinde raht ü bâr ü büngâh
Dâdi kuskuna kuvvet kaçdı bi-râh

Ne kaçmak kim birbirin geçerdi
Cebesin cevşenin söker dökerdi

115 Bk. not 18.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yüzini dönderüp mahrûm u mağbûn
Kaçar mağlûb olup me'yûs u mahzûn

Dedi leggerlere geh koman anı
Pes erlik mi olur komak kaçanı

Kalur otâg u taht ü raht ü çâder [T. 189 b]
Deve vü at ü katır simile zer

Ol orduda ne varsa pâdişâha
Getürler ol ki mahsûsıdı şâha

Kalanın leggere eyletdi yağma
Ki mâlâmâlidi ol ulu sahrâ

Göçüp ol aradan sultân-ı islâm
Varup Tebrîz'e turdı bir kaç eyyâm

Yazup her cinsi ednâ, evsat, a'lâ
Sürüp a'lâ vü evsat kalur ednâ

Cemî'i hocagî vü pişe-kârı
Yazup İstanbul'a sürdi buları

Koşup kullar sürer İstanbul'a tîz
Ki ola bir kûşede bazar-ı Tebrîz

Karaman'ı sürüp Sultân Muhammed
Ki Firdevs ola câyi ana mü'ebbed

Olara çâr-sû itnişdi bünyâd
Ki bazar-ı Karaman urdılar ad

Şehün İstanbul'a bâ-avn-i Bârî
Budur evvel seferde yâdigârı

Sürüp Tebrîz'i İstanbul'a âbâd
İdüp bazar-ı Tebrîz itdi bünyâd

Adûyı kahr idüp döndi şehin-şâh
Amâsiyye diyârına tutup râh

Tokuz yüz hem yigirmi yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

182. DER FETH-İ KAL'A-İ PAYBURD [T. 190 a]

Meger bir kal'a vardı gāyet a'lā
Kim adı Payburd u hısn-ı zibā

Gidişde kodı şeh hayli havāle
Hisāra koymaya zād ü nevāle

Gelişin kim çerinün Payburd'ı
Bilindi virdi sûfi Payburd'ı

Hisār ehline arz itdiler īmān
Kabul idüp biri olmaz Müslümān

Sağırup itdiler ashāba la'net
Tahammül ide mi hiç ana ümmet

Hemān urup kılıcı bî-muhābā
Kırup komadılar birini kat'ā

Yarar ādem yarakla Payburd'ı
Müretteb zeyn idüp kaydını gördi

Gönülden şād olup hüzni götürdi
Harac ne tahtına geldi oturdı

Tokuz yüz hem yigirmi yıl Nebî'nün
Bu fethe târîh oldı hicretinün

183. DER SIFAT-I DEY

Kış irdi, geldi, gitdi revnak-ı bāg
Gülün hār aldı yirin, bülbülün zāg

Cüvân-ı sebze hatken servi dalı
Ağardı kar kahrından sakalı

Cihānı zahmet-i gil mihnet-i berd [T. 190 b]
Sakar-veş pür-azāb itmişdi pür-derd

Komaz kış taşda hayvān ü beşerden
Yire koydı ne varise haşerden

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şeh emr itdi vü ârâm itdi leşger
Na'îm erzânidi vâfir alefler

184. DER SIFAT-I BAHÂR VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-KAL'A-İ KEMÂH

Kızılbâş'un varidi bir hisârı
Ki ma'mûr itmişidi ol diyârı

Kemâh idi adı pes ol hisârun
Penâhıyidi cümle ol diyârun

O kal'a niyyetine şâh-ı islâm
Göçüp sürdi çeriler çekdi a'lâm

Menâzil kesdi irdi ol diyâra
Yakın irişdi leşgerler hisâra

Süvârân kondurınca şehriyârı
Yayalar üşüp aldı ol hisârı

Çerinün çoğı konmamışdı dahı
Hemân ön irişen aldı Kemâh'ı

Kızılbâş'un vücûdın hâk iderler
Kızılbâş'dan hisârı pâk iderler

Yarar âdem yarag u yatîle hep
Tonandı burc u bârûsı müretteb

Tamâm bir yıl Temür Hân ol hisâra
Üşüp alınmayup bulmadı çâre

Gör imdi şevketin bu pâdişâhun [T. 191 a]
Hisârın aldı konmadın Kemâh'un

Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr
Göçüp Sultân Selîm eyledi ilgâr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

185. REFTEN-İ SULTAN SELİM HAN BE-KASD-I ALE'D-DEVLE BE-VİLÂYET-İ TÜRKMAN

Ale'd-devle'ydi Türkman pâdişâhı
Buyıdı bunlarun resmi vü râhı

Ki Osmân kapusına kul olalar
Şeh olmağa oradan yol bulalar

Livâ-yı Çirmen'i Sultân Muhammed
Bulara pâye itmişdi mukayyed

Ale'd-devle'den evvel Şeh-süvâr'ı
Oradan itdi Türkman şehriyârı

Serîr issi olup mesrûr oldı
Denimiş devlete mağrûr oldı

Ulaşdı Mısr'a dutmadı nasîhat
Nazardan düşdi vü buldı fazîhat

Tutarlar sonra hor u zâr iderler
Mısır'da gezdürüp berdâr iderler

Ale'd-devle de sonra ermişidi
O sancağı ana da vermişdi

Dükendi devr-i ömri Şeh-süvâr'un
Çü hâli kaldı tahtı ol diyârun

Ale'd-devle'ye koşup hayli hem-râh
Karındaşının itdi tahtına şâh

Muhammed Hân bulara itdi ihsân [T. 191 b]
Bular itdiler âhir ana isyân

Çü Sultân Bâyezîd'e devlet ü baht
Erişdi ol Ale'd-devle nigûn-baht

İdüp tezvîr ü mekr ü âl ü hîle
İl elikin iderdi el ucile

Gelelden tahta şîrâne Selîm-şâh
Unutdı hîlesini cümle rûbâh

Kızılbâş'a giderken itdi da'vet
Ale'd-devle görünmez itdi illet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Berâber olmaz ehl-i Hakk'a hâyin
Kaçar medyûnı da'vet itse dâyin

Çü gelmez gördi der Sultân Selîm-şâh
Gelevüz sana bir gün in-şâ'-Allah

Kemâh üstinden itdi eyle ilgâr
Ki olmadın Ale'd-devle haber-dâr

Erişdi sanasın kim berk-i âcil
Ale'd-devle yatur yirinde gâfil

Yetişüp bir kaç âdem itdi âgâh
Ki oturma tur, erişdi Selîm-şâh

Hemân turdı vü bindi tutdı râhı
Düşerler ardına cümle sipâhı

Giderler bir ulu yaylag içinde
Yol üç oldı giderken tağ içinde

Meger Sultân Selîm-şeh salmışıdı
Sinân Pâşâ mukaddem gelmişidi

O tağ içinde ol üç yolı görüi [T. 192 a]
İçerü girmedi taşında turdı

Ale'd-devle dahı üç bölük itmiş
Birine oğlı, birine gendü gitmiş

Birine ehl-i beyti, ba'zı leşger
Varup bir tağ başında cem' olalar

Göçüp emmüsinün ardına düşdi
Ali Beg Şeh-süvâr-oğlı erişdi

Erişdi vü girişdi vü dürüşdi
Ale'd-devle'ye de halkı buluşdı

Ali Beg'den Sinân Pâşâ'ya âdem
Gelüp didi eriş pâşâ-yı a'zam

Ki biz irişüp a'dâya ulaşduk
Demirdür irişün oenge dolaşduk

Göçüp pâşâ ki derbende tolandı
İrüp Sultân Selîm orada kondı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çü vâfir irişüp ulaşdı leşger
Ale'd-devle yolı kor, sarpa tutar

Kazâdur geldi, bağladı yolını
Seçemez oldı, sağından solını

Savaş içinde bir yoldaş olur duş
Yıkar, tutar, keser başın alur hoş

Oğullarını cümle akrabasın
Tevâbi'den cemî'i âmm u hâsın

Kılıçdan geçürüp pâk eylediler
Vücûdın hâyinün hâk eyledtler

Ale'd-devle başın şâha getürler [T. 192 b]
Cihândan şerrini anun götürler

Tamâm itdükde a'dânun işini
Kesüp, alup Ale'd-devle başını

Göçer ol aradan Sultân Selîm-şâh
Tutar Kostantıniyye şehrine râh

Gelüp İstanbul'a deryâyı geçdi
Turup bir kaç gün andan dahı göçdi

İrüp Edrene'de oldı mukarrer
Ne kılmışdur göre Kâdir mukadder

186. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-I SEFER KERDEN-İ ŞEHRİYÂR BE-DİYÂR-I ACEM BE-KASD-I SÜRH-SER-İ Bİ-DİN Ü NÂ-BEKÂR

Gidüp dey geldi, hengâm-ı semenler
Yine cûş itdi sahrâda çemenler

Çemen hızr oldı, cûlar âb-ı hayvân
Yeni cân buldı san insân ü hayvân

Nesîm-i subhun olup rûh-perver
İder cânun meşâmını mu'attar

Bahâr eyyâmı geldi, kalmadı kış
İder cümle vuhûş u tayr cünbiş

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çeriye kâbil oldukda çerâ-gâh
Göçer Edrene'den Sultân Selîm-şâh

Ne sultân vâris-i mülk-i Süleymân
Ki eri nice misâl-i bahr-i ummân

5760 On iki bin Yeniçeri piyâde
Cemî'i cân-feşân ü ser-nihâde

Mükerred nev-cüvân, ser-bâz cümle [T. 193 a]
Tüfek-endâz ü tîr-endâz cümle

Kamu ak börkile rûşenî leşger
Yer üzre encüm-i efläke benzer

O börki, kim geyerse olur mükerrem
Acem'den bir ulu görüp demiş hem

Edeb tâc-est ez-nûr-ı İlâhi
Binih ber-ser bürev her câki câhi[116]

5765 Otuz bin kapunun hâss atlu kulı
Mu'ayyen her bölüğü kullı kulı

Sayılmaz ü hesâb olmaz kemâhi
Sübaşı, mîr-i alem sâyir sipâhi

Şümâr bi-şümâr olur mı heyhât
Hisâba mı gelür necm-i semâvât

İrüp İstanbul'a sultân-ı a'zam
Buyurdı kim Sinân Pâşâ mukaddem

Göçüp Rûm-ili'nün serverlerile
Cemî'-i Rûm-ili leşgerlerile

5770 Arab haddine irdükde ri'âyet
İdüp sultândan isteye icâzet

Furât ırmağını geçmeğe leşger
Malâtıyye gibi olmaz dahı yer

Şehin-şeh Rûm-eli fâzıllarını
Suâle vü cevâba kâdirini

---

116 «Edep İlâhî nurdan bir taç gibidir; onu başına koy da nereye gidersen git.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki Zirek-zâde'dür mevle'l-mevâlâ
Bu emre didi erkân budur evlâ

Salar elçi Karaca Pâşâ'yı hem-râh [T. 193 b]
Mısır sultânına Sultân Selîm-şâh

Revân oldı bular kim göçdi, gitdi
İşit takdîr-i Rabbânî ki nitdi

Malâtıyye begine bundan akdem
İki sancakbegini şâh-ı a'zam

Ki mektûbile irsâl itmişidi
Furât'a köprı içün gitmişidi

Malâtıyye begi men' itdi oları
Didi kim hâlî sanman bu diyârı

Bu suya mümteni'dür köprı olmak
Bahâne köpridür maksûd ulaşmak

Kıgırdup her begi der turma sakın
Ki sultân leşgerile irdi yakın

Görür begler kim olmadı kâbil-i kâr
Dönüp hünkârı itdiler haber-dâr

Sinân Pâşâ'ya şeh saldı haber-ber
Hemân emr eyledi nâme yazarlar

Didi nâme kim irişe göresin
İlerü gitmeyüp anda turasın

Sinân Pâşa Alibustân'a yetdi
Ulak da nâmeyi anda iletdi

Çü mektûbı görüp mefhûmı bildi
Hemân ol arada ârâm kıldı

Acem'deydi Muhammed Pâşâ hâzır
Kızılbâş şâhına leşgerle nâzır

Hemân irişdügi dem emr-i şâhî [T. 194 a]
Çalup tabl u nakâre tutdı râhı

Yeri tomâr mânendinde dürdi
Acem'den tâ Arab haddine irdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Uyup Türkman, Kürdistân sipâhı
Tufeyl olmış bile tutmışdı râhı

Cihân-şâhun kulına ide hizmet
Bula her biri dergâhında devlet

Çekip leşger Muhammed Pâşâ gitdi
Acem'den tâ Arab haddine yitdi

Alibustân'da cem' oldı çeriler
Göçüp Sultân Selîm-şeh sürdi leşger

Birez derbend ü tag içre yüründi
Aşup tağı Malâtıyye göründi

Ağalarile yaya başlarından
Birez âdem salarlar her birinden

Ki varup bekleyeler her diyârı
Gözedüp câ-be-câ şehr ü hisârı

Şehir halkından incinmeye deyyâr
Edeble ide sipâhi satu bazar

Şehün kulları şehrün her diyârın
Kamu hazar u kal'a kapuların

Malâtıyye begi kim turdı tersân
Uçuk tutmış gibi endâm-ı lerzân

Süvâr oldı vü yaragını aldı
Hisârun ugrı kapusına geldi

Hemân ta'cîlile kapuyı açdı [T. 194 b]
Dutup yol cânib-i sultâna kaçdı

Malâtıyye önine hünkâr indi
Cemî'-i leşger irüp anda kondı

Görüp kaydın hisârun şâh-ı a'zam
Yarar âdem koyup zabt itdi muhkem

Meger kim elçi göndermişdi sultân
Malâtıyye'de irer elçi çitâbân

Gelüp divân günı elçi göründi
Çekûp peş-keşlerin mektûb sundı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Buyidi nâmenün mefhûmı ki oğlum
Cüvân-baht ü cihân-gîr ü şeh-i Rûm

Alibustân'ı, Maraş'ı bize ver
Ki uzluk ola ortada mukarrer

Ve illâ hâzır ol katl ü kırâne
Ki târih ide anı devr-i zemâne

Havâle itse kişiye Hak kazâyı
Baş açup karşular dürlü belâyı

Varurken şarka Rûm'un şehriyârı
Kızılbâş'dan ki ide pâk ol diyârı

Mısır sultânı cem' idüp çeriler
Güzer-gâhına şâhun sürdi leşger

Malâtıyye'de dört cündi müretteb
Cebe, cevşen müzeyyen âlet-i harb

Gelüp pâşâlara göründi bunlar
Paşâlar pâdişâha arz iderler

İder hünkâr bunları ri'âyet [T. 195 a]
Cemî'i hoş görür erkân-ı devlet

Velî emr eyledi şeh kim varalar
Bularun cümle rahtın arayalar

Şehün emrile aramağa varurlar
Kazâ-yı kudreti gör ne bulurlar

Tüfek çıkdı birinün minderinden
Bu resmile bulurlar her birinden

O dördü bile tüfek götürürmiş
Koyup minderde üstine otururmış

Geleler pâdişâha kul olalar
Ki bir gün nâ-gehân fursat bulalar

Tüfenklerin bile alup götürler
Oları dergeh-i şâha getürler

Cezâ emr itdi şâh idüp cezâyı
Bilürler cümlesiyimiş fidâyı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bin akça emr itdi şeh her birine
Ki mektûb ilteler sultânlarına

Yazıldı nâme ki anmayup Hudâ'yı
Bize irsâl itmişsin fidâyı

Mukadder olmasa takdîr-i Kâdir
Fidâyı ne işe gelür ya sâhir

Mukârin olduğı-çün avn-i Ma'bûd
Halîl'e gül-şen oldı nâr-ı Nemrûd

Çırağı kim Hudâ yakmışdur anı
Ana öf diyenün yanar dehânı

Görüp kaydın bularun şâh derhâl [T. 195 b]
Buları itdi mektûbile irsâl

Ol aradan göçüp şeh tutdı râhı
Yürütdi Anteb üstine sipâhı

Gelür Anteb begi şâh-ı kerîme
Yüz urdı, dergeh-i Sultân Selîm'e

Zemîn-pûs itdi, çekdi peş-keşini
Bile verdi hisârun kilîdini

İder Sultân Selîm anı ri'âyet
Murâdından ziyâde buldı izzet

Varup Anteb'de sultân-ı mu'azzam
Hisârun yaragını gördi muhkem

Yarar âdem yaragile muhassal
Donandı burc u bârûsı mükemmel

Demişdük kâdı-asker gitmişidi
Şeh anı Mısr'a elçi itmişidi

Meger bir gün Haleb'de irişürler
Varup sultân-ı Mısr'a buluşurlar

Mısır sultânı itdükçe hitâbı
Virürler yerlü yerince cevâbı

Çü arz olundı mektûb-ı Selîm Hân
Okudup fehm ider mefhûmı sultân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazılmış mâ-hasal kim bize himmet
Furât'ı geçmeğe ola icâzet

Bu yol âsân durur, tağlar aşılmaz
Bu yoldan toğrıdur, yol tolaşılmaz

Kızılbâş'un vücûdın eyleyüp hâk [T. 196 a]
Cihânı fitnesinden idevüz pâk

İdüp kādı'l-kudâta Hak inâyet
Virür sultân-ı Mısr'a anda icâzet

Çü hâli kādı-asker bilmişidi
Haber şeh cânibinden almışidi

Pes andan maslahat neyse görürler
Bir ahşamın hemân binüp yürürler

Perâkende olup bunlar ki sürdi
Karaca Pâşâ üç gün evvel irdi

Erişdi derpeyince kādı-asker
Ki Anteb'de idi şâh u leşger

Mısır elçisini gönderdi hünkâr
Görevüz didi neyse âhir-i kâr

Mısır sultânı elçiyi tuyınca
Salar bir nice âdem derpeyince

Kimesne görmedi izini, tozını
Bu kanda kim göre elçi yüzini

Yine döndükde cündi yollarından
Haber böyle alurlar yol erinden

Malâtıyye vü Anteb Rûm'un oldı
Sipâh-ı Rûm ikisine de toldı

Haber verdi, bular sultâna geldi
Bu hâli kim cemî'-i cündi bildi

Çalup tabl u nakâre göçdi sultân
Göçerler elli bin cündi şitâbân

Haber oldı hücûm itmiş çü sultân [T. 196 b]
Süvâr oldı seher Sultân Selîm Hân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bir ulu kend varidi Tel-habeş nâm
Konar ol arada şâh-ı cihân-kâm

Meger iki karavul buluşurlar
İderler ceng ü âşûb uruşurlar

O cânib cündinün her ser-firâzı
Bu cânib Rûm-eli gerçi ki gâzi

Alup bir nice cündinün başını
Komışlar kurd u kuş içün leşini

Birez dahı diri cündi alurlar
Süreler dergeh-i şâha getürler

Dedi hünkâr bulları ayırasız
Muvâfık sözleri var mı göresiz

Olları birbirinden ayırurlar
Nedir her birinün sözin görürler

Olar bir bir muvâfık söylediler
Cemî'i gâfil olmaguz dediler

Olar dün basgunın tedbîr iderler
Yakındur bu gice belki irerler

Gece cem' oldı leşger cümle hâzır
Müretteb âlet-i harbile nâzır

187. MUHÂREBE-KERDEN-İ SULTÂN SELİM BE-NEZD-İ HALEB BÂ-KANSU-GAVRİ SULTÂN-I MÜLK-İ ARAB

Seherden turdı şarkun şehriyârı
Cemâli rûşen itdi her diyârı

Erişdi dergeh-i şâha şeh-i Çîn [T. 197 a]
Siper-zerrîn elinde rümh-i serrîn

Ki azm itdükde cündi cengine şâh
Varup şâhile bile ola hem-râh

Seherden kûs-i şâh oldı girîvân
Çeri cûş itdi san deryâ-yı ummân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ne deryâ suyı âdem mevc-i âhen
Demirtag kopdı yirinden yürür san

Gönüldi ejdehâ peyker alemler
Açup ağzın adûya şöyle ki ejder

O sahrâda ki görünmez kenârı
Ki var Dâvud Peygamber mezârı

Birez ol sahn-ı sahrâda yürüdi
Mısır sultânı alayı göründi

Hurûş itdi sadâ-yı kûs güm güm
Yürür cündi sanasın Bahr-i Kulzüm

Bu cânibden dahı Sultân Selîm-şâh
Düzeldüp safları tutmışidi râh

İki leşger biribirini gördi
Mısır'lu top erişmez yirde turdı

Mısır sultânı itdi Şâm begin bâş
Koşar yigirmi bin cündiyi yoldaş

Cebe, cevşen müretteb dinc cündi
Degül cimri cemi'isi urundı

Yine yigirmi bin bu reşme âdem
Haleb begine koşıldı hemân-dem

Kamu için müsellah cüst ü canbaz [T. 197 b]
Yavuz Çerkes silih-şör ü ser-endâz

Tutup Şâm'un begi sol kola râhı
Haleb mîri sağa sürdi sipâhı

Gelinmez topa toğru karşu rakdan
Bölük bölük tolaşdılar ırakdan

Begi Şâm'un yigirmi bin erile
Girişdi Rûm-ili'nün leşgerile

Şu reşme dürüşürler kâr-zâra
Ki kandan döndi sahrâ lâle-zâra

Bu cengi görmedi çeşm-i zemâne
Binâ olalı bu köhne cihâne

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ki gûyâ ma'reke ummân-ı cûşân
Neheng-i bahr-i hûndur hînk-i merdân

Haleb mîri ki sağa gitmişidi
Anatol leşgerine yetmişidi

İki leşger karıldı vü katıldı
Kopup yer penbe mânendi atıldı

Giriv-i kûs-i merdânun hurûşı
Erişdi âsmâne ceyş cûşı

Şu resme hûn revân san sil-i bârân
Hazân bergi gibi ilter gövdeyi kan

Bu cânibden hücûm idüp basarlar
Yıkup Şâm'un begi başın keserler

Sınup Çerkes alındı tuğ u sancak
Hemân evvel kaçan kurtuldı ancak

Haleb mîri görür kâbil degül kâr [T. 198a]
Diri kalanile kaçar mı kaçar

Yürür sultân alayına Selîm Hân
Görür sultân gelür deryâ-yı ummân

Dahı yerinde kalmadı karârı
Zarûri ihtiyâr itdi firârı

Dönüp cân acığile kaçdı katı
Tekerlendi birez kaçmadın atı

İnerler kondururlar ki at çekeler
Erişdi, basdı deryâ gibi leşger

Ayag altında pâ-mâl oldı sultân
Kıyâmetdür çi sultân ü çi der-bân

Kırup kovup döner Sultân Selîm-şâh
Pes ordu-yı hümâyûna tutar râh

Bilinmez kim nice oldı hâl-i sultân
Bulurlar cismini dört günde bi-cân

Hemân emr eyledi Sultân Selîm Hân
Haleb şehrinde defn olundı sultân

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Oradan göcdi mansûr u muzaffer
Haleb şehrine irdi şâh u leşger

Hisâr ehli görür kâbil degül kâr
Hisârı virdiler hünkâra nâ-çâr

Haleb mîri ki kaçup gitmişidi
Yunus Pâşâ erişüp yetmişidi

Görür mîr-i Haleb kim irdi leşger
Nihâyet yok dahı gelmekde çok er

Siper saldı zemîne döndi turdı [T. 198 b]
Atından indi vü yüz yire urdı

Didi Sultân Selîm'e bendeyem ben
Ne hizmet emr iderse andayem ben

Yunus Pâşâ görür ki itdi itâ'at
Alup ikrâmile döndi selâmet

Getürüp pâdişâha itdi i'lâm
Kabûl itdi vü hünkâr itdi ikrâm

Çok ihsân idüp itdi şâh-ı devrân
Mısır tahtına âhir mîr-i mîrân

Haleb şehri kim oldı şâha teslîm
Cemî'i şehr ü kal'a, il ü iklîm

Cihân-şâha olur cümle musahhar
Dil ü cândan mutî' olur mukarrer

Yarar âdem yaragile mukannen
Donandı burc u bârûsı müzeyyen

Hama, Hamus, Ba'albek feth olur hep
Cemî'i Şâm'a varınca müretteb

Sinân Pâşâ'ya emr itdi şehin-şâh
Göçüp leşgerle tutdı Gazze'ye râh

Erişdi Gazze'de kıldı karârı
Tecessüs itdi, gördi ol diyârı

Çü leşger Gazze'de oldı mukarrer
İrüp Mısr'a haber virdi haber-ber

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Geçürüp Gavri'nün devrini devrân
Tumanbay olmışidi Mısr'a sultân

Didiler ana kim serdârı Rûm'un [T. 199 a]
Sinân Pâşâ sipehsâlârı Rûm'un

Erişüp Rûm-eli'nün beglerile
Cemî'-i Rûm-eli leşgerlerile

Gelüp kim Gazze'de kıldı karârı
Muzahhar itdi cümle ol diyârı

Tumanbay'ı hemân-dem basdı hayret
Ciger-gâhini yakdı nâr-ı gayret

Meger Mısr'un bahâdır beglerinden
Cemî'i beglerinün yeglerinden

Biri Cânberdi Gazzâlî'di anun
Mısır'da pehlüvânidi zemânun

Hemân Cânberdi'yi gönderdi sultân
Yaragın gördi Cânberdi şitâbân

Arab'dan cem' idüp hayli kabile
Koşar beş bin müsellah cündi bile

Erişdi Gazze'nün gurbına kondı
Sinân Pâşâ'ya da tenbîh olundı

Sinân Pâşâ hemân emr itdi leşger
Olup hâzır dünün nısfında göçer

Sürüp tâ çâşt vaktinde erişdi
İki leşger ulaşdı vü karışdı

Sipâh-i Rûm hoş ceng eylediler
Cihânı cündiye teng eylediler

Kesüp İskenderiyye begi bâşın
Yedürmezler cihânda akşam âşın

Bigüft Cânberdi cân bürden selâmet [T. 199 b]
Hoş-est ez-çi şevm-rüsvâ melâmet[117]

117 «Canberdi, can taşımak yani hayatta kalmak selâmettir. Neden rezil olup kınanayım. Yoksa hayatta kalmak, selâmette olmak ne güzeldir.»

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kaçup Cânberdi yüz dönderdi derhâl
Cemî'i raht ü bshtı oldı pâ-mâl

Birez kim Çerkes'i kovup kırarlar
Dönerler yine mansûr u muzaffer

İderler anlarun rahtını yağma
Ki mâlâmâlidi ol cây-i heycâ

Şehen-şeh Şâm'dan cümle sipâhı
Sürüp Mısr üstine tutmışdı râhı

Hemân-kim Remle'nün kurbına yetdi
Sinân Pâşâ'nun ol fethin işitdi

Sürürile sürüp andan seher-gâh
Konar Remle üstine Sultân Selîm-şâh

Diler kim eyleye Kuds'i ziyâret
Çeriden eyledi ba'za işâret

Varup Kuds'e ider Hakk'a niyâzı
Kılur şevkile Aksâ'da namâzı

Ziyâret eyledi Kuds-i Şerîfi
Ganî itdi fakîri vü za'îfi

İder ihsân şu denlü mâl ü genci
Ki öşrinden toyar yüz bin dilenci

Göçüp andan erişdi leşgere tiz
Sürüp leşgerleri şâhı seher-hiz

Erişdi Gazze'nün kurbında kondı
Sinân Pâşâ'ya da tenbîh olundı

Çeriden yine ba'zı leşger aldı [T. 200 a]
Sürüp andan Hallü'llah'a geldi

Mezâr-ı Enbiyâ idüp ziyâret
Pes andan leşgere itdi i'âdet

Oradan Mısr'a azm itdi şeh-i Rûm
Yolı berridi akarsu gibi kum

Sekiz gün giceye dek sürdi leşger
Yüzer yem gibi kum içre at ü er

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tokuzuncı gün irdiler kenâra
Diraht ü âb ü berg sebze-zâra

Çü âgâh oldılar irdi şehen-şâh
Halâs-ı rûh içün fikr itdiler râh

Kazarlar ulu handak Mısr önine
İki yüz ulu top korlar sonına

Meteriz kurılur handak seräser
Tolu içi tüfekler ü darb-zenler

Öni ol handakun bir ulu sahrâ
Kenârına göz irmez mis̱l-i deryâ

Alaylar bağlar ol sahrâda cündi
Mübârizler cemi'isi urundı

Avı üstinde her biri bir ejder
Kamusı ölmeği kılmış mukarrer

At ü er cümle olmış gark-ı âhen
Mukabil cümle alaylar mu'ayyen

Bu cânibden sürüp Sultân Selîm-şâh
Düzeldüp safları tutmışdı râh

Yemininde yürürdi şîr-i merdân [T. 200 b]
Sinân Pâşâ dilîr-i merd-i meydân

Cemi'i Rûm-eli leşgerlerile
Fülân ibni fülân serverlerile

Yesârında Yunus Pâşâ-yı saff-dâr
Yürür Mûsâ Beg elde rümh-i ejder

Bile cümle dilirân-ı Karaman
Hamîd ü Menteşe, Aydın, Saruhân

Sipâhi Kayser'ün, İsfendiyâr'un
Karası, Germiyân ü Şeh-süvâr'un

Vasat Yeniçeridür şâh önünde
Yürür encüm sanasın mâh önünde

İki koldan silih-dâr ü sipâhi
Araya alup yürürler pâdişâhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cihânun cânıdur zıllı Hudâ'nun
Penâhı ümmetân-ı Mustafâ'nun

İki leşger biribirin görürler
Seçilmedin dahı İlkin at ü er

Meger ilhâm idüp kalbine Allah
İki cündi ider azm-i şehin-şâh

Hayır Beg'e gelürler, buluşurlar
Top ahvâlin anunla söyleşürler

Selîm Hân didi yakından gidelüm
Olarunla ne yirde ceng idelüm

Dedi top ugurından dolaşalum [T. 201 a]
Olara şehr ucında buluşalum

Hemân emr itdi sol kola sipâhı
Sürüp Sultân Selîm Hân tutdı râhı

Koyup sağ kolda topı tolaşurlar
Solından Mısr'un irüp ulaşurlar

İki leşger karışdı misl-i deryâ
Cihânı tutdı dâr ü gir ü heyeâ

Yeri at ayağı atdı âsmâne
Serâ sitte semâ oldı semâne

Hurûş-i at ü er kûsun gurivi
Kaçurdı Kâh-i Kaf'dan nerre dîvi

İdüp sahrâ yüzini sil-i gül-gûn
Akardı sil-i hûn san Nil-i Ceyhûn

Seherden asra dek ceng oldı muhkem
Hiç ayrılmadı iki ceyş-i a'zam

Nice cündi alayını idüp hâk
Şehîd oldı Sinân Pâşâ zahm-nâk

Alem deprendi vü emr itdi hünkâr
Hücûm idüp yürürler âhir-i kâr

Bi-avn-i Hak hemân-dem kim yüründi
Basıldı, sındı, mağlûb oldı cündi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dönüp kim kaçdı, sultânı, vezîri
Ne kaçmak, ardına bakmazdı biri

Kovarlar u kırarlar u biçerler
Kaçup cündi biribirin geçerler

Kılıçdan geçürüp çok beglerini [T. 201 b]
Diri tutup niçe serverlerini

Getürler tuğ u sancak cümle ma'kûs
Nice beglerile bendile mahbûs

Biribirine karşu boynın urlar
Kamusın, sanma kim birini korlar

O menzilde bir üç dört gün duruldı
Diri gelenlerün boynı urıldı

Göçüp kondı Bulag'a şâh u leşger
Kenâr-ı Nil, Mısr'a muttasıl yer

Mısr'da tâ ki bir kaç gün otura
Ile adl eyleye zulmi götüre

Hem ola Mısr'un etrâfı musahhar
Kala kânûn-ı Osmânî mukarrer

188. BÂZ-ÂMEDEN-İ SULTÂN TUMANBAY BÂ-CÜNDİYÂN-I GÜRİZÂN YEG-ŞEB BÂ-CÜNDİYÂN BERÂY-İ CENG Bİ-İTTİFÂK-I MISRIYÂN

Tuman Sultân'ile kaçup gidenler
Kılıçdan kurtılup on bin kadar er

Kenâr-ı Mısr'a kim kondı şehen-şâh
Beşinci gice dün nısfında nâ-gâh

Gelüp bir küşeden şehre girürler
Kamu esvâka handak kazdururlar

Mahallâtı hisâr idindiler tâ
Kimesne koymayalar Mısr'a aslâ

Seher Sultân Selîm olup haber-dâr [T. 202 a]
Olundı leşgerün ba'zına iş'âr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İhâta itdi Mısr'ı leşger-i şâh
Komazlar ; erkes'e taşra güzer-gâh

Üşüp doldurdılar handaklarını
Basup giçüp alup sokaklarını

Yukaru sakfadan, aşağa yoldan
Kıtâl ü harb iderler sağ u soldan

Şehirde ki oldı cündi cengine âheng
Peyâpey üç gün oldı muttasıl ceng

Kırıldı cündi, âhir bitdi işi
Tutar esvâkı kanı, başı leşi

Tumanbay oldı şehr içinde pinhân
Ki tâ kaçup selâmet kurtara cân

Meger bir gice fursat buldı kaçdı
Gemiler buldı bahr-i Nil'i geçdi

Kılıçdan kurtulanın ba'zı bile
İki üç bin oranı cündi bile

Hemân Sultân Selîm olup haber-dâr
Diler kim giçe Nil'i ide reftâr

Buyurdı Mustafâ Pâşâ'ya ol dem
Ki giçe Mustafâ Pâşâ mukaddem

Geçe Rûm-ili'nün serverlerile
Cemî'i Rûm-ili leşgerlerile

Tumanbay ol arada hâzirıdı
Bularun cünbüşine nâzırıdı

Bilür bir def'a geçmez ceyş cümle [T. 202 b]
Ki evvel kim geçerse ide hamle

Yarag u yatile geçdi her âdem
At arkasına geldi geçdügi dem

Tumanbay'un alayı geldi irdi
İki leşger biribirini gördi

Ulaşurak karışdı iki leşger
Biribirin kırarlar u biçerler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Aceb ceng oldı gâziler dürüşdi
İki üç kerre ol gün dün dürüşdi

Gece irişdi döndi iki leşger
Zarardan cânibeyni gözlediler

Seher kim bahri geçdi leşger ü şâh
Tumanbay işidüp çün oldı âgâh

Hemân ol aradan cân atdı kaçdı
Varup İskenderiyye üstinne geçdi

Buyurdı Mustafâ Pâşâ'ya hünkâr
Kim iriş leşgerünle idüp ilgâr

Ola kim anlayasız biz irevüz
Anun hoş vechile kaydın görevüz

Göçer şîr-i şikâr ü mîr ü leşger
Cüvân-merd ü sebük-rûh u girân-seer

Ad u san ehl-i gâzi begleriyle
Cemî'i atı, gendi yegleriyle

Menâzil kesdi pâşâ sürdi gitdi
Şikâre irdi şâhin gibi yetdi

Tumanbay gördi kim kâbil değil kâr [T. 203 a]
Mukâbil olmadı kaçdı nâçâr

Kırup, biçüp, kovup, irüp yiterler
Tumanbay'ı alayile tutarlar

Sürüp hor u zelîl ü zâr iderler
Mısır'da gezdirüp ber-dâr iderler

Gel imdi merdisen mağrûr olma
Bu câh-i dûn içün mesrûr olma

Dilersen ömr-i devlet câvidânı
Var incitme bi-nâ-hâk nâ-tüvânı

Serîr-i Mısr'a mağrûridi Çerkes
Zulümden câna gelmişidi herkes

Cemî'i cündi mağrûridi zâlim
Arab mülkini tutmışidi mezâlim

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Meded irürdi rûhı Enbiyâ'nun
İnâyet itdi takdîri Hudâ'nun

Olara kâr idüp mazlûmun âhı
Havâle itdi bu gâzi pâdişâhı

189. AZM-İ SEFER-KERDEN-İ BE-CEZİRE-İ MENÛF[118] MÎR-İ MÎRÂN HAZRET-İ MUSTAFA PAŞA-YI KÂM-BİN Ü KÂM-RÂN

Varidi bir cezîre Mısr'a mensûb
İçinde varidi üç yüz kend-i mergûb

Menûf idi adı bir şehr-i a'zam
Cezîre içre ma'mûr u mu'azzam

Mısır hünkârun oldukda mukarrer
Nevâhî-yi Mısır cümle musahhar

Şehin-şâha Menûf anıldığı dem [T. 203 b]
Anun zabtına irsâl itdi âdem

Pes emr oldı vü göçdi ba'zı leşger
Erişüp bahr-i Nil'i kim geçerler

Cezîre içre cem' olup sipâhı
Alurlar ortaya Rûm'ı sipâhı

Aceb ceng oldı Rûmîler dürüşdi
Ki biri kalmayınca tâ dürüşdi

Kırılup cümle çıkdı bâş ü cândan
Ki bir dil kurtulup çıkmadı andan

Bu hâlün vasfın işitdükde hünkâr
Buyurdı Mustafâ Pâşâ'ya kim var

Cemî'-i şehr ü kendi eyle tâlân
Kırup halkını it ol mülki vîrân

---

118 Nil nehrinin başlıca iki kolu arasında, el-Cezire adı verilen bölgedeki iki şehrin adı olup, bu şehirlere genellikle «Menûf el-Ulyâ ve «Menûf el-Suflâ» denilmektedir («Menûf» mad., *İA.*, VII, 731).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaragın gördi pâşâ çıkdı gitdi
Sürüp sür'atle bahr-i Nil'e yetdi

Atı vü gendü yararını seçdi
Gemiler buldı bahr-i Nil'i geçdi

Ne kende uğradı ise götürdi
Önine katdı cümle halkı sürdi

Menûf'un şehrin ü kendin tamâmı
Alup cem' itdi cümle hâss ü âmı

6040 Buyidi şâhdan pâşâya ferman
Kırup halkını ide ol mülki vîrân

Velî pâşâ komayup adl ü dâdı
Didi halka kim itdi bu fesâdı

Kırup şeh kulların idüp şenâ'at [T. 204 a]
Niçün itmedünüz şâha itâ'at

Mutî' olmayup oldunuz günahkâr
Kamunuz kırmağa emr itdi hünkâr

Veliki öldürmeyelüm bî-günâhı
Günehden saklayalum pâdişâhı

6045 Fesâda kimler olmışdur mübâşir
Din imdi cümlenüz hod bunda hâzır

Fesâd ehlini bir bir gösterürler
Tutarlar cümlenün boynın ururlar

Cemî'i müfsidi pâşâ idüp hâk
O mülki şûr u şerden eylodi pâk

Egerçi emr olunmışdı gazabdan
Kırup komaya cündi vü Arab'dan

Kemâ-kân yine mâ'mûr u müzeyyen
Mutî' oldı vü yazıldı mukannen

6050 Gelüp pâşâ sehe itdükde i'lâm
Şehin-şâh âferîn itdi vü ikrâm

Serîr-i Mısr'a kim geçdi şeh-i Rûm
Musahhar oldı şâha cümle ol bûm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Malâtıyye vü Rûm-kal'a[119] vü Anteb
Haleb, Hama, Hamus, Ba'albek hep

Tarabulus u Tarsus, Şâm u Remle
Halîlu'llah makâmı Kuds ü Gazze

Sa'îd-ili, Habeş mülki vü Nevbe[120]
Reşîd, İskenderriye vü Bürevye[121]

6055 Cemî'i şehr ü kend ü mülk-i Dimyâd [T. 204 b]
Nevâhî-yi cemî'i Mısr-ı âbâd

Ne denlü varsa berr içre kabâil
Dil ü cândan olur kulluğa kâil

Ulâ[122] Yenbû'[123] vü Yesrib, şehr-i Mekke
Cebâh ü hem Hicâz ü Bedr ü Cidde

Aden mülkine degin mülk-i Yemen de
Yemen'den Hind'e dek mülk-i Aden de

Arab mülki tamâm oldı musahhar
Adû kalmadı, mülk oldı mukarrer

6060 Yine yâd itdi Rûm'ı şâh-ı devrân
Diler nasb-ı Mısr'a mîr-i mirân

Arab hâlini bilmez ehl-i Rûm'un
Degüldür âyini bir cümle bûmun

Hayır Beg kim olidi merd-i kâmil
Haleb mîriyidi adlile âmil

Şecî' vü âdil ü kâmil Müslimân
Mısır'da anı itdi mîr-i mirân

---

119 Halep vilâyetinin Urfa sancağına tâbi, Fırat'ın batı kenarında Rumlardan kalma eski bir kale. Bu kalenin eski ismi *Zeugma* olup Romalılar ve Bizanslılar zamanında pek önemli idi (Ş. Sâmî, *Kamus al-a'lâm* (İstanbul 1308), III, 2377).

120 (Nubie) : Mısır'ın güneyinde ve Nil vadisinin iki tarafında uzanan geniş bir memleket (*Kamus al-a'lâm* (İstanbul 1316), VI, 4603).

121 Yemen'de bir nâhiye.

122 Medine'de.

123 Hicaz sahilinde Medine-i Münevvere sancağında bir kasaba (*Kamus al-a'lâm*, VI, 4811).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cemî'i beglere bahş itdi iklîm
Kamu etrâf-ı Mısr'ı itdi taksîm

Kodı her yirde Rûm'un beglerini
Müretteb ceng içün leşgerlerini

Mısır'dan Şâm'a azm itdi şehin-şâh
Tolar leşger, alem uçdan uca râh

Meger şeh bir seher kim Şâm'a yetdi
Çıkup Şâm ehli istikbâl itdi

Getürüp kondururlar devletile [T. 205 a]
Senâ vü medh ü izz ü şevketile

Birez gün Şâm içinde şâh-ı islâm
Durur kim adlile ma'mûr ola Şâm

Idüp Cânberdi Gazzâlî'yi âgâh
Sipeh-sâlâr-ı Şâm şehin-şâh

Kodı Şâm'ı vü tutdı Rûm'a râhı
Sürüp Sultân Selîm andan sipâhı

Erişdi mülk-i Rûm'a şâh-ı devrân
Sipâha verdi destûr anda yek-sân

Kapu kulile mansûr u muzaffer
Gelüp Edrene'de oldı mukarrer

190. DER BEYÂN-I CÜLÛS-KERDEN-İ SULTÂN SÜLEYMÂN BE-TAHT-I SULTÂN SELÎM İBN-İ BÂYEZÎD HÂN SIFAT-I DEY VE MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ SELÎM HÂN BE-TAHT-I EDRENE DER VAKT-I ZEMİSTÂN

Kış irdi yağdı yine kar u yağmur
Harâb oldı bahâr itdügi ma'mûr

Havâ serd oldı, tutdı yir yüzin kar
Kaçar ka'r-ı zemîne mûrile mâr

Bürûdetden koyup taşranun işin
Cemî'-i nâs oldı küşe-nişin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Harîr üzre serîre geçdi sultân
İşâret itdi bezme şâh-ı devrân

Mugannîler semen-sîmâ, hoş-âvâz
Edâ-yı bûselikde kimi şehnâz

Geçürüp zevkile leyl ü nehârı [T. 205 b]
Gelüp irişdi eyyâm-ı bahârı

6080 Havâ buldı yine hoş i'tidâli
Yine oldı cihân cennet misâli

Zemîn yüzin yine zeyn itdi ezhâr
Tonandı hulle-i sehzile eşcâr

Çemenle yine mevc urdı çerâ-gâh
Göçer Edrene'den Sultân Selîm-şâh

İrüp İstanbul'a kim geçdi tahta
Virür zînet cemâli taht ü bahta

Buyurdı kim tonana hep gemiler
Eyü yarakla yarar âdemiler

6085 Salâ ola cemî'-i memleketden
Çeriler cem' iderler her cihetden

Çeri cem'indeyiken şâh-ı devrân
Sen işit ne kılur takdîr-i Yezdân

Çeriler cem' idüp tutmışidi râh
Göçer Edrene'ye Sultân Selîm-şâh

Şehirden bir nice menzil gönüldi
Meğer bir gün bir araya konuldı

O menzilde şehin-şeh oldı sayru
Özinün rahtından düşdi ayru

6090 Ecel sâkîsi içürdi şarâbı
Bekâya göçdi, kodı bu harâbî

Beli bu resmedür devr-i zemâne
Ne şehler geldi, gitdi bu cihâne

Sikender yâ Feridûn kanda gitdi [T. 206 a]
Kanı Kaysar, cihân Dârâ'yı nitdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kanı Osmân ya kanda gitdi Orhân
Kanı Sultân Murâd u Yıldırım Hân

Ya kanı Mîr Süleymân, kanı Mûsî
Muhammed Hân-ı evvel bu kamusı

Kanı Sultân Murâd ü Hân Muhammed
Kanı yâ Bâyezîd Hânî mümecced

Göçüp bu dâr-ı fânîden Selîm Hân
Bekâ dârına itdi azm-i seyrân

Ilâhî yirde yatdukça Selîm Hân
Cihânda var ola Sultân Süleymân

Vezîri Pîrî Pâşâ-yı mu'azzam
Süleymân Hân'a saldı ol dem âdem

Yarar âdemle mektûb itdi irsâl
İledüp nâmeyi itdiler îsâl

Okundı nâme ma'lûm oldı mefhûm
Ne varsa nâmede her sırr-ı mektûm

Yazılmış mâ-hasal kim dürişesin
Ale't-ta'cîl tahta irişesin

İriş tahta ki tahtun hânı sensin
Cihân tendür, cihânun cânı sensin

Demiş Sultân Selîm'i mahrem-i râz
Kim itdi ravza-i Fîrdevs'e pervâz

On iki gün geçüp mevt-i Selîm Hân
İrer İstanbul'a Sultân Süleymân

Selîm Hân mevtini hârîeden aslâ [T. 206 b]
Kimesne tuymadı, bilmedi kat'â

Paşâlar virüp, alup itdi dîvân
Girürlerdi, çıkarlardı kemâ-kân

Geçüp bahri şehen-şeh şehre girdi
Selîm Hân'un gelüp tabutı irdi

Salâ oldı cemî'-i hâss ü âma
İledüp kodılar, bir hoş makâma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Şeh emr itdi, orada bir imâret
Dahı bir türbe kim ola emâret

Yapıldı ulu câmi' hüsrevâne
Müretteb cümle tertîb-i şahâne

Az oldı **Al-i Osmân**'a müyesser
Ki hasm olmaya taht ola mukarrer

Gör imdi devletin bu pâdişâhun
Kî bî-hasm oldı şâhı taht-gâhun

Tokuz yüz hem yigirmi altıyıdı yıl
Nebî'nün hicretinden târihi bil

Ki Rûm'un tahtına Sultân Süleymân
Kadem besdi vü oldı tahta sultân

191. DER BEYÂN-I ÂSİ-ŞÜDEN-İ MÎR-İ MÎRÂN-I ŞÂM CÂNBERDİ GAZZÂLÎ-İ BED-FERCÂM

Meger Cânberdi'yi Sultân Selîm Hân
Ki Şâm'a itmişidi mîr-i mirân

Şu denlü vermişdi ana memâlik
Ki ömrinde olmamış rub'ına mâlik

Vefâtın işidüp Sultân Selîm'ün [T. 207 a]
İşidince oldı hâli ol leimün

Denimiş aslı mağrûr oldı bahta
Kanâ'at itmedi Şâm gibi tahta

İdersen ni'mete şükr ola artuk
İdersen küfr, ola elindeki yok

Hemân-dem oldı âsî ol mu'ânid
Kızılbâş şâhına gönderdi kâsıd

Alup mektûbı kâsıd göçdi, gitdi
Arab'dan tâ Acem haddine yetdi

Varup dîvân güni elçi göründi
Vezîri şâh eline nâme sundı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Okundı nâme fehm olundı mefhûm
Ne varsa nâmede her sırr-ı mektûm

Yazılmış mâ-hasal k'iy şâh-ı devrân
Cihândan sen sağ ol geçmiş Selîm Hân

Gel imdi zabt idelüm Mısr u Şâm'ı
Medîne, Mekke, Hind'e dek tamâmı

Bugün âlemde sensin merd-i meydân
Senündür devr, sensin şâh-ı devrân

Şeh İsmâ'îl işitdi bu hitâbı
Buyurdı yazdılar ana cevâbı

Yazıldı bu ki gitdise Selîm Hân
Yerinde pâdişâh Sultân Süleymân

Ezelden nesl-i Osmânî'de âdet
Budur kim ber-terakkî ola devlet

Başarmaz cidd ü cehd ü tîg u leşger [T. 207 b]
Cihânda ol işi kim devlet işler

Cihân-şâh'ı Uzun Hasan kim almış
Beg-gâyet devlete mağrûr olmış

Hem andan sonra Sultân Bû-Sa'îd'i
Alup fazl eylemiş bu iki Idi

Pes andan **Âl-i Osmân**'a ulaşdı
Ulaşdı iki ayağına dolaşdı

Salup leşger Tokad'ı itdi gâret
Tokad'un halkına idüp hasâret

Çeriler cem' idüp bi-hadd ü bi-add
Sürüp sur'atle irer Sultân Muhammed

Uzun Hasan derüp leşgerlerini
Cemî'-i beglerin serverlerini

Yine Uzun Hasan mülkı içinde
Degül uzak sefer avı öninde

Hemân evvel nazar kim buluşurlar
Uzun Hasan'un oğlını düşürler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Uzun Hasan ki bakdı gözin açdı
Mukâbil olmadı döndi, kaçdı

Kovup, irüp, kırup leşgerlerini
Diri tutup nice serverlerini

Getürüp sanma kim birini korlar
Biribirine karşu boynın urlar

İlini yıkdı, yağma itdi yagı
Dahı onmadı, söyündi ocagı

Deridük biz dahı meydân bizümdür [T. 208 a]
Şeh-i devrân bizüz devrân bizümdür

Olarunla eyledük ceng ü cidâli
İşitdüñüz neye irişdi hâli

Yürü Osmânî'ye âşk olma, hoş geç
Elündekiye şükr eyle gözün aç

Dutan pûlâd-bâzûyile pençe
İder gendü bilegine şikence

Alup mektûbı kâsıd göçdi, gitdi
Menâzil kesdi bir gün Şâm'a yetdi

Görüp mektûbı Cânberdi gülüp dir
Cihânda hiç rûbâh ola mı şîr

Hayır Beg'den bu resme cevâbı
İşidüp tutmadı râh-ı sevâbı

Çeküp leşger Hama, Hamus'ı aldı
Sürüp andan Haleb üstine geldi

Meger bir gün ulak irişdi nâ-gâh
Şehi âgâh iderler ehl-i dergâh

Hemân emr eyledi Sultân Süleymân
Kulı Ferhâd'a ki iy şîr-i dilirân

Eriş Cânberdi'ye şîr-âne ceng it
Cihân pehnâsın bagına teng it

Ne denlü dilerisen leşger ü mâl
Yaragun görivirsünler hemân al

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görüp kaydın göçer Ferhâd Pâşâ
Dilir ü merd-i meydân Rüstem-âsâ

Hemân Cânberdi pâşâyı işitdi [T. 208 b]
Haleb'den göçdi, yine Şâm'a yetdi

Meğer bir subh-dem kim Şâm'a yetdi
Taşında turmadı, kal'aya girdi

Murâdı bu kim ide kal'adan ceng
Uralar kal'a önine gelene seng

Şehir halkı gulüvv-i âmm iderler
Gelüp Cânberdi'ye ikdâm iderler

Ki hayfâ düşmen ider şehri tâlân
Yıkup akup iderler Şâm'ı vîrân

Varalum düşmenile ceng idelüm
Cihânı başlarına teng idelüm

Hemân Cânberdi çıkdı, çekdi leşger
Kara yanında a'dâya irerler

İki leşger erişdi vü karışdı
Girişdi birbirine cân virişdi

Olurdı mürg gibi kelle perrân
Yere yağmur gibi yağardı kan

Kimin sokup yıkardı mârı nîze
Kimin tîgile iderler rîze rîze

İren leşger üşüp cenge girişdi
Sürüp pâşânun alayı irişdi

Açup ağzını ejder-veş alemler
Çalup tabl u nakâre irdi leşger

Hemân Cânberdi dönderdi yüzini
Ki kaçup kurtara ya'nî özini

İrüp bir pehlivân gönderle yıkdı [T. 209 a]
İnüp hancer çeküp gögsine çıkdı

Didi kayma bana Cânberdi'yem ben
Didi benüm dahı istediğüm sen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çeküp hancer hemân kesdi başını
Tamâm itdi cihânda her işini

Getürdi bâşı pâşâ hazretine
Du'â itdi devâm-ı devletine

İdüp pâşâ o merde dest-gîrlik
İder şeh cânibinden eyü dirlik

Varup Şâm içre pâşâ nice eyyâm
Durup feth oldı yine yeniden Şâm

Münâsib beg koyup kādı vü dizdâr
Görür kaydını şehrün her ne kim var

Göçer Ferhâd Pâşâ leşgerile
Alî Beg Şeh-süvâr-oğlı da bile

Sürüp Ferhâd Pâşâ Rûm'a ta'cîl
Alî Beg de bile bir nice menzil

Seherden pâşâyile buluşurlar
Yanaşurlar letâyif söyleşürler

Söz esnâsında anılur Selîm Hân
Pes andan vasf olur Sultân Süleymân

Paşâ Türk'ün önince çağlayurak
Söze çeküp zamîrin avlayurak

Görür Türk'ün sözinde var şenâ'at
Süleymân Hân'a anlanmaz ıtâ'at

O resme işidür Türk'ün sözini [T. 209 b]
Gönülden tutdı li'llah ana kîni

Yolı ayrılup andan girdi râha
Gelüp pâşâ irişdi taht-gâha

Yeni başdan idüp Şâm'ı musahhar
Gelür dergâha mansûr u muzaffer

Anınca Şeh-süvâr-oğlını hünkâr
İder remzile pâşâ sırrı izhâr

Didi Ferhâd Pâşâ'ya şehin-şâh
Biz anun olmışuz hâlinden âgâh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Velî şimdi degül anun zamânı
Bulavuz didi bir vaktinde anı

Şeh ol vaktin sefer üstindeyidi
Beligrad'a gazâ kasdındayidi

192. DER SIFAT-I BAHÂR AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN SÜLEYMÂN VE FETH-ŞÜDEN-İ KAL'A-İ BELİGRAD EZ-DEST-İ ÜNGÜRÛS-İ MU'ÂNİDÂN

Gel iy tab'-ı güher-riz ü sühan-sâz
Yine bir kıssayı zibâ kıl âgâz

Nazîrün yok sühan bahrinde gavvâs
Gel imdi nutka nazm it cevher-i hâss

Ki sensin andelîb-i gül-şen-i cân
Senündür şimdi söz nazmında meydân

Hamûş olma bu dem fursat senündür
Geçenler geçdiler nevbet senündür

Be-nevbetdür bilürsin kâr-ı devrân
Hadîdî kanı Firdevsî vü Süleymân

Çü bildün bi-vefâdur çarh-ı gerdûn [T. 210 a]
Degül bâkı eger dânâ vü gerdûn

Süleymân Hân'ı zibâ dâstân it
Ki reşk-i gülsitân bûstân it

Erişdi, geldi eyyâmı bahârî
Münevver itdi, rûy-i rûzgârı

Bahâr irüp çemenler geldi cûşa
Güler gül bülbül itdügi hurûşa

Nisâr itdi yine ebr-i bahârı
Çemen bezminde dürr-i şâh-vârî

Döşendi yine ezhâr-ı mülevven
Zemînün yüzlini itdi müzeyyen

Ulak emr itdi etrâfa şehin-şâh
Çeriye kâbil oldukda çerâ-gâh

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hemân kâtibler alup ele hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Çeriler cem' oldı memleketden
Gelür dergâh-ı şâha her cihetden

Şeh emr itdi vü götrüldi alemler
Çalup tabl u nakâre göçi leşger

Sürüp evvel irişdi ol diyâra
Pîrî Pâşâ hemân üşdi hisâra

Görür küffâr vâfir ırdi leşger
Hisârun kapularını yaparlar

Beligrad bir hisârıdı şedîd ol
Olurdı kâfire sedd-i sedîd ol

Hasîn hısnidi gâyet pür yaragı [T. 210 b]
Mu'ânid Üngürûs islâma yagı

Süleymân Hân'a irince **Âl-i Osmân**
O kal'a fethine bulmadı dermân

İşit Sultân Muhammed Hân-ı a'zam
Kim ol Sultân Murâd-oğlı mu'azzam

Şeh-i kişver-güşâyidi cihân-dâr
Şecî' vü gâzi vü kahhâr-ı küffâr

Ol itdi feth İstanbul-hisârı'n
Foça, Midilli vü Mora diyârın

Cemî'-i Bosna, İflak, Kara-Boğdan
Kefe vü İğriboz ü Tırabuzan

Aleyye vü Uzun Hasan, Karaman
Kamu İsfendiyâr'un mülki yek-sân

Anun elinde feth oldı serâser
Muzafferdi ne yire sürse leşger

Eyü yarak görüldi, tutdı râhı
Beligrad üstine sürdi sipâhı

Erişüp kal'aya itdi cenge âheng
Birez müddet ider küffârile ceng

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhammed Hân görür olmaz müyesser
Dönüp yasile yine sürdi leşger

Sürüp andan sipâhı girdi râha
Erişdi sühhatile taht-gâha

Tefekkür it nicedür hasn-ı hâciz
Muhammed Hân ola fethinde âciz

6220 Sürüp leşgerleri şâh ol diyâra [T. 211 a]
Menâzil kesdi, irişdi hisâra

Tuna vü Sava bahrinün kenârı
Kadimi Üngürüs'un pek hisârı

Gör imdi devletin bu şehriyârun
Göge savurdı hâkin ol hisârun

Piri Pâşâ Beligrad'un hisârın
Hisâr itmiş, kapatmış kapuların

Vezîr-i a'zam ü düstûr-ı devrân
Müşîr ü âsaf-ı Sultân Süleymân

6225 Umûr-ı saltanat ilminde mâhir
Üç ulu pâdişâha oldı müşâvir

Beligrad'a yakın bir kal'a varidi
Şeh emr itdi vü Ahmed Pâşâ vardı

Vezîr-i Hazret-i Sultân Süleymân
Enis ü hem-dem-i Sultân Selîm Hân

Adı Böğürdelen'di[124] ol hisârun
Penâhıyidi cümle ol diyârun

Erişdi, üşdi Ahmed Pâşâ aldı
Süleymân Hân'a müjde karşu geldi

6230 Dinildükde Böğürdelen alındı
Cemî'-i kâfirün bağrı delindi

İrüp hünkâr kondı ol diyâra
Yarag u hâfız emr itdi hisâra

---

124 Sırbistan'da vaktiyle Belgrad'ı tazyik için Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı ve sonra Macarların aldığı kale

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hisârun gördiler kaydın muhassal
Yarar âdem yaragile mükemmel

Hisâra karşu var bir ada ma'mûr [T. 211 b]
Sirem[125] dirler ana âlemde meşhûr

Meger bir avratidi şehriyârı
O zabt iderdi cümle ol diyârı

6235 Ericek ol diyâra şâh-ı devrân
Düşer cânına küffârun hirâsân

Tanışup heglerile ıztırârî
Virürler ol diyârı ihtiyârî

Yazup nâme salarlar âdem ol dem
Kesüp menzil irer dergâha âdem

Erişüp elçi dîvâna göründi
Vezîri şâh eline nâme sundı

İderler nâmeyi hünkâra ma'lûm
Okundı nâme ma'lûm oldı mefhûm

6240 Yazılmış mâ-hasal ki iy şâh-ı a'zam
Senün ben bir gemine cârîyenem

Fidâ yoluna mülk ise murâdun
Ne gam bana şeh-i âdildür adun

Bana eksük mi olur dirlik kapunda
Dahı yeg ola vaktüm hizmetünde

Buyurdı şâh hil'atler firâvân
Yarar âdem koşup gönderdi ol ân

Yazıldı ahd-nâme oldı irsâl
İledüp elçiler eyledi isâl

6245 Cemî'i cem' olup begler katına
Okundı nâme hâtûn hazretine

Yazılmış kim sana mâlun menâlün [T. 212 a]
Bayağından dahı hoş ola hâlün

125 Belgrad dolaylarında Tuna ve Sava nehirlerinin arasındaki saha.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Elün altındaki halkun ne kim var
Diyâr içinde incinmeye deyyâr

La'îne hîle idüp şâh-ı cihâne
Yaragın görmege itmiş bahâne

Sanur begler şehile il olalar
Emîn olup selâmet kurtulalar

La'îne halka hod hîle idermiş
Cemî'i kizb imiş her ne dirmiş

Kulın şâhun giceyle habs itdi
Yaragın görmiş imiş göçdi gitdi

Sürüp Tuna'yı geçdi vü dürüşdi
Kıralun taht-gâhına erişdi

La'îne kaçduğını şeh duyınca
İki beg saldı def'i derpeyince

Becid sürdiler ammâ irmediler
Nice irmek karasın görmediler

Tuna'yı geçmeğe şehden icâzet
Yogidi itdiler yine i'âdet

Gemile Sava'yı geçdi şehin-şâh
Sirem Adası içine tutar râh

Alup dört kal'a anda şâh-ı devrân
Hisârın cümle şehrin itdi vîrân

Biri İslan-Kaman, birisi Zemlin
Birisi Barça birisi Kopülnin

Sirem içinde her ne denlü küffârı [T. 212 b]
Cemî'i şehri vü dihi ne kim var

Sürüp Sultân Süleymân Rûm-eli'ne
Virürler câ-be-câ yir her birine

La'îne mülkini Sultân Süleymân
Serâser yıkdı, yakdı, itdi vîrân

Beligrad karşusına kondı hünkâr
Dir Ahmed Pâşâ'ya kim sen hemân var

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kurup toplar hisâra kal'a ceng it
Cihânı kâfirün başına teng it

Kara cânibi gibi pek degüldür
Bu cânib yufkadur hiç şekk degüldür

Göçüp pâşâ hemân kondı kenâra
Mukâbil kurdılar toplar hisâra

Bir iki ulu toplar kim uruldı
Birez mıkdârı kal'a götürüldi

Ururlar topı bir kaç gün yıkarlar
İderler bârûyı yire berâber

Pirî Pâşâ da yıkmışdı birez yer
Birez yer Mustafâ Pâşâ da yıkar

Şeh emr itdi çalındı kûs-i harbî
Yürüyiş itdiler küffâra darbî

Temevvüc itdi san deryâ-yı cûşân
Yürüyiş itdi leggerler hurûşân

Basup geçüp alurlar Dağ-hisâr'ı
Kırup küffârı yağmalandı varı

O ceng içre kılıçdan kurtulanı [T. 213 a]
Benuysa-kal'ası'na atdı cânı

İçerki kal'aya Benuysa dirler
Gören sanur anı yek-pâre mermer

Hem âhir top kâr itmez görürler
Buyurdı şâh yirden lağm ururlar

Yir altından ulu handak kesildi
Esâsı bir yüce burcun asıldı

O burc üzre varidi hayli kâfir
Müslümânile iderdi cengi vâfir

İşit ol yüce burcun altı n'oldı
Dögeyince top otuyile toldı

Kapusın handakun muhkem kaparlar
Kireçle taşile anı yaparlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kodılar od koyacak yirden ana
Gel imdi gör nice oldı temâşâ

Hemân-dem bir gürüldi kopdı âfet
Sanur kâfir hemân kopdı kıyâmet

Serâdan kopdı burc ağdı semâya
Uçar taşlarda kâfirler havâya

Zamândan sonra yağdı kâfir ü taş
Düşen kâfir olurdı hûrd ü haşhâş

Düşer Sava'ya çok taş ü kâfir
Gidüp burc oldı yol kulleye vâfir

Ne görmiş, ne işitmiş ebb ü ceddi
Görüp bu hâli kâfir ödi sıddı

Gelüp inüp bir iki ululan [T. 213 b]
Virürler şâha emnile hisârı

Beligrad'ı Semendire'yle bile
Virür Yahya Pâşâ-oğlı Bâli Beg'e

Yakılup bozulanı cümle yapar
Cemî'-i kullesine kurşun örter

Yarak tüfek ulu toplarla tolu
Yeniçeri, Azeb beglerle memlû

Kamu etrâfın âbâdân itdi
Müzeyyen, âli şehristân itdi

Bozup deyrini çanlığını yıkdı
Çanına Üngürûs'un ot tıkdı

İdüp pâk ulu deyrin itdi câmi'
İçinde nûr-ı imân oldı lâmi'

Kılup cum'a namâzın ehl-i imân
Okundı hutbe-i Sultân Süleymân

Tokuz yüz dahı yigirmi yedi yıl
Nebî'nüñ hicretinden târihi bil

Sürüp Sultân Süleymân tutdı râhı
Göçüp ol aradan sürdi sipâhı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İcâzet virdi yolda leşgerine
Varup leşgerleri yirlü yerine

İrüp İstanbul'a oldı mukarrer
Kapu kulile mansûr u muzaffer

193. DER SIFAT-I DEY VE MÜTEMEKKİN-ŞÜDEN-İ SULTÂN SÜLEYMÂN DER TAHT-I İSTANBUL DER ÂN-I ZEMİSTÂN

Esüp bâd-ı şimâl oldı havâ serd [T. 214 a]
Akarsuları mermer eyledi berd

Geyer kakumı kardan kara tağlar
Savurdı yile berg-bâr-ı bağlar

Cihânı bâd-i bârân berfile berd
İder düşmen sevâdından beter serd

Otanlar zâr havâ serdiyyetinden
Isınup yanar oda derdi gül-şen

Görünmez ağ kardan kara kûşe
Bulunmaz oldı kurd u kuşa tûşe

Şehen-şâh oldı tahtında mukarrer
Bahâr irince dinlendi at ü er

194. DER SIFAT-I BAHÂR VE AZM-İ SEFER-KERDEN-İ SULTÂN SÜLEYMÂN-I CİHÂN-DÂR VE FETH-ŞÜDEN-İ KILÂ'-İ CEZİRE-İ RADOS Zİ-EFRENG-İ BED-GİRDÂR

Bahâr irdi geçüp devr-i zemistân
Gül ü goncayla zeyn oldı gülistân

Yine ketm-i ademden buraya hîn
Vücûda geldi cümle mahşer-âyin

Şükûfeyle çemenler geldi cûşa
Vuhûş u tayr başladı hurûşa

Münevver oldı yine bâğ u gül-şen
Cihân cânân cemâli gibi rûşen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Delürüp yine sular itdi feryâd
Çeker zencire dîvâne deyü bâd

Havâ hoş kûh ü deşt insâna me'vâ [T. 214 b]
Tavarun gömgök otı sahn-ı sahrâ

Hemân emr eyledi şâh-ı mu'azzam
Ki yine cem' ola bir ceyş-i a'zam

Ele kâtibler ol dem aldı hâme
Perâkende itdiler etrâfa nâme

Çeriler cem' olundı memleketden
Gelür dergâh-ı şâha her cihetden

Tonandı niçe yüz ulu gemiler
İçi pür yarag u ehl âdemiler

Gemile Mustafâ Pâşâ'yı hünkâr
İdüp irsâl ider anlara sâlâr

Karadan şâh deryâdan gemiler
Göçerler bahr ü berr toptolu leşger

Gemiler irüp etrâfın kuşatdı
İdüp şenâkler ulu toplar atdı

Kesüp menzil irer şâh-ı mu'azzam
Gemi vâfirdi, geçdi irdügi dem

Penâhı yogidi hiç ol diyârun
Güşâdeyidi etrâfı hisârun

Ulu kal'a tolu Efreng-i tâgi
Serâser top u tüfek pür-yaragı

Karada vü eger deryâ yüzinde
Ururlar topile keşki güzinde

Top irişmez yire çâder kurarlar
Yumurdâ konsa sahrâda ururlar

Şeh emr itdi kürek, kazma hemân-dem [T. 215 a]
Kazarlar toprağı elli bin âdem

Top irmez yirde toprağı kazarlar
Kazılanı kürek urup yığarlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kazup yığmakda halk bî-nihâyet
Sen işit râvi nakli bir hikâyet

195. PİŞ EZ-İN SEFER FİRİSTÂD BÜD SULTÂN SÜLEYMÂN FERHÂD PÂŞÂ-RÂ Bİ-KASD-I ALİ BEG İBN-İ ŞEH-SÜVÂR-I TÜRKMAN

Demişdük bunı kim Sultân Selîm Hân
Ale'd-devle başın kim aldı ol ân

6325 Ale'd-devle oğulların giderdi
O tahtı Şeh-süvâr-oğlına virdi

Güzer-gehden geçüp devr-i Selîm Hân
Süleymân Hân oldı şâh-ı devrân

Selîm Hân'un fenâdan gitdügini
Bekâ mülkini seyrân itdügini

İşidüp Şeh-süvâr'un oğlı Türkman
İder dilden Süleymân Hân'a isyân

Sözinden işidilürdi senâ'at
Hem evzâ'ından anlandı hiyânet

6330 Hemân emr eyledi Sultân Süleymân
Kulı Ferhâd Pâşâ merd-i meydân

Çeriler cem' idüp göçdi hemân ol
Diyâr-ı şarkdan yana revân ol

Şeh emr itdi yazıldı hükm-i şâhî
Ki iy Türkman mülkinün penâhı

Cemî'-i leşgerüni cem' idesin [T. 215 b]
Kulum Ferhâd'ile bile gidesin

İdesin anunile ne didümse
Varasın nireye emr eyledümse

6335 Virürler nâmeyi kullara derhâl
İderler Şeh-süvâr-oğlına iksâl

Cemî'i leşgerin cem' idüp aldı
Göçüp andan sürüp Sivas'a geldi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sürüp Ferhâd Pâşâ dahı legger
İrüp Artug-ova'da oldı mukarrer

Turup bir kaç gün orada dolandı
Temârüz ma'nisile hastalandı

Hemân-kim Şeh-süvâr-oğlı işitdi
Göçüp pâşâya toğrı sürdi gitdi

Ki ya'nî pâşâya ide iyâdet
Za'îfise yine ide i'âdet

Yakın irdükde pâşâya kesüp râh
Hemân-dem itdiler pâşâyı âgâh

Buyurdı pâşâ bindi nice begler
Kapu kuhle istikbâl iderler

İrüp ta'zîm ü ikrâmile alurlar
Sürüp konağa dek bile gelürler

Ali Beg beglere idüp ziyâfet
Didi pâşâya idelüm iyâdet

Sürüp beglerle kim pâşâya geldi
İnüp ta'zîmile otaga girdi

Ali Beg geçdi, üç oğlile oturdı [T. 216 a]
Niçe begler ayag üstine turdı

Ali Beg sordı pâşânun mizâcın
Ana göre etubbânun ilâcın

Dahı pâşâ kelâm feth itmemişdi
Kemend anlarun a'nâkına irişdi

Üşüp a'nâkına çeküp kirişi
Hemân-dem dördinün de biter işi

Ilanıla bile öldür beççesini
Ilan olur sokar ol beççe seni

Ali Beg leggeri kim oldı âgâh
Tağıldı gitdi, tutdı cümlesi râh

Bekâsı yok cihân-ı bî-sebâtun
Hayâtunla mukarrindür memâtun

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gurûr itme cihâna olma mağbûn
Olur bir demde dehr işi diger-gûn

İdüp pâşâ murâdın anda hâsıl
Oları hâkine itdürdi vâsıl

Kimesne olmadın hiç kılıç ile
Demişler erlik on, tokuzı hîle

İdüp pâşâ ol iklîmi musahhar
Gelür dergâha mansûr u muzaffer

Şeh ol iklîmi sancak beglerine
Virür kadrine göre her birine

Oradan yine pâşâ girdi râha
Gelüp Rados'a irdi pâdişâha

Yine hünkâra pâşâ irdügi dem [T. 216 b]
Dahı toprak kazardı elli bin âdem

Yığılan toprag olmış ulu tağlar
Hisârun topları yelını bağlar

Meteriz idinüp leşger o tagı
Zafer bulmadı top, tüfekle yagı

Çeriler giceyi gündüze katup
Kazup tağlarun ardın önine atup

Bu resme tağları sürüp yürürler
Hisâr etrâfına iltüp turkurlar

Ururlar topları toprağa vâfir
Güzer itmez kalur hayretde kâfir

Sürüp handaklara eltüp çok kenâra
Havâle oldı ol tağlar hisâra

Dibinden tağlarun yollar kazarlar
Sağa vü sola eğri büğri iderler

Ki topı düşmenün eylemeye kâr
Zafer bulmaya kâfir kala nâ-çâr

Yığup toprak kenâra ucdan uca
Nice bârû havâle oldı burûca

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Delüp yir yir girüp beş bin tüfekçi
Tolar beş bin tüfekçi toprak içi

Görünmez kal'adan biri bularun
Kırarlar bekcisin cümle hisârun

Bulmaz toprağa kâfir mecâli
Kalur handakle burc u bârû hâli

Taşından lağm urup handak dibine [T. 217 a]
Kazarlar câ-be-câ girler içine

Bir iki kulle vü bârû dibine
Kazup ka'r-ı zemin lağm oldı yine

Top otıyile lağmı doldururlar
Yaparlar ağzın andan od ururlar

Sanasın haşr olup kopdı kıyâmet
Yahûd oldı kıyâmetden alâmet

Kopup ol kulleler ağdı semâye
Tağılup taşları yağdı serâya

İki def'a yürüyiş itdi leşger
Hücûm idüp aceb ceng eylediler

Zafer bulunmadı asıl hisâra
Olunmadı ana cengile çâre

Kalınlıkda hemân sedd-i Sikender
Yücelikde hod Küh-i Kaf'a hem-ser

İçi ma'mûr u memlû şehr-i a'zam
Felekde ucı vü vüsi' mu'azzam

Tüfek, top cengile olmadı çâre
Lağm emr itdi şâh asıl hisâra

Tutup kazma, kürek elli bin âdem
Lağım başladılar yir yir hemân-dem

Yeniçeri girüp pür-tir ü tüfek
Göz açdurmadı san bârân-ı tekrek

Girüp leşger cemi'i şehri aldı
Sarây-ı kal'asında begi kaldı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Görür kâfir begi iş hadden aşdı [T. 217 b]
Belâ deryâsı taşdı, başdan aşdı

Zarûrî terk idüp nâmûsı, ârı
Virür şâha hisârı ıztırârî

Görür elden çıkmaz mâl ü cânı
Başa toprak koyup ister amânı

Dediler şâha kâfir ister amân
Amân virdi hemân Sultân Süleymân

Begi kal'anun a'yânını aldı
Sürüp Sultân Süleymân Hân'a geldi

Dedi ihsân idün mâlum ayâlüm
Bizümle gideni dahı alalum

Dedi şeh sana mâlunla ayâlün
Sizünle bile gideni de alun

Velîkin dutsag olan ehl-i dini
Alup gitmege komazuz birini

Hemân emr eyledi şâh-ı mu'azzam
Varup bunları göre yarar âdem

Ki islâm ehline zulm itmeyeler
Alup dutsagı bile gitmeyeler

Nice ilm ehli vü tâcir, emîri
Dutup olmuşdı kâfirler esîri

Gidecek gemiye cümle varurlar
İçinde dutsagı var mı görürler

Sorup bulup hemân âzâd iderler
Kalan kalur, gideni giderler

Alurlar cümlesi mâl ü menâlin [T. 218 a]
Nesi varise ehlin ü ayâlin

Girüp gemilere andan giderler
Firengistân'a toğrı azm iderler

Hisârun yıkığın yapdurdı hünkâr
Müretteb gördi kaydın her ne kim var

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O toprak tağları Sultân Süleymân
Buyurdı leşger itdiler kemâ-kân

Cezîrede kılâ' ehli ne kim var
Mutî' oldı vü teslîm itdi nâ-çâr

Cemî'isi mutî' oldı musahhar
Yazıldı kâfiri oldı mukarrer

Rados içinde var bir deyr-i a'zam
Firengistân'da meşhûr u mükerrem

Kim adı Sencüvân'idi ulu deyr
Nazîri yok der, iden âlemi seyr

Anı câmi' idüp Sultân Süleymân
Çıkup küfr ehli doldı ehl-i îmân

Nice deyri dahı mescid iderler
Yıkarlar çanın asnâmın giderler

Gidüp İncil ü çan Sultân Süleymân
Ezân emr itdi vü okundı Kur'an

Yarag u hâfiz u kal'a kim var
Yarar beg nasb idüp kâdı vü dizdâr

Kılâ'un kaydını görüp muhassal
Yarar âdem yaragile mükemmel

Geçüp bahri Sultân Süleymân [T. 218 b]
Sipâha virdi destûr anda yek-sân

Kapu kulile mansûr u muzaffer
Gelüp İstanbul'a oldı mukarrer

İki ulu gazânın nazm idüp ter
Ola mı dahısın yazmak müyesser

Süleymân Hân-ı Gazi nev-cüvândur
Hadîdî pîr-i fânî nâ-tüvândur

Ekinci sebziken saklar ekini
Biçer ağarup irişse biğini

Hadîdî fevt olursan gussa yokdur
Şeh işiginün ehl-i nazmı çokdur

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yazalar kıssasın Sultân Süleymân
Gazâlar ide devr itdükçe devrân

196. DER BEYÂN-I VEFÂT-I HAYR BEG MÎR-İ MİRÂN-I MISR BECÂ-Yİ REFTEN-İ MUSTAFÂ PÂŞÂ-YI ÂSAF-I DEVRÂN-I ASR

Mısır tahtını kim aldı Selîm Hân
Hayır Beg'i itdi Mısr'a mîr-i mirân

Hayır Beg adlile itdi Mısr'ı âbâd
Arab mülki cemî'i oldılar şâd

Arab bulmışıdı emn ü amânı
Unudulmışıdı cündi zemânı

Sürüp devrin geçüp devr-i Selîm Hân
Gelüp tahta geçüp Sultân Süleymân

Hayır Beg zabt idüp iklîmi her sâl
Mısır'dan gönderdi Rûm'a çok mâl

Bu hâl üzre geçüp üç yıl tamâmı [T. 219 a]
Hayır Beg'e ecel içürdi câmı

Cihânda hayr ü şer her ne kim itdi
Kodı rahtını anı aldı gitdi

Mısır mülki kalur begsüz tamâmet
Nizâm olur mı mülke bî-siyâset

Salup âdem şehi itdiler âgâh
Rados üstündeyidi ol zamân şâh

Birez fikr itdüginden sonra hünkâr
Buyurdı Mustafâ Pâşâ'ya kim var

Hemân iriş Mısır mülkini zabt it
Usan olma yaragun gör hemân git

Gemiler vâfiridi, göçdi gitdi
Varup bir gün kenâr-ı bahre yetdi

Gemiden çıkdı vü kaydını gördi
Süvâr oldı hemân sür'atle sürdi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Erişüp Mısır şehrine yegâne
Geçüp tahta karar itdi şahâne

Kamu etrâf-ı Mısr'ı itdi teftiş
Mukarrer cümle ne gavga, ne teşvîş

Yarar âdem koyup zabt itdi muhkem
Göçer Rûm'a yine pâşâ-yı a'zam

Kesüp menzil irer dergâh-ı şâha
İder Mısr'ı emnin i'lâm pâdişâha

6435 Mısır mülkinden olduğında âgâh
İder tahsîn pâşâya şehin-şâh

197. DER BEYÂN-I HİKÂYET-DÂDEN-İ TAHT-I MISIR SULTÂN SÜLEYMÂN BE-AHMED PÂŞÂ VE ÂSÎ-ŞÜDEN-İ O BE-SÜLEYMÂN HÂN [T. 219 b]

Varidi bir kulı Sultân Selîm'ün
Ki makbûliyidi ol şâh-ı kerîmün

Fenâdan itmedin bâkıye seyrân
Anı Rûm-ili'ne itdi mîr-i mîrân

İrüp Sultân Süleymân'a emâret
İdüp ta'zîm ana verdi vezâret

Vizâretde iken mesrûr oldı
Denimiş devlete mağrûr oldı

6440 Pîrî Pâşâ'yidi düstûr-ı a'zam
Cemî'isinden ol hîmde mu'azzam

Viren alan cemî'-i ehl-i dîvân
Vezîr-i a'zamun emrinde yek-sân

Ve illâ ol garâib söyleridi
Vezîr-i a'zama dahl eyteridi

Tekebbürdi işi gûyâ ki şeytân
Gözine zerre görinmezdi insân

O hâl anı çıkardı bâş ü cândan
Ne bâş ü cân ki dînile îmândan

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vezîrün ikisin takdîr-i Yezdân
Hemân tefrik idüp azl itdi ol ân

Pîrî Pâşâ'ya oldı eyü dirlik
Varup oturdı, anmadı vezîrlik

İdüp Ferhâd Pâşâ'yı da âgâh
Beligrad begligin virdi şehin-şâh

198. CÜLÛS-KERDEN-İ HAZRET-İ İBRÂHÎM PÂŞÂ BE-TAHT-I VEZÂRET BÂ-DEVLET Ü İKBÂL Ü İZZ Ü SA'ÂDET [T. 220 a]

Şehin-şâhun katında bir dilâver
Varidi ferruh u ferhunde-ahter

Sahî vü âdil ü şîr ü şecâ'at
Cemî'i hûb-hûlar anda âdet

İrüp kalbine ilhâmı İlâh'un
O geldi hâturına pâdişâhun

Vezîr-i a'zam itdi anı ol ân
Hem itdi mûk-i Rûm'a mîr-i mîrân

Sahâ vü adl ü lûtfı oldı meşhûr
Cihân halkını itdi cümle mesrûr

Huzûr-ı Mustafâ Pâşâ kemâ-kân
Mübârek-bâd idüp oldı senâ-h'ân

Bilür bu kârdâr-ı bî-vefâyı
Makâmında sürer zevk ü safâyı

Bakup kim gördi Ahmed Pâşâ anı
Hemân nâr-ı hasedden yandı cânı

Bilür hünkâr anun mâhiyyetini
Gönülden böyle itdi niyyetini

Mısır mülkine ide anı sâlâr
Gözi gönli açıla ola bîdâr

Hemân emr itdi ana kim yürî var
Mısır mülkine itdüm seni sâlâr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yüri var anda adl ü dâd eyle
O mülki adlile âbâd eyle

Gemiler hâzıridi göçdi pâşâ [T. 220 b]
Açup yelkenler itdi azm-i deryâ

Gider deryâ yüzinde gönli pür-kin
Ulü'l-emre olup âsi vü bî-dîn

Murâdı bu ki irişüp Mısr'a râhı
Mısır mülkinün ola pâdişâhı

Meger bir gün kenâr-ı bahre yetdi
Göçüp andan sürüp sür'atle yetdi

Erişüp Mısr'a kondı bir makâma
Gelürler begler, ağalar selâma

Hemân ol ahşamın itdi dîvân
Dedi emr eyledi Sultân Süleymân

Tamâm üç yüz kadar kapu kulıle
Gide üç yüz Yeniçeri de bile

Dedi göçün hemân yarın şitâbân
Ki emr itmiş durur Sultân Süleymân

Biri güne kala sizden birinüz
Kırup kat'â komazın bir dirinüz

Dahı bir hükmi tevzîr itdi izhâr
Dedi kim bana şöyle emr itdi hünkâr

Ki katl idüp Yeniçeri ağasın
Benüm-çün cümle esbâbın alasın

Hemân ağayı bend idüp tutarlar
Kamu esbâbın alup zabt iderler

Ağayı bendile ol şeb Nil'e saldı
Cemî'i aldığı gendüye kaldı

Ol üç yüz kula kim emr eylemişdi [T. 221 a]
Hemân turman gidün yarın demişdi

Getürün atlarınuz dir göreyin
Ne degerse bahâsını vireyin

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Buradan siz gemiyile gidersiz
Gemiye giricek atı nidersiz

Kamu gitmek hevâsında olurlar
Meger kim Bâyezîd Beg'i bulurlar

Ki bir sancakbegidi Bâyezîd Beg
Ulu sancakbegidi cümleden yeg

Dediler kim nice ola âhir-i kâr
Ne yiğün da'vet ide bizi hünkâr

Olara Bâyezîd Beg didi gitmen
O hâyindür anun didüğin itmen

Velîkin gizlenün, bulmaya sizi
Kırar, komaz bulursa birinüzi

İdüp tebdîl-i sûret câme-tagyîr
Tağılup gizlenür her biri yir yir

Gice yle Bâyezîd Beg kaçdı, gitdi
Menâzil kat' idüp Gazze'ye yetdi

Seher pâşâ işidüp kaldı hayrân
Ulaklar saldı etrâfa şitâbân

Ulaklardan kimesne irmediler
Ne irmek kim karasın görmediler

Bu hâli gördi cümle halk bildi
Ki pâşâ pâdişâha âsi oldı

Hisâr ehlin getürdiler buyurdı [T. 221 b]
Hemân ağalarının boynın urdı

Buyurdı üç yüzin yazdılar ol dem
Gemiye sürdiler koşup çog âdem

Birez te'hîr olsun bu hikâyet
İşit sen râvi nakli bir hikâyet

Virüp ol Ahmed'e Sultân Süleymân
Mısır tahtın olur sonra peşimân

Ki müfsiddür varup tâgî olsar
Gurûr-ı Mısır'ile yagı olsar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Mısır'da Mûsâ Beg dirlerdi bir beg
Ki sancakbegilerinden olidi yeg

Hemân Mûsâ Beg'i Sultân Süleymân
Ol olsun didi Mısr'a mîr-i mirân

Kızılbâş'un olup serhaddine sed
Kara-Hamid'e varsun didi Ahmed

İkisinün berâtı bir kulile
Yine bir hükm-i şâhî dahı tile

O hükmün buyimiş içinde mestûr
Velî mahfı yazılmış k'ola mestûr

Mısır'da sen kim olasın mukarrer
Ki sana tâbi' ola cümle leşger

Tevâbi'le hemân irüp basasın
Tutasın Ahmed'ün başın kesesin

O Hâin'den ikt kul gelmiş imiş
Kazâyile bu sırrı bilmiş imiş

O kullar irişüp pâşâya ol dem [T. 222 a]
Bu kul Mûsâ Beg'e varmazdan akdem

Berât ahvâlin ana söylediler
Hüküm mefhûmını şerh eylediler

Mısır'da Mûsâ Beg ola mukarrer
Havâle ola sana cümle leşger

Kesüp başın ideler şâha irsâl
İledüp ideler dergâha îsâl

Bu ma'nîden haber-dâr olduğı dem
Birez cündisi vardı saldı ol dem

Musâ Beg şehrün içindeydi ol ân
Salar üç yüz ana cündi şitâbân

Varup Mûsâ Beg'ün başın getürler
Cihândan adın u sanın götürler

İdüp mâl ü menâlin cümle gâret
Anun da aldı esbâbın tamâmet

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Demişdük kim hisâr ehlin buyurdı
Getürüp ağaları boynın urdı

Hem üç yüzin hisâr ehlinün aldı
Koyup gemilere kapuya saldı

Cemi'i söyleşürler Mısr'a toldı
Kamusı bildiler bu hâyin oldı

Didi bâkı hisâr ehline sizi
Bugünden azl itdüm cümlenüzi

Gelün ben size idüp dest-girlik
İdeyim cümlenüze eyü dirlik

Kabûl idüp senâ vü medh iderler [T. 222 b]
Pes andan yerlü yerine giderler

Hisâr ehli gice cem' oldı yek-sân
Kalurlar cümlesi bu hâle hayrân

İdemezler hiyânet çâr-nâ-çâr
İderler cenge niyyet âhir-i kâr

Hisâr ehli kurup toplar, tüfekler
Kapuyı berkidüp kal'ayı bekler

Seherden Hâin Ahmed hâli gördi
Hemân cem' itdi halkına buyurdı

Sipâhi vü Yeniçeri göresiz
Tutasız getürüp zencir urasız

Sipâhinün bulınanun getürler
Çeküp zencire esbâbın götürler

Sipâhi kalmadı, tağıldı gitdi
Hisâra üşdi Ahmed ceng itdi

Sekiz gün ceng idüp aldı hisârı
Yagı kâfiri girdi, kırdı cları

Sipâhi çoğı zencir içre mahbûs
Olupdı bâş ü cândan cümle me'yûs

Cları kullara pâşâ kırun der
Muhammed Beg hemân pâşâya söyler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Oları kırmag olmaz er gerekdür
Bu yad ildür size leşger gerekdür

O sözi hoş görüp eyledi âzâd
Yeni cân bulup oldı cümlesi şâd

Libâs ü at ü akça emr eyler [T. 223 a]
Ulûfe ta'yin idüp leşger eyler

Buyurdı akçaya sikke kazarlar
Ki Sultân Ahmed adına yazarlar

Süleymân Hân'un adını koyalar
Anun adına hutbe okuyalar

Hemân Sultân Süleymân adı kondı
Mısır'da anun adına hutbe okundı

Üç itmişidi yanında veziri
Yigirmi dört hem sancak emiri

Şehirde hoca vü hem ehl-i dükkân
Getürüp zulmile habs itdi yek-sân

Dedi elbet bana altun verünüz
Ve illâ sağ kurtulmaz birinüz

Biner altun gerek âdem başına
Ve illâ virmeyen kıydı başına

Hemân beş güne dek gelsün bana mâl
Eger gelmezse bildünüz nolur hâl

Şehirden taşra çıkarup otagın
Dedi görsün çeri sefer yaragın

Koşar sancakbegine beş yüz âdem
Dedi sen Gazze'ye var turma bir dem

Çıkup sancakbegi kim göçdi gitdi
Hemân Ahmed o gün dîvân itdi

Dedi beglere kim şâh Şâm'a gelmiş
Gelince Şâm'a dek ol mülki almış

Galebe eylemiş Rûm üzre küffâr [T. 223 b]
Olarun hâli olmuş katı düşvâr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Geyüp tâcını dülbendin bırakdı
Dedi gönlüm benüm ol şâha akdı

Hemân göçüp varup şâha ireyin
Anun zât-ı şerifini göreyin

Murâdı bu çıkup yola gönile
Muhammed Beg'i Rûmiler'le bile

Kırup cümlesin aradan götüre
Mısır tahtında bi-pervâ otura

Muhammed Beg temârüz ma'nîsile
O dîvânlarda bulunmadı bile

Velî her gice Rûmiler ne kim var
Kıgırdup didi anlara ki zinhâr

Emîn olman bu âsînün şerinden
Neye çıkar bilün şimdi yerinden

Murâdı bu çıkara taşra bizi
Beni katl ide evvel sonra sizi

Gelün ben baş olam anı basavuz
Ola kim katl idüp başın kesevüz

Velî ni'metümüze toğrı olalum
Anun katında izzetler bulalum

Dil ü cânile cümle birlik itdi
El öpdi her biri yirine gitdi

Şehirde Ahmed meger hammâma gitmiş
Muhammed Beg anı nâ-gâh işitmiş

İdemez Rûm'ı cem' itmege çâre [T. 224 a]
Çözüp sancak çalup tabl u nakâre

Sürüp elli kişiyile erişdi
Hemân halkına Ahmed'ün girişdi

Bular bu ceng içindeydi nâ-gâh
Sikender kethüdâyı itdiler âgâh

Sikender'le yüz artuk er giderler
Muhammed Beg'e irişüp bunı dirler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sikender çok kişile işte geldi
Koyunuz cengi ki yohsa bizi aldı

Muhammed Beg dönüp kim geldi kargu
Sikenler gördi, der ne haldür bu

Muhammed Beg dedi Sultân Süleymân
Sağ olsun nice kim devr ide devrân

Şehe âsiyidi kesdük başını
Tamâm itdük cihânda her işini

Bularun aklı şaşup kaldı hayrân
Muhammed Beg'ile döndiler ol ân

Cemî'i Rûmiler olmışdı hâzır
Muhammed Beg gelür dir cümle nâsır

Kamu gizlü sipâhiye tuyuldı
Derildi geldi, vâfir leşger oldı

O bâzergânlarile ehl-i dükkân
Bozup habsin idüp âzâd ol ân

Yaragın görüp anlar da erişdi
Muhammed Beg çerisine karışdı

Hisâr ehli görür cem' oldı leşger [T. 224 b]
Hisârun kapularını kaparlar

Bu hâli didiler Ahmed işitdi
Geyüp gönlegin ancak kaçdı gitdi

Hisâr ardından evler üzre hindi
Divâra tırmaşup meskene indi

Siyah tüfekcilerine buyurdı
Tüfek, yarak verüp kaydını gördi

Kırun Rûmîleri dir şehre çıkun
Tüfek urun biribiri üzre yıkun

Açarlar kapuyı cümle çıkarlar
Hemân Rûmîler at salup sakarlar

Tüfek bir kaç atup atılmadı çok
Tağıldı, kaçdı, kaldı kapu açuk

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Girüp leşger alurlar Daş-hisâr'ı
Kırup halkını yağmalandı varı

İçerde var ola üç yüz kadar er
Çalup tabl u nakāre berkidüp der

Muhammed Beg yiter dir Taş'ı bize
Helâl olsun cemi'i mâlı size

Ne turursız didi Rûmî sipâha
Bu mıdur hakk-ı ni'met pâdişâha

Eger bin kişi girürse içeri
Olardan degmez üç kişiden biri

Sipâhiye gelüp gayret hemân-dem
Çıkup divâra binden artuk âdem

Kırup oları kapuyı açarlar [T. 225 a]
Kapu açıldı dahı girdi leşger

Görüp Ahmed bu hâli beş kişile
Hisâr ardından indi kaçdı bile

Tutup on dört begini habs itdi
Elin ü ayağını muhkem bekitdi

Kırıldı halkı, yağmalandı varı
Kırup âsiyi aldılar hisârı

Muhammed Beg hemân gönderdi leşger
Geziip sorup arayup bulmadılar

Arab işdi bulara cenge girdi
Bular da ceng iderek pes şehre irdi

Bularun derpeyince üç kabîle
Gelür kim ceng ide Rûmîler'üle

Bakar oğluyile şeytân Ahmed
Ebû dâim durur bunlara mesned

Arab geldügini Rûmî işitdi
Cemi'isi yaragın hâzır itdi

Tüfekçiler götürdiler tüfekler
Muhammed Beg bile dört bin kadar er

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Muhammed Beg sürüp leşger dürüşdi
Zuhûr vaktiyidi vardı irişdi

Ulaşurak karışdı iki leşger
Kılıç çevgânidi vü topıdı ser

Asır vaktine dek hoş ceng itdi
Sınup âhir Arablar kaçdı, gitdi

6590 Gurûb idüp güneş irişdi ahşam [T. 225 b]
Çeri ol gice anda itdi ârâm

Sabâh oldı, doğup hurşîd-i enver
Cihânun yüzini itdi münevver

Muhammed Beg dedi Rûmî'ye turun
Varun her bulduğunuz köyi urun

Varup buldukları köyi ururlar
Yıkup yakup yine dönüp gelürler

Arab hayrân kalur görüp bu işi
Didiler nemüze yarar bu kişi

6595 Kışırdup Ahmed Hâin'i ol ân
Arab mîri dedi var eyle seyrân

Yanında varidi beş bile begler
Dahı cem' olmışidi yüz kadar er

Size bizden zarar yokdur varun siz
Hemân dahı sizi görmeyelüm biz

Görüp kaydını andan kaçdı gitdi
Ol aradan Reşîd'e azm itdi

Reşîd içinde bir beg adı Mahmûd
Anunla iki bin er vardı ma'dûd

6600 Ana cân atdı Ahmed Pâşâ vara
Ki ya'nî anunile iş başara

Muhammed Beg işidür kaçdı, gitdi
Yüz âdemle Reşîd'e azm itdi

Arab'dan iki beg saldı kim ire
Ola kim Hâin Ahmed ele gire

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Biri Kavs ü biri Bağdâdi-zâde [T. 226 a]
Dilîrân her biri hadden ziyâde

İki yüz kişi de İsâ Beg'ile
Bile yoldaş ola anlarunile

Hemân ta'cîlile kalkup göçerler
Şu resme kim biribirin geçerler

Meger kim Hâin Ahmed inmişimiş
Bir arada birez dinlenmiş imiş

Dediler durma yakın irdi leşger
Segirdüp yortup arar seni ister

Hemân-dem Hâin Ahmed kaçdı gitdi
Varup Nil'ün kenârına ki yetdi

Bulur bir zevrak anda beş kişile
Geçer Nil'i öte yakaya bile

Hemân ol hînidi irişdi leşger
Beri yakadakin cümle kırarlar

Arab beginün ol ikisi bile
Düşer Nil'i geçerler atlarile

Bir iki üç köy ehline dediler
Öte yakaya geldi, kondı leşger

Sıdılar Hâin Ahmed döndi kaçdı
Bugün beş kişiyile bunda geçdi

Bulun, dutun, virün yohsa geçerler
Bu illün halkının kanın içerler

Urup bu köylerünüzi yıkarlar
Od urup cümlesin oda yakarlar

O köyler halkı irişüp bulurlar [T. 226 b]
Üşüp bunları ortaya alurlar

Kimi taş ü kimi ağacile üşdi
Savaş içinde olarun biri düşdi

Döge döge o dördin bağladılar
Ciger-gâhin adûnun tağladılar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Cemî'isin soyup uryân kodılar
Ne gönlek kaldı ne tuman kodılar

O Hâyin Ahmed'e itdiler i'zâz
Ki ola yoldaşlarından gendü mümtâz

Beline bir palası kuşadırlar
Başına bir yoluk sumatı korlar

Boğazında ip eli bağlu alırlar
Sürüp Nil'ün kenârına getürler

Çağırup didiler Hâyin dutuldı
Çoğ oynadı velî soñra utıldı

Gelün alın hemân üşte dururlar
Birez âdem gemiyile varırlar

Getürler dest-beste zâr ü uryân
O Hâin Ahmed'ün boynında urgan

Boğazında urgan eli bağlu çıplak
Sürüp Mısr'a getürler yalın ayak

İki Arab begi İsâ Beg'ile
Getürdiler Muhammed Beg'e bile

Muhammed Beg'i gördi tutdı lerze
O Hâin başladı kim yiye herze

Kılıc urup yüregin yâre yâre [T. 227 a]
İderler Hâini anda pâre pâre

Hemân kesüp ayırdılar başını
İledüp hâke kodılar leşini

Tamâm on dört beginün kesdi başın
O Hâin katına gönderdi leşin

Sınup Hâin ki kaçup gitmişidi
Muhammed Beg tutup habs itmişidi

O başları süniye dizdürürler
Mısr şehrin tamâmet gezdirürler

Zübeyde kapusında asdı bir gün
Ki tâ ahşam olup tagyîr olur gün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yine başları cem' idüp alurlar
Muhammed Beg huzûrına gelürler

O başun cümlesini ider irsâl
İrüp dergâh-ı şâha itdiler isâl

Görüp şeh Hâin Ahmed kellesini
Muhammed Beg'e itdi âferini

Budurur hâl-i Hâin âhir-i kâr
Keserler başın iderler ya berdâr

Kanı Cânberdi ya oğlı Şeh-süvâr'un
İşitdün hâli nice oldı olarun

Bu şâhun devletinün gör işini
Mısır tahtında alur düşmen başını

Başarmaz cidd ü cehd ü tîg u leşger
Cihânda ol işi kim devlet işler

Hadîdî bunda hatm it dâstânı [T. 227 b]
Kim oldun dehr içinde pîr-i fânî

Gazel tarzında dîvânun dil-ârâ
Kasîden, mesnevîün zîbâ vü ra'nâ

Ko şimden girü gitsün fikr-i eş'âr
Gerek şuglun ola tefsîr-i ahbâr

Gazâlar kim ide Sultân Süleymân
Yaza nazın ehli devr itdükçe devrân

Kitâbun hatmi târîhi Nebî'nün
Tokuz yüz otuzidi hicretinün

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NÜSHA FARKLARI*

8 zerre hâke V L : zerre kim hâke L
12 fikr it eyle V L : fikr eyle E
13 zamirün V E : zahirün L
14 kevn-i Ü : germi V E L
21 rivâyet E L : hikâyet V
31 binâ'en V E : binâ'i L
47 idüp V L : kılup E / tem E : yem V L
64 birisine E : birine V L / maksûm E L : maksûd V
70 Hudâ-yâ E L : Hudâ V
71 yiri L : bizi E / biri V
73 itmişdür V L : itmiş E / ne gözler V L : gör ne gözler E
74 Ya V L : Yine E
79 Gehî bâd-ı E : gine bâd-ı V L / gehî fasl-ı E : gine fasl-ı V L
87 müzeyyendür V L : müzeyyen zer E
100 beni V L : bize E
107 dergeh katında Ü : katında birgeh V E L
108 çünki V L : gerçi E / itmezem E L : itmez V
119 Eyyûb'un demiçün E : Eyyûb'un hoş demiçün V L
136 itdi efdâl V L : efdâl itdi E
138 mefharidür E : mihteridür V L
147 cev V L : çok E
168 cân ü dilile E : cân dilile V L
176 cinân E : cihân V L
183 bulur V L : bulup E
196 dil-riş E L : derviş V
201 müşterisin V L : cevheri sen E
208 esâmisile E : esâmiyile V L
217 derden E : derdden V L
243 ravzalarda E : ravzada V L
248 Zîr E L : Zirâ V
251 Bu beyt E'de yoktur.
253 tonadup E L : tonanup V
267 fark Ü : medh V E L
270 ider E : ide V L
277 çün kimse V E : kimse çün L
287 emr-i şer'a V L : rıh-i şer'a E
309 Gazâ kasdına Ü : Gazâya ya'nî V E L
315 Geh E : Kim V L
320 irüp E : irdi V L
342 şâha eyleye Ü : eyleye şâha V E L
373 İrerler E : Ayırlar V L / sağ u ger sol E : ger sağ u ger sol V L
409 sâyesinde E L : sâyesinden V / vâyesinde E L : vâyesinden V
410 yir E L : yirler V
459 Katı Ü : Velî V E L
475 Bu beyt V E L'de yoktur.
505 begleri V L : beglerin E
511 bindi V L : sürdi E

* Farkların başındaki rakamlar, beyt numaralarıdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

529 Karındaşımun E L : Karındaşun V
536 bine E L : — V
542 Yederler V L : Yederdi E
565 ki V L : — E
568 konarız E : oturuz V L / göndertün E : getürün V L
610 neslümden E : şöyle kim V L
618 murâd Ü : ilerik V E L
636 gözedürler E : güzedür V / erler E L : erenler V
644 Mağlûb E L : mağlûl V
646 kalanlar : V L : kaçanlar E
683 Geyve'den E : şehürden V L
671 guzâta E L : gazâya V
684 ki E — V L
695 gün V L :çün E
706 komadılar E : kurtarmayup V L
724 göçer E : göçerler V L
725 İrişüp V L : İrişür E
729 âsûde Ü : âlûde V E L
741 göçdi E : gitdi V L
749 hâlümüzle E L : hâlümüzde V
799 yirde ki E L : yılda V
801 Okudup E : Okudum V L
805 Bedenden Ü : Bedende V E L
817 fethinde idi V : târihinde idi E L
827 geldi E : gitdi V L
838 arturam V L : arturdı E
862 Didi V L : Deridi E
873 Orhân E : fermân V L
878 Kuşadup E L : Koşup V / gürhâne-i teng E : oldı cihân teng V L
887 sözi V L : sulhı E
896 cinnâsı Ü : cinnâsını V L / hannâsı E
907 virdi V L : pes E / Kim andan eyleye V L : Virüp tâ eyleye E
940 riyâset E L : risâset V
951 ol T L : bu E
973 hemân-kim T E : hemândem L
1015 bilesin T L : bilesiz E
1063 turdılar kılup E L : turup kaldılar T / leşgerlerin E L : peşkeşlerin T
1064 turdılar kul T E : turdı kullar L
1083 Virür T : Virüp E L
1091 seherden E L : seher T
1106 deyri E L : — T
1113 kahrıla T E : kahrile L
1118 sürdi T E : irdi L
1119 bir E L : — T
1132 Yedi yüz elli sekiz T L : Sekiz yüz elli sekiz E
1133 İki ay sonra bundan E L : İki aydan sonra bil T
1145 eyleyüp T E : eyledi L
1150 bilmedi T E : bilmedin L
1153 Misikin T L : Misini E
1169 senünle T L : sizünle E
1175 Seherden E L : Seherden kim T
1186 sultâna T E : sultân L
1207 Cihânı gice T E : Cihân giceyi L
1225 beşer T : beş E L / esirün E L : emirün T
1226 dir E L : dirler T
1228 kullar penc T L : kullar kim penc E
1234 şeh E L : — T
1241 sen E L : — T
1247 kûs-i harbi E L : kûs-i rıhlet T
1251 atdı vü anlar T E : urdı anlar L
1257 itmişdi T E : itmiş hep L
1268 mâh-manzar T E : kammanzar L
1295 âşa E L : hâşa T
1297 şeh-zâdeleri E L : şehzâdı T

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

1301 Bu beyt L'de yoktur.
1322 âyindür T L : kâyindür E
1326 irişdi T : irişüp E / irişür L
1345 kuşlar E L : koçlar T
1359 beş yüz T E : yüz beş L
1364 inmişidi T E : konmışidi L / konmışidi T E : inmişidi L
1392 değişürmedi T : değişürmedin E / dek turmadı L
1396 hâlinden T : hâline E L
1398 sultân-ı islâm T E : ehl-i islâm L
1421 Birisinden Ü : Birinden T E L
1438 gel T E : — L / meydân T E : bir meydân L
1447 ki L : — T E
1469 fakire L : fakirem T E
1473 ortada E L : otada T
1483 toğru T E : karşu L
1500 serâba E L : sarâya T / hubâba E L : hubâya T
1506 ider mi T E : olur mı L
1509 nihâdı T E : ramâdı L
1510 İder E L : İderler T / itdiler kabrine E L : itdi kabrine T
1519 Lâz-illeri'nün E L : Lâz-ellinün T
1531 İshâk'a T E : Ishâk'ı L
1553 ihsân T E : — L
1557 ki T E : — L / tutdılar E L : tutdı T
1561 nevâ vü E : nevâd ü T / nevâdur L
1568 ol E L : — T
1569 Soyup T E : Sorup L
1570 görürler T E : kayurlar L
1571 gazâ-yı T L : gazâsı E
1582 Yıkup T L : Yakup E
1584 bârân T L : reyyân E
1593 Ki T L : Zi E
1595 Varur leşgerleri T E : Varur leşgeri L
1606 Bünüp T E : Be-nevbet L
1608 Bi-ri'âyet T E : hep ri'âyet L
1621 yapalar bir berk L : kim yapalar bir T E
1623 mukarnen E L : mu'ayyen T
1628 pür-zer eyler E L : pürzerler T
1636 yaparlar T : yapalar E L
1654 Silisre T E : Silisire L
1668 meyli T E : meyli oldı L
1671 tertîb-i T E : tertîbile L / Alur E L : Alup T
1680 Taş'a T E : taşra L
1681 avrat ü T E : avratile L L'de 1715-1716 yer değiştirmiş
1718 zâr L : zâa T E
1752 gayrini T E : gayreti L
1758 Geçüre T E : Geçürür L / anları T L : bunları E
1762 Beglü T E : lü L
1768 turfe E : tuhfe T / özge L
1787 şarkdan tâ garba T E : tâ garba şarkdan L
1796 ma'reke T E : Mısır L
1801 varup T : vardı E L
1803 Hamus'a T E : Hamu'ya L
1815 Çıkardup L : Çıkarup T
1860 Senünem E L : Senünven T
1861 bâkı T L : beka E
1865 Bu beyt L'de yoktur.
1870 itdi L : kim itdi T E
1870 itdi L : kim itdi T E
1871 Birisi T E : Biri L
1874 Olup T : Olur E L / ol E L : — T
1895 ağır T L : âhir E
1903 Alup E L : Alur T
1921 kim T E : — L / tahtında T E : tahtında idi L
1935 Gemidür E L : Gemi T
1945 biri dahı dır T E : yitdi dahı L
1964 itdi T E : itdi vü L

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

1968 Bu beyt L'de yoktur.
1977 kim T L : — E
1988 ahbâr T E : âsâr L
1992 itdiler E L : itdi T
1998 Edrene E L : Edrene'de T
2031 girler T : gelürler E / girürler L
2035 olmaya T E : ola ya L
2042 nitdi T L : ne itdi E
2051 emrüme L : emrümde T E
2069 virler T L : virürler E
2071 Hamâza E L : Hammâza T / zam T E : bem L
2076 da T L : — E
2077 müeyyed T E : müebbed L
2082 demden T E : dem dem L
2088 berd mermer T E : bâd ü mermer L
2104 yetdi T : irişdi E / irdi L
2116 Didiler T L : didi E / Samgav T L : Samgara E
2123 hân-ı E L : hâne T
2129 hâsekisi T E : hânegisi L
2144 ile T E : eyle L
2149 âdemi E L : adı T
2152 itdüm T E : itdi L
2157 Sultân E L : — T
2159 mâl T L : var E
2167 hân E L : hâne T
2180 nefs-i E L : nefese T
2186 her L : bey T E
2209 müste'ândur T L : müste'ârî L
2245 nice T E : ki ne L
2254 alurlar E L : alup T
2260 irdi E L : geldi T
2263 kenârına E L : kenârında T
2277 vü T E : — L
2287 agdı T : geçdi E L
2296 kim E L : — T
2307 daşıyup E L : danışup T
2317 yire kim T L : kim ki E
2318 sa've E : sâve T / sa'de L
2340 merâtib T : menâsıb E L
2352 irişdi T L : aşdı E
2356 pâşâ T L : Lâla E
2369 İsfendiyâr T L : İsfendiyâr'a E
2376 varup E L : — T
2383 Paşâlara da T E : Paşâlar da L
2399 göçüp T : göçdi E L
2467 Geçince T E : Kiçice L
2469 ol T : — E L
2475 Dururlardı T E : Dururıdı L
2479 Bidevi T E : bunları L
2503 var T E : sen var L
2513 varup T E : virüp L
2521 ki T E : — L
2569 oğlına T E : oğlile L
2575 murâdunuz T E : gözedün L
2583 Bu beyt L'de yktur.
2607 bir hân ve bir âlî E : bir hân bir âlî T / sultân âlî bir L
2623 istikbâlin T E : istikbâl L
2628 Hemân-kim T E : Hemân-dem L
2661 düzgün E L : dügün T
2667 mancınık T E : mancılık L
2678 Bu beyt L'de yoktur.
2686 Nevâhide T : Nevâhiden E L
2690 otuz üç T E : otuz L
2699 itdi T : eyler E L
2714 şaşururlar T : şaşurlar E L
2726 ahvâle E L : hâle T / E'de bu beytin mısraları yer değişdirmiş.
2730 Taş'a T E : taşra L
2763 çün T : gelüp E L
2778 kâfire ol mülk T E : kâfir ol mülke L
2781 irdügi T E : vardugı L
2801 emnile E L : — T
2816 Bu beyt L'de yoktur.
2822 cengi T E : cengin L
2833 bu resme Vılk-oğlı'na T E : Vılk-oğlı'na bu resme L

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

2845 güldi T E : yine L
2850 Ulaklarla E L : Ulaklar T
2853 Vılk-oğlı E L : Vılk-oğlının T
2865 deyride E L : deyre T
2873 itdi E L : oldı T / defter itdi E L : defter oldı T
2893 berk L : pek T / bek E
2898 dökile T E : düzile L
2898 hasın u T E : hasını L
2902-2903 L'de yer değiştirmiş.
2906 anlayup T E : anladı L
2909 İrüp L : İdüp T E
2922 pâşâyile T E : yayıla L
2927 Bolı T E : Borlı L
2931 gamz T E : arz L
2933 idüp T : itdi E L
2940 Didi iderem T E : İderem didi L
Mı'nisa E L : Mânitse T
2953 Virür T E : Virüp L
2970 tizcek L : tiz T E
2974 Akça-hisâr'a T E : andan hisâra L
2977 Bu beyt L'de yoktur.
2979 Çalup T E : Çekûp L
2984 leşgerine L : beglerine T E
2986 çekerdi L : dügerdi T E
2991 sınıkmışdı E L : sığınmışdı T
2994 idüp T E : itdi L
3001 cenge T E : cengü L
3002 kâfiri E L : kâfirleri T
3006 magzûb T E : menzûb L
3012 heybetde E : heybete T
3017 hil'at ü E L : hil'ati T
3036 tutar T E : tutup L
3036 a'dayile E L : a'dâya T
3058 penâhı E : İlâhı T L
3067 tâ be-şeb T E : söyle kim L
3082 hâle T E : fethe L
3083 İrüp T E : Gelüp L
3086 sen de T E : benden L
3110 Bu beyt L'de yoktur.
3115 oldı T E : ola L / bile T E : — L
3116 beglerile hâtûnıyile T E : begler hâtûnı yine bile L
3121 mehârın E L : mehâzın T
3138 oldı T E : ola L
3156 başından T E : başında L
3163 bilürsin E L : bilürsiz T
3169 turmış E L : tururmış T
3176 Sudâ' E L : Sudağ T
3184 irsâl T L : İsâl E
3186 hâk T E : çâk L
3199 üzre E L : — T
3200 hem köpride âli T E : köpride âlî bir L
3217 Paşâlar E L : Paşâ T
3218 âdem E : âlem T L
3233 Halîl Pâşâ balık L : Halîl balıkları T E
3265 İşitdük T E : İşidün L
3277 kubbedür E L : kubbede T
3281 Garâyib T Garîb E L :
3316 Virilür T E : Virürler L
3319 cânibe T E : cânibi L
3324 mâldârı T E : mâldâr L
3327 Yaparlar E L : Yapar T
3329 Beşer E L : Beş T
3359 itdi T E : eyledi L
3362 şehrümüz L : şehr ü menâdun T / şehrümde E
3375 ehl-i islâm T : ehl-i îmân E L
3379 rûh-ı E L : — T
3408 Tirebos T E : Kızanca L
3419 L'de mükerrer.
3428 Bu beyt E'de yoktur.
3434 hünkâr kim E L : kim hünkâr T
3435 eyledi E L : itdi T
3437 kul yüridi T E : yüridiler L
3439 Üngürüs'un T L : Üngürüs'a E
3465 Bu beyt E'de yoktur.
3467 emr T E : emre L

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

3470 cümlesi E L : cümle T / yi-yene E L : yine T
3472 yine E L : — T
3474 hânendeler Ü : hünendeler L / hünende vü T E
3478 geh T E : ki L
3490 zevk işi T E : cûş işi L
3494 Bu beyt L'de yoktur.
3503 Bu beyt E'de yoktur.
3506 per yine T E : perrini L
3512 leşgerleri T E : leşgerlerini L
3513 dem T E : vakt L
3514 Çeküp T E : Göçüp L
3545 leşgerlerile T E : leşgerlerine L / serverlerile T E : serverlerine L
3552 ki E L : — T
3572 mahbûbe hem-çün T E : mahbûbeler çün L
3581 Rüsûm-i T E : Resûl-i L
3590 Firengistân'idi T E : Firengistân'undı L
3616 para T L : — E
3626 Bursa'ya ol dem T : sahrâ-yı Bursa'ya E L
3640 bir T E : — L
3650 kalınmışdı T E : kalmışdı L
3657 gâzi âlî T E : şâh-ı gâzi L
3658 mülk T E : il L
3673 Dürekâni E L : Derkâni T
3676 zabt T L : nasb E
3678 hayli L : hileyle T E
3694 hâtûn E L : hâtûna T
3701 ümîd idüp T E : ümîdleniip L
3702 kurulmışdı T E : kurulıdı hep L
3712 âdemile E L : âdemiler T / gemile E L : gemiler T
3720 ne söyler T E : söyler L
3724 Mühimmâtın E L : Mühimmâtı T
3736 altmış sekiz T L : altmış beşidi E
3738 Ne emr itdise T E : Meger emr itdi L
3767 ki T E : — L
3770 nısfında E L : nısfından T
3771 vaktine E L : vakte T
3773 kâfir üç bahşında T E : kâfirün üç bahşında L
3779 sanki E : sanma T L
3785 ol T E : — L
3789 tokuzidi T L : altıncıyidi E / târihin L : târihi T E
3798 mâl ü ayâlüm T : mâlum ayâlüm E L
3821 fesâdın E L : fesâdı T
3835 ne kişisin T E : kişisin L
3842 begler L : beg T E
3847 sözüm tutarsa T E : söz tutarise L
3856 bu E L : — T
3866 Ali E L : — T
3873 kend ü T L : kendin E
3877 hem dahı yetmişidi Ü : dahı altmış yedisidi T E / hem dahı yetmiş sekiz L
3885 idi T L : kaydı E
3899, 3900 ve 3901. beyitler E'de yok.
3903 Murâdın T E : Murâdı L
3932 Tonatdı L : Tonandı T E
3934 Hisâr E L : Hisârun T
3938 yetmiş bir L : altmış tokuz T E
3954 Şehe T E : Yine L
3963 Paşâ Turgudlu'yı T E : Paşâyı Turkud-oglı L
3967 ev L : er T E
3969 hânum E L : sultânum T
3975 İşidi E L : İş itdi T
3985 şeytanatda E L : saltanatda T
3988 Bu beyt T E'de yoktur.
3994 rencberler E L : rencber T
3995 Getürüp T : Getürdüp E L
4001 geh E L : — T
4014 Ezel E L : Evvel T

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4036 hod T : hû E L
4076 çün-kim T E : kim var L
4086 Varup T : Varam E L
4097 yetmiş altıncıyıdı T E : altmış altıncıyıdı L
4098 ermişdi T : irişdi E L
4101 Ya T E : — L
4107 inclnmeye T L : incitmeye E / gitmege T : gitmekde E L
4116 Bu beyt L'de yoktur
4123 ceristine idi E L : çerisindeydi T
4124 Süreler T E : Sürerler L
4133 begi oğludur L : begidür T / begi oğludur E
4165 şâhin E L : şâhun T
4174 Bu beyt E'de yoktur.
4189 safları E L : saflar T
4194 Müzeyyen E L : Müretteb T
4200 oğlın E L : oğlı T
4219 kanatludur T L : kuşludur E
4232 Bu beyt L'de yoktur.
4242 oldıdı L Ü : oldı T / olidi E
4253 serhaddi T E : haddi L
4272 savurlar E L : savururlar T
4276 oldı T L : ola E
4295 Menküb'e T E : hân göre L
4296 mukarrer L : musahhar T E / musahhar L : mukarrer T E
4302 gemiler E L : lesger T
4314 Hisâr E L : Hisârın T
4351 hep Ü : — T E L
4360 yapup T E : tâ L
4364 geldi kondı T : kondı geldi E L
4377 ide T E : ider L
4385 gâyet E L : — T / pekdür T E : — L
4393 mukadder T E : müyesser L
4394 yendi T E : yoğdı L
4402 İçinden T E : İçinde L
4403 Bu beyt L'de yoktur.
4407 küllerlerini L : kıtlıklarını T E
4411 virelüm T : vireler E L / görelüm T : göreler E L
4421 mektüm Ü : mektûb T E L
4425 Hemân-dem E L : Hemân T / kapudan T E : yapudan L
4437 Mısır E L : Mısır'da T / ol T E : Beg'ün L
4445 idinmekde T E : idinmege L
4473 dahı T E : neylesün L
4474 kuşatdı ol T E : kuşatdılar L
4485 Ulularile E L : Olarile T
4492 Şâm'a T E : şâha L
4505 irişür E L : irişürler T
4520 Cem'e T E : Ana L
4521 itdüğinden E L : itdükden T
4525 irdi E L : geldi T
4529 Rados'a T E : Tarsus'a L
4540 Nevâhisi bile oldı mukarrer L : Müretteb gördi yaragın ne kim var T / Bu beyt E'de yoktur.
4554 çok E L : — T
4565 Tururlar E L : Turur T
4568 seksen yedi T L : seksen altı E / seksen tokuz V
4583 sıyânet T E : hıyânet L
4594 yagı T L : yazı E
4601 seksen sekiz L : seksen yedi T E
4617 seksen tokuz L : seksen sekiz T E
4621 irdi T : vardı E L / geldi T : irdi E L
4623 ol dem E L : âdem T / salup T E : salar L
4627 Misis V : Misin T E / Misini L / inerler T L : irerler E
4638 Hazine dökdi T E : Hemândem Kavri L
4639 Çü esir oldı T E : Alay alay L / olurlar E L : olur T

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4643 Eregli'ye T E : Eregi'ye L
4645 adûdan T E : idi adû L / vü E L : — T
4650 cündini sürdi T : cündiye sürdi E / serdâra irdi L
4651 Atana'ya erişdi T E : olara çün ulaşdı L
4661 ta'cilile var eyle yâri T E : ta'cil cem' idüp sipâhı L
4666 Olar L : Eger T E
4669 Bu beyt L'de yoktur.
4682 varınca T : irince E L
4684 alup T E : — L
4685 hazretine T E : hizmetine L / hizmetine T E : hazretine L
4691 ben E L : — T
4695 niçün T : ne içün E / neyiçün L
4696 itdi T E : eyledi L / at ü hil'at T E : hil'at ü at L
4704 evvelden E L : evvel T
4709 saldı ceyş-i E L : saldı bir ceyş-i T
4711 ma'hûd T E : maksûd L
4726 havfından T E : havfında L
4740 Bir T E : Verür L
4742 Tiz T E : Ana L
4743 işi L : iş T E
4744 maksadı aksâ L : aksâ maksad T E
4745 mu'azzez T E : mukarrer L
4751 ol dem T E : ödem L
4756 irişdi T : karışdı E L / vü girişdi T : vü karışdı E L
4757 Ale'd-devle E L : Ale'd-devle'yle T
4760 urışdı T E : dürüşdi L
4778 mîr T E : — L
4783 çok T L : çün E
4786 Gelüp E L : Gelür T
4792 hünun T E : begün L
4803 kişi ağır T E : kişiler L
4804 hod T hu E L
4813 râci T E : hâcı L
4815 bilürsiz siz T E : bilürsin kim L
4818 itdi T E : oldı L
4819 aldı T E : oldı L
4847 gitdi T L : leşger E
4868 girdi E L : irdi T / erişüp T E : irişür L
4882 İdüp hünkâr T E : İder anlara L / İder E L : İdüp T
4889 olup T E : olur L
4892 gayriye itmez gendüye eyler T E : gendü öz cânına eyle L
4893 oldı T L : oğlı E
4894 kim T E : — L
4904 dürişürler E L : Uruşurlar T
4923 ba'zı T E : buğzı L
4929 sultânun T E : sultân beg L
4931 Acem'den dahı kimler geldi dinle T E : Dahı bunlarla gemiler geldi dinle L
4945 nâm T E : hân L / işini itmâm T E : hâkile yeksân L
4951 Sükûn itmişdi T E : Karar itmişdi L
4952 dir T E : — L
4955 Mîrze'ye Erzincân'ı teslim T E : Mîrze irdi oldı teslim / İdüp T E : Kaçup L
4959 Beg E L : — T
4968 Ecel sultân-ı Mısr'a T E : Sinup bunlar kaçup Mısr'a L
4969 olmaz ki T E : olmaya ki L
5002 taht ü bahta E L : raht ü bahta T
5025 leşger T : her er E L / her er T : leşger E L
5026 kend E L : — T
5030 hûzıridi T E : hâzır itdi L
5047 Virürler T E : Virür L
5053 geh L : — T E
5057 firengidi E L : efrengidi T
5061 döşedi T E : döşendi L

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

5080 gemisin T E : gemile L
5088 Bu beyt E'de yoktur
5095 rûyi T E : yüzi L
5096 leşgerlere E L : leşgerler T
5108 olalar E L : ola T
5128 itdi E L : emr itdi T
5151 sizden E L : sizde T
5155 Çü T E : Ki L
5158 ân T : ezmân E / ol zamân L
5171 Salâbetle T E : Salâbetde L
5209 Dönüp T E : Tutup L
5211 irer T E : irdi L
5229 nısfında E L : nısfından T
5242 etrâfını T E : etrâfı L
5246 bu kâra encâm T E : serencâm L
5258 evlâlarından T L : ulularından E
5278 E L'de bu beytin mısraları yer değiştirmiş
5286 düşdi T L : oldı E
5336 Sever T E : Sevüp L
5347 Selim'i tahta L : Selim'e bahtı T E
5361 sözüm T L : özün E
5362 Getürürler başı E : Getürler başı T / Başı getürürler L
5380 Diyeyim T L : Diyem E
5388 üstünden T E : üstünde L
5408 aldar T E : aldı L
5411 döndiler E L : bindürdiler T
5424 mâh u sâl T E : mâha sâl L
5436 yek T L : çok E
5440 Tutup râh T : Tutup yol L / Tutuban E
5449 bahter T E : ahter L
5505 katline L : kasdına T E
5509 Ma'nisa E L : Manitse T
5518 Bulur E L : Bulurlar T
5525 pîrâmeninde T E : pîrâheninde L
5538 Anatolli T E : Anatoliya L / evvel T E : ol L
5540 isterler E L : ister T
5555 etrâfda E L : etrâfdan T
5566-5569 Bu beytler E'de yoktur
5569 câhilin T E : câhili L
5634 şîre E L : şîr T
5641 ser-askeridi T : ser-leşgeridi E L
5643 savt-ı T : sît-i E L
5657 ol T L : — E
5668 yüz E L : — T
5673 mahrûm E L : mahzûm T
5687 Bu beyt E'de yoktur.
5688 hısn-ı T E : sahn-ı L
5690 Gelişin E : Gelişde T L
5713 bunların E L : anların T
5714 oradan T L : pes andan E
5718 fazlıhat T E : fasîhat L
5734 Giderler T E : Giderdi L
5737 itmiş T E : olmış L
5745 geldi T : irdi E L
5764 Edeb Ü : Aceb T E L
5770 sultândan E L : sultân T
5772 fâzıllarını E L : fâzıl-terini T
5880 leşgerile L : leşgerine T E
5911 Şâm'a T : şâha E L
5951 sahrâda E L : arada T
5970 heycâ T E : gavga L
5999 kurtulanın E L : kurtulanı T
6042 kulların E L : kullarından T
6062 kim T E : — L
6075 ka'r-ı T E : kahr-ı L
6105 çıkarlardı E L : çıkardı T
6141 boynın urûr T E : öldürürler L
6182 li'llah E L : illâ T
6226 emr itdi vü T : emri ile L A
6228 Penâhiyidi L A : Penâhı-ı T
6260 yer L A : — T
6313 ider T A : itdi L / anlara T A : anları L
6316 irdügi L A : geldügi T
6323 hikâyet T A : rivâyet L
6329 işidilürdi L A : işidilür T
6344 beglere T A : begleri L

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

6373 zemin L A : zemine T
6387 giderler T A : giderürler L
6430 Geniden L A : Gemiler T
6433 Göçer T A : Göçüp L
6454 kârdâr-ı T A : kârzâr-ı L
6464 begler L A : beglerle T
6468 kala sizden L : ki kalasız T A
6472 gendüye kaldı L A : gendüzi aldı T
6475 Gemiye giricek T A : Gemiyile gidicek L
6482 Gazze'ye L A : Gazze T
6486 ehlin T A : erin L
6487 koşup çog T A : koşdurup L
6488 nakli bir hikâyet T : naklinden rivâyet L A
6496 ki T A : — L
6532 Biner L A : Bin T
6540 göçüp A : göçdür T / göçdi L
6543 O T A : Bu L
6566 meskene L A : mekâna T
6576 gelüp T A : gelür L
6582 Bular da T A : Bularla L
6585 Rûmî T A : Rûmîler L
6592 urun T A : kırun L
6593 ma'dûd L A : ma'bûd T

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İNDEKS*

A

Abaza, 16.
ABDU'L-LAH, 34.
ABDU'R-RAHİM, 55-8.
Âb-ı Ergene, bk. Ergine suyu.
Âb-ı kevser, 220, 242, 383.
Acem, 14-5, 129,270, 340-1,389, 396-401; -hadd, 422;-mülkü, 17; -serverleri, 16.
Âd, 16.
Ada Köprisi(Edirne'de), 223.
Adalya sancağı beği, 273.
Aden, 17; -mülkü, 418.
ağa, 355; -lar, 355, 380, 401.
Ağaç-deniz, 151-2.
ağır hâ'at, 134.
ağır peş-keş, 182, 197, 252, 309.
ahd, 84, 109, 302, 110, 120, 134, 144, 160, 173, 177, 187, 192, 198, 209, 269, 275, 304, 310, 324, 334,341; -nâme, 94, 430.
AHMED, İlyas Beğ-oğlu, 175.
AHMED, Uğurlu Muhammed-oğlu, 344, 346.
AHMEDİ, Peygamber, bk. Muhammed.
AHMED IMİRZE, Uğurlu Hân-oğlu, 338-9, 346.
AHMED PÂŞÂ, Hersek-oğlu, 351, 358-9.
AHMED PÂŞÂ, bk. Hâm Ahmed.
AKBAŞ-OĞLI, 327.
ak-börk, 60, 88, 387, 399.
akça, 44, 87-8, 151, 234, 403, 449; -ya silke kazmak, 43, 449.
Akça-hisâr (Güzelce-hisar), 115, 209, 226.
Akça-hisâr (Arnavutluk'ta), 213.
AKÇA KOCA, 49, 51, 55, 57-8, 65.
Ak-hisâr, 47.
akın, 85-6, 160, 147,156-7, 195, 198-9, 202, 247; -lar, 88, 186, 204.
akıncı, 142, 144-5, 169, 186, 195, 197-8, 269-70, 274, 289, 335; -begleri, 117, 147, 202, 204; -kulları, 289; -lar, 202, 289; -leşgeri, 197, 199, 247.
Ak-kirman, 16, 314-5, 363.
ak rûyet, 39.
Aksâ, 416.
Ak-saray, 120, 281; -Bazarı, 281.
AK SUNGUR AGA, mîr-i alem, 96.
Ak-şehr, 98, 132, 146, 192, 228, 272, 287.
AK-TEMÜR, 39.
Ak Yazı, 48, 51, 55.
Alaca-hisâr, 112, 187.
alacuğ eldi, 125.
alacuğ-ı Türkmân, 25.
ALÂE'D-DİN, Sultan, 25, 27, 39-40, 66, 68.
ALÂE'D-DİN PÂŞÂ, 45.
a'lâm, bk. alemler.
Alaman, 215, 315, 358.
Alm-şehr, 108, 360.
ALAŞİR, 29.
alay, 353, 390, 392, 414-5; -bozanlar, 351; -lar, 291-2,301, 336, 389, 411.

* İndeks, *Hadîdî* Tarihi metnine göre hazırlanmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALEÜD-DEVLE, 311, 317-8, 327-30, 396-7, 436.
alem, 46, 262, 336, 387, 412, 419; *dâr*, 336-7; *-ler*, 84, 89, 104-5, 117, 129, 149, 188, 196, 198, 213, 245, 300, 336-7, 377, 381, 392, 395, 406, 425, 428.
dâr-i harb, 33, 51, 179, 291, 405.
Aleyye, 67-8, 92, 242, 281, 283, 321, 357, 428.
Almca-kal'ası, 341-4.
dâl cenk, 301.
dâl direk, 165.
ALİ, Halîfe, 19, 385.
ALİ BEG, Evrenos-oğlu, 188, 195-6.
ALİ BEG, Karaman-oğlu, 176-7.
ALİ BEG, Mihal-oğlu, 284, 282, 289-91.
ALİ BEG, Kara-Yülük-oğlu, 344.
ALİ BEG, Malkoç-oğlu, 347-8, 390.
ALİ BEG, Şehsüvar-oğlu, 397, 426, 436-7.
ALİ BİSTÂMÎ, Şeyh, 270.
Alibustan, 218, 400-2.
Âl-i Osmân, 3, 14-17, 21-2, 49, 53, 62, 312, 356, 358, 365, 422-3, 428.
ALİ PAŞA, Osman-oğlu, 47, 60-2.
ALİ PAŞA, vezir, 115-6.
ALİ PAŞA, Rumeli serdârı, 126-7.
ALİ PAŞA, vezir-i a'zam, 357, 360-2, 367.
âlî himmet, 260.
alp-erenler, 46.
altun, 305, 309, 325, 350, 449; *-ın*, 350.
altun bağlu sancak, 84.
altun kadehler, 189.
altunla cevşen, 161.
Amâsiyye, 23, 122-3, 133, 139, 178, 218, 242; *-diyârı*, 123, 393; *-hisârı*, 379; *-şehi*, 121.
Amasra, (Amastra), 251-2.
âmed, 43, 162-3.
Anatol, 191, 210, 251, 355, 391, 407; *-leşgeri*, 210, 254, 326, 391.
Anatolu, 139, 155, 158, 166, 183, 192, 206, 254, 261, 301, 313, 326-7, 362-3; *-Beglerbegisi*, 172.
Anatolü, 383, 390.
Antakiyye, 47, 176, 331, 357.
Antep, 318, 403-4, 418; *-begi*, 403.
Arab, 15, 17, 317-8, 340-1, 377, 385, 409, 417-8, 422, 452-3; *-begi*, 454-5; *-cengi*, 326; *-ceyşi*, 128; *-haddi*, 276, 332, 378, 399-401; *-hâkimleri*, 334; *-lar*, 453; *-miri*, 453; *-mülki*, 17, 319, 379, 415, 418, 442; *-mülki sultânı*, 405; *-sultânı*, 378, 386; *-şâhı*, 16.
arabe, 211, 216.
Arabistân, 105, 319.
armağan, 136, 179; *-lar*, 118, 178, 250, 258. Ayrıca bk. şahâne armağanlar.
Arnavud, 16, 197, 213, 274; *-ili*, 102, 169, 197-8, 213; *-vilâyeti*, 213, 274, 302.
arpa, 11, 119.
Artug-ova, 178, 437.
asâkir-i kibâr, 385.
AŞIK PAŞA-OĞLI, 22.
Atana (Adana), 330-2; *-lesi*, 321.
at çapmak, 390.
atlu, 158, 184, 233, 254, 362, 373-4; *-lesi*, 377, 399; *-leşger*, 301.
atûre, 184, 303.
Avarina-hisârı, 355-6.
Ayangöli, 51.
Ayasofya, 229-11.
Ayasuluğ, 171.
Ayazmend, 265.
Aydın, 68, 92, 98, 109, 131, 221, 242, 331, 361, 411; *-lı*, 67, 110, 115, 172, 360; *-leri*, 225; *-nesli*, 171; *-oğlı*, 110, 126.
Aydos-hisârı, 56.
AYONİKOLA, 42.
Ayşeoluna, 74.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Azag, 16, 298.
Azeb, 234, 250, 254, 265, 355, 387, 389, 433; -oğlayı, 292; -cesasi, 292; -ler, 253.
AZEB BEG, 212.
Âzerpâyican (Azerbaycan), 338.

B

Ba'albek, 129, 408, 419.
bâc, 44, 319, 336.
Bağdad, 345, 386.
BAĞDADÎ-ZÂDE, 454.
bâğ-ı Kuds, 133.
Bahr-i Kulzüm (Kızıldeniz), 406.
bakır, 263.
Bakraz, 322.
BÂLÎ BEG, Yahya Paşa-oğlu, 433.
barça, 248.
Barça (Bariç), 431.
bâr-gâh, 172, 373.
bârû, 189, 395, 432, 438. Ayrıca bk. bâre u bârû.
bâr u bunçâh, 38, 90.
Baybard. bk. Paybard.
BÂYEZÎD, 270.
BÂYEZÎD, Kara-Yülük-oğlu, 343.
BÂYEZÎD I, 91, 93-4, 104-16, 118-9, 121-7, 129-32, 136, 140, 142, 146, 157, 187, 340.
BÂYEZÎD II, 22, 125, 242, 292, 312-14, 317,319, 326-7, 329, 331-2, 334, 338, 340, 347-8, 350-1, 353-4, 356, 358, 361, 364-9, 371-6, 390,396, 419, 421.
BÂYEZÎD BEG, 446.
BÂYEZÎD PÂŞÂ, vezir, 140, 146, 350-1; Rumeli Beğlerbeğisi, 157-8.
BAYINDIR HÂN, 294, 338.
bazar bâcı, 43.
Bazar-ı Çihar-şenbih, 272.
Bazar-ı Karaman, 393.
Bazar-ı Tebriz, 393.
bâzergânlar, 451.
Bedr, 17, 418.
Beğ Sancağı (Bursa), 45.
Beğ-şehr, 88, 147, 177.
Behâsnî, 122, 124.
BEHRÂM, 224.
Belgrad, 198-9, 205-6, 209, 214, 238, 427-9, 431, 433; -beğlığı, 444.
BELKIS, 71.
Benuysa-kal'ası, 432.
berâf, 27, 60, 166, 184, 365, 447.
berbatî (bir çalgı çeşidi), 134.
Berda', 386.
Bere, 318.
beri yaka (Anadolu), 163.
Beriyye, 305-6.
Berkasa, 69.
Beşiktaş, 228.
Beşköprü, 51.
Beyt-Ullah, bk. Ka'be.
Bezirhâne (Bursa'da), 53.
Bimatos-kal'ası, 62.
Bîdevî Çardağ, 175.
Bîga, 89, 91; -sahrâsı, 155.
Bilecük, 38, 47, 59, 61, 93; -lü, 29; -lüler, 37; -kal'ası, 37, 44; -tekfûrî, 40.
bîmâr-hâne, 109, 231.
BOGA-OGLI, 327.
Boğdan-lü, 302.
Bolayır, 80-1, 163.
Bolu, 55, 167, 252, 260; -sancağı, 206, 254, 257.
Bori, 100.
Borlu,bk. Tarakh-Borlu.
Bosna, 16, 104, 250, 266-7, 269, 334-5, 425; -kıralı, 238, 250; -sancağı, 334; -ucu 157; -vilâyeti, 265, 334.
boy beğleri, 96.
boz ar, 293.
Boz-tağ, 161.
Böğürdelen, 429.
bölük, 50, 86, 390-1, 397, 399, 406; -ler ağası, 369; -ler ağaları, 380.
börk, 60.
BUDAK BEG, 307-8, 311, 329-30.
buğday, 119.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Buhârâ, 230.
Bulag, 413.
Bulkar-tagı, 208, 276, 327.
burc, 152, 432-3; *-u bârû*, 115, 203-4, 230, 259, 274, 279, 296-7, 352, 355, 395, 403, 408, 439.
Burkoz, 86; *-hisârı*, 83.
Bursa, Burusa, 52-3, 58-9, 75, 78, 88, 91,93, 96, 106-9, 121-2, 124, 132-3, 139, 141-2, 145, 148, 150, 153, 164-5, 167-8, 170, 185, 223-6, 254, 312-3, 376-80, 342-3; *-begi*, 185; *-fethi*, 55; *-halkı*, 164, 185; *-hisârı*,47, 63, 70, 143; *-sancağı*, 65; *-tahtı*, 122, 155, 185; *-tekûri*, 46-7; *-teşvîşi*, 145.
burûc, 304, 438.
Bûrevye, 418.
bürkeler, 305-6.

C

Ca'ber-kal'ası, 23-4.
CÂN BEG, 340-1.
CÂNBERDİ GAZZÂLİ, 409-10, 419, 422, 424-3, 456.
Canik, 184, 187; *-begi*, 181, *-diyârı*, 178; *-illeri*, 180, 183; *-mülkî*, 181.
cânâ, 88, 299, 122, 335; *-i kâfir*, 243; *-i şeh*, 215.
Cebâh, 418.
cebe, 38, 90, 293, 337, 392, 402, 406; *-âbâ*, 277.
CEBRÎL, 2.
celebîk, 253.
celîd, 173, 270.
CEM, Sultan, 22, 312-4, 331.
CENDERLÜ HAYRE'D-DİN, kadi-asker, 87; vezir, 88, 100.
ceng âleti, bk. *âlet-i harb*.
cengî gemiler, 239.
CERCİS, 9.
cerdâ, 324.
ceu, bk. *arpa*.
ceudâr, 308, 218, 328, 343, 348.
ceuher, 229.
ceugen, 18, 77, 90, 212, 337, 392, 402, 406. Ayrıca bk. altunlu *ceugen*.
Ceyhûn nehri, 77, 242.
Cidde, 17, 418.
Cihan suyı, 321.
CİHÂN-ŞÂH, 342, 344.
CİHÂN-ŞÂH (şehzâde), 357, 376, 379, 401, 423.
CİHÂN-ŞÂH MİRZE, 295, 343.
Cinbi, 71; *-hisârı*, 72.
Cin taşgeri, 387.
cuma'a namâzı, 43, 202, 229, 297, 299, 433.
cuma'a salâsı, 299.
cundî alayı, 412.

Ç

çaçı, 119.
çâdır, 19, 72, 106, 164, 173, 221,242, 323, 331, 346, 377, 397, 425; *-i orda-yı şâhî*, 91.
Çaldıran, 389.
çâşmigîr, 244, 332.
Çeh, 350.
çeng ü çeşâne, 134, 244.
çeri, Pek çok yerde.
çeri başları, 63.
çeri halkı, 62.
Çerkes, 307, 310, 317, 323-4, 406-7, 410, 414-5; *-ili*, 16.
Çerkesân-ı Mısriyân, 317.
çetr, 78; *-i dil*, 64; *-i hümâyûn*, 170, 235, 331; *-i şâhî*, 221, 243, 373; *-i şâhî sâyebânlar*, 96.
çevgân, 35, 453.
Çeyh, 215; *-bân*, 215-6.
Çiharşenbih suyı, 121.
Çin, 27, 230, 366; *-şehi*, 84, 132, 405.
çinîler, 332.
Çitroz, 108.
Çorlı, 82, 98.
çuhal (atlara giydirilen zırhlı örtü), 213.
Çukur-çayır, 376.
Çukur-ova, 332-3.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

D

DAHHÂK, 21.
DÂRÂ, 271, 420.
darb-zen, 351; *-ler*, 351, 392, 411.
Dağ-hisâr, 432, 452.
Dağ-öz, 234, 236.
DÂVUD, Peygamber, 9, 406.
DÂVUD PAŞA, vezir, 328-7; vezir-i a'zam, 332, 333.
DÂYE HÂTÛN, 94.
dâyeler ü âddiciler, 230.
DAYI KARACA, bk. Karaca Paşa.
decâl, 386.
Dedehân, 16.
defter, 54, 80, 83, 88, 158, 194, 202, 236, 239, 265, 355; *-ler*, 61, 101, 183.
def ü suy, 134, 244.
DELÜ-GÖGEZ, 370-71.
Dem-i İSÎ, 18, 65, 91, 253.
Derbend, 182, 198.
DERENCİL-BÂN, 334-7.
Derende, 124.
Değt, 16.
Deve-hisârı, 55.
Devletlü Kaba Ağaç, 99.
DIRAKULA, 168-9, 197, 199, 200.
Dırama, 100.
Dizle, 77, 242.
Dümeloka, 86-7, 358, 373-4; *-hisârı*, 357; *-tekürü*, 86.
Dünyâd, 17, 418.
dârlık, 70, 110 ,149, 272, 338, 340, 426; *-ler*, 171, 238.
dîvân, 94, 135, 155, 266, 421, 430; *-ehli*, 155, 443; *-yâne*, 24, 190, 333, 401, 422; *-ler*, 165, 224. Ayrıca bk. alt dîvân.
Divrigi, 124.
Diyârbekr, 17, 342.
dizdâr, 229, 237-9, 246, 250, 252, 266, 270, 277, 280, 293, 315-6, 356, 395, 426.
duhter-i İsfendiyâr, 170.
duhter-i Lâz, 118.
dügün halkı, 42.
dülbend, 450.
dülbend kapmak, 379.
dün bazgını, 405.
Dürekâni, 257.
düşmen alayları, 290.
düşmen alayları, 290.
DÜZME MUSTAFÂ, 133, 157-66.

E

EBÛ İSHÂK, alemdar, 109.
ECE BEG, 71, 74.
Ece-ovası, 74, 162-3.
Edrenğüe (Eğrigöz), 94, 97.
Edrene, 82-5, 87, 89, 90, 99, 101, 104, 108, 110, 112-3, 118, 124, 132, 137-9, 141, 147, 153, 157-8, 163, 185, 193, 197, 204, 212-4, 217, 220, 225, 227, 239, 241-3, 246-7, 261, 265-6, 270, 357-5, 364, 376, 384, 385, 388-9, 419-20; Adası, 223, 242, 364; *-burcu*, 165; *-tahtı*, 116-7, 133, 136, 141, 185, 190, 217, 223, 384, 419.
Eflak, bk. İflak.
efserler (tâçlar), 377.
Eğrigöz-hisârı, 200.
ehl-i dikkâh, 449, 451.
ehl-i resm ü kânûn, 194.
ehl-i ilm, 418.
ehl-i sâmet, 232.
ehl-i timâr, 257.
elçi: Pek çok yerde.
El-hasan, 274.
Elbistan, bk. Albustan.
Elbürz, 390.
Emir-i Hacc, 314.
Enez, bk. İnos.
Encâz, 183.
Engüri, 129, 254, 257, 314, 378; Begi, 324.
enük pege, 61-2.
Ereğli, 322.
Ergine Köprüsü, 185.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ergine suyı, 183, 225.
Ermenek, 273.
Ermeni, 289.
ER-TUGRUL GÂZÎ, 24-9, 43.
Erzincân, 122, 124-5, 258, 285, 289, 342-3; -tahtı, 338.
Erzurûm, 342, 344.
esb-i tâzî, 32, 39, 161.
esîr, 48, 52, 95, 97-8, 113, 169, 191, 197-9, 204, 206, 216, 229, 248-9, 251, 274, 280, 293, 296, 302, 316, 325; -alışı, 199.
Eski-hisâr, 83.
Eski-şehr, 376.
EŞREF, 340.
Etrâk, bk. Türk.
EVREN-OĞLI, 327.
EVRENOS GÂZÎ, 75, 77, 84-6, 88, 90, 92, 98, 100-1, 108.
EVRENOS-OĞLI, 169.
eyer, 350.
Eynehahtı, 350, 352.
Eynegöl, 37, 42, 44.
EYYÛB, Peygamber, 9.

F

FAGFÛR, 154, 224.
FÂZIL, 71.
FENÂRÎ-OĞLI ÖMER BEG, 291.
FENÂRÎ-OĞLI AHMED PÂŞÂ, 294.
FERHÂD, 123, 424.
FERHÂD PÂŞÂ, 425-6, 436-7, 444.
FERÎDÛN, eski İran şahı, 224, 396, 430.
fermân, 63, 65, 99, 222, 290, 417.
Filibe, 125, 150, 260-1.
FİR'AVN, eski Mısır hükümdarı, 21.
FİRDEVSÎ, şair, 14, 31, 427.
Firecük, 78-9; -cümle'i, 79; -illeri, 79; -kıdası, 234.
Firengistân, 233, 251, 265, 278-9, 295, 350-2, 440; -gemisi, 162.
FÎRÛZ BEG, 108, 168-9.
fîsîl, 323.
Foça, 428.
Furût ırmağı, 23, 77, 242, 290, 399, 404.
fütûvvet, 116, 163, 189, 204, 229, 272, 309; -ler, 306.

G

Galata, bk. Kalata.
gandîm, 48, 80, 107, 189, 204, 211, 217, 270, 289, 302, 335.
ganiymet, 149, 197, 223; -ler, 91; -mâlı, 90, 169, 211, 337, 347-8.
GAVRÎ, bk. KANSU-GAVRÎ.
gazâ atı, 45.
gazâ sâzını düzmek, 36.
GÂZÎ ABDU'R-RAHÎM, bk. Abdu'r-rahîm.
GÂZÎ HÂN, 319.
Gazze, 408-10, 413, 446, 449.
Gebze, bk. Geybize.
Gediz suyı, 360.
GEDÛK AHMED PÂŞÂ, 281-2, 284, 286, 288, 295.
Gelibolu, 71, 74, 75, 79, 82, 88-9, 98, 114, 141, 145, 153, 155, 157-9, 162, 166, 209, 220, 225, 265, 278, 287, 384; -begi, 220; -boğazı, 77, 209, 226; -diyârı, 75; -hisârı, 200; -sancağı, 278; -tekürü, 74; -yolu, 77.
gemi, 34, 73-6, 80, 85, 137, 141, 162, 228, 231, 252-3, 259, 279, 284, 298, 299, 300, 314, 316, 349, 354, 363-4, 366-7, 373, 431, 440, 435, 442, 446, 455; -ehli, 351, 353; -lenme, 367; -ler, 73, 82, 89, 112, 140-1, 151, 157, 159, 162-3, 188, 190, 210, 220, 236, 231, 240-1, 251-3, 259, 263, 265, 278-9, 295, 297-8, 301, 313-4, 347-8, 351, 353-4, 363, 367, 414, 417, 420, 435, 440, 442, 445, 448; -reisleri, 295.
Gemleyik (Gemlik), 54.
genc u rûdî, 211.
Gerede ehli, 118.
Germe, 248; -hisârı 203-4, 247-8.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Germiyân ,29, 43, 91-7, 131, 184-7, 200, 221, 242, 331, 411; -hudûd, 376; -leggeri, 165; -oğlı, 96, 119, 126, 143-6, 164, 225; -şâhı, 96-7, 185.
gevher nigâr, 218.
Geybize, 141.
Geyve, 48.
gılmân, 134, 180.
GIYÂSE'D-DÎN, sultan, 67.
Gökâa, 386.
göç, 272.
Göçer-evlâ, 343; *-Arab*, 102; *-Arablar*, 102; *-ler*, 22.
göge (kûke), 226, 352; *-hakkı*, 352.
Gölayağı, 51.
gönder, 166, 211, 387.
Gönyük, 65, 116; *-lü*, 116.
gulâm, 108, 185, 204, 221, 302, 348, 354.
Gügercinlik-hisârı, 190.
güher, 328.
GÜLŞÂH, 18.
gümüş altun kadehler, 204.
gümüş teballer, 189.
gümrâg, 162.
Gümülcine, 88, 100, 233, 284.
gümüş maâdenleri, 238.
GÜNDÜZ, 25; *-OGLI*,321.
GÜN-TOĞDI, 24.
gün tutulması, 198.
Gürcistân, 16, 358.
gürz, 390-1; *-i gürûz*, 216.
Güzelce-hisâr, bk. Akça-hisâr.

H

Habeş mülkü, 415.
HÂBÎL, 149, 344.
habs, 119, 134, 159, 171, 175, 182, 190,200, 206, 229, 264, 267, 270, 330, 337, 431, 448-9, 451-2.
HACI ILBEĞİ, 65, 76-7, 84-8.
HADÎDÎ, 3, 7, 13, 19, 79, 427, 443, 456.
hâdîsü'l-âhye, 94; *-ler*, 170.
HÂİN AHMED PÂŞÂ, 429, 431, 443-4, 446-56.
HÂKÂN, 224.
hâkim-i Medîne, 306.
hâkim-i Mekke, 306.
hâkim-i Şâm, 340.
hakk-ı Âl-i Osmân, 159.
Haleb, 17, 23, 117-8, 230, 320-2, 326, 403, 405, 407-8, 418, 424-5, *-Begi*, 318, 406; *-miri*, 406-8; *-nâibi*, 341.
HÂLİD İBN-İ VELİD, 28.
HALÎFE MUSTAFÂ, 151-2.
HALÎL, Peygamber, 9, 401.
HALÎL BEG, Uzun Hasan-oğlu 345-6.
HALÎL PÂŞÂ, Bolu sancağı emîri, 206-7, 209; vezir, 217-8, 220, 223, 227, 229.
HALÎLÜ'L-LAH, İbrahim Peygamber, 410, 418.
Hama, 138, 408, 418, 424.
Hamaza, 147.
Hamîd, 67-8, 92, 96, 231, 342, 351, 411; *-eligi*, 97; *-ili*, 104, 119, 164, 177, 190, 193, 287; *-oğlı*, 98; *-vilâyeti*, 97.
Hammâm, 138, 184, 450.
Hamse, (Nizâmî'nin eseri), 14, 21.
Harnus, 128, 408, 424.
HAMZA BEG, Anadolu sipehsâları, 149; uc begi, 262-3; Anadolu mîr-i mîrânı, 286; Mardin hâkimi, 343, 344.
hançer, 106, 425-6.
handak, 204, 230, 315, 411, 413, 439; *-lar*, 414, 438.
han-ı âlî, 150.
Hanâr, 140, 147, 168-9, 186, 188, 266, 268, 274, 296, 303, 319, 386.
hardmî, 146, 178, 181,183, 272, 359, 364, 385; *-ler*, 165, 179; *-lik*, 251; *-gân*, 178.
harbe, 387.
harcılık, 260.
harçlıkçı yarmag efkarı, 158.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

HASAN ALP, 44.
HASAN BEG, İzmir-oğlu, 172.
HASAN BEG, Bolu sancakbeği, 254, 257.
HASAN PAŞA, Rumeli serasker, 390-1.
hâb atîku kal', 399.
hâdeset, 151, 291.
hâs hil'atler, 243.
Hâskôy, 278.
hâtem, 131, 218.
HATEMÎ, 9.
hâtem-i gevher nişân, 219.
hazîne, 45, 47-8, 55, 63, 74, 123, 172, 202, 205, 240, 255, 272, 304, 394, 416, 438, 447 -*ehli*, 304; -*yapusu*, 53.
HAYDAR, lala, 362.
HAYIR BEG, vezir, Mısır emiri, 350, 412, 418, 424, 442.
hayl ü hâreketâ, 38, 159, 383.
hayl ü hâşem, 71.
haymeler, bk. *çâdır*.
Haymaboli-ileri, 80.
HAYRE'D-DİN PAŞA, bk. Cenderili Hayre'd-din.
hazâdyin, 211, 231, 238, 273, 317, 374; -*i şâhâne*, 270.
hâzîne, 58, 235, 271, 283, 306, 322, 333.
hediyye, 164, 333, 334.
hendek, bk. *handak*.
HERSEK-OĞLI, 323-5, 351.
HIZR (Hızır), Peygamber, 19.
HIZIR AĞA, Amasya beği, 218-20.
HIZIR BEG, İskendiyar-oğlu, 149.
Hicâz, 17, 418.
hil'at, 72, 147, 181, 325, 327, 337, 341; -*ler*, 328, 430. Ayrıca bk. *ağır hil'at, hâs hil'atler, hûb-hil'at, şahâne hil'at*.
Hind, 17, 131, 210, 418, 423.
Hindüstân, 396.
hisme, 119.
hisse ehli, 51, 53, 63, 77, 83, 120, 173, 252.
hisâr-ı Bursa, 183.
hisâr-ı Edirne, 85.
hisâr-ı İspili, 119.
hisâr-ı Samsun, 148.
hizmet tapusı, 70.
Horâsân, 114, 342-3, 386.
hoşyad, 354.
HOŞ-KADEM, sultan, 307-8.
Hoy, 339.
hûb-hil'at, 149.
HUSREV, şair, 2.
hutbe, 43, 59, 70, 79, 81, 106, 110, 125, 132, 138, 142, 155, 232, 297, 299, 375, 449, -*i İmâm*, 229; -*i Sultân Süleymân*, 433; -*ler*, 79.
hüccet, 386.
hümâyûn bürgâdet, 221.
hünkâr ağası, 295.

I

ICLÂN BEG, Karası-oğlu, 68.

İ

İblîs, 5.
İBN-İ ALP-ASLAN, Canik beği, 181-2.
İBRÂHİM BEG, Karaman-oğlu, 176-7, 254, 271.
İBRÂHİM PAŞA, 165.
İBRÂHİM PAŞA, makbul, 444.
İç-il, 251, 287, 314.
İDRİS, 9.
İfâk, 16, 137, 144, 147, 151, 168, 196-7, 199, 261, 263, 265, 331, 388, 428; -Begi, 262; -*hânesi*, 300; -*lik*, 263; -*ileri*, 108; -*vilâyeti*, 136, 203.
İğriboz, 278-9, 428.
İlbegi Berkozı, 86.
il eri, 247.
il olmak, 431.
İLYÂS BEG, Menteşe Beği Ya'kub Beğ'in oğlu, 174-5, 177.
İLYÂS PAŞA (Şarabdâr), 164, 166.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ja'dnı-ı şâhî, 179.
Jandarma, 441.
İngermen, 297-8.
İnoz, 78, 234-6; -limanı, 234; -şehri, 85.
İnönü sancağı, 44.
İpsala, 78, 86-7.
İri top darbı, 151.
İSÂ, Peygamber, 19.
İSÂ (Çelebi), Yıldırım-oğlu, 132-3.
İSÂ, Karaman-oğlu, 176.
İSÂ BEG, Evrenos-oğlu, 197-8.
İSÂ BEG, 237-8, 454-5.
İsfendiyâr, 17, 92-96, 121, 131, 134, 137, 145, 149, 151, 167-9, 171, 221, 242, 255, 257, 261, 331, 411, 428; -vilâyeti, 121.
İSFENDİYÂR-OĞLI, 121, 252.
İSHÂK, Peygamber, 9.
İSHÂK BEG, 186-7, 193-4.
İSHÂK BEG, Karaman-oğlu, 171-3, 275, 284-5.
İSHÂK PAŞA, Anadolu Beğlerbeğisi, 223, 225, 280.
İskender-âyin, 374.
İSKENDER BEG, Arnavud beği, 197.
İSKENDER BEG,Mihal-oğlu, 329-30.
İskender-efser, 386.
İSKENDER İMİRZE, Kara Yusuf-oğlu, 342-4.
İskenderiyye, 303-5, 340, 348, 415, 418; -beği, 409.
İSKENDER PAŞA,Rumeli beğlerbeği, 337.
İsketye, 100.
İslan-Kaman, 431.
İSMÂ'İL, Peygamber, 9.
İSMÂ'İL BEG, İsfendiyar-oğlu, 253-7, 260.
İstanbul, 54, 111-2, 115, 139-41, 144, 209, 226, 228-34, 252, 259, 263, 268, 275-7, 280-1, 294-5, 300, 302-4, 311, 313, 316, 331, 333, 338, 352-3, 365, 367, 371-2, 374, 384, 393, 398-9, 420-1, 428, 434, 441; -boğazı, 115; -hisârı, 229, 238, 358; -tahtı, 434.
istimâlet, 49.
İŞMÂYİL, 9.
İVAZ PAŞA, 143, 155, 160-2, 165, 190.
İzâdi-Derbendi, 204-6.
İZMİR-OĞLI, 165, 168, 169-2, 171-3.
İznik, 62, 65, 134, 151, 184-6; -fethi, 64; -lü, 45.
İznikimit (İzmit), 65.

K

Ka'be, 12, 306, 313-4, 348.
KÂBİL, 149, 344.
KÂBİLİ-OĞLI, kadıasker, 278.
KA'BÜ'L-AHBÂR, 128.
kâdı, 61, 88, 110,115, 202, 229, 239, 246, 250, 252, 257, 266, 279, 280, 299, 315-6, 355, 395, 426, 441; -*lar*, 61.
kâdı-asker, 134, 403-4.
KÂDI BURHÂNE'D-DİN, 123.
KÂDI FAZLU'L-LAH, 141.
KÂDI HALİL, 61.
kâdı'l-kudât, 404.
kadırga, 226, 234, 248; -*lar*, 235.
kafes, 131, 310, 391.
kâfir gemisi, 209, 349, 352.
Kâfiristân, 214, 319, 325.
kal'a beğleri, 201.
kal'a cengi, 47.
kal'a kavmi, 85.
KALÂNÛS, 37-8.
Kalata, 228, 233; -sohbeti, 338.
kalkan, 387.
kandak, bk. *handak*.
KANSU-GAVRİ, 408, 409.
kanûn (çalgı âleti), 244.
kanûn, 44; -*ı cedîd*, 207; -*ı kadîm*, 43; -*ı Osmânî*, 115, 281, 320, 327.
kapu kulları, 156.
kapukulu, 130, 211, 266, 274, 282, 352, 419, 434, 437, 441, 445.
Kara-Ağaç, 98.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karabağ, 129.
Kara-Boğdan, 16, 300, 316-7, 368, 423; -çerisi, 301; -ili, 317; -vilâyeti, 300.
Kara-burun, 151-2.
Karaca-kal'a, 37-8, 47, 49; -beği, 37; -ili, 36; -fethi, 36.
KARACA PAŞA, 240-1, 400, 404.
Karacepiş-hisârı, 49.
Kara-deniz, 141, 148, 240, 251, 259, 295, 363.
Kara-Feryе, 100, 117.
KARAGÖZ PAŞA, 319, 360.
Kara-Hamîd, 344.
Kara-hisâr, 277, 287, 294-5, 337.
karakol, bk. karavul.
KARAMAN, 67.
Karaman, 68, 92, 96, 131, 133, 177, 199-3, 221, 223, 242, 260, 271-2, 274-7, 280-1, 285-7, 292, 312-4, 319-20, 326, 331, 357, 370, 376, 383, 393, 411, 428; -eğtel, 205; -haddi, 362; -iklimi, 319; -ili, 67, 193, 280, -leggeri, 146, 165, 276, 312, 324; -mülkü, 177, 273, 281, 370; -tahtı, 275, 362; -vilâyeti,, 119,145, 191, 275, 290, 294-5, 370.
KARAMAN-OĞLI, 119-20, 133, 143-7, 164, 190, 192-3, 208, 225-6, 257, 260, 275, 282, 293.
Karasi, 55, 67-70, 92, 96, 221, 242, 331, 361, 411; -fethi, 70; -ili, 73; -illeri, 68; -mülkü, 68; -sancağı, 104.
Karatekin-hisârı, 51.
KARASİ-OĞLI, 69-9.
Karatova gümüş ma'denleri, 108.
karavul (karakol), 104, 159, 290-1, 336, 364, 405; -lar, 210.
KARA-YÜLÜK, 362-4.
Karlı-ili, 249; -illeri, 102.
KÂSIM, Yıldırım Bâyezîd-oğlu, 132-3.
KÂSIM, Karaman-oğlu, 271, 285, 287, 314.
KÂSIM BEG, İsfendiyâr-oğlu, 145, 149, 167.
KÂSIM BEG, Teke-ili beği, 382, 388.
KÂSIM PAŞA, 206.
kasr-ı SÜLEYMÂN, 234.
Kastamonu, 121,170, 252,254-5; -tahtı, 260.
katîf (zehir), 131.
Kavala, 100.
KAVS, 454.
kavs-i kuzah (ebem kuşağı),201.
KAYSAR, 154, 224, 420.
Kayseri, 17, 120, 317, 319, 361-2, 411; Beği, 318; -sancağı, 273, 317, 362.
KAYTABAY, 108.
kazma, 435, 439.
Kaz-ova, 343.
Kefe, 295, 298, 363, 387, 428.
Kemâh, 289, 343, 397; -kal'ası, 395.
KEMÂL (REİS), kapudan,349.
kemân (yay), 77, 192, 261; -ler, 387.
kemend, 58, 437.
kemerler, 183.
kemiz, bk. puşu.
kepki, 435.
kerre-zây, (eski çalgılardan biri), 32, 149, 244, 336.
Kestel tekürü, 46.
Kegan, 71, 76; -haddi, iklimi, 77.
Keşiş-tağı, 78.
kethüdâ, 369.
Kevser, bk. âb-ı kevser.
KEYHUSREV, 224.
Kible, 388.
kilâ'-i Firengistân, 245, 253.
KILIÇ ASLÂN, 282-4.
kılıç, 82, 86, 106, 128, 132, 198, 236, 247, 259, 292, 321, 325, 349, 358, 366, 387, 394, 396, 413-4, 432, 436, 453, 455; -lar, 112, 210, 387.
Kıral-ı Üngürüs, 111.
Kıratova, bk. Karatova.
Kırım, 16, 295, 363.
kırmızı atlas, 19.
Kıpçak, 34, 111, 315, 388.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kır-şehr, 147.
Kızılbâş, 359-62, 367, 385-7, 389-92, 395-6, 398, 462, 464, 447; -şâhı, 391, 400, 422.
Kızıl Ağaç-Yenicesi, 163.
KIZIL AHMED, 264-5, 269, 272.
kızıl alfan, 350.
KIZIL ASLÂN, 281.
kızıl börk, 40, 292, 387.
Kızılkaya, 361.
KIZIL KOCA-İ TÜRKMAN, 175.
KIZIL KOCA-OĞLI, 179.
kızıl tâc, 385.
Kilis, 16, 314-6, 363.
kireç, 432.
kiriş, 437.
Kirmân, 386.
KİSRÎ, 224, 271.
KOCA HIZIR, 211.
Koca-ili, 48, 51, 55, 65, 115, 209, 226.
Koğrı, 71, 76, 78.
konak, bk. menzil.
Konrapa, 55.
KONUR ALP, 49, 51, 53, 58.
Konuş, 150.
Konya, 110, 176, 192, 226, 270, 285, 313; -hisârı, 276, 370; -tahtı, 271.
kopuz, 244.
Köpülüs, 431.
korkuluklar, 228.
Koroa, 353.
Kostantıniyye, bk. İstanbul.
Koyh-hisâr, 237, 261.
Koyun-hisârı, 46.
köke, bk. göge.
Köpri tagı, 118.
Köpri-hisâr, 45.
Kürfüz, 245-6, 248.
Kös-ova, 103-4, 214-5.
Kuds (Kudüs), 81, 230, 410, 418; -i Şerif, 231, 410.
Küh-i Kaf, 412, 439.
Küh-i Rubbân, 53.
kul: Pek çok yerde.
kulaguz, 73.
kulle, 228, 297, 433, 439; -ler, 439.
Kur'an, 375, 385, 441.
kurşun, 433; -kubbe, 232.
kûs (kös), 39, 84, 100, 105, 119, 129, 196, 198, 412; -i harbi, 37, 149, 210, 259, 389, 432; -i merdâne, 407; -i sultânî, 222, 226, 405.
kuşluk vakti, 84, 409.
Kuvac-ili, 269.
Küçek-hisârı, 319.
Kürdistân, 386; -sipâhı, 401.
kürek, 435, 439.
KÜŞTEB, 224.
Kütâhiyye, 94, 97-8, 359, 360; -hisârı, 225; -ili, 104.

L

laşâ, 127, 432, 439.
LALA ŞÂHİN, 82-5, 88-91, 98-101.
Lârende, 276.
Lâz, 16, 104, 107, 118-9, 130, 156-7, 190, 191, 195, 200; -ehli, 207; -eli, -ili, 103, 198, 118, 187, 194, 205-7, 246, 259, 268; -illeri, 202, 205, 339, 346; -serdârı, 103.
LÂZ-OĞLI, 105.
Leh, 348; -iklîmi, 347.
LEH-BÂN, 215-6, 350.
lejger: Hemen her sayfada.
lejger-i Karaman, 176.
lîvâ-i harb, 337.
limon, *limon*, 71, 141, 162, 239.
liva-yı Çirmen, 398.
Londıra, 249.
LÜK-BÂN, 215-6.
Lüle, 285.
LÜLÜFER, 43.

M

mâbeyn, 244, 250, 332, 349.
Macaristan, bk. Üngürüs.
mahâdes, *mahâdesler*, 108, 230.
MAHMÛD (Peygamber), bk. Muhammed.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MAHMÛD, II. Murad'ın kardeşi, 171.
MAHMÛD, Menteşe Begi Ya'kub Beğ'in oğlu, 174.
MAHMÛD, Uğurlu Muhammed-oğlu, 344, 346.
MAHMÛD BEG, Kara-Yülük-oğlu, 343-4.
MAHMÛD PÂŞÂ, vezir-i a'zam, 246, 248, 251, 253, 255, 260, 265, 267, 276-8, 287-8, 290-1.
Malâtiyye, 122, 124, 318, 341, 377, 399, 401-2, 404, 418; begi, 400-1.
mâl-i evkâf-ı Medîne, Mekke, bk. Medîne, Mekke vakfı.
mâl-i ganîmet, 38, 51,85, 91, 99, 180.
mâl-i pâdişâhî, 87.
mâl ü genc, 188, 410.
MALKOÇ-OĞLI, 378.
Manastır, 102.
manzûmât, manzûmeler, 112, 188, 202.
Mânî-i Çîn, 350.
Ma'nisa, 208, 213, 381.
Maraş, 307, 402.
Marulya, 100.
maşrık çerisi, 389.
matrana, 248.
Mecnûn-Tabak, 127.
Medîne, 17, 423; -ehli, 333; -i Resûlu'llah, 346; -vakfı, 333-4, 348.
mehterler, 39.
Mekke, 17, 418, 423; -ehli, 333; -vakfı, 333-4, 348.
mektûb-ı peşkeş, 75.
MELİK ASLÂN BEG, 307.
MELİK EŞREF, 343.
memlaha (tuzla), 236.
mendîl, bk. mendil.
Menkûb, 298, 300.
menşûr, 255,280, 283.
Menteşe, 68, 92, 96, 131, 221, 242, 331, 360,411; - ili, 67, 174-5, 225; - vilâyeti, 114.
MENTEŞE-OĞLI, 114, 126.
MENTEŞE-ZÂDEGÂN, 174.
Menûf, 418-7.
mendil, mendîl, 52, 90, 94, 98, 104, 128, 134, 136, 143, 158, 163-4, 182, 184-6, 194, 207, 218-20, 238, 245-6, 252, 255, 258, 261, 266, 273-4, 277-8, 281, 289, 295, 304, 306, 308, 310, 314, 321-3, 328-9, 333-4, 341, 345, 348, 351, 354, 362, 370, 372, 374, 389, 395, 413, 415, 420, 424, 426, 429-30, 435, 443, 446.
merâtib ehli, 165.
merd-i âlîm, 43.
Meriç suyı, 78, 85, 90.
mermer, mermerler, 230-1, 262.
MERYEM, 9.
Mescid-i Aksâ,9.
MESİH, Peygamber, 9.
meşâyih, 243, 332; -sohbeti, 244.
meteriz, meterizler, 240-1, 282, 296, 298, 304, 411,435.
mevâlî, 153, 243, 311, 332; -yi azîm, 192.
MEVLÂNÂ HUDÂVENDİGÂR, 277.
meyle'l-mevâlî, 232.
Mezâr-ı Enbiyâ, 410.
Mezâr-ı Türk, 34, 46.
mezheb-i İslâm, 215.
mezhebler, 386.
mıh, 323.
MIHÂL BEG, 33-4, 40, 46-7, 49, 53-4.
MIHÂLİÇ (kral), 66.
Mihâliç, 66, 89, 371; -yazısı, 66.
MIHÂL-OĞLI, 159-60, 166, 289.
MIHÂL-OĞULLARI, 35.
Mısır, Mısr, 9, 17, 39, 124, 127-8, 230, 306, 307-8, 310, 313, 321, 324, 326-8, 330, 334, 340, 343, 345-6, 349, 396, 403, 408-16, 418-9, 423, 442, 445-9, 455; -Beğlerbeğisi, 324; -eşkıncı, 96, 404;-emîri, 350; -lu, 125, 406; -mâlikî, 442-5; -serdârı, 322; -sultânı, 92, 124, 212, 306-8, 310, 313, 317, 320, 326, 332, 341, 344, 400, 402-4, 406; -sultânı alayı, 406; -tahtı, 308, 408, 417, 442-3, 446, 456.
Mısriyân, 413.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Midilli, 265, 268, 331, 428; -sancağı, 371.
mîl, 221.
millet, 93.
MİLOŞ KOBİLE, 106.
MİNNET BEG, 150.
MİNNET-OĞLI, 350.
MİR ALİ, Evrenos-oğlı, 195.
MİRÇE, Eflak Begi, 137.
mir-i alem, 96, 388, 399; -*ler*, 210.
mir-i mirân, 166, 171,181, 191, 206, 275.
MİR SÜLEYMAN, bk. SÜLEYMÂN (ÇELEBİ).
Misâkin-kal'ası, 82.
Misini, 88.
Misis-kal'ası, 321.
Misivri, 249.
MONLA BÂLİ, 193.
MONLA FAHRED-DİN, 243.
MONLA RÜSTEM, 87, 143.
MONLA TÜSİ, 243.
Mora, 16, 204, 246, 248-9, 268, 351, 428; -illeri, 204; -milki, 332; -vilâyeti, 245, 350.
Moton, 353-5.
mugannî, *mugannîler*, 134, 420.
MUHAMMED, Peygamber, 1, 10-2, 15, 21, 24, 26, 132, 241, 258, 265, 284, 319, 333; -ümmeti, 215, 325, 412.
MUHAMMED I, 132-3, 135-6, 139-49, 150-6, 159, 196, 340, 421.
MUHAMMED II, 207-8, 212, 217, 220, 222-6, 229, 231-2, 237-42, 245, 247-51, 253-4, 258, 260-1, 263, 265-7, 269, 271-2, 274-81, 283-4, 286, 288-9, 291, 295, 297, 300, 302-5, 307, 309-12, 331, 340, 344-6, 356, 383, 396, 421, 423, 425-9.
MUHAMMED BEG, Karaman Begi, 176.
MUHAMMED BEG, Kara-Yülük-oğlu, 344.
MUHAMMED BEG, 448, 450-3, 455-6.
MUHAMMED PAŞA, 400-1.
MUHLİS HALİFE, 67.
Mukın-hisârı, 285.
Mulın-hisârı, 320.
MURÂD I, 45, 60, 81-6, 88-9, 91, 93, 97-8, 102-4, 106-7, 421.
MURÂD II, 151-2, 154-7, 159-60, 162-9, 171, 175-9, 182-8, 190-1, 193-8, 201, 203-4, 206-9, 211, 213-5, 217-8, 220, 222-4, 229, 231, 248-9, 341, 421, 428.
MURÂD PAŞA, Rumeli Beglerbegisi, 290-1.
MÛSÂ BEG, 323, 411, 447.
MÛSÂ, MÛSÎ (ÇELEBİ), 132-4, 136-9, 151, 421.
MUSTAFÂ, Şehzâde, 242, 286-7, 292.
MUSTAFÂ BEG, 323.
MUSTAFÂ PAŞA, vezir, 357, 374-9, 414-6, 432, 435, 442.
Mutumi, 55; -lü, 65.
muvâfık-nâme, 134.
müezzinler, 232.
mühimmât, 260.
muhârib nâme, 181.
mülk-i Âl-i Osmân, 125.
mülk-i Germiyân, 186.
mülk-i İsfendiyâr, 136.
mülk-i Kayser-i Rûm, 157.
mülk-i Osmân, 131, 363, 368.
mülk-i Rûm, 122, 131, 196, 210, 286, 380, 419, 444.
mülk-i Yunan, 66, 357.
münâdî, *münâdîler*, 188, 195, 289.
münâfıkun, 168, 184.
müşir-i sultânî, 165.
müzeyyen dîbâ-i harb, 387, 402.

N

nakâre, bk. tabl u nakâre.
nâme-ber, 207.
Nâreade, 281.
Nasrın kalfı, 75.
Nasrın kavsı, 79.
nasb-ı Mısır, 418.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

NASÛH BEG, 332.
NECÎ, 8.
NECÎYYU'L-LAH, bk. Muhammed.
neftr-i amm, 215.
neft ôteşi, 352.
nehb ü gâret, 165.
NEMRÛD, 21, 403.
NERİMÂN, İran kahramanı, 224.
nesl-i Âl-i Osmân, 128.
nesl-i Karaman, 176.
nesl-i Osmânî, 423.
Nevbe, 418.
nevbet, 39, 60, 375. Ayrıca bk. şahâne nevbet.
Nigebolı, 117.
nigeh-bân, 262.
Niğde, 147.
Nil nehri, 413-17, 445, 454-5.
Nil-i Cayhûn, 412.
NİLÜFER, bk. Lülüfer.
nizâm-ı saltanat, 43.
NİZÂMÎ, şair, 14, 21.
nöbe (ok), 108, 172, 391, 425.
NÛH, Peygamber, 8, 15-6.
NUKTACI-OĞLI, 339-40.
NU'MÂN, 19.
nûrânî leşger, 36.
Nusâbrî, 237.

O

Oğuz, 294.
ok, 80, 150, 318, 346. Ayrıca bk. nöbe.
Oldûğ, 146, 177.
orda-yı hümâyûn, 407.
orda-yı şâhî, 294.
ORHÂN, Sultan, 32, 42,-16, 56-67, 68-72, 74-6, 79, 81-2, 85, 91, 158, 421.
OSMÂN I, 25, 28-40, 51-3, 55-6, 58-60, 81, 93, 421.
Osmân çerisi (osmanlı ordusu), 361.
Osmân elî (Osmanlı ülkesi), 352.
Osmânî, Osmânîler (Osmanlılar, Osmanoğulları), 192, 205, 308, 350, 424.
OSMÂN İBN-İ AFFÂN, 39.
Osmân kapusı, 396.
Osmân mülkî, 144, 165.
Osmân nesli, 75.
Osmân-oğlı, 16, 205, 208, 306.
otâg (otak), 131, 232, 277, 301, 391, 397, 393, 449; -lar, 259; -u çöğür, 170.
Ot-Gönlek-hisârı, 74.
o yaka (Rumelî), 73.

Ö

ölüm eri, 352.
ÖMER, Halîfe, 128.
öşr, 410.
Özbek, 324, 328-9.
Özi, 361.

P

palas (kilim, keçe, çul), 455.
PÂŞÂ YİĞİT, 108, 125.
Pavlı-îli, 269.
Payburd, 291, 394.
penbe (pamuk), 407.
pençe ü yek, 88.
peş-gîr, 332.
peş-keş, 83, 135, 165, 250, 331, 349, 403; -esbâbı, 164; -ler, 118, 221, 328, 331, 334, 349, 401. Ayrıca bk. ağır peşkeş.
PİR AHMED, Karaman-oğlu, 271-3, 275-6, 281, 285, 287.
PİR EFENDİ, Bursa kadısı, 96.
PİR-İ KEN'AN, 9.
PİRÎ PÂŞÂ, 421, 428-9, 432, 443-4.
piyâde, 258, 293, 307, 350, 362, 387, 399.
PUNTUNNASR, 230.
pûlâd-ı Çîn, 389, 392.
Pulonya, 98.
pusı, puzu, 50, 78, 205-6, 290, 298-9, 318.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

R

RÂBİ'A, 32.
Rados (Rodos), 314, 434, 436, 441-2.
râfızî, 17, 359, 385; *-sendârı*, 359.
rahk-i hilâfet, 62.
raht, 46, 85, 89, 90, 132.
ra'iyyet, 114, 154, 255, 286, 354-7.
RAMAZAN-OĞLI, 331.
rdvâyâtu-i Yunan, 176.
ravza-i Firdevs, 421.
*rây*et, 39.
re'âyâ, 17.
rebâb (bir çeşit kemençe), 344.
Remle, 410, 418.
rencberler gemisi, 278.
resm-i pâdişâhî, 92, 97, 102.
resm-i sultânî, 85.
resm-i şâhî, 103.
resm u âdet, 52, 133.
resm u âyîn, 94.
Reşîd, 418, 453.
revgan (yağ), 352.
rikâb, 216.
Rodos, bk. Rados.
Rûm (Anadolu), 17, 23, 25-7, 124, 127, 131, 135, 149, 157, 178, 212, 221, 242, 278, 285, 305, 308, 314, 321, 327, 332, 333, 339, 341-3, 345, 361, 370, 377, 383, 385-6, 402, 404, 409, 416, 418-9, 422, 426, 442-3, 449-50; *-padişâhı*, sultânı, 171, 325, 332, 349, 402, 410, 417; *-tahtı*, 340.
Rûm-eli, Rûm-ili, 25, 72, 75-6, 79, 95, 100, 130, 136-7, 140, 144, 157-8, 162, 164, 169, 176, 182, 191-2, 203, 205, 209-10, 221, 236, 240, 242, 246, 248, 254, 260-1, 277, 289-90, 305, 313, 326-7, 331, 337, 347, 364, 370, 383, 390-1, 399, 405-6, 409, 414, 432, 443; *-beglerbeğiliği*, 158; *-fakîhleri*, 389; *-leşgerleri*, 210, 389, 409, 411, 414; *-serverleri*, 109, 282, 377.
Rûmî, 453.
Rûmîler, 416, 450-2.
Rûm-îleri, 71, 93, 125, 133, 137, 215.
Rûm-kal'a, 318, 418.
RÛM MUHAMMED PÂŞÂ, 277, 280.
Rûs, 34, 11, 335, 388.
rûmâ-i eşîder, 111.
rûmâ-i serrâc, 84, 132, 405.
RÜSTEM, 122, 425.
rusûm-ı ehl-i İmân, 251.

S

saçu, 41.
sadâ-yı kûs, 106.
sadâ-yı Sûr-ı İsrâfîl, 161.
SA'DÎ, 15.
Safâ, 12.
Saff-şikeş, 46.
Sahrâ-yı Burusa, 254.
Sa'îd-îli, 330, 418.
sal, 72-3.
salâr-ı leşger, 330.
salâr-ı Rûm, 285.
salgus, 376.
SALTUĞ ALP, 47.
Samaku, 142.
SAMGAV-OĞLI, 149.
Samsun, 148-50; *-hisârı*, 148-9.
sancâğ' ehli, 281.
sancağ-ı İslâm, 279.
sancak, 152, 154; *-beyi*, 268, 270; *-beyleri*, 142, 152, 157, 180, 162, 383.
sandık, 216.
SARA HÂTUN, 258-9.
Saray-ı Âd, 375.
Saray-ı kal'a, 439.
Saray-ovası, 334-5, 337.
SARUCA PÂŞÂ, 223.
SARUGERZ, 364.
Saruhân, 67-8, 92, 96, 109, 231, 242, 331, 357, 411; Begîlî, 125; *-îli*, 102, 110, 125; *-sancağı*, 172; *-tahtı*, 206, 213, 242, 388; *-vilâyeti*, 101, 125.
SARUHÂN-OĞLI, 110.
SARU-YATI, 25, 38.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Savu, 429, 431, 433.
sâyebân-ı çetr-i şâhî, 92.
sâyebânlar, 243, 247, 331.
sedd-i Sikender, 439.
seher vakti, 216.
sekiz medrese, 252.
Selânik, 187-8; -lü, 102; -kal'ası, 152, 157, 187.
selâtîn-i Rûm, 340.
seldin tarîkası, 185, 382.
SELMÂN, 15.
SELÎM I, 22, 125, 350, 356-8, 363-6, 368-74, 376-7, 380-4, 386, 388-91, 395-401, 403-8, 410-4, 419-23, 426, 428, 436, 442-3.
Semendre, Semendire, 194, 200-2, 205-6, 249-50, 364-5, 369, 433; -li-sâri, 250.
Semendire suyı, 196.
Semerkand, 131, 230.
Sencilvân, 441.
ser-endâz, 406.
Serez, bk. Siroz.
Serf, 89, 90-1; -îleri, 89.
serîr-i sultanat, 56.
SEYDÎ, 175.
Seydî-şehr, 98, 146.
Sırbistan, bk. Lâz, Serf.
SİKENDER, 198, 224, 392, 420.
SİKENDER-OĞLI, 197.
SİKENDER, kethüdâ, 450-1.
sikke, 110, 125, 150.
silâh-ı ceng, 40.
Silifke, 271, 284-5,; -kal'ası, 273, 288.
silâh-dâr, 361, 411.
silâh-şûr, 406.
Silistre, 117, 137; -hisârı, 117.
Silivri, 130, 227.
sim, 217, 221, 232, 250, 328, 360, 392.
Simâv, 94, 97.
Simâvûn mezhebi, 151.
SİMÂVÛN-ZÂDE, kadıasker, 351-2.
sîm ü zer, 348, 375.
Sinab (Sinop), 121, 168, 252, 255, 257.
SİNÂN BEG, Mora sancakbeği, 243.
SİNÂN BEG, Anadolu mîr-i mîrânı, 326-7.
SİNÂN PÂŞÂ, 191.
SİNÂN PÂŞÂ, Anadolu sipehsâlârı, 355-6, 391, 397, 398, 400, 406-12.
sipâh, 48, 62, 66, 68, 89, 104, 117, 122-3, 127, 129, 136, 139, 147-8, 164, 167, 172, 188, 192, 199, 210, 213, 215, 241, 246, 250-1, 254-5, 257, 266-7, 270, 274, 275-7, 281-7, 289, 291-2 294, 300, 303-4, 316, 323, 332, 355, 360-1, 365, 370, 374, 379, 381, 388, 397, 401, 406, 410, 416, 419, 428-9, 433, 441.
sipâh-ı Düzme, 159.
sipâh-ı Rûm, 404, 409.
sipâh-ı Rûm-eli, 276.
sipâh-ı ceng, 36.
sipâhî, 51, 60, 63, 65, 73-4, 96, 113-4, 120, 130, 134, 142, 157, 209, 213, 239, 256-7, 265-6, 280, 294, 297, 299, 315, 326, 359-60, 371, 373, 381, 383-4, 388-9, 399, 401, 411-2 448, 451-2. ;-*euleri*, 297, 299.
sipeh-sâlâr, 32, 210.
sipeh-sâlâr-ı Şâm, 419.
siper, 77, 90, 117, 387, 408; -*serrin*, 405.
Sirem Adası, 430-1.
Siroz, 100-2, 108, 153, 157.
Sitanbul, bk. İstanbul.
Sivas, 122-3, 127, 286, 289, 345, 436; -hisârı, 146.
siyah tüfekçiler, 451.
Sofya, 141, 214.
Sonnıkı, 231.
Söğüt, 28, 38.
söz topı, 35.
subaşı, 43, 110, 116, 152, 202, 229, 388-9, 399.
sürmâ, bk. *sunc u sürmâ*.
sûfî, 385, 394; -*ler*, 152.
sulâ, 53, 57, 63, 80, 116, 121-2, 143, 146, 168-9, 173, 209, 256, 282, 295.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SULTÂN AHMED, 357-8, 361-2, 365, 367, 369-71, 376-9,383
SULTAN ALÂE'D-DİN, 376.
sultân alayı, 407.
SULTÂN BÜ-SA'İD, 265, 423.
sultân-ı dîn, 39.
SULTÂN HASAN, 340.
sultân-ı hâver, 36.
SULTÂN KORKUD, 357-8, 361, 369, 371, 373, 380-1.
SULTÂN MUHAMMED, Cihân-şâh oğlu,370, 376.
Sultân-önü, 254.
SULTÂN YA'KÛB, bk. Ya'kûb Çelebi.
sunc u sürmâ, 32, 39, 90, 105, 199, 244, 336.
sünnî ulemâları, 108, 112, 210, 455.
SUNKUR-TEKİN, 24.
sûr-ı İstanbul, 356.
SUKÛLET-HAN, 215-6.
SÜLEYMÂN, Peygamber, 9, 71, 224, 230-1, 374, 386, 392, 427.
SÜLEYMÂN (ÇELEBİ), Yıldırım-oğlu, 115,123, 132-9, 144, 421.
SÜLEYMÂN I,Kanunî, 2, 15, 17-9, 21-2, 388-9, 419, 421-2, 424, 426-9, 431, 433-4, 436, 440-3, 445-7, 449, 451, 456
SÜLEYMÂN PAŞA, Orhan-oğlu, 43, 65, 70-4, 76-80, 82.
SÜLEYMÂN-ŞÂH, 22-4, 26, 33.
SÜLEYMÂN-ŞÂH, Zü'l-kadir-oğlu, 217-20.
SÜMED-OĞLI, 327.
sünnî cemâ'at, 17.
sünnîler, 210.
Sürh-ser, bk. Kızılbâş.
süvâre, 395.

Ş

şâh alayı, 211.
şahâne armağanlar, 39, 343.
şahâne hil'at, 136, 186, 213, 243, 257, 337, 343, 349.
şahâne ziyâfet, 39.
şahâne zühâfet, 243.
şâh-ı Türkman, 123.
ŞÂH İSMÂ'İL, 385-7, 393, 423.
ŞÂH-KULI, 358.
Şâm, 17, 129, 230, 305, 311, 314, 345, 406-8, 410, 413-9, 422-6; -beği, 406; -ehli, 419, 449; -mîr-i mîrânı, 442.
ŞEDDÂD, 21.
ŞEH-MELİK BEG, 139-40
Şeh-nâme (Firdevsî'nin eseri), 14, 21.
şeh-şer alemler, 53.
ŞEHRUH MİRZE, 342-3.
ŞEH-SÜVÂR, 17, 242, 307-11, 396, 411, 456.
ŞEH-SÜVÂR-OĞLI, 437.
şeh tapuzu, 92.
şehâin gemileri, 354.
şehâin kalları, 120.
şeş-lû, 244.
ŞEYH ALİ BİSTÂMİ, 278.
ŞEYH EDEBALİ, 30-1.
ŞEYHÎ, 3
ŞEYH SAN'ÂN, 9.
şimşir, 387, 391; -*zenler*, 48.
Şîrâz, 344-5, 386.
ŞİT, Peygamber,9.
Şirvan, 16.
Şumlu-hisârı, 115.

T

tabîb, 32.
tabl, 32, 39, 244; -*u alem, a'lâm*, 82, 89; -*u nakare*, 32, 38, 53, 86, 90, 97, 104, 111, 164, 167, 176, 178, 188, 210, 213, 244, 254, 276, 285, 336-7, 362, 400, 404, 425, 428, 450, 452.
tâcir, 162, 440.
TÂHİRE'D-DİN, 124-6, 131.
taht-ı kadîm, 185.
taht-ı mülk-i Âl-i Osmân, 142.
taht-ı mülk-i Rûm, 138, 376, 386.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

taht-ı revân, 130, 138, 142, 167, 318, 374, 382.
tâlâe, bk. *yağma*.
tanbûr, 244.
Tanrı-tağı, 78.
Tarabulus, 418.
tarde, bk. *yağma*.
Tarsıklı-Borlu, 121-2, 157.
Tarsus, 314, 320, 327, 418.
Tağ, 119, 192.
Tağ-ôz, bk. Dağ-ôz.
Tâtâr, 16, 23, 124, 130-1, 180, 295, 331; Hân, 124, 363.
*Tavâyi*f dâyeler, 219.
Tavşanlu-hisârı, 97.
tavşan uykusu, 286.
Tâyife-i Arab, 101.
Tâyife-i Türkmân, 123.
tâzî, 46, 65; *-at*, 186; *-atlar*, 24, 39, 149.
teber, 387.
tebeyyük piş-keşler, 116.
Tebriz, 293-4, 338-9, 342, 384, 388-9, 393; *-vilâyeti*, 342.
Teke-ili, 67-8, 92, 96, 221, 242, 359, 382.
Tekfûr-ı İstanbul, 111.
Tekür alayı, 86.
Tekür-tağı, 74-5, 80, 82, 116.
Tel-habeş, 405.
Temâşâlık, 71.
temessük, 349.
temlik, 60.
TEMÜR HÂN, TEMÜR-LENG, 116, 124, 126-33, 150, 157, 295, 395; *-leşgeri*, 128, 130; *-tahtı*, 114.
TEMÜRTAŞ PÂŞÂ, 101, 109.
temür zincir, 228.
Tercân, 290.
terfîb-i cem'a, 297.
tezelzül, 153.
Tırabuzan, 253, 258, 261, 268, 357, 363, 428; *-Begi*, 324.
ticâret ehli, 41.
tîğ, 74, 77, 84, 90, 181, 192, 270, 317, 391, 423, 428, 456; *-i âb-dâr*, 354; *-i bürrân*, 206; *-u leggar*, 380; *-sen*, 377.
timâr, 73-4, 77, 145, 152, 154, 172, 178, 182, 198, 239, 252, 260, 266, 283, 298, 303, 341, 346; *-ehli*, 100; *-eri*, 77; *-erleri*, 44, 47, 70, 98, 152, 183, 187. Ayrıca bk. âlî timâr, yeg timâr.
tîr, 47, 69, 89, 216, 228, 439; *-bârân*, 388; *-endâz*, 377, 399.
Tire, 171.
Tirebce-kal'ası, 239.
Tokad, 171, 173, 178, 200, 206, 286, 423; *-habsi*, 159.
Tomalic-tağı, 27, 37.
top, 176, 188, 191, 202, 211, 216, 240, 258, 296, 298, 301, 315, 323, 406, 412, 432, 435, 438-9, 453; *-lar*, 188, 204, 209, 235, 258-9, 279, 282, 296, 298, 304, 354, 432, 438; *-ları*, 432, 439; *-u tüfek*, 352, 435.
Toruca, 144; *-lar*, 348.
toy u temâşâ, 219.
tuğulga, 390.
tuğ u sancak, 323, 360, 407, 413.
tuhfe, 96, 212, 227, 350; *-ler*, 212, 350. Ayrıca bk. hedâyâ.
TUMANBAY, 409, 413-5.
Tuna, 16, 147, 169, 190, 195-7, 201, 205-6, 209, 239-40, 262-3, 298, 301-2 347, 363-4, 368, 371, 429, 431.
Tunca, 80.
TURÂHÂN AĞA, çavuşbaşı, 96.
TURÂHÂN BEG, 20, 206, 211-2.
TURÂHÂN-OĞLI ÖMER BEG, 294.
TUR ALİ BEG, Malkoç-oğlu, 378, 390.
TURGUD ALP, 42, 44-6.
TURSUN BEG, Karası-oğlu, 68-9.
Turgudlu, 276.
TURGUD-OĞLI, 276.
Turlı, 363, 368.
tuzla, bk. memleha.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tüfeg, tüfek, tüfeng, 202, 211, 216, 301, 387, 392, 402, 433, 439-9, 451; *-çi*, 439; *-çiler*, 452; *-endāz*, 377, 399; *-ler*, 402, 411, 448, 452; *-ü top*, 112.
Türk, 37, 41, 50, 56, 58, 84, 88, 111, 124, 186, 201, 209, 214, 248, 262, 267-8, 316-7, 336, 349, 360, 426.
Türkman, 22-3, 45, 123-5, 179, 181, 217, 272, 292, 309, 311, 318-9, 328-9, 341, 401, 436; *-begleri*, 359, 341; *-evi*, 23; *-mülki*, 436; *-pādişāhı*, 396.
TÜRK TURĀHĀN, 159.

U

ıc, 101, 186; *-beği*, 88, 262; *-begligi*, 88; *-lar*, 186, 237, 355.
UĞURLU HĀN, 333, 338.
UĞURLU MİRZE, 344-5.
UĞURLU MUHAMMED, 344-6.
Ulā, 418.
Ulubat, 66; *-Köprüsü*, 159.
ulu begler, 319, 344, 368.
ulu çādır, 294.
ulu elçi, 349.
ulūfe, 171, 449.
ulu gemiler, 435.
ULU-BĀN, 335.
ulu kandak, 411, 432.
ulu kubbe, 230.
ulu sancaklar, 232.
ulu top, 411; *-lar*, 203, 227, 240, 265, 315, 352, 354, 432-3, 435.
ulü'l-emr, 445.
urgan, 455.
USTACI-OĞLI, 391.
ugan (dizgin, gem, yular), 350.
UZUN HASAN, 258, 271-3, 281, 285, 287-9, 291-2, 294, 316, 423-4, 428; *-eli*, 260.

Ü

Üngürüs, 34, 101, 111-3, 190-3, 195, 197, 201, 205, 208-9, 214-5, 239, 241, 263, 284, 302, 325-6, 350, 384, 388, 427-9, 433; *-li*, 195, 199, 205; *-vilāyeti*, 196.
Üsküb, 108, 246.
üsküf, 189, 229.

V

vālī, 110, 243.
Vardar-Yenicesi, 157.
Varna, 209, 214, 366, 371; *-ağı*, 210.
Varsak, 321, 326-7; *-Begleri*, *çerisi*, 321; *-ili*, 192, 327; *-vilāyeti*, 326.
vāsiyyet-nāme, 232.
Vidin, 108, 196, 214.
vilāyet hafkı, 208, 255.
vilāyet-i Āl-i Osmān, 347.
vilāyet-i Türkman, 296.
VİLDĀN, *kadıasker*, 278.
VİLK-OĞLI, 118, 130, 186-7, 192-4, 196, 200-1, 205-6, 208-9, 237.
Vodana, 108.

Y

yağ, bk. *revgan*.
yağma, 42, 45, 48, 51, 80, 82, 86-7, 102, 107-8, 110, 113, 117, 119, 127-9, 149, 168-9, 180-1, 188-9, 191, 195-7, 199, 204, 217, 226-9, 246, 249, 279-80, 286, 289, 292, 294, 301-2, 319, 323-4, 347-8, 355, 362, 393, 410, 416, 425-6, 432, 447, 452.
YAHŞİ BEG, 135, 159, 172-3.
Yahūdi, 12.
YAHYA, Peygamber, 9.
YA'KŪB BEG, Menteşe beği, 174.
YA'KŪB BEG ,Germiyan beği, 184.
YA'KŪB BEG, 343, 346.
YA'KŪB ÇELEBİ, 91, 104-6.
YA'KŪB PĀŞĀ, 334-5, 347.
Yalavac, 98.
Yanbolı, 144.
YANKO, 204-6, 209-10, 214-6, 240-1.
Yār-hisār, 27, 40, 42, 44.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

yatur yiri, 58.
yay, 89. Ayrıca bk. kemân.
yaya, 61-2, 158, 184, 233, 373-4; -bağları, 368, 401; -lar, 62, 395.
Ye'cûc, 389.
yeg timâr, 297.
yelken, 72, 137, 151, 162, 228, 296-7, 300, 351, 363, 367; -ler, 445.
Yemen, 17, 418.
Yenbû', 418.
Yenice, 65, 116.
Yeniçeri, 88, 155, 211, 221, 230, 265, 301, 312, 324, 126, 355, 361-2, 369, 377, 387-9, 399, 411, 433, 439, 445, 448; -ağası, 445; -ağası, 350; -oğlı, 241, 292; -odası, 371.
Yeni-kapu, 166.
Yeni-şehr, 44-5, 47-8, 52, 55, 93, 313, 383.
Yesrib, 12, 418.
Yezd, 386.
YEZÎD, 129.
Yıldız-hisârı, 249.
Yirkâğ, 147.
yol eri, 404.
yonca tağ, 231.
yolak semâsı, 455.
YÖRGÜÇ, sipahsâlâr, 178-9, 181-2.
YÖRGÜÇ-OĞLI, 180.
YÖRGÜÇ PAŞA, 180-1.
yörükler, 178.
YUNUS BEG, 234, 236.
YUNUS PAŞA, 408, 411.
Yuruz, 141.
YUSUF, II. Murad'ın kardeşi, 171.
YUSUF MİRZE, 287.
yük, 44, 85, 161, 183.

Z

Zağara-eskisi, 88.
Zağara iklimi, 85.
Zağrib, 16.
Zamantı, 310.
zahîr, bk. kâtil.
Zemîn, 431.
zencir, 310, 448.
zer, 217, 221, 232, 250, 328, 360, 377, 393; -simler, 244, 332; -ü sim, 341; -sirih, 75.
zevrak, 454; -at, 284.
ZEYNEL, 292.
Zihna, 100.
zi'r, 352.
ZÜHÂL, 201, 307.
ZİREK-ZÂDE, 400.
Züleyde kapusı, 455.
zülfekar, 19, 201.
ZÜ'L-KADR-OĞLI, 285-6, 307, 341.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

DÜZELTMELER

Beyit	*Yanlış*	*Doğru*
261	sarâ-yı	sarây-ı
395-6, 1426	mudaru	müdârâ
681, 685, 1127	Vida'	Vidâ'
715, 844, 876, 920, 958, 1456, 2224, 3022, 3670	sipâhı	sipâhi
776	Aydos-hisâri'nda	Aydos-hisâri'nda
1035	Tekür(tağı'nda	Tekür-tağı'nda
1172	rumh-ı zerrin	rumh-ı zerrin
1260	ikisi	İkisi
1655, 1734, 1768, 2085	sipâhi	sipâhı
2103	kerr ü zây	kerre-nây
2679	cemî'-	cemî'-i
2854, 3642, 3860	Mudara	Müdârâ
s. 199	FERMÛD	FERMÛD
2951	Hicretimân	hicretinin
3289	mezeyyen	müzeyyen
3511	dilzâr	dizâr
3922	Ungüsûs	Ungürûs
3533	rûsen	rûşen
s. 270	3780	3770
3701	gazâbun	gazânun
4533	şâha	şâha
5170	Gürcistân-elinden	Gürcistân elinden
5466	br	bir
5553	dervân	devrân
5659	kul	kol

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

ISBN 975-400-029-8

10.500 TL.